ZES MAANDEN IN AMERIKA.

ZES MAANDEN

IN

AMERIKA

DOOR

Dr. M. COHEN STUART

MET PLATEN EN VIGNETTEN

TWEEDE DEEL

HAARLEM
KRUSEMAN & TJEENK WILLINK
1875

INHOUD.

VOLGORDE DER PLATEN.

VERKLARING DER VIGNETTEN.

NOODZAKELIJKE VERBETERING.

Blz. 211 regel 3 v. o. (noot) staat: *Hera Anadyomene*, lees: *Aphrodite Anadyomene.*

HOOFDSTUK XI.

JOWA. MINNESOTA. WISCONSIN.

Vertrek van Chicago. — Een nachtreis. — De Mississippi. — Jowa's land en landschap. — Aankomst te Pella. — Een andere Nederlandsche kolonie. — Landbouw en welvaart. — Tocht naar Orange-City. — Een volkplanting in haar wording. — In de Prairieën. — Aan de grenzen van het „Far West". — Tocht naar het Noorden. — Minnesota. — St. Paul. — De St. Paul- en Pacific spoorweg. — Bezoek te Anoka. — Reis naar Wisconsin. — Milwaukee. — Terug in Chicago.

Pella, 21 November.

Op nieuw bevinden wij ons t'huis, onder land- en geloofsgenooten.

Dinsdag den 17den verlieten wij Chicago in 't late avonduur. De geheele familie van onzen gastheer: zijn zoon, de dokter, zijn schoonzoon de Boer en hun echtgenooten verzelden ons in de „street-cars", en deden ons uitgeleide naar het station van de „Chicago, Burlington & Quincy R. R.", vanwaar wij per nachttrein zouden vertrekken.

Ditmaal, werd ons gezegd, zouden wij door de nachtreis weinig verliezen, daar het Noordelijk deel van Illinois, dat wij zouden doorsporen, een vrij eentonig tafelland is. Daarentegen vonden wij plaats in een allerprachtigste „sleeping-car", weelderiger ingericht dan ik nog éen heb gezien.[1] In 't midden van den wagen stonden, in twee afgezonderde

---

[1] De „Pullman's car", onlangs in dienst gesteld op de lijn tusschen Brussel en Keulen, en die ook aan eenige van onze Nederlandsche stations is verschenen, en terecht zeer de aandacht trok, moge een „fair specimen" van het genus wezen, hij behoort niet tot de fraaiste, die men in Amerika aantreft.

vakken tegenover elkaâr, aan de éene zij een sierlijke en gemakkelijke schrijftafel, aan de andere een fraai, klein huisorgel, waarop dokter de Bey, een musicus in zijn hart, die des Zondags het orgel in de kerk van zijn vader bespeelt, eer hij ons verliet, ons nog eenige tonen deed hooren. Wij voor ons hadden intusschen weinig plan een dier beide meubelen in gebruik te stellen. Het ras uitgeslagen ledikant werd thans meer gewaardeerd; en ik althans bemerkte weldra evenmin, dat ik slapend werd voortgesleept met onze vliegende woning, als men gewaar wordt dat men, wakend en slapend, met de aarde om haar as wentelt.

Het is den volgenden morgen reeds lang dag geworden eer ik mij opmaak; maar toen is 't ook om te aanschouwen wat opstaan en uitzien loont. Wij zijn aan het schoonste, naar men zegt, het eenig waarlijk schoone punt van den geheelen tocht: te Burlington, juist aan de grens van Illinois en Jowa. Die grens wordt gevormd door de Mississippi; en het stadje, een bloeiende handelplaats van omtrent 16,000 zielen, middelpunt van onderscheiden spoorwegen, is gebouwd aan de twee oevers der rivier. East-Burlington behoort tot Illinois, West-Burlington tot Jowa. — Van de groote spoorwegbrug genieten wij een prachtig uitzicht. Aanvallig ligt daar het stedeke: fabrieken en magazijnen in de diepte, op de lage, groene oevers, eenigszins gelijk de „uiterwaarden" van onze rivieren, en, op den rug der zoogenaamde „bluffs", honderd voet hooge klippen of steilten, die als natuurdijken op geringen afstand uit de rivierbedding opstijgen, de „residences" of aanzienlijker woonhuizen in bevallige ordeloosheid verstrooid. Midden door stuwt de vorstelijke Mississippi, hier reeds diep en breed, zijn nog kristalhelder water, dat eerst veel verder Zuidwaarts zijn vaal gele kleur zal erlangen, om, altijd breeder, maar trager door de „swamps" van Louisiana uit te vloeien inde Mexicaansche golf.

Een groet aan u, Koning der stroomen,[1] Amerikaansche Nijl, machtige hart- en levensader, die, uit de ijsmeren van Noord-Minnesota en aan de sneeuwtoppen der Rocky Mountains ontsprongen, met den zijtak van de Missouri, heel dit vastland doorstroomt, overal vruchtbaarheid en leven aanbrengt, rijke handelsvloten op uwe wateren draagt, een reeks van wassende steden: Minneapolis, St. Paul, Dubuque, Davenport, in uw vloed ziet spiegelen, en, na aan St. Louis en New Orleans schatten te hebben toegevoerd, in den zeeboezem van Mexico uitloopt, om voor Noord-Amerika's vruchtbare prairiehoogten en valleien een weg te openen tot den aardgordel, die eens de groote heirweg van den wereldhandel zal zijn!

Van Burlington komen wij in het land van Jowa, den „settler" Staat, nog eerst in wording en ontwikkeling. Op 55,045 □ mijlen, een uitgestrektheid aan die van geheel Engeland gelijk, telt men slechts 1,191,720 zielen. Ongeveer 1,900,000 „acres" of bunders, bijna alle bij uitstek vruchtbare grond, zijn òf domeingrond van de Vereenigde Staten òf door „land-grants" (landschenking) aan Spoorwegmaatschappijen in eigendom overgegaan. Van beide kan de landbouwer, die den nieuwen bodem ontginnen wil, gemakkelijk en goedkoop voortreffelijken akkergrond erlangen. Spoorweg-maatschappijen zullen gaarne, zelfs voor lagen prijs, tegen gereed geld landerijen verkoopen, en de Staat heeft uiterst billijke voorwaarden gesteld, die tevens van

[1] Ditmaal zonder de minste grootspraak kunnen de Amerikanen hun geliefkoosd: *„the greatest of the world"* toepassen. De grootste rivier der wereld is, in waarheid, de hunne. De Mississippi, gerekend naar zijn langsten zijtak, de Missouri, die later, in de bepaald zoo genoemde Mississippi uitvloeiend en daarmede één geheel vormend, dien naam aanneemt, heeft een lengte van 4,100 mijlen. De Amazonenrivier (Zuid-Amerika), naast volgend in rang, is 3,600 mijlen lang; de grootste rivier van Afrika, (de Nijl) 3,000; van Azië (de Yang-tse-Kiang) 3,100; van Europa (de Wolga) 2,000. De Rijn van Andermatt tot zee, heeft een lengte van 910 mijlen. De Mississippi is dus 4½ maal zoo lang als deze.

wijze voorzorg getuigen. Ten einde landaankoop uit blooten speculatiegeest te voorkomen, zijn bepalingen gemaakt, waardoor de gronden alleen aan „settlers", die ze werkelijk in kultuur brengen, in handen kunnen komen. Overeenkomstig de wettelijke regeling van de zoogenaamde „Preemption-rights" en de „Homestead-Bill" kan ieder meerderjarig burger van den Staat of vreemdeling, die de verklaring aflegt zich te willen doen naturaliseeren, door, dertig dagen na aangifte aan het districtskantoor, de ontginning te hebben begonnen en binnen het jaar er zijn woning te hebben gevestigd, voor $ 1,25 tot $ 2,50 de „acre", des verkiezende bij termijnen te betalen, het volle eigendom van 60 hectaren erlangen.

Jowa [1] is een Indiaansch woord en beteekent het „schoone land". Men zegt, dat eertijds een bende Indianen, van het Oosten komend, van de overzijde der Mississippi de groene prairieën aanschouwend, in verrukking uitriep: „Jowa! Jowa!" en dat daaruit de naam is ontstaan. Zóo veel is zeker, dat de Indianen, die hier vroeger woonden, zelven ook Jowa's werden genoemd. Nog in 1840, onder hun opperhoofd Mahaskah of „Witte Valk" en diens vrouw Raut-Che-wai-me — „vliegende witte duif", — vormden zij een vrij machtigen stam. Toen evenwel werden zij door andere stammen de Sacs en de Foxes, onder den vermaarden Blackhawk, aangevallen en overwonnen. De zwarte havik bleek den witten valk te sterk. Thans is ook de grootheid en glorie van den beroemden Blackhawk, dien vele ingezetenen zich nog herinneren, ondergegaan, en de nog in Jowa aanwezige Indianen, meest Sacs en Sioux, worden nog slechts aan de uiterste Westergrens bij de Sioux River gevonden.

De tegenwoordige Staat Jowa — de vroegere landstreek

[1] Uitgesproken naar Engelsche wijs: *Aiowee.*

onder dien naam bekend, deel uitmakend van de Fransche provincie Louisiana, en door Napoleon, toen hij geld voor zijn oorlogen noodig had, in 1803 voor elf en een kwart millioen dollars aan de Vereenigde Staten verkocht, had veel grooter uitgestrektheid — de tegenwoordige Staat Jowa, ten Zuiden door den Staat Missouri, ten Noorden door Minnesota, ten Oosten door Wisconsin en Illinois, ten Westen door Dakota en Nebraska begrensd, gelijkt een vrij regelmatig parallelogram, 200 mijlen breed (van Noorden tot Zuiden) en ongeveer 300 lang (van Oosten naar Westen). Zijn Oostgrens vormt de Mississippi, zijn Westgrens de Missouri. Het is een hoogland naar beide zijden afloopend naar de valleien der twee groote rivieren, hier nog nagenoeg evenwijdig loopend, om Zuidelijker, even boven St. Louis, zich tot éen stroom te vereenigen. Een aantal grootere en kleinere rivieren vloeien uit het midden af en ontlasten zich Oostelijk in de Mississippi: de des Moines, Skunk, Jowa, Wapsipinicow, of Westelijk in de Missouri, de Big Sioux, Little Sioux en Floyd. En irrigatie èn draineering: aanvoer en loozing beide van water, zijn hier van nature zóo gelukkig als de landbouw slechts wenschen kan. De tallooze beeken en stroomen kronkelen zich rondom de „divides", zooals men de tusschengelegen hoogten noemt, die hen van elkaâr scheiden, en besproeien een rijken alluviaalbodem, waar doorgaans meters diep de vette, vruchtbare teelaarde ligt. Nagenoeg de gansche streek, voor drie vierde prairie, bestaat uit een heuvelachtig, zacht golvend hoogland, over 't geheel zeer weinig verschillend in verhevenheid, afwisselend van 600 tot 1400 voet boven de zee. Zelfs de dalen der rivieren, hier nog betrekkelijk nabij haar oorsprong, zijn hoog van bodem, en daardoor bij uitstek vruchtbaar. Langs haar kusten ziet men de meer steile klippen van de zoogenaamde „bluffs"; overigens nergens rotsen of bergen; niets dan de zacht geronde vormen van den glooienden en golvenden grond. Zelfs geboomte, hoezeer

welig tierend, waar het gekweekt wordt, wordt van natuur alleen aan de rivieroevers gevonden. Dáar groeien esschen en linden, beuken en popels, „hickory" en „maple". — De bodem heeft zijn mineralen: lood- en gipslagen, nabij de rivieroevers zeer uitgestrekte steenkoolbeddingen.[1] — Maar de ware, de voorname rijkdom van den Staat ligt in de vruchtbaarheid van zijn bodem. Die bevat een kapitaal van nog te eenenmale onschatbare waarde, slechts wachtend op bevruchtenden arbeid om haar rijken schoot te openen, en iederen arbeid te loonen met duizendvoudige vrucht. Tarwe, haver, vlas, tuingroenten, ooft, alles tiert welig en rijk op den willigen grond, terwijl de natuurlijke weilanden voor veefokkerij en vetweiderij uitnemend geschikt zijn. Het hoog opschietend *blue-joint* of prairiegras groeit bijna zoo dicht als het gezaaide, en het wilde gras — men spreekt hier van „wild" en „tam" gras — is nog rijker aan voedend gehalte. Doch *de* eigenlijke vrucht van den bodem: de zegen van het land, is het „corn" of maïs. Ik weet niet wat het wapen van Jowa *is*, maar het *moest* een welgevulde maïshalm zijn. Wat in sommige streken de dadelpalm of de broodboom is, dat en meer nog, is de maïsplant hier: tegelijk stapelproduct voor den handel en het dagelijksch levensbrood voor den landman, het voedsel voor hem en zijn gezin, voor menschen en vee. Geen williger en milder, minder vergend en meer loonend gewas. Reeds het dusgenoemd „sod corn", zonder eenigen anderen arbeid het eerste jaar in de natuurlijke prairiezoden gezaaid, levert doorgaans tien tot vijftien schepels per „acre", en later, als de grond met zorg bewerkt wordt, stijgt de opbrengst van veertig tot honderd. En men denke zich daarbij

[1] De Jowa steenkool, *„bituminous coal"*, is van een uitstekend gehalte. Het brandbaar deel van de kool op 100 stellende, geeft de ontleding voor steenkool: uit Silezië 80, Boheme 81, Wigan (Engeland) 87, Jowa 90 pCt. bitumen en carbonium. Alleen de beroemde anthraciet-kool van Pennsylvanië staat hooger op de schaal, nam. 96 pCt.

Zeer uitgestrekt zijn ook in een deel van Jowa de hooge veenen.

iets anders dan wat wij van „Turksche tarwe" kennen op Nederlandschen grond, een nietig, zwak dwerggeslacht bij wat hier wordt gezien. Welke forsche stengels, zware aren, prachtige korrels![1] Voor den kolonist zelf levert het maïs het gezondst en smakelijkst meel, dat zich op allerlei wijs laat toebereiden; en wat deugdelijk voedsel dat maïs is voor paard en muilezel, varken en rund, voor kippen en ganzen, dat kan ieder zelfs niet-deskundige zien bij een enkelen blik hoe gretig ze zich daaraan te goed doen, en hoe wel ze daarbij varen. — Bovendien: voor oogst, bewaring, vervoer, geen gemakkelijker plant dan het „corn". Eens gerijpt, behoeft de aar niet, als van andere graangewassen, onverwijld te worden ingehaald en geborgen. Op zijn forschen stengel, met zijn dichtgesloten als aan de aar vastgesoldeerde korrels, nog door een breed dekblad beveiligd, tart de zware halm zonder schade al de guurheden van weder en wind, regen en storm.

Dat het hier een settlersland en landbouwdistrict is, zien wij op onze spoorreis. Grootendeels zijn 't nog uitgestrekte, woeste prairiën, wachtend op de menschenhand, en, hier en daar, meer of min dun gezaaid, kleine gehuchten en „farms". Maar de dorpen en bouwhoeven, die wij zien, kenteekenen zich door een welvarend uiterlijk, zoo als zich verwachten laat van een land met zoo rijken bodem, in een Staat, die het zeldzaam voorrecht geniet geen schulden te hebben, maar nog een overschot in zijn schatkist. Overigens, al die dorpen of stedekens gelijken op elkaar. Als wij nu en dan ophouden aan een zeer primitief station van balken samengevoegd, zien wij een eenigszins verspreiden groep van nette, meest houten huizen, waartusschen een paar kleine, veelal sierlijke kerk-

[1] Terwijl ik dit schrijf, heb ik op tafel naast mij een maïs-aar, 29 centimeters lang, geheel omringd door negen dichtaanéengesloten rijen korrels, elk tellend 56 à 60 stuks, ruim 500 groote korrels in éen enkele aar. Nog behoort zij niet tot de allergrootste.

jes met slanke torenspits, en, op een of andere in 't oog vallende plaats den omtrek beheerschend, een grooter steenen gebouw, doorgaans met dak- of koepeltorentje gekroond, de „School" of „College" van de plaats. Wie afwisseling of verscheidenheid zoekt, moet niet naar Amerika, althans niet naar de prairieën van het Westen.

Na een paar uur stoomens zijn wij in Ottumwa, waar wij overgaan moeten op den „Des Moines Valley R. R." Men ziet het, als men ten minste in de effectenlijst geen vreemdeling is — en *wie* is dat in Nederland? — wij komen van lieverlee op het gebied dier spoorwegen, wier namen, vroeger nooit gehoord en nog door velen niet uit te spreken, sinds eenige jaren eene droeve vermaardheid hebben verworven in de Nederlandsche geldwereld. Och, of men maar een weinig meer geographische kennis had gehad, eer men zich roekeloos in die ondernemingen waagde! Men zou dan de volslagen onmogelijkheid hebben ingezien, dat het kapitaal aan zulke wegen besteed, hoe deugdelijk de onderneming op zich zelve mocht wezen, van stonde aan, reeds bij en zelfs vóor den aanleg, een rente van 10 à 12, misschien 15 pct, gerekend naar den koers der uitgifte, afwerpen kon. [1] Nu trooste men zich daarmeê — indien men edelmoedig genoeg is dit een troost te achten —, dat het aan die spoorwegen ten koste gelegde geld zijn rente eens zal opbrengen en ten goede zal komen, al is 't dan niet aan den oorspronkelijken geldschieter! De kostbare grond, het eigendom der onderneming, heeft zijn innerlijke, wezenlijke waarde, maar een waarde, die denkbeeldig blijft, zoolang de ontginnende menschenhand ontbreekt. Wat deze uitwerkt, zouden wij spoedig leeren zien.

Het was vier uren des namiddags toen de „Conductor" ons verwittigde, dat wij te Pella waren. Hier vonden de

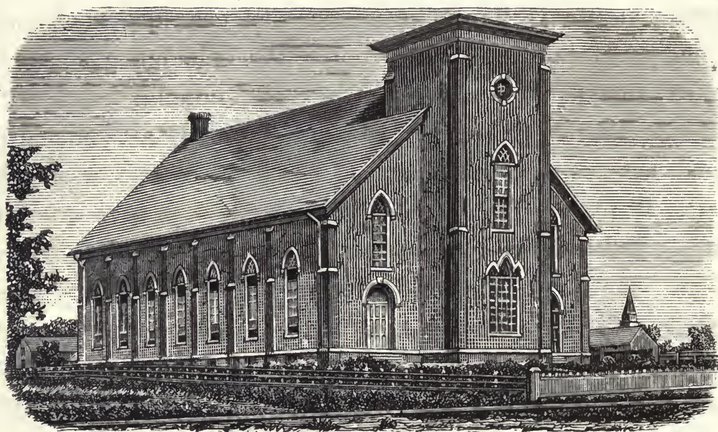
[1] Ik weet niet tegen hoeveel de 8 pct Des Moines Valley oorspronkelijk in Nederland aan de markt is gebracht. Thans bedraagt, meen ik, de kapitaalswaarde der obligatiën slechts even het dubbel der toegezegde rente.

Hollandsche uitgewekenen vóor een dertigtal jaren een stille wijkplaats, die zij in hun geest vergeleken met het toevluchtsoord der eerste Christenen gedurende den Joodschen oorlog. De naam is ongetwijfeld heel wat meer zinrijk dan 't legio dier namen van steden en dorpen in Amerika, die nauw eenig denkbeeld vertegenwoordigen, en slechts aan een dwazen inval of bloot toeval hun aanzijn schijnen te danken. Over 't geheel zijn de Indiaansche namen vrij wat schooner en dichterlijker dan die van Europeeschen oorsprong. Aan zekere natuurlijke poëzie moet het den inboorlingen niet hebben ontbroken, een gevolg misschien van het leven in de natuur van die onbegrensde prairieën.

Hoe veelbeteekenend de naam van Pella mocht luiden; voor 't oogenblik kon evenwel het weder althans aan het Syrisch Pella weinig doen denken. Een koude wind en hevige sneeuwjacht begroeten ons bij het uitstappen. Er is echter meer om ons te verwelkomen — een Engelsch predikant, Thompson (de Hollandsche is voor een paar dagen afwezig), en eenige Hollandsche ouderlingen. Zij geleiden ons naar een gereed staande omnibus, die ons een tamelijk eind ver te brengen heeft, eer wij zijn aan het stadje. Dàar zien wij ons geleid naar onze gastvrouw, zekere weduwe van Asch, die, nu ds. Winter van huis was, verzocht had ons te mogen huisvesten. En haar gastvrijheid — ja, deze mag wèl *Oostersch* heeten, tenzij men er de voorkeur aan geven zou — iets, waar ik mij alleszins toe geneigd gevoel na mijne Amerikaansche ervaringen —, die liever nog *Westersche* gastvrijheid te noemen. — Ook deze „weduwe" heeft in haar kleine, maar Hollandsch-zindelijke woning, een gezellige „profetenkamer" toebereid, en dat zij meer te geven had dan „een handvol meels en een weinig olie", zou ons spoedig aan den maaltijd blijken. Uit een geheimzinnig kelderluik in den vloer van onze eetkamer stegen, op den wenk van onze gastvrouw aan een handig, vlug kind van zeventien jaren, eene weeze, die zij

uit liefde tot zich nam, allerlei fijne versnaperingen op. In al de geheimen zoowel van Amerikaansche als Hollandsche kookkunst schijnt de vrouw des huizes volkomen ingewijd. Naar de getuigenis mijner echtgenoot verdient zij in beide vakken het eeredoctoraat. — Ons middagmaal wordt bovendien gekruid door zeer onderhoudende gesprekken met den Reverend, die, ons ter eere, mede aanzat. Hij is een aangenaam, onderhoudend man, broeder van den leeraar van Peekskill in New-York State, dien wij reeds, tot ons groot genoegen, leerden kennen, en bezit, behalve andere deugden, de voor een Amerikaan zeer zeldzame verdienste van vlug en zuiver Hollandsch te kunnen spreken. Veel met Nederlanders verkeerend, heeft hij zich hun taal eigen willen maken, en hij is die zóozeer meester, dat hij er nu en dan in preekt.

Hij geleidt mij dan ook 's avonds naar de Hollandsche kerk, een ruim, maar zeer eenvoudig baksteenen gebouw,

met een toren in den voorgevel, die nog steeds zijn spits wacht, maar inwendig doelmatig ingericht en behoorlijk verwarmd. Dat wekt een aangenaam gevoel, want het is buiten bar, zóo als het hier somtijds wezen kan. Een doordringend scherpe wind jaagt de drooge sneeuw snijdend in het

aangezicht en heeft vrij spel rondom het op zich zelf staand gebouw, in de wijde straat, met breede open vakken aan weêrszijden. Maar van binnen is niets dat aan *koû* doet denken. Ondanks het gure weder is de kerk „aandoenlijk vol", gelijk ik in mijn dagboek schreef. 't Was mij goed tot die vergadering te spreken.

Des anderen daags was het vinnig koud. De thermometer stond 's morgens even onder nul (Fahr.); en hoewel de wind was gaan liggen en de zon scheen, in het zonlicht schitterden die „icicles", kleine, fijne, zwevende ijskristallen, die een waarschuwing zijn, dat men niet dan welgewapend de buitenlucht mag tarten. Wij bepalen er ons dan ook toe enkele bezoeken te ontvangen en te brengen, — onder de laatste aan de oude mevrouw Bousquet, die wij vroeger in Rotterdam hadden mogen ontmoeten —, en een kijkje te nemen in den naasten omtrek, om het stedeke wat nader te leeren kennen. Het heeft een stil, maar vroolijk en welvarend voorkomen. Op 't groote vierkante hoofdplein en in de voornaamste straten beginnen goede, steenen huizen de houten allengs te vervangen. Onder de aanzienlijkste behooren, zooals in alle steden van het Westen, de „stores" of winkels; want die steden zijn marktvlekken, waar de rondom wonende landbouwers zich van alle benoodigdheden plegen te komen voorzien. De winkels zijn dan ook magazijnen gelijk de Indische „toko's", waar van alles te krijgen is: van groote dorsch- en zaaimachines tot linten en spelden incluis. Ons winkelen heeft zijn gevaarlijke zij. Wij kunnen nauwelijks naar iets omzien, of het wordt ons aangeboden en opgedrongen — om niet. In éen winkel zegt de „store-keeper": „gij moogt in deze koû niet met uw hoed loopen; hier is een warme, wollen muts." — Nauw ben ik t'huis, of daar verschijnt een ander met een hoedendoos onder den arm, en haalt daaruit een bonten pet te voorschijn. Ik zeg hem, hoe zijn confrater mij juist van een wintermuts heeft voorzien. „Neen," antwoordt hij, „die

is niet warm genoeg, dat *wil niet doen* bij erge koû. Neem mijn muts ook!" Juist had ik van dezen man een bericht in het *Pella's Weekblad* gezien, waar in het eigenaardig Nederduitsch, waaraan men hier gewoon is, te lezen stond: „*kleermakers en schoenmakers verkoopen wij tegen inkoopsprijs.*" — Ik zeide hem: „in het volgend nummer zal ik nu ongetwijfeld een advertentie vinden: „*predikanten geven wij voor niet-metal.*" — Dat onze taal, zelfs in de Hollandsche koloniën, gaandeweg wel iets van haar zuiverheid moet verliezen, spreekt van zelf. Een aantal Engelsche woorden hebben zoo geheel burgerrecht in het spraakgebruik verkregen, dat men het Nederduitsch woord daarvoor nauw meer verstaan zou. „Stove" voor *kachel*, „lot" voor *perceel*, „bill" voor *rekening*, zijn als Hollandsch geijkte woorden en alleszins gangbare munt, en het geven van een Hollandschen uitgang aan Engelsche woorden als „dinneren", „supperen", „fixen" (vasstellen), „enteren" (ingaan), „boarden" (huisvesten), is door het algemeen gebruik volkomen gewettigd. — Meer dan éens heb ik hooren zeggen: „ik *groei* koren" (*to grow:* telen); „mijn buurman groeit tarwe". Eene vrouw zeide mij: „ik heb acht kinderen *gerezen*" (*to raise:* grootbrengen). — En om de voorbeelden niet te vermenigvuldigen, bepaal ik mij tot drie, aan het woordenboek van predikanten ontleend. Van een las ik een opmerking omtrent een „*nieuwsgierig* boek" (*curious:* merkwaardig). — Een ander schrijft mij van een woekeraar in zijne stad, en noemt dien man „een *dierbaar* kwaad" (*dear:* duur). — Een derde vermaande zijn hoorders — misschien wel niet geheel te onpas, — tegen de „begeerlijkheden van *de flesch*" (hij bedoelde: het vleesch: *the flesh*). — Laat mij hopen, dat ik zelf dien avond geen soortgelijke ketterijen beging tegen de Engelsche taal, toen ik voor een zeer talrijk gehoor in de kerk van Rev. Thompson optrad.

Den daaropvolgenden dag, Donderdag, was de koû een weinig getemperd. Het weder was daarbij stil en de lucht

helder, zoodat wij gaarne de uitnoodiging aannamen van een landbouwer, mr. Muntingh, om zijn bouwhoeve te gaan zien. Hij kwam ons daartoe met zijn wagen halen. Het was een aangename rit een klein uur ver, door een breed, golvend landschap, dat min of meer aan de schoone streken van Gelderland herinnert; maar met heuvelen als die der Veluwe is hier de vruchtbaarheid van de vette Betuwe vereenigd, terwijl de betrekkelijke ouderdom van de kolonie hout en boschgewas heeft doen ontstaan, dat men anders op de prairiegronden mist. Hier en daar vertoonen zich „farms" met hun schuren en stallen. Ze zijn doorgaans niet groot, omtrent 50 of 60 „acres". — Oppervlakkig zou men onderstellen, dat de goedkoopte van den grond — hoezeer hier, door kultuur, nu reeds aanmerkelijk in waarde en prijs gestegen — „de groote bouwerij" zou moeten doen ontstaan. Doch daartegenover staat het bezwaar van de zeer hooge dagloonen, waarom de boeren meest zelven met hun zoons of een enkelen knecht den grond bebouwen, die er trouwens niet minder om wordt. De eigen *hand* des meesters werkt nog meer uit dan het „meesters *oog*". En zijn het dan tot dusver al geen kapitalisten, die zich hier vestigen: met vlijt, spaarzaamheid en volharding brengen het bijna allen tot een vrij groote mate van welvaart, en hun eigen uiterlijk zoowel als dat van hun woningen staaft die onderstelling. Zelfs hun vee: runderen en varkens, kan men het aanzien, dat zij het goede der aarde volop genieten, en gevoed worden niet met hooi of spoeling alleen, maar met 't deugdelijk, lijvig Indiaansch koren, waarvan dichtgevulde reuzenaren, bij volle hoopen, voor hen worden uitgestort. — De bouwhoeve van mr. Muntingh is zeker een der fraaiste. Van een klein balkon, waarop de ramen der bovenkamer uitkomen, hebben wij een ruim vergezicht voor ons over het omliggend landschap met zijn zacht golvenden bodem, dat zelfs nu in dezen tijd het oog bekoort, al zijn velden en akkers van elken tooi

ontdaan. Het is evenwel te koel om lang stil te staan buiten, koud genoeg om mij de verdiensten van mijn nieuwen bonten pet met zijkleppen dankbaar te leeren op prijs stellen, en ons den geur van een goeden kop Hollandsche koffie dubbel te doen waardeeren.

Dat Hollandsch element hier weêr terug te vinden, niet enkel in een vaderlandschen koffiekop, maar in het gansche leven en zijn, is ons een genot. En gelukkig, echte Hollanders zijn ze hier nog, meer zelfs dan velen in 't vaderland, al is dan ook de taal een weinig verleerd. De vormen zijn veranderd, maar de goede, deugdelijke, pittige kern bleef over.

De Nederlander verliest zijn natuur al niet eer dan „moorman" of „kameelpardel". Vooral dáarin heeft hij een taaie vasthoudendheid. Hij ook bevestigt het oude Latijnsche spreekwoord: „*Coelum, non animum mutant, qui trans mare currunt*".[1] Maar evenzeer staaft hij dat andere gezegde: „*Omne bono viro solum patria*".[2] Hij voelt zich hier volkomen te huis, en hoe gaarne hij van het vaderland hoort spreken, er zijn niet velen, die er zich weêr zouden wenschen te vestigen. Zij hebben trouwens veel aan hun verblijf in dit groote land te danken: een zelfstandigheid, krachtgevoel, ontwikkeling, welke maatschappij en leven, als van zelf, hier aanbrengen. De mannen hebben gewonnen aan rijpheid van ervaring, ruimte van blik, juistheid van oordeel, practische vaardigheid; en de vrouwen hebben alle iets van dat *lady*-achtige, dat elke Amerikaansche, op het platte land niet minder dan in de steden, kenmerkt.

Met betrekking tot de Hollanders in Amerika heb ik dit zelfs opgemerkt, dat de landbouwende koloniën de immigranten in de groote steden èn in ontwikkeling èn in welvaart doorgaans ver vooruit zijn. Het vindt zijn gereede verklaring in de eigenaardigheid van onze wat trager natuur.

---

[1] „Die de zeeën oversteken, veranderen van hemelstreek, niet van geaardheid."

[2] „Den rechtschapen man is elke bodem tot een vaderland."

In de steden kunnen zij, met hun ietwat bedaarder gang, kwalijk mededingen met de bij uitstek vlugge en handige Amerikanen. Zij geraken er min of meer in de verdrukking, komen minder vooruit, zijn veelal minder in tel. In de landbouw-koloniën, waar zij onderling een kleine maatschappij vormen, aan zich zelven meer zijn overgelaten, elkander weêrkeerig steunen en helpen, is het anders. Daarenboven: dat zekere, dat men in Europa, niet geheel ten onrechte, *boerschheid* pleegt te noemen (in het Fransch heet een lomperd een *rustre*), in tegenoverstelling van steedsche beschaving en wellevendheid (*urbaniteit*), wordt hier juist bij de landbouwers allerminst gevonden.

Dit laatste geldt van Holland in Michigan en van Pella beide. Anders zijn de twee koloniën nog al onderscheiden. De grond en lucht, en daardoor ook de geheele leefwijs, is verschillend. In Holland zandgrond, bosch en water; dáardoor meer scheepvaart en handel; hier een vruchtbare teelaarde, met een bloeienden landbouw. Zelfs de heerschende geest is eenigszins anders, gelijk mij bij herhaling verzekerd werd door menschen met beide plaatsen wèl bekend, 't geen zich ten deele verklaren laat uit het verschillend karakter van hen, die er hun stempel op hebben gezet. Scholte was een ander man dan van Raalte. Bij meer uitwendigen vooruitgang in Pella, is ginds meer ijver nog voor kerk en school.

Evenwel, ook hier valt, in dit opzicht, niet veel te klagen, zooals wij vernemen van Rev. R. Winter, die, inmiddels teruggekomen, met ons het middagmaal gebruikt bij onze gastvrouw, uit wier kelderluik, bij vernieuwing, allerlei kostelijkheden op tafel komen rijzen. — Het doet ons leed, dat de tijd van scheiden nadert. Maar de op mij genomen verbintenissen dulden geen uitstel. Het vertrek moet onherroepelijk bepaald blijven op den volgenden dag.

Den laatsten avond wachtte ons nog een eigenaardige verrassing. Een zang- en muziekgezelschap van Pella kwam

ons, bij fakkellicht, een serenade brengen, een eerbetoon, waarop wij hier, in het verre Westen, allerminst hadden gerekend.

Op allerlei wijze toonde zich de warmste, vriendelijke hartelijkheid den laatsten morgen. Nog velen kwamen bezoeken brengen, en „souvenirs" om mede te nemen. Ook kwam men ons vragen nog een paar werkplaatsen of fabrieken te gaan bezichtigen. Ik sloeg dat af, omdat ik mij eenigszins vermoeid gevoelde en brieven te schrijven had. Hoe heb ik later daarvan berouw gehad, toen ik hoorde, dat het verzoek eigenlijk een „krijgslist" geweest was om ons onvoorbereid te brengen in een photografisch atelier, waar ons portret zou genomen zijn. Men had zoo gaarne dat portret gehad, hier in Pella gemaakt!

Orange City Jo., 23 November.

Nu, sinds een paar dagen, zijn wij eigenlijk eerst recht in het kolonisten-leven ingewijd. Hier zijn wij in een geheel nieuw land, nieuw zelfs in deze nieuwe wereld, in een kolonie nog maar twee jaren gevestigd, en hebben het voorrecht een volkplanting in haar toestand van wording en eersten groei te kunnen zien. Eigenlijk is deze kolonie een nederzetting uit Pella. 't Gaat met die volkplantingen in Amerika als met den bekenden boabab-boom, welks volwassen uitgegroeide takken zich neerbuigen en zelve gaan wortelen in de aarde, nieuwe boomen, rondom den ouden moederstam. De wakkere ondernemingsgeest van den ontginnenden landbouwer plant zich over van den vader op den zoon; en wanneer alle landerijen in den omtrek in eigendom en bewerking zijn gekomen, dan wordt het een nieuw geslacht te eng, dat elders een maagdelijken bodem gaat zoeken, en uitgaat om een nieuw wingewest te veroveren met spade en ploeg.

Zoo ging het hier. Een wakker, ondernemend man, J. Hospers, werd de vader van deze stichting. Hij verbond zich met Rev. S. Bolks, een waardig, reeds bejaard predikant, een van de oorspronkelijke „settlers", die hem met zijn rijpe ervaring en geestelijken invloed ter zijde zou staan, en — de jeugdige planting schoot uit den vruchtbaren prairiegrond op, welig en krachtig, om te worden wat wij haar nu reeds geworden zien.

't Was geen wonder, dat de heer Hospers „angstig" was — zooals het in Amerikaansch-Hollandsch heet — om ons zijn nieuwe stad te doen zien; en nog minder zal het verwonderen, dat wij aan geen afwijzen dachten en gretig de zeldzame gelegenheid aangrepen om een „settlement" in de „Far West" in zijn eerste kindsheid te zien.

Doch ik wil tot den geregelden gang van mijn reisverhaal terugkeeren. — Vrijdag verlieten wij Pella te drie uren in den namiddag. Na menigen warmen, krachtigen handdruk bij het vaarwelzeggen, van trouwe vriendenhanden, die ons straks nog een afscheidsgroet toewuiven, stoomen wij weg, het fraaie „College" langs, de pastorie van onzen vriend Thompson voorbij, en zien het stadje weêr achter ons verdwijnen. Wij verlaten het met leedwezen, maar toch een goede en gelukkige herinnering rijker geworden, en met het aangenaam bewustzijn ook dáar vrienden te hebben gemaakt en achtergelaten, die zoo min ons vergeten zullen als wij hen.

Eén van hen behoeven wij tot ons genoegen voor 't oogenblik niet achter te laten. Mr. J. P. Bousquet zal ons naar Orange City verzellen, een waar genoegen op de lange reis. Wij gaan door de des Moines vallei, meest op geringen afstand van de rivier. In den namiddag komen wij aan de stad van dien naam, de hoofdstad van den Staat, een opkomend plaatsje van omtrent 13,000 inwoners, dat er op aangelegd is, later heel wat aanzienlijker te zijn. Men bouwt er nu een „State-house" of gouvernementshuis voor $ 3,000,000.

Vandaar wordt de reis voortgezet over Chicago, een klein vlek, dat alleen den *naam* gemeen heeft met de wonderstad in Illinois, om des avonds negen uren aan te komen te Fort Dodge, waar wij hebben te overnachten. De reis zelve biedt weinig belangrijks. Altijd dezelfde golvende velden, „rolling grounds". Voor 't eerst zien wij op dezen weg prairiebranden, bij donker vooral zichtbaar, soms op drie, vier plaatsen aan den horizon tegelijk. Ze worden aangestoken om het prairiegras of de veenlaag af te branden of wel overgebleven wortels en stronken van vroeger beplanting te verteren en met de asch den grond op nieuw te bemesten. Ik kan mij begrijpen, dat wie in een schitterend dichterlijke beschrijving een prairiebrand vergeleken zag bij „een golvende vuurzee, mijlen in uitgestrektheid, die, voortgezweept in vernielende vaart, gansche kudden van wilde buffels, herten en antilopen voor zich uitjaagt, dooréenrennend in wanhopigen angst", zich teleurgesteld voelen zal, waar hij niet anders te zien krijgt dan de laag bij den grond blijvende vlammen, langzaam voortkruipend over een veld door afgesloten greppels beperkt, opdat het vuur zich niet te ver zal verspreiden. Althans van nabij is het gezicht weinig indrukwekkend, en het verwondert mij niet, dat zeker reiziger de onttoovering van zijn hooggespannen verwachting wreekte met den smalenden uitroep: „een schouwspel om te worden *uitgefloten!*" Van angstig voortgedreven dieren hier geen spoor! Trouwens buffels en herten zijn sedert lang verdwenen, en nagenoeg de eenige levende bewoners van deze velden zijn de zoogenaamde „prairie-dogs", een soort van groote marmotten, naar hun eigenaardig geblaf honden genoemd, aardige, gezellige diertjes, die in kleine aardheuvels bij groepen samenwonen, en bij de nadering van eenig gevaar in hunne onderaardsche gangen kruipen, of de „prairie-chickens", hoenders, die spoedig genoeg weten weg te komen, als de brand hen nadert. — Dit alles neemt niet weg,

dat op een stillen avond, van eenigen afstand gezien, die prairiebranden, met rossen gloed zich teekenend tegen den donkeren hemel, een eigenaardig effect maken, en aan de wijde uitgestrektheid der golvende vlakte een zekere grootsche woestheid verleenen.

Anders, gelijk ik zeide, weinig afwisseling! Nu en dan verschijnt een knaap, die ons een papiertje op den schoot werpt met een of andere verleidende advertentie van „*Capital new Books* of *Attractive new Books*", of wel van „*the delicious and only genuine Crystal Maple*", van „*Caramels, nutritious and healthful, may now be obtained at the Newsagent on this train*", met de opmerking er bij: „*You will like them*". Of een verminkte uit den krijg ('t is het eerste bedelen, dat ik aan deze zijde van den Oceaan heb ontmoet) brengt een liedje: „*the Soldier's lamentation*", een droeve, maar gansch niet dichterlijke elegie. — Wij voor ons slaken geen weeklacht, als wij eindelijk onze bestemming bereikt hebben. Juichtonen heffen wij echter evenmin aan bij het zien van het hotel, waar wij na onze aankomst te Fort Dodge gebracht worden. Het is een groot, maar hol en ongezellig gebouw, dat veel overeenkomst heeft met een reusachtige loods. Maar wij hebben nauw recht, meer te wachten in een plaatsje van 2,000 inwoners, in 't midden van een nog half onbewoonde wereld; en 't best wat wij doen kunnen, is ons niet lang op te houden in de naakte, halfdonkere gelagkamer, te meer daar wij des anderen daags schrikbarend vroeg, kwart vóor vier uren, ons zullen laten wekken, om in tijds voor de verdere reis gereed te zijn.

Gelukkig, den anderen morgen — eig: lang *vóor* 't morgen was — ontbraken we niet op het appèl. Bij kaarslicht werd haastig het reistoilet gemaakt, in de „bar-room" niet minder haastig een „wheatcake" met thee genuttigd, en toen, zoo dicht mogelijk ingewikkeld, namen wij, met onzen

2*

vriend Bousquet en den heer Hospers, die den vorigen avond laat van een andere richting was aangekomen om ons naar zijn kolonie te geleiden, plaats in den omnibus, een groot voertuig met in den morgenwind klapperend zeildoek, dat van den kap langs de zitbanken is gespannen. Het was volslagen duister in het kleine stadje, en niemand zal zich verwonderen, dat ik van Fort Dodge niet dan een zeer duistere herinnering heb. Het was een vrij lange rit naar het station van den „St. Paul and Sioux City R. R". Indien er op dezen spoorweg geldverkwisting heeft plaats gehad, 't is zeker niet aan dit station, een ruw balken getimmerte, zoo eenvoudig en oorspronkelijk denkbaar, welks groote verdienste dáarin bestaat, dat het in volkomen harmonie is met de landstreek rondom. Wij hebben nog een wijle te toeven; maar eindelijk laat de gillende stoomfluit zich hooren, en — daar komt hij aan, uit 't duister van den nacht opdagend, „de felle salamander, die vuur braakt uit zijn buik, en rammelt over d'aard". Eén minuut oponthoud —, en wij zijn opgewipt en bevinden ons in onze „car", mantel en overjas afwerpend met onze kleine bagage, en de verkleumde handen warmend bij een gloeiende kachel. Voorwaar, men moet in Amerika geweest zijn, en wel in zulke nog half woeste streken, om den stoomwagen met volle dankbaarheid te leeren waardeeren, en die uitvinding van onze negentiende eeuw recht te doen eeren en huldigen als symbool van vooruitgang en beschaving. Zelfs als het welvarend, maar stil Nederlandsch dorp of stadje in 't eind ook tot zijn uithoek den ijzeren weg ziet naderen, die het aan de groote wereld daarbuiten zal vasthechten en uit zijn doodsche afzondering trekken, dan kan het zich als verjongd en vernieuwd gevoelen. Maar om geheel, met eigen gewaarwording, te zien en te voelen wat de spoorwagen is, aanbrengt, werkt, moet men, zooals wij nu, in het vroege, koude ochtenduur uit het ruwe blokhuis, eenzaam in het midden van

de donkere wildernis, op eens zich verplaatst zien in die voortsnellende kamer, ruim en gezellig, met haar gemakkelijke, welgevulde zetels, bij een kachel blozend van levenslustigen gloed. Als met een tooverslag ziet men zich dan uit de onherbergzame woestijn overgebracht in de levende menschenwereld, in de beschaafde maatschappij. [1] Ik begrijp mij beter dan ooit, waarom Amerikanen met spoorwegen dwepen. De oude Romeinen, heeft men terecht gezegd, hebben de barbaren overwonnen en hun landen ten onder gebracht, misschien minder nog met heirlegers dan met heirwegen. Ook Amerika verovert met spoorwegen. De stoomwagen is de stormram, baan brekend voor de beschaving, die de wildernissen zal bevolken en bebouwen en de sinds eeuwen braakliggende prairieën omscheppen tot die akkers, waartoe God ze toebereid heeft.

Hier is 't vooralsnog alles nagenoeg woest, zooals wij zien, waar het begint te dagen. Nu en dan een oogenblik oponthoud, waar men een „station" van balken of planken ontdekt, nog eenvoudiger dan 't geen wij dezen morgen verlieten, of een enkelen „farm", en — op nieuw gaat het door onafzienbare velden zonder spoor van bewoning. Altijd, altijd 't zelfde gezicht, behoudens een enkele uitzondering, als waar wij een groot meer, Storm Lake, voorbijstoomen, of in 't middaguur aan het plaatsje Cherokee, aan den oever van de „Little Sioux River", komen, een welvarend stadje, waar vóor twee jaren slechts vier blokhuizen stonden, en nu

---

[1] In die Amerikaansche spoorwagens ziet men allerlei zaken, die men in de Europeesche niet vinden en ook niet zoeken zou. In dezen ontdekken wij op boekenplankjes Bijbels en „Hymnbooks", en tegen een der wanden een paar zagen en bijlen. Op onze vraag waartoe de laatsten dienen, vernemen wij dat die zeer van pas kunnen komen aan de reizigers, als er een ongeluk gebeurt en de wagen omvalt, om een opening in het houtwerk uit te hakken of te zagen. De bijlen kunnen ook dienst doen bij een aanval van de Indianen. Allerlei voortreffelijke voorzorgen, maar voor iemand van wat levendige verbeeldingskracht niet onverdeeld geruststellend!

reeds tegenover een fraaie kerk een groot „College"gebouw met breede vleugels en sierlijk daktorentje prijkt. Overigens zijn de meeste huizen, die zich langs den weg vertoonen, uiterst eenvoudig van voorkomen. Boven een geveltje van ongeschaafde planken, tegen zijwanden van ruwe balken vastgeslagen, vermeldt een bord met groote letters en soms met weidsch opschrift, dat er een hotel of magazijn gevonden wordt, als zeker geen vreemdeling dáar licht zou zoeken.

In den namiddag te drie uren zijn wij gekomen, waar wij moeten uitstappen, aan het station Le Mars. Wij vinden er, behalve een paar voertuigen, die gereed staan om onze personen en bagage naar het nog achttien mijlen verwijderde Orange City te brengen, eenige heeren, van wier vermoedelijk aantreffen de heer Hospers mij iets had gemeld. — Zij vormden een deputatie van Sioux City, die mij namens den Mayor en Council der stad met aandrang kwam uitnoodigen om een in de nabijheid daarvan gelegen „Indianenkamp" te komen bezichtigen. Wat had ik die noodiging gaarne aangenomen! [1] Helaas, dat ik weigeren moest! Ik

[1] Dat het ernst was met dat aanzoek, bleek mij ook uit een courant, waarin ik een klein artikel vond, onder het opschrift: *An eminent foreigner's visit to our County*, en dat o. a. het volgende bevatte: „We are informed that a well known clergyman from Holland with his lady is expected for a few days in the new Dutch settlement of Orange City. We suggest that he should be urgently invited, whilst staying in the neighbourhood, to visit our City, as a guest whom we would be honored to entertain." — Nooit heb ik zoo sterk als in Amerika gevoeld, hoe de waarde van iets — ook van iemand — alleen door *verplaatsing* veranderen en stijgen kan. Hoe verder ik van huis kwam, zooveel te meer scheen ik te *groeien*. — Gelukkig, die met eenig zelfbewustzijn zijn eigen waarde of onwaarde kent, van uitwendige omstandigheden onafhankelijk.

vernam, dat die uitstap minstens drie volle dagen vorderen zou, en ik kon over geen drie dagen beschikken. Zulk een éenige gelegenheid te verbeuren, ging mij echter vreeselijk aan het hart. Ik weet, dat ik daarover altijd berouw gevoelen zal. Als ik ooit meer zoo'n verre reis mag ondernemen, wil ik mij niet te zeer door vaste afspraken binden.

Maar 't werd tijd de reis naar Orange City te vervolgen, zou het niet geheel donker zijn vóor onze aankomst. In de „buggy" van den heer Hospers, een van voren open kapsjees, met een paar flinke paarden bespannen, begaven wij ons op weg. *Weg* is — om eerlijk te zijn — hier euphemisme, een oneigenlijke uitdrukking, een soort van dichterlijke vrijheid; want — rijweg was er nauw of niet. Waartoe ook? De onbegrensde prairie lag voor ons open, en voerman en paarden kenden hun koers. 't Was een rit niet zonder eigenaardig genot. 't Is zoo: 't was vinnig koud op de open vlakte, in den door niets belemmerden Noordewind, die over de velden streek, en 't laat zich nu slechts gissen hoe gansch anders het wezen moet, wanneer het dicht en mollig grastapijt, in zijn donker groenen zomertint zich voordoet met veelkleurige wilde bloemen bestikt; maar zelfs thans, ondanks de dorheid, woestheid, eentonigheid van het landschap, ja, door die woestheid en eentonigheid zelve, heeft het een grootsch, verheven karakter. Niets, dat den blik stuit of stoort, wáar men heenzie. Geen berg of rots, geen huis of boom zelfs, geen enkele scherpe omtrek of lijn. Niets, volstrekt niets dan de wijde, wijde velden! En toch, 't is iets anders dan de enkele horizontale streep van den gezichtseinder onzer vlakke en lage Hollandsche weiden: [1] deze eindelooze opeenvolging van onregelmatige,

---

[1] Zeker schilder teekende eens een Hollandsch landschap met een enkelen trek: éen rechte horizontale streep. Gelukkig hebben wij, in ons land, voor lijnen kleuren en tinten. De eerste natuur- en landschapschilders na de dagen der „renaissance" waren Hollanders.

golvende hoogten, die den gezichtskring schijnen uit te breiden en te verwijden. Er is een onuitsprekelijke bekoring, iets plechtigs, geheimzinnigs, iets dat tot de verbeelding en zelfs tot het hart spreekt in de natuur van dat landschap. Het wekt een gewaarwording als die de aanblik van de zee teweegbrengt; ja, in zekeren zin is die hier nog sterker. Dáar, bij alle onbegrensde ruimte, is de oneindige afwisseling van het immer bewogen water; hier heerscht over die onmetelijke, maar ónbewogen zee als van versteende golven, een diepe, plechtige stilte, zinnebeeld van eeuwigheid en rust, maar ook van frissche, vrije, onbelemmerde kracht. Ja, er is poëzie in dien aanblik, en ik begrijp mij hoe de Arabier dwepen gaat met zijn woestijn; ik versta het hoe een dichterlijke ziel als die van miss „Currer Bell" haar eenzame heiden van Noord-Engeland lief krijgt boven het schilderachtigst landschap; ik kan mij bijna verklaren wat men hier verhaalt van een „settler" der prairieën, wien het te benauwd werd, toen hij eens in het verschiet den schoorsteenrook te zien kreeg van een „buurman", die zich twintig mijlen ver had gevestigd.

Evenwel, zóo gevoelen wij ons thans nog niet. Onze liefde voor de woestijnen werd nog op geen zware of langdurige proef gesteld, en toch, ik wil het gulhartig bekennen, ondanks al onze poëtische beschouwingen, waarvoor het trouwens eigenlijk wel wat te koud was —, voor dat oogenblik hadden wij genoeg van de wildernis. De mensch is uit zijn aard, *after all*, een gezellig wezen. Met ongeveinsd genoegen zagen wij tegen 't eind van onzen langen rit, terwijl het langzamerhand geheel donker was geworden, hier en daar een enkel klein lichtje glimmen, dat van menschenleven sprak, en eindelijk... daar houden onze hinnikende paarden stand; een deur opent zich, en — wij worden allervriendelijkst welkom geheeten in een gezellig huisvertrek. Dáarvoor is zulk een tocht door den kouden nachtwind der

prairieën goed, om recht te doen gevoelen, zóo als men 't anders niet licht bedenkt, wat de zegen is van een *dak* en de wellust van een hartelijke, gastvrije ontvangst. En 't is hier een warme ontvangst in ieder opzicht. Bij den gezellig zingenden theeketel, omringd door het gezin van onzen gastheer, in welks midden de vriendelijke, waardige dominee Bolks niet minder gezellig zijn vaderlandsche pijp zit te rooken, gevoelen wij ons spoedig t'huis; en als straks de jonge lieden, rondom het huisorgel vereenigd, ons eenige vierstemmige liederen zingen, hebben wij moeite te gelooven, dat wij ons in het hart der pasbewoonde prairieën bevinden.

Te meer verrassend het ontwaken en rondzien den volgenden morgen. 't Was Zondag, en een Zondag, dien ik niet licht zal vergeten. Welk een stille, bijna heilige, Sabbatsrust ligt over dat tooneel! Een frissche, maar niet koude morgenwind waait ons tegen, en een vriendelijk zonlicht beschijnt de grenzenlooze ruimte. Orange City ligt op eenigszins verheven bodem, en onbelemmerd strekt zich naar alle zijden het breede landschap uit. „*The world looks big when you approach the Missouri*", had ik ergens gelezen, en 't is waar. Welk een ruimte, en — welke stilte, ernst en vrede! Hoe goed in harmonie is het frissche, jeugdige, eenvoudige natuurleven der kleine kolonie met die stille, reine, maagdelijke natuur! Rondom ons het kleine „settlers"dorp, met zijn enkele verspreide houten huizen, en verder, hier en daar, op verren afstand, een blauw rookwolkje opstijgend uit het groene veld van éen of anderen afgelegen „farm", in de plooien van den golvenden bodem verscholen. Doch zie, langzamerhand, daar komt eenige beweging! Mijlen ver zien wij ze naderen, van alle kanten opdagend, de kerkgangers van dezen morgen: hier een snelle „buggy" of een open wagen, ginds een langzaam voortgaande ossekar, of een ruiter, soms ook een enkele amazone, een kloeke, jonge boerin, die over de velden komt galoppeeren, dat

het een lust is om te zien. Maar snel of traag naderend, zij zijn er in tijds. Die van verre moeten komen, komen zelden te laat. Wij ook begeven ons naar het groote, vierkante hoofdplein, de „public square", zoo als met zekeren trots de plek genoemd wordt, waar in de verbeelding der „settlers" reeds allerlei deftige gebouwen staan, maar die nu niet meer is dan een *schets*, een open vlakte, door eenige kleine woningen omringd, en omplant met boomen, die in *onze* schaduw kunnen staan. Maar voor 't oogenblik is 't er vrij levendig. Paarden en ossen, van de wagens afgespannen, zijn aan palen vastgelegd of loopen grazend door het land, en kleine groepjes mannen en vrouwen vormen zich hier en daar voor smidse en kerk. Van die *kerk* hebbe men geen hooggespannen verwachting! 't Is wel het onaanzienlijkst lokaal, waarin ik ooit heb gepredikt. Men stelle zich voor een klein langwerpig vierkant planken gebouwtje, misschien tien meters lang en vijf breed, met een kachel in 't midden en banken rondom. Dat is de school. — Aan dat schoollokaal nu heeft men van achter dwars aangezet, gelijk den dwarsbalk van de letter T, een loods, met eenige ruwe, ongeschaafde planken op stutten, tot zitbanken, en tegen den achtermuur, tegenover den ingang, een stoel en tafel voor den leeraar. Die loods met de kleine school vereenigd, vormt het kerkgebouw. In de week, gedurende den schooltijd, blijft het middenschot tusschen de twee vertrekken gesloten, maar des Zondags, bij kerkdienst, worden luiken en planken van het bovendeel der afscheiding weggenomen, en de kerk is gereed om het gehoor te ontvangen. Voorzeker, dat is gansch iets anders dan een statige gothieke kathedraal of een der prachtige marmeren kerkgebouwen van New-York, maar minder sprekend tot het gevoel is 't niet; ja, ik durf zelfs beweren, niet minder pittoresk voor 't oog. 't Doet mij denken aan Schwartz' schilderij van de schuur, waarin de „Pelgrimvaders" hun eerste

godsdienstoefening in Amerika hielden. Och of mijn vriend Bosboom, hij die zoo weet te tooveren met licht en bruin, en gevoel en poëzie weet te leggen ook in een stal of schouw, een enkel kwartiertje hier ware om den lichtstraal op te vangen, dien de bleeke winterzon door het kleine zijraampje doet spelen tegen het donker beschot en vallen laat op zoo menig met stillen, vromen ernst opziend gelaat; of onze Rochussen mij in eenige van zijn geestvolle, karakteristieke figuren dat gehoor kon weêrgeven: mannen met rustige kracht en vastheid in houding en voorkomen, en vrouwen waaronder er zijn met het kind aan de borst, de op den schoot tot bidden saamgevouwen handen gesloten om 't geen haar 't liefst is op aard, maar dáarom wel niet minder tot waar bidden geschikt! Mij was zelden een gehoor meer bezielend dan dat, in 't midden waarvan ik dien morgen mocht staan, en indien ik iets heb mogen teruggeven van wat dat gehoor onbewust mij gaf, dan is die Zondagmorgen in de prairieën voor de eeuwigheid niet geheel verloren geweest.

Des namiddags preekte ik ten tweeden male. Men had mij dat geen tweemaal te vragen. Ik mocht toen de overbrenger zijn van een goede tijding. Een aanzienlijke schenking was juist door de Synode verleend, om aan te vangen met de oprichting van een kerkgebouw. Van haar zijde zal de gemeente niet achterblijven om haar bijdragen te brengen, en 't zal wel niet lang duren eer zij zich in het bezit van een een eigen kerk mag verheugen. [1]

Nog een gezelligen avond brengen wij door met belangrijke gesprekken, natuurlijk meest over koloniën en kolonisatiën, in de woning van den leeraar, van wiens vrouw wij afscheid nemen. Hij zelf staat er op ons morgen weg te brengen naar het station.

---

[1] Thans is mij reeds uit Orange City bericht, dat er een net en doelmatig kerkje gebouwd en ingewijd is.

St. Paul, Minnesota, 25 Nov.

Maandag vroeg hebben wij Orange City verlaten met een eigenaardig gevoel van weemoed. Niet alleen was het ons goed geweest dáar te zijn, maar 't was ook het verste punt West geweest waar wij komen zouden, juist op de helft der breedte van dit vasteland, aan den Noordwest uithoek van Jowa, nabij de grens van Dakota, de uiterste grens als 't ware van het beschaafde leven. Onze koers zou zich thans Noordwaarts richten, om althans iets van dat Minnesota te zien, waarvan wij reeds in het vaderland den naam zoo dikwijls hadden gehoord.

't Was vroeg in den morgen van Maandag, dat wij ons opmaken moesten. Te half zes zaten wij aan het ontbijt, en een uur later op den wagen, die ons, onder geleide van de HH. Hospers en Bolks, en met onzen vriend Bousquet, naar het station van de St. Paul-Sioux City R. R. (East Branch) zou brengen, ditmaal een ander en meer nabijgelegen dan dat, waar wij Zaterdag waren aangekomen. — Is Le Mars een achttien mijlen verwijderd, East Orange is niet verder dan op een drie kwartier uur rijdens van Orange City. Daar namen wij afscheid van onzen gastheer, en vertrokken 7.25 met den trein naar het Noordoosten. We zouden spoedig weêr aan hem herinnerd worden, want het eerstvolgend station heette naar hem: Hospers. Dan ook zonder zulke herinneringen zullen wij hem en zijn kolonie nog wel menigmalen gedenken.

En nu ging het verder door Worthington, 't eerste stadje buiten de grens van Jowa, in het Zuiden van Minnesota, tot wij omtrent het middaguur aankomen te St. James. Vooraf waren in den trein aan de passagiers kleine briefjes rondgedeeld met het bericht: „*St. James Hotel*, 30 *minutes for dinner at the next station, St. James.*" — Dat „hotel" was een uiterst eenvoudig getimmerte, maar — en dit was

voor ons nu hoofdzaak — 't leverde een goed en degelijk diner. De heer Bousquet nam hier van ons afscheid, en wij vervolgden onze reis.

Tot dusver was het gezicht uitermate eentonig geweest: nooit iets anders dan eindelooze, onbewoonde prairie. Maar van nu aan veranderde het tooneel; wij zagen talrijke dichtbewassen hoogten, door bevallige valleien afgewisseld. Vooral werd het landschap schoon, toen wij over Arcadia en Madelia te Manhato waren gekomen, aan den oever van de Minnesota-rivier, die zich, Noordelijk bij St. Paul, in de Mississippi ontlast. Wij volgen, uren lang, de bochtige vallei van den kronkelenden stroom met zijn „donker water," waaraan de Minnesota haar naam is verschuldigd.[1] Soms gaan wij dichte bosschen door, waar de bijl nog niets anders gedaan heeft dan baan voor den spoorweg maken, en die nog geheel het karakter van het oerwoud vertoonen, of velden, waar de ploeg nog geen vore ooit sneed, en dan zien wij op eens weêr, aan de rivieroevers vooral, de onmiskenbare teekenen van ontwikkeling en welvaart, door menschenarbeid te voorschijn gebracht.

Ja, Minnesota is een prachtig land om te zien, in afwisselend natuurschoon zeer ver Jowa overtreffend. Zelfs nu, in het doodsche winterkleed, terwijl een dichte sneeuwlaag den bodem bedekt, en de beken en meren, die wij voorbijgaan, met ijs zijn bevloerd, is het landschap liefelijk en bevallig. — En ik wil gaarne gelooven, wat bevoegde beoordeelaars zeggen, dat hier de schijn niet bedriegt, en Minnesota een kostelijk land voor den wakkeren, onderne-

[1] *Minne*, een Indiaansch woord, beteekent water. Men vindt het terug in een aantal samengestelde namen: Minneapolis, Minnetonka, Minneopa enz. Opmerkelijk zijn voorts de menigte namen in deze streek òf van Franschen oorsprong; op dezen weg alleen zien wij *Traverse*, *Le Sueur*, *Belle Plaine*, òf aan heiligen ontleend, *St. Paul*, *St. Peter*, *St. Anthony*, *St. Lawrence* enz., overblijfselen uit den tijd, toen het gewest aan Frankrijk behoorde en door katholieke missionarissen 't eerst werd bezocht.

menden landverhuizer is, met name voor den bewoner van Noord-Europa, tegen groote koude gehard. Het zijn dan ook vooral Zweden, Noren en Russen, die zich hier, als landbouwers, hebben gevestigd. Er waren in dezen Staat niet minder dan 90,000 Scandinaviërs, en zij zijn met land en klimaat uiterst tevreden. Zoo althans verhaalt mij een Zweed, dien ik in de „smoking car" aantrof. — Aardig, dat het eene vrouw was, de ook bij ons bekende en geliefde schrijfster Frederika Bremer, die aan deze Noordsche landverhuizing den eersten, krachtigen stoot heeft gegeven. In 1853 bezocht zij Amerika, en met verrukking beschrijft zij het toen nog weinig bekende Minnesota. „Het is een volkomen Arcadisch landschap," schrijft zij, „de herders en herderinnen slechts ontbreken. De bevalligste meertjes liggen tusschen de heuvels, als heldere spiegels, te midden eener vreedzame en rijke natuur. Over 't geheel is Minnesota een prachtige streek, en juist geschikt voor landverhuizing uit het Noorden. Zijn grond is vruchtbaar en houtrijk, het klimaat is versterkend en gezond." — Zij schreef dat niet te vergeefs, en — de herders en herderinnen zijn gekomen, al waren ze dan ook van gansch ander en vrij wat degelijker gehalte dan de Arcadiërs van een tooneel, en al doen zij zich hier niet voor: de herders met stroohoeden en linten en de herderinnen in gazen kleedjes, maar in buffeljassen en dikke wollen rokken. Dit is trouwens hier meer practisch, want de winters zijn lang en streng. Er zijn voorbeelden, al komen die slechts een enkelen keer voor in den loop van eenige jaren, dat het kwik daalt tot 30 °/₀ of zelfs 40 °/₀ onder nul (Fahr.). Intusschen, volgens de getuigenis van de bewoners der streek is het weder, zelfs bij groote kou, zelden hinderlijk of onaangenaam. Bij zeer lagen thermometerstand is er doorgaans volkomen windstilte en een zachte, heldere zonneschijn. Slechts enkele dagen, vóór de eigenlijke winter aanvangt, als de sneeuw zal gaan vallen, die

dan voor maanden blijft liggen, is de hemel donker en bewolkt. De zomers zijn kort, maar warm; de thermometer stijgt soms tot 90 °/₀ of 100 °/₀. Doch de warme zonnegloed doet dan het water der talrijke meren te sneller verdampen en veroorzaakt overvloedige regens, die de hitte temperen en de wonderbare vruchtbaarheid van den bodem, die zich in de korte zomermaanden ontwikkelt, nog bevorderen. Over 't geheel schijnt het klimaat bij uitstek gezond en vooral voor teringzieken hoogst weldadig. Artsen in Amerika zenden teringlijders naar Minnesota, gelijk die in Europa naar Vevey, Cannes of Madeira.

Wat den bodem betreft, ofschoon niet zoo algemeen vruchtbaar als die van Jowa, in mildheid doet de natuur hier over 't geheel voor dat land niet onder, en er is veel rijker verscheidenheid. In het Noordelijk deel, grenzend aan het Hudsonbaai-gebied, is meer zand, maar daar zijn de prachtigste wouden van mast- en naaldboomen, pijnen, eiken en dennen, van 45,000 vierk. mijlen uitgestrektheid. Ook de valleistreken zijn rijk aan geboomte, en de prairieën behooren tot de schoonste van Amerika. Water is mede hier in overvloed. Is Jowa het land der rivieren, Minnesota is het land der meren. Men wil, dat er niet minder te tellen zijn dan 10,000, sommige niet grooter dan de vijver van een buitenplaats, andere van mijlen uitgestrektheid. De schoone afwisseling van heuvel en vallei, boschgrond en meer, maakt het land tot een geliefkoosd uitspanningsoord van touristen en jagers. De eersten ontdekken er de schilderachtigste natuurtooneelen in betrekkelijk nog minder bekende streken, de anderen een zeer rijk jachtveld. In een enkele County werden vóor een paar jaren 300 herten geschoten.

Maar touristen en jagers worden steeds meer door landbouwers en „settlers" gevolgd. Nog is Minnesota een nieuw land, eerst in '58 als de 32ste Staat in de Unie opgenomen. Geen dier Staten kent een zóo snellen groei. Nog in '62

had er een krijg met de Indianen plaats, en waren dezen hoogstgevaarlijke vijanden. Thans zijn de Roodhuiden tot enkele „reservations" in het Noorden verwezen, waar zij gedeeltelijk aan landbouw en tucht worden gewend. De „backwoodsman" drong verder en verder door in de bosschen en prairieën. De blanke bevolking, in Frederika Bremer's dagen nog geen 7,000 tellend, is reeds tot ruim 500,000 gestegen. Alleen in de laatste tien jaar klom die met 155 pCt., het aantal in cultuur gelegde „acres", nu ruim twee millioen (éen bunder is gelijk 2½ „acres"), met 400 pCt., de fabriekproductie met 590 pCt.[1] Dit alles is nog slechts een begin. Nog laat het zich niet voorspellen, wat in een niet verwijderde toekomst deze Staat worden kan. Een uitgestrektheid van 83,320 vierk. mijlen of 21,643,660 hectaren, bijna geheel voor ontginning of bebouwing geschikt, en waarvan nog geen 25ste deel wordt bebouwd; een grond, meerendeels bedekt met een diluvium, zóo rijk, dat de spoorwegen in sommige streken insnijdingen gemaakt hebben van 50 tot 100 voet, zonder de diluviale laag van vette teelaarde te doorbreken; een ligging eindelijk in het midden van het groote vastland, met afwatering en gelegenheid tot uitvoer van voortbrengselen door de St. Laurens ten Noorden en de Mississippi naar het Zuiden; een land, met éen woord, door de natuur bestemd om de koren- en voorraadschuur te worden van het Amerika der toekomst; zulk een Staat heeft wel te recht de poolster tot het zinnebeeld van zijn wapen gekozen. Een Noordster ja, maar de ster der hope toch ook!

Doch beschouwingen over het land mogen de beschouwing van het land niet doen verzuimen. Naarmate wij nader komen aan het doel van onze reis, wordt de streek nog rijker

---

[1] Die meer van dat alles weten wil, raadplege het werkje van dr. S. R. J. van Schevichaven: De Noord-Amerikaansche Staat Minnesota, Amsterdam. C. F. Stemler. 1872.

aan afwisselend schoon. De geheele vallei der beneden-Minnesota levert een aanhoudende tooneelverandering: bosch en heuvel, veld en klip, tot men bij Mendota komt, een klein, maar schilderachtig gelegen plaatsje, een der uiteinden van een driehoek, dien het met de nabij liggende steden St. Paul en Minneapolis vormt, aan 't eind van het dal, waar de Minnesota zich met de Mississippi vereenigt. Op 't kleine eind wegs, dat we nog hadden af te leggen, wachtte ons een vrij angstwekkende ontmoeting, die, vooral thans bij de reeds gevallen duisternis, zich akelig genoeg liet aanzien, maar onzen machinist geen oogenblik scheen te bekommeren. Een groote houten graan-„elevator", vlak aan den spoorweg, nabij den kant der rivier was in brand geraakt en ingestort een oogenblik vóor onze trein zou voorbijgaan. Er werd desniettemin gestopt noch geremd. De groote sneeuwploeg wierp de brandende stukken van de rails, en — midden door den gloeienden en smokenden hoop gingen wij voort, terwijl de dichte rook eenige oogenblikken de wagens vervulde. Om zulke kleinigheid houdt geen Amerikaan zich op.

Het is zeven uren in den avond, als wij aankomen, en ons met rijtuig laten brengen naar het fraaie „Metropolitan Hotel" in 't midden der stad, Washington street, tusschen 3rd and 4th street. Ieder wien het gebeuren mocht te St. Paul te komen, durf ik dat met volle gerustheid aanbevelen. Na mijn echtgenoot naar eisch te hebben ingekwartierd, is mijn eerste gang naar het postkantoor, waar ik brieven uit het vaderland verwachtte en vond. De tweede was een pogen om een paar brieven van aanbeveling aan den man te brengen. Maar ziedaar wat ik niemand, die niet gansch zeker is van zijn zaak, in 't late avonduur, in een stad als St. Paul zou willen aanraden, althans indien zij, die hij bezoeken wil, in nieuwe, eenigszins verwijderde straten wonen, en hij den overmoed heeft te wanen dat hij zijn weg alleen

zou kunnen vinden. Welk een vermoeiende, hopelooze zwerftocht! Straten en woningen telkens afgebroken door duistere wildernissen of woeste rotsgevaarten; wegen met kuilen en hindernissen; geen lantaarn om u voor te lichten en geen mensch om u terecht te helpen; en gij zelf, als ge, op 't licht van een „residence" afgaande, u verstout daar aan te schellen en terechtwijzing te vragen, door de dienstbode achterdochtig aangezien of gij een gevaarlijk indringer zijt, van wien men zich zoo spoedig mogelijk afmaken moet. Ik kon mijn doel niet bereiken, en gaf het voor dien avond op, troost zoekend en krachten herstellend met een goed supper van „Lake Superior, Trout" (men mocht ook lezen: „Lake, Superior Trout"), Hot Slaw, Hubbard Squash, Genoise Cake, en andere gerechten met zeer zonderlingen naam, maar van voortreffelijk gehalte.

Den volgenden morgen, bij helder daglicht, kreeg ik, dat moet ik erkennen, van de stad heel wat beteren dunk. Zij is ja, nog in volle *wording*, in sommige deelen nog „unheimisch", zeer ònaf, en, in dat opzicht, volkomen Amerikaansch, maar overigens een zeer fraaie stad, de schoonste, zou ik bijna zeggen, die ik nog in Amerika gezien heb. Vooreerst: ze is zich zelve; zij gelijkt op geen andere; en dat is in dit groote land een zeldzame onderscheiding. De straten en huizen, de vorm der voertuigen, de kleeding der voorbijgangers, alles heeft een eigen, een min of meer *Noordsch*, karakter. Men voelt en ziet zich in een andere hemelstreek. Ten andere biedt zij, door haar heuvelachtigen bodem, voor het oog een aangename afwisseling. Het hooger en lager deel van de stad, de vrij steile, naar de rivier afdalende straten, de kronkelende rivier zelve zoowel als de begroeide hoogten, die de stad omsluiten, geven haar, meer nog dan de vele, wezenlijk schoone gebouwen, een ongemeen bevallig voorkomen.

Wij zouden daarover het best oordeelen kunnen door een

rijtoer, dien wij gingen maken door en ten deele rondom de stad. Geen beter middel om van „stad en ommelanden" een goed denkbeeld te erlangen, dan waar men die, als met één enkelen blik, „a comprehensive glance" zeggen de reisgidsen, van de hoogten aan de overzij der rivier kan overzien. St. Paul ligt juist aan dat punt, waar de groote stroom, de „vader der wateren" — dat is de beteekenis van het Indiaansche *Miche-sepe* — bevaarbaar begint te worden, en is dus voor den handel uitstekend gelegen, even als het slechts enkele mijlen hooger liggend Minneapolis voor zijn fabriekwezen de waterkracht der „rapids" weet te benuttigen. Tusschen de beide steden liggen de watervallen van St. Anthony en de Minnehaha, de laatste aan velen, die nooit in Minnesota waren, bekend door het vers van Longfellow [1], de eerste door den Franschen zendeling Hennequin op 't einde van de zeventiende eeuw ontdekt en naar den patroon zijner orde, den H. Antonius, genoemd. Maar ook voor 't oog, dat het schilderachtige zoekt, is de ligging van St. Paul allergelukkigst. Vóor en rondom zich ziet men een prachtig rijzend amphitheater. In de diepte langs de rivier, door een meer dan 1,700 voet lange brug tegenover de stad overspannen: de zoogenaamde „bottom grounds"; vandáar opstijgend, nagenoeg loodrecht, tot een hoogte van 70 tot 80 voet de „bluffs" of klippen van witte kalk en krijtrots, waarop het grootste deel van de stad ge-

---

[1] „Here the Falls of Minne-ha-ha
Flash and gleam among the oak trees,
Laugh and leap into the valley"...

Minne-ha-ha wil zeggen: het „lachend water" — eigenlijk het water, dat *Ha! Ha!* zegt. Niemand zal den Indianen gevoel voor de natuur kunnen ontzeggen, bij het vernemen van de namen, die zij gewoon waren te geven. Treffend weten zij soms te beschrijven met een enkelen trek. Het heeft mij in Rotterdam, bij het verkeer met doofstommen, vaak getroffen, hoe dezen, die niet zoo spoedig woorden van anderen overnemen, en zich, in den aanvang, ten deele een eigen taal vormen, daarin op gelijke wijze te werk gaan, wanneer zij b. v. de school een *a-huis* noemen (het huis waar men *a* leert zeggen), een kerk een *bid-huis* enz.

bouwd is, en daarachter nog hooger zich verheffende heuvelen, waarop de schoone „residence localities" bevallig zijn gegroepeerd. De stad zelve met haar kerken en torenspitsen en het rijzend hoogland tot achtergrond past in die rijke lijst; en doet zij des zomers zich gunstig voor met de groene tuinen en boomen, die zich dan overal tusschen de huizen vertoonen, ook in het blinkend prachtkleed van den winter, waarin zij maanden lang ieder jaar gehuld blijft, biedt zij nog een tooverachtigen aanblik. In menig opzicht heeft zij veel aan de natuur te danken, niet alleen wat haar ligging, maar ook wat den grond betreft, waarop en waaruit zij gebouwd is. Het grootste gedeelte staat op een rots, van boven bedekt met een laag zeer lossen en brossen zand- en kalksteen, waaronder een diepe, harde onderlaag van blauw dolomiet voor bouwsteen uitnemend geschikt. Graaft men nu den bovengrond af om de fundamenten te leggen, dan ontdekt men den harden ondervloer, waaruit de schoonste steenen kunnen gehouwen worden. Bij 't uitdiepen voor den grondslag vindt de architect de bouwstof waaruit hij zijn gebouw kan oprichten, en de kelder wordt de steengroeve voor het huis, dat zich daarboven verheft. Ja, er zijn gebouwen, die door verkoop van dien uitgedolven rotsbodem een groot deel van de onkosten van den bouw hebben goed gemaakt. 't Is of alles moet samenwerken om St. Paul een voorspoedigen wasdom en bloei te verzekeren; en 't verwondert ons niet, dat een plaats, die in '38 nog maar drie blanke inwoners telde, in '49 slechts 30 huizen bevatte en in '55 nog geen 5,000 inwoners, nu reeds wies tot een stad van meer dan 30,000 zielen. Welk een verschil met den tijd, toen hier Dakota's, Chippewa's, Winerebago's en andere Indianen, ruwe kannibalen, altijd met tomahawk en giftpijlen gewapend, onverzoenlijk in vijandschap en veede en trouweloos in hun vriendschap, leefden in hun ellendige hutten met de bloedige scalpen hunner verslagen vijanden

versierd, en jacht maakten op eland en hert, toen dit oord nog alleen bij hen bekend was als de „Immiyask" of witte steenrots; welk verschil zelfs met de daarop gevolgde periode, toen enkele ondernemende kooplieden buffelhuiden en beerevellen uit het Hudsongebied kwamen inruilen en het oord in de taal der Indianen een anderen naam had gekregen, die helaas! der Europeesche beschaving weinig eer aandoet, en de „witte rots" bij hen bekend was geworden als „de plaats waar men vuurwater verkoopt"! En toch: die dagen zijn betrekkelijk zoo kort geleden. In de nabijheid van St. Paul ligt een diepe, donkere grot, voor de geschiedenis der plaats zeer merkwaardig, met zeer oude Indiaansche hieroglyphen bedekt. De Indianen noemden haar „*Wakan Tibi*" (de woning der geesten), de Amerikanen *Carver's Cave.* Hier was het dat Jonathan Carver, dien men den eersten „landspeculator" van Minnesota zou kunnen noemen, de eerste vertegenwoordiger der ondernemende Yankee's, die de Fransche zendelingen opvolgden, den eersten Mei 1767 de hoofden der Naudowessies: Haw-No-Paw-a-ton en O-toh-ton-goom-lish-raw ontmoette, die met „hun goeden *broeder Jonathan*[1], Opperhoofd onder den machtigen George den derde, koning van de Engelsche en andere natiën", een tractaat sloten om hem een aanzienlijk deel af te staan van de omliggende streek. Deze Carver was blijkbaar zijn eeuw vooruit, nagenoeg een geheele eeuw zelfs vooruit. Hij voorzag en voorspelde wat toekomst de vette bodem en de lachende wateren van Minnesota beloofden, wat zich verwachten liet van het land der meren, die „oudste dochteren der bergen", en met profetisch-praktischen blik zag hij reeds vooruit wat nu eerst eenigszins

---

[1] Aardig dat in het oude document aan dezen Amerikaan door de Indianen de naam gegeven wordt, die — ik weet niet waarom — thans als *nick-name* van de Amerikanen geldt. Gelijk de Engelschman *John Bull*, wordt de Amerikaan *brother Jonathan* gedoopt. Of dit dáarvan zijn oorsprong kan hebben?

begint vervuld te worden. Nagenoeg tachtig jaar zou het toen nog duren eer door anderen verstaan zou worden 't geen hij met juiste klaarheid had ingezien, wat vruchtbaar, veelbelovend veld hier openlag voor landbouw, handel en industrie.

Dat men er thans geen oog voor heeft, kan zeker niet worden beweerd. Veeleer het tegendeel. Terwijl in Duitschland een eigen tijdschrift *Der Auswanderer* door een advokaat van landverhuizing naar Minnesota werd uitgegeven, is men in Nederland gevolgd met de uitgaaf van de *Landverhuizer, Maandblad ter bevordering der emigratie naar den Noord-Amerikaanschen Staat Minnesota*[1], en zijn er onder ons, met name mijn vriend G. P. Ittman Jr. te Rotterdam, die zich deze zaak met warmte hebben aangetrokken. Aan zijn en anderer goede trouw en bedoeling valt geen oogenblik te twijfelen. — Maar wat zeer betreurd moet worden, is, dat zoo licht, hier nog eer dan in Europa, kloeke en wakkere ondernemingsgeest gepaard gaat met een overmoedigen speculatiegeest, die daarvan de schaduwzij en het drogbeeld vormt en ruim spel geeft aan bedrog en zwendelarijen, waarvan niet slechts lichtgeloovige misleiden de ongelukkige slachtoffers worden, maar waardoor de overigens deugdelijkste zaak haar wettig krediet verbeurt en voor langen tijd, indien niet voor goed, wordt bedorven. Op zich zelf is het ongetwijfeld een goed en gezond denkbeeld, door aanleg van verkeerwegen in deze vruchtbare streken landverhuizing te lokken, ontginning te bevorderen, en aan de voortbrengselen van den landbouw, door gelegenheid tot vervoer, een waarde te verleenen, die èn den landarbeid èn den aanleg der spoorbaan met zekere woekerwinst kan loonen. De Regeering heeft dan ook wijs gedaan, door milde en onbekrompen landschenking („landgrants"), zulke onder-

---

[1] Sedert voorloopig gestaakt.

nemingen te steunen. Worden ze naar eisch aangelegd, eerlijk en zuinig beheerd, 't kan niet anders of ze moeten *op den duur* een voortreffelijke geldbelegging vormen. Even als het groene houtgewas langs de oevers der rivieren opschiet, zullen langs de spoorweglijnen van lieverleê akkers ontstaan, boerderijen en dorpen als aan den bodem ontspringen, misschien veel eer nog dan men zich voorstellen kon, en de tot dus ver denkbeeldige waarde der landerijen zal een wezenlijke, eerlang een hoogstaanzienlijke waarde erlangen. Dit alles evenwel onder de stellige voorwaarde van stipte eerlijkheid en onkreukbare goede trouw! Een spoorweglijn, *van*, *door*, *naar* nagenoeg onbewoonde oorden aangelegd, al bezit zulke streek den vruchtbaarsten bodem, kan allervoordeeligst *worden*, maar onmogelijk van den beginne een hooge rente afwerpen. Wie zulke begoochelingen voorspiegelt, bedriegt anderen met opzet of door onkunde. En komt daarbij nu een kunstmatig opgedreven obligatiekoers, een overmatig hooge bankierspremie voor de plaatsing van aandeelen, een betalen van de aannemers met die aandeelen zelve, een kwistige administratie, eindelijk een gebruik van het voor aanleg geleende kapitaal om de renten van dat kapitaal te betalen, dan ligt het voor de hand, dat het bankroet onvermijdelijk wordt. Ik behoef over deze dingen niet veel te zeggen. Hoe vele millioenen hebben Nederlandsche geldschieters, door namen van krediet misleid en door 't uitzicht op hooge rente verlokt, samengebracht tot het leggen van spoorbanen bestemd, daarna in maar al te letterlijken zin *spoorloos* verdwenen! Hier daaraan niet te denken zou onmogelijk zijn. De stad St. Paul is als de hoofdstad geweest van zulke gewaagde en onrijpe ondernemingen. De St. Paul-Pacific [1] heeft reeds sinds een jaar de rentebetaling ge-

---

[1] Men spreke uit: „Paul-Pacífic", „Northern Pacífic", niet zoo als bijna altijd gedaan wordt: „Pacific".

staakt, en de Northern Pacific is nu sinds enkele weken gevolgd. — Ik heb op het kantoor van beide maatschappijen met de heeren der directie een vrij levendig onderhoud gehad, niet juist „eingehend", gelijk de Duitschers zeggen — dat lag niet op mijn terrein —, maar voldoende om mij te overtuigen, dat een onbewimpeld openleggen van den waren toestand in vroeger dagen heel wat schade en onberekenbaar verlies had kunnen voorkomen. Op het kantoor van de „St. Paul-Pacific" stelde de directeur, tot rechtvaardiging zijner maatschappij, mij een brochure ter hand, die de volledige brief- en telegramwisseling van Geo. L. Becker, met den bankier L. Willmar, met E. D. Litchfield in Londen, en de HH. Lippman, Rosenthal & Co. in Amsterdam inhoudt, en als ik daar zie, dat reeds 30 en 31 Aug. van '69, met medeweten dier heeren, van de leening van $ 6,000,000, die tot geheele voltooiing van de hoofdlijn moesten strekken, het laatste werd uitgegeven, lang eer die lijn was afgewerkt en zonder dat er middelen beschikbaar waren om haar verder te leggen, dan is 't mij een onverklaarbaar raadsel, hoe nog jaren daarna die effecten, als goed en vertrouwbaar fonds, aan de markt gebracht en aangeprezen werden. — Moge slechts Nederland wijzer zijn geworden door de ondervonden schade; dan zal de ervaring, hoe duur gekocht, niet te duur zijn betaald!

Maar ik wil mij in dat onderwerp niet verder verdiepen, al kon ik er niet geheel van zwijgen. Of was 't mij niet, toen ik den volgenden dag op den St. Paul Pacific reed, alsof ik in ieder hijgen van de locomotief 't zuchten van Nederlandsche aandeelhouders moest hooren? Ik maakte nader met die lijn (1st Section) kennis, op een kleinen uitstap van St. Paul naar het ongeveer een uur sporens Noordwaarts gelegen Anoka. Wij hadden daar een bezoek toegezegd aan onze landgenooten Bergsma en van Deinse. In menig opzicht was ons dat merkwaardig. Vooreerst, ge-

lijk Orange City het meest Westelijk punt van onze reis geweest was, zoo zou dit het meest Noordelijke zijn, want van een vroeger voorgenomen reis naar Duluth aan Lake Superior moest ik thans, om velerlei redenen, afzien. — Ten andere gaf het ons gelegenheid tot een kleinen, maar belangwekkenden en genotvollen uitstap in deze streken, die land en leefwijs ons beter deed kennen dan een reis langs den spoorweg en een verblijf in een stadshotel zou hebben gedaan. Wat hebben wij genoten in die enkele uren! Aan het station Anoka werden wij opgewacht door den heer Bergsma, en na een gezellig lunch in zijn woning keerden wij met een omweg terug, ieder van ons in een der sleden van de HH. Bergsma en van Deinse, een harddraverij door 't prachtigst winterlandschap over de blinkende, krakende sneeuw. Ik ken geen grooter weelde dan zulk een rit, in een gemakkelijke slee met buffelhuiden bekleed, onder een helder blauwen hemel, dieper van toon bij het glinsterend wit der velden, als men voortvliegt in rennende vaart over de effen baan met stuivende en snuivende paarden, aangevuurd door het vroolijk geklingel der bellen van hun tuig. En daarbij een landschap, zoo echt Noordsch in zijn geheele voorkomen, de huizen in Zweedschen bouwtrant met de schelle kleur van hun sprekend rood, geestig zich afteekenend tegen het wit van den grond! Ik zou dien rijtoer niet gaarne uit mijn reisherinneringen hebben gemist. Hoe noode wij straks St. Paul verlaten, wij kunnen nu zeggen: wij hebben althans iets van Minnesota in zijn eigenaardigheid, in zijn volle winterpracht, gezien! — En er is in deze lucht iets zonderling veerkrachtigs en opwekkends. Ik zou bijna zeggen: ze hadden recht die Indianen, welke de Soto, bij het ontdekken van de Mississippi in 1541, aan haar boorden ontmoette, toen ze hem verhaalden, wat de weinig minder bijgeloovige Spagnolen gereedelijk geloofden, dat aan den oorsprong van de groote

rivier de *fontein der jeugd* was te vinden. Een wonderlijk profetisch waarheidsinstinct schijnt zich soms uit te spreken in de toover- en wonderverhalen, die de poëtische verbeelding zich nu en dan voorgespiegeld heeft. 't Is of in die droomen der fantasie bij wijlen de werkelijkheid vooruitgezien is. Het fabelachtige, rijke goudland van Cathay, de verborgene steen der wijzen, de eeuwige jonkheidsbron was 't geen de eerste Europeesche avonturiers kwamen zoeken, en zij vonden... Amerika, dat dit alles metterdaad *is* in anderen, in hoogeren zin!

Milwaukee, Wisconsin 27 Nov.

Zoo hebben wij Minnesota achter ons. Van onzen tocht naar Anoka teruggekeerd, sterken wij ons met een goeden maaltijd tot het hervatten van onze reis. Te acht uren des avonds zouden wij met de „Chicago-Milwaukee-St. Paul R. R." per „Night express" den tocht naar Milwaukee aanvaarden. Wij hadden geen andere keus. Anders, 't was jammer ditmaal de reis bij nacht te doen. Geheel die streek, maar vooral het Noordelijkst deel, zoolang men, door Minnesota, den rechteroever van de Mississippi volgt, en het liefelijke „Lake Pepin" voorbijgaat, tot men bij La Crosse de rivier kruist, en midden door Wisconsin, Oostwaarts, naar het meer Michigan zich richt, moet prachtig zijn. Doch al die schoonheid ging nu voor ons verloren; en toen wij den volgenden morgen half acht te Portage City stilhielden om te ontbijten, waren drie vierden van den weg reeds afgelegd. Wat wij nu zien, tot wij te 12 uren te Milwaukee komen, is één uitgestrekte zachtgolvende vlakte, in het zilverwit sneeuwkleed gedoscht, en slechts hier en daar door bosschen of kleine dorpen afgewisseld of door zoogenaamde „prairie-ridges" (prairieruggen), ietwat glooiende terreinverheffingen, waaraan men nauwelijks den naam van heuvelen kan geven.

Aan het station gekomen, zien wij ons afgehaald door een ouderling der Hollandsche gemeente, die ons in een open ijsslede naar zijn huis zal brengen. Wegen en straten zijn met een dikken, harden sneeuwvloer bedekt, en men ziet nauw eenige andere voertuigen dan sleden, 't zij eigenlijke en oorspronkelijke, tot geen ander doel ooit gevormd, of gewone rijtuigen, karren, koetsen, calèches, gedurende den wintertijd van hun wielonderstel afgenomen en in sleden herschapen. Het is een vroolijk, levendig gezicht: al die door elkaar zwenkende en zwierende voertuigen van allerlei vorm elkander voorbijstuivend in snelle vaart. Het tooneel heeft iets feestelijks, heden vooral, nu stad en bewoners zich in Zondagsgewaad hebben getooid. Het is „Thanksgivingday", de vierde Donderdag in November, die telken jare, tot dankbaar gedenken van de weldaden in het laatstverloopen jaar ondervonden, door het geheele land als een Zon- en feestdag wordt gevierd. Zijn de winkels gesloten, de straten zijn nu te drukker en levendiger. En Milwaukee (oorspronkelijk het Indiaansche *Mil-wacky*, „het rijke land") is een fraaie stad, na Chicago de grootste in de Noordwestelijke Staten, maar haar overtreffend in schoonheid. Herinnert zij Chicago door haar ligging aan het meer Michigan, en ook door haar welvaart en groei [1], al is die zóo verwonderlijk niet; de hooger, eenigszins heuvelachtige bodem langs de oevers der Milwaukee en Minnomonee-rivier, geeft haar zekere vriendelijke bekoring, aan Chicago te eenenmale vreemd. Is deze de prachtige „Koningin der meren", Milwaukee is als eene dochter van 't zelfde geslacht, eene prinses in den vollen bloei harer aanvallige jeugd. In de breede straten zien wij reeksen van fraaie huizen, veelal van ruime portieken aan de voorzijde voorzien en meest opgetrokken van die schoone „Milwaukee brick", een steen uit de klei der rivier gebakken van een

[1] In 1840 telde de stad 1,700 inwoners, thans ongeveer 90,000.

zacht gele roomkleur, die aan de stad den eigenaardigen naam van de „Cream City" heeft doen geven. Het is ons niet onaangenaam, dat wij een lang eind te rijden hebben, eer wij aan het huis van onzen leidsman en gastheer zijn gekomen, zekeren heer Hesseling, eigenaar van een potaschfabriek. Hij woont in de nabijheid van de „Dutch Hill", een verhevenheid, gemeenlijk alzoo genoemd, omdat daar de meeste Hollanders wonen. 't Is dáar ook dat de Hollandsche kerk staat, waar ik dezen avond preeken moest.

Chicago, 3 December.

Op nieuw sinds eenige dagen in het groote Chicago, en al weder ongesteld! Een Christen mag niet fatalist zijn; anders zou ik zeggen: 't is of voor mij een fatum ligt op het verblijf in deze stad. Ditmaal had ik mij voorgenomen mij schadeloos te stellen voor het vroeger verzuimde. Ik zou veel zien, een „public lecture" houden, ik weet niet wat al meer. Alles is opgegeven. Laat ik maar niet klagen, en dankbaar zijn weder onder de geneeskundige hoede te komen van dokter de Bey! — In Milwaukee gevoelde ik voor 't eerst mij onwel. Was 't mij anders goed op den Amerikaanschen „dankdag" te spreken over „dankt God in alles", — ik had reeds koorts eer ik optrad, en hoewel 't kerkje nauw een duizend schreden verwijderd was, de wandeling deed geen goed. De kou had mij sterk aangegrepen, en den volgenden morgen, met vrij harde koorts en een pijnlijk gezwollen keel, moest ik afzien van het voornemen om van het prachtig winterweêr te genieten in een sledevaart door de stad en haar omstreken. Ik bleef stil in huis, tot mijn vriendelijke gastheer met een vriend, zekeren Dirk Huyser, een vroeger bewoner van mijn eerste standplaats, Zevenhuizen, ons in een dichte slee naar 't zelfde station bracht, waar wij gister waren aangekomen, om de reis naar Chicago verder voort te zetten.

't Was niet meer dan ruim drie uren sporens, en ondanks mijn min behagelijk gevoel, vielen ze mij niet lang. Welk een prachtig wintergezicht! Wat al tinten en tonen in die éene kleur — of niet-kleur — van het zuiverst wit: over den grond de wollige sneeuw, als een mollig tapijt uitgerold, zóo dat het de omtrekken der terreingolven wel afrondt en verzacht, maar toch uitkomen laat; op boomstruik en grasspriet een gloeiende diamantstof; op een afstand, waar nu en dan in het verschiet het groote meer zich zien laat, het blinkend ijsvlak aan de oevers, overgaand in 't verschiet in het blauwe water, dat zelf als samensmelt met den onbewolkten hemel, en dat alles — blinkend en tintelend in den zonneglans, en gezien door een fijn doorzichtige lucht, vervuld van kleine, zwevende ijskristallen, die men bijna — als de naam niet al te stout klonk — in de lucht trillende „ijsvonken" zou willen noemen, als juweelen fonkelend in 't licht! — Donkerder dan anders nog het geval zou zijn, teekent zich, reeds op verren afstand, tegen de heldere lucht de dikke, zware damp en rook, die Chicago omhult in een nevel gelijk ons Amsterdam op een afstand te zien geeft. Zoodra wij zijn aangekomen, nemen wij met ds. de Bey, die ons opwacht, een dicht rijtuig naar zijn woning, waar wij als oude vrienden worden ontvangen ondanks den last, dien ik door mijn ongesteldheid aanbreng. Van de dagen, die nu volgen van huis- en kamerarrest, heb ik weinig te zeggen. Dank zij lapis infernalis en volkomen rust, zie ik mij na eenige dagen hersteld genoeg om niet te mogen weigeren, met vereischte voorzorg, te verschijnen aan een „supper", door eenige leden der Hollandsche gemeente ons ter eere gegeven, en mij voor te bereiden om de terugreis aan te nemen naar New-York, waarnaar ik, om meer dan éen reden, hartelijk verlang. Ik heb beloofd er terug te zullen zijn om het Sint Nikolaasfeest te vieren, mij verbonden in de eerstvolgende dagen in New-York en Brooklyn een „lecture" te houden, en voel bo-

vendien zeker heimwee naar onze trouwe vrienden aldaar.

Nog éen kleine episode zij hier vermeld, die heden het huisgezin van onzen gastheer in rep en roer bracht. De jonge dokter was dezen morgen visites gaan rijden met zijn sjees en paard. Hier, in Chicago, gebruikt men geen bediende voor 't geen men zelf doen kan. Aan de deur van een zijner patienten had hij, naar gewoonte, zijn paard vastgebonden aan een der ijzeren palen, tot zulke einden langs de trottoirs geplaatst. Toen hij terugkwam, waren „buggy" en paard verdwenen. Een groot verdriet en geen geringe schade, — een goed, vertrouwd paard en de kapsjees nagenoeg nieuw. Gelukkig lang duurde de zorg niet. In den laten avond kwam een politieagent berichten, dat het vermiste was hervonden. Zekere jonge dame — een volkomen geëmancipeerde Amerikaansche — had het paard losgemaakt, en met rijtuig en al zich op weg begeven. Reeds was zij in een geheel ander kwartier van de stad, toen iets — wat dan ook — de verdenking van den wakkeren „policeman" wekte. Kortom, de stoutmoedige dievegge werd gearresteerd. 't Is, hoop ik, geen boos leedvermaak, dat wij haar een duchtige straf toewenschen. Wel mag de politie scherp toezien, waar vrouwen zelfs zoo handig zijn en brutaal!

HOOFDSTUK XII.

IN NEW-YORK TERUG.

Van Chicago over Pittsburg en Philadelphia naar New-York. — Bij onzen vroegeren gastheer. — Een St. Nicolaas verrassing. — De „St. Nicholas-Society". — Oude nationale herinneringen. — Diner in „Delmonico". — Een lijkdienst en een avondmaalsviering. — Optreden als „lecturer".

New-York, 11 December.

Ondanks al de goede, onvergetelijke herinneringen van onzen tocht naar het Westen teruggebracht, gevoel ik mij toch gelukkig en dankbaar hier weêr te zijn.

Wel mocht ik van zeker heimwee herwaarts spreken; want wij vonden in deze woning een tweede t'huis, „our American home!"

De reis van Chicago, eerst tegen den 3den vastgesteld, werd, om bijzondere redenen, tot den 4den verdaagd. Wij werden bij dat uitstel door een goed gestarnte geleid. Want den 3de brak er een storm los, die 's nachts tot een ware „hurricane" steeg. 't Was soms angstwekkend in de niet al te hechte pastorie — nog een oud, houten huis —, toen de wind niet alleen de kachel uitblies, maar wanden en vloer schudden deed, zóodat wij letterlijk in bed gewiegd werden op een manier niet juist bevorderlijk voor een rustigen slaap.

Des anderen daags was de wind bedaard, maar het gevolg van den storm maakte zich kenbaar in een plotselinge en zeer sterke temperatuurverandering. Den vorigen dag

was het zwoel en warm geweest; nu stond 's morgens het glas op de waschtafel tot den bodem bevroren en was de pijp der waterleiding door vorst gesloten. Zelden heb ik vinniger koude gevoeld dan op den weg naar het station van de „Chicago Pittsburg Fort Wayne R. R." Te aangenamer was het in de welverwarmde „cars". Ik kan die Amerikaansche spoorwagens kwalijk genoeg roemen. De 36 uren bijna onafgebroken spoorreis lieten niet de geringste vermoeienis gevoelen. Overdag breede, gemakkelijke sofa's met zoo veel ruimte, dat ieder doorgaans wel vier plaatsen voor één nemen kan, en wil men „lunch" of „dinner" in den wagen gebruiken, een klein tafeltje bij de hand, dat zich tusschen de zitplaatsen uit den zijwand uitschuiven en opslaan laat, en 's nachts het verleidelijk bed met zijn helder witte lakens in die „sleeping-car", door een dankbare reizigster (miss Kingsley), anders met haar lofspraken niet te mild, als „a triumf of skillful invention and hospitable arrangement" geprezen. — Wij hadden bovendien dubbel reden tevreden en dankbaar te zijn ons vroeger voornemen te hebben opgegeven om gister reeds te vertrekken. De storm van den vorigen dag had vele zware boomen ontworteld en hier en daar over den spoorweg geworpen, waar ze nog nederlagen, nu echter niet gevaarlijk meer, daar ze bij de rails waren doorgezaagd. De nachttrein evenwel, met welken wij anders zouden gegaan zijn, was, door één dier belemmeringen, uit het spoor geraakt, en wij zagen op de plaats van het onheil een verbrijzelden goederenwagen liggen. Met het dankbaar gevoel voor ontkomen angst en gevaar paarde zich het genot van een schoon uitzicht, de lage prairiën van Illinois spoedig voorbij, over het golvend tafelland van Indiana; langs Wanatah en Plymouth naar Fort Wayne, ook wel „Summit City" genoemd, omdat het op een hoogte gelegen is, vanwaar het water naar Oosten en Westen afloopt, met een snelheid van 150 mijlen in

de twee uren, over een hoogen heuvelgrond, die een prachtig vergezicht aan beide zijden vergunt, en vandaar Ohio, met zijn schoone rivierdalen, in zijn volle breedte door, om nabij Pittsburg in Pennsylvanië te komen. — Dien overgang van de Westelijke naar de dusgenoemde Midden-Staten maakten wij ongemerkt. Het was nog zeer vroeg in den morgen, toen wij Pittsburg, een aanzienlijke, bloeiende stad van ongeveer 90,000 inwoners, verlieten. Gelukkig, ik was bij de hand om de fraaie stad nog te zien liggen, door hooge heuvelketens omringd aan de samenvloeiing van de Alleghany en de Monongahela. We zijn hier in 't hart van een landschap, dat zeker niet ten onrechte geldt als een der schoonste, welke de spoorwegtourist in Noord-Amerika kan zien. Veel hebben wij gemist door de nachtreis, maar wij zien althans nog een deel van het prachtig Alleghany-gebergte, en ook verder biedt de weg een rijke afwisseling, Harrysburg en het groote Philadelphia langs, waaraan wij een dankbare groet van herkenning wijden, gedachtig aan de feestelijke ontvangst, die er der Alliantie ten deel viel, om 's avonds omtrent 10 uren van den tweeden dag in New-York te komen.

Met wat warme hartelijkheid werden wij daar weder welkom geheeten in dr. Anderson's woning! Zelfs de zwarte knecht stak mij met de vrijmoedige vriendelijkheid van een Amerikaansch bediende de hand toe, en zijn aangezicht blonk van een vroolijke goedhartigheid als alleen het gelaat van een neger kan doen. Hoe de ontvangst van onzen gastheer en zijn gezin was, laat zich niet in woorden zeggen, en kan alleen door een dankbaar hart worden gewaardeerd.

Onder de brieven, die mij opwachten, vind ik een, die mij op dezen 5den December een ongedachte, maar hoogst aangename St. Nicolaas-verassing bereidt — het bericht van mijn benoeming tot *doctor honoris causâ*, door „New-Brunswick College". Ik weet, dat die onverdiende eer meer mijn

vaderland geldt dan mijn persoon, en in mij eigenlijk de Evangelische Alliantie huldigt. Onwillekeurig herinner ik mij bij het ontvangen van dit eerbewijs het woord van een vroeger collega, die, na een bezoek van den Koning aan de stad onzer inwoning, *als* oudste leeraar met het ridderkruis begiftigd, op de audientie zijn dank uitdrukte door te zeggen: „ik hoop dat Uw Majesteit eens even groote genade zal bewezen worden als mij thans betoond is". — Maar toch ontveinzen wil ik niet, dat mij deze verrassing welkom was, te meer, daar ik reeds zoo menigmaal den mij in brief of gesprek toegekenden doctorstitel had moeten afwijzen.[1] Onze gastheer verblijdt zich in de mij ten deel gevallen onderscheiding, alsof die een eigen zoon ware weêrvaren.

Den Heilige, die mij ditmaal zoo verrassend bedacht had, zou ik des anderen daags mede mijn hulde helpen brengen. 't Geen, onder de mij wachtende papieren, nog eer mijn oogen had getrokken dan de pas vermelde kennisgeving, eerst later door een doctorale bul *in forma* gevolgd, was — een groot couvert van helle oranjekleur, inhoudende een drietal gedrukte stukken van denzelfden schitterenden tint: het éene een uitnoodiging van: „The Saint Nicholas Society of New-York requesting the pleasure of the Company of... to their Anniversary Dinner at Delmonico's on Saturday 6 December, at Six o'clock", het tweede een gedrukte lijst der officiëele toasten, het derde het „menu" van het feestmaal. — Op den omslag stond een figuurtje van een man in een ouderwetschen leuningstoel gezeten en een lange pijp rookend, met het onderschrift: „Non fumum ex fulgore, sed

[1] Mij is dat eeredoctoraat thans dubbel welkom, nu ik die eer deelen mag met twee broeders, die beiden daarop meer recht hadden dan ik. Mijn broeder, de Director der Polytechnische School, ontving ze reeds vóor jaren; een ander, de linguïst, onlangs bij het gedenkfeest der Leidsche Academie.

ex fumo fulgorem dare, cogitat". — Zijn bedoeling is niet uit den gloed rook, maar uit den rook gloed te doen voortkomen.

Dat beeldje moest een der burgers van het oude Nieuw-Amsterdam voorstellen, aan wier herinnering de „Sint Nicholas Society" is gewijd. Deze is een soort van historisch-literarisch-philanthropische club, die haar ontstaan, in 1835, voornamelijk aan Washington Irving verschuldigd is. Men weet, Amerika's volk heeft den geestigen en populairen schrijver nog andere en grooter dingen te danken. Dit vooral, dat hij den grond heeft helpen leggen voor een eigen, oorspronkelijke letterkunde bij een volk, dat, nauw nog volk geworden, in hooger ontwikkeling zeer achterstond, en hoewel staatkundig reeds onafhankelijk van het moederland, in het letterkundige nog altijd aan den ouden leidband ging. Maar dit ook, dat hij, de Amerikaansch vaderlandsche herinneringen tot het onderwerp zijner geschriften kiezend, den historisch-nationalen zin krachtig bevorderde. Wat Fenimore Cooper, door zijn boeiende romans, levendige schilderingen van het Indiaansche natuurleven, gedaan had met betrekking tot het ras der inboorlingen; Washington Irving poogde het te doen ten opzichte der „settlers" van den Staat New-York met het spelend vernuft van zijn schertsende luim, in dien humor waardoor hij misschien meer heeft uitgewerkt bij zijn publiek dan de meest ernstige geschiedschrijver had kunnen doen. Er werd gelachen met den altijd dampenden „Knickerbocker", maar inmiddels werd die populair, als een geliefde en geëerde historische figuur. En dáarin ligt de groote verdienste van Irving, dat hij, onder kortswijl en scherts, het oog der natie op haar *verleden* richtte. Nergens was dat meer noodig dan juist hier. Amerika is jong, een *nieuwe* wereld in ieder opzicht. Die jeugd heeft haar voorrechten, maar haar onmiskenbare nadeelen en zwakheden ook. Een volk zonder eigenlijke geschiedenis kan nauwelijks een volk

worden genoemd. Dat was 't juist wat hier ontbrak. 't Geen van vroeger inboorlingen, met meer of minder grond, zich verhalen laat; 't geen zelfs de oude „city mounds" van Ohio en het Mississippidal met hun zware muren, koperen wapens, ruw pottebakkerswerk en schelpen sieraden zullen weten meê te deelen, moge belangwekkend zijn voor den geschiedvorscher of aantrekkelijk voor de verbeelding van den dichter; dat alles behoort tot de overleveringen van een ander ras, van een andere wereld, en heeft geen vaderlandsch belang, geen eigenlijk geschiedkundige waarde voor een volk uit anderen stam gesproten, dat de wortels van zijn leven elders had aan de overzij van den Oceaan, en zich op dezen bodem als 't ware slechts overgeplaatst gevoelde. Daar kwam bij: die maatschappij der nieuwe wereld, vermenging nog meer dan ware vereeniging van allerlei nationaliteiten, miste al te zeer 't geen een *bevolking* tot een *volk* maken kan: die éenheid, welke de individualiteit, de persoonlijkheid van een natie vormt. 't Is zoo: daar waren gemeenschappelijke en groote nationale herinneringen, uit den onafhankelijkheidsoorlog bovenal; een Benjamin Franklin en George Washington waren de helden dier eervolle, hoezeer jeugdige geschiedenis. Doch die geschiedenis was toch bijna te jong en te zeer met vreemde elementen vermengd om geheel dien naam te mogen dragen. Een volk heeft behoefte aan een verleden om op terug te zien, weinig minder dan aan een toekomst om op te hopen. De eerste is zelfs rijker aan poëzie en meer vruchtbaar voor het leven. — Dit alles houde men in 't oog; en men zal dat wat ik te verhalen heb van de „St. Nicholas Society" nog met eenige meerdere belangstelling lezen, en onder het schijnbaar onbeduidende iets van wezenlijke beteekenis en waarde erkennen.

Trouwens, ik beweer niet, dat in deze St. Nicolaasclub niets anders dan ernstige historische zin of ware vaderlandsliefde in het spel zou zijn geweest. Verre van dien!

Washington Irving zelf was te fijn menschenkenner om niet in te zien, hoe zekere ijdelheid van zijn landgenooten hem voortreffelijk zou dienen. Amerikanen mogen zich zoo zeer democraten zeggen en wanen, als zij willen, zeker aristocratisch zwak is te diep ingeworteld in de menschelijke natuur om ooit geheel uitgeroeid te kunnen worden. Bijna zou ik zelfs zeggen in Amerika te hebben opgemerkt, dat, hoe meer zulk ingeboren gevoel wordt onderdrukt in het maatschappelijk leven, 't zoo veel te meer uitkomt op andere wijze en langs anderen weg. Geen land ter wereld, geloof ik, waar men in 't diepst van het hart meer hecht aan titels en rangen. [1] Er is in deze democratische wereld wel iets van de voorgewende, maar uiterst doorzichtige minachting van den burgerman voor „groote hanzen" en „adellijke heeren". — Hoe het zij, de democratische burgers van New-York doen zich niet ongaarne te goed aan zekere patricische afkomst. En hun adel is — afstamming van de vroegste Hollandsche „settlers", uit den tijd, toen New-York nog Nieuw-Amsterdam heette. Ik voor mij heb er vollen vrede meê, en acht die eerzucht even onschuldig, en die afstamming niet minder eervol, als die van menigeen, die er zich gaarne op verheft, dat een van zijn voorouders eenige Sarracenen in 't zand

---

[1] Ik zou dat misschien stout schijnend beweren met tal van voorbeelden kunnen staven. In New-York bestaat een eigen, georganiseerde heraldieke inrichting onder den naam van *Doomsday-book*, den stamboom opnemend van ieder, die lid der vereeniging wordt. In menig deftig huis zag ik het diploma van lidmaatschap, als iets, waarop men zich bijzonder trotsch gevoelde, aan den wand gehangen, en in meer dan éen particuliere boekerij werd mij, met kennelijke ingenomenheid, een „familybook" vertoond: een, op groote kosten uitgegeven, geschiedenis van de familie. — In een academische bibliotheek zag ik een glazen kast, waarin, nevens kostbare manuscripten, het vreemdelingenboek, waarop de Prins van Wales zijn naam had ingeschreven met „Allerhöchst eigener" hand. — Het werd, geopend bij de bladzij waarop de kostbare handteekening stond, waarna geen andere meer volgen mocht, onder het glas ter algemeene bewondering gelegd. Zou men aan eenig klein Duitsch hof anders gehandeld hebben dan aan deze Universiteit van het republikeinsche Amerika?

heeft doen bijten. Hier heeft dat zwak nog belangstelling voor de geschiedenis van het voorgeslacht gewekt, en de „St. Nicholas Society" is meê een teeken daarvan.

St. Nicolaas was de erkende Beschermheilige van Amsterdam, schutspatroon van den handel en zeevaart, niet minder dan van de kinderen, en hij werd ook als de patroon van Nieuw-Amsterdam gehuldigd. Terwijl overigens in geheel Amerika, evenals in Engeland en Duitschland, het Kerstfeest het kinderfeest is; hier in New-York wordt de Vaderlandsche Heilige evenzeer geëerd, en de winkeliers dragen zorg, dat de oude, eerwaardige overlevering niet versterve. In meer dan éen speelgoedwinkel zagen wij een prachtige pop, soms levensgroot en met kunstig bewegende ledematen, van „Sante Klaus", gelijk hij hier genoemd wordt, en — merkwaardig voor de historische overlevering hier aan zijn persoon verbonden, — hij is geen vrome Bisschop, maar een soort van Hollandsch matroos, even populair in New-York als in Engeland de Britsche „Punch" en min of meer aan dezen verwant.

Zeer natuurlijk was het onder zijn naam, dat de „Society" werd opgericht, bestemd „to be composed of old residents of the city of New-York and their descendants". — Geen wonder, dat wij op de naamlijst van vroeger en later leden een aan-

tal namen aantreffen, die, hoewel soms min of meer in spelling verbasterd, het kennelijk merk van hun Hollandschen oorsprong dragen. Daar zijn: Abeel, van Antwerpen, van Asch, Beekman, Bleecker, Bogardus, Brevoort, Brouwer, Breuker, van Buren, van Duzer, Gouverneur, Hardenbrook, Hoffman, Huser, Kip, Lang, van Neet, Onderdonk, Oothout, de Peyster, Pierson, van der Poel, Remsen, Roosevelt, Turk, van der Voort, van Wagenen, Wessels, Westervelt, van der Wijck, Wijckoff, Wijnkoop, van Zandt enz. — De eerste Voorzitter was een Peter G. Stuyvesant, en de eerste Vice-voorzitter Washington Irving zelf. Het doel der Vereeniging zou zijn het aandenken van de grondleggers der stad te bewaren, en 't geen in hen goed en navolgenswaardig was, aan te kweeken en te bevorderen. Historische voorlezingen en geschriften zouden worden uitgegeven om de kennis van al wat op de voorouders betrekking had, te vermeerderen, en een fonds gevormd om daaruit hulpbehoevende stadgenooten te ondersteunen. — Bovendien zouden er jaarlijks twee feestelijke samenkomsten plaats hebben, elken 6 December, op den naamdag van den Heilige, en een „*Paas* Festival"[1] omtrent Paschen.

Als banier der maatschappij koos men de oud-Hollandsche driekleur, en in het witte middenveld het vroeger wapen der stad: een schild, waarop twee gekruiste molenwieken; daartusschen ter zijde twee tonnen; van boven en onder bevers; en als tenanten aan den éenen kant een Indiaan

---

[1] Het *Paasch* voor het Engelsch *Eastern* heb ik alleen door St. Nicholas-leden hooren gebruiken. Overigens zijn in New-York, uit den ouden tijd, nog zeer enkele Hollandsche woorden in zwang gebleven. De koetsier zal er spreken van „*span*", niet van *team*, en het woord *stoep* wordt vrij algemeen verstaan. Geheel burgerrecht verkreeg ons *oliekoek*. Dat gebak wordt nooit met een anderen naam genoemd en is zeer populair. Zeer menigvuldig wordt gebruik gemaakt van de uitdrukking *baas*, gespeld en uitgesproken: *boss*. Al wie eenigszins meer dan gewoon is, in goed of kwaad, is een *boss*. — William Tweed, de millioenendief en eminente schurk, wordt in de couranten zelden anders genoemd dan „boss Tweed".

met boog en pijl, aan den anderen een matroos met anker en roeispaan.

Doch mijne lezers zullen, hoop ik, verlangend zijn iets te vernemen van het eigenaardig festijn op dien St. Nicolaas-avond. In mijn dagboek teekende ik aan van dien avond: „Een interessant hoofdstuk voor het boek, dat ik schrijven wil". — Wat ik hier te verhalen heb, zal, naar ik vertrouw, bij Nederlandsche lezers eenige belangstelling kunnen wekken.

Met mijn gastheer, een van de steunpilaren der „Society", begaf ik mij op den feestelijken avond, in groot tenue, naar Delmonico, den Véfour of Tortoni van New-York, den Prins der restaurateurs. — Wij vonden in een groote receptiezaal een aantal heeren bijeen, allen met zwarten rok en witte handschoenen. Na een korte poos werden twee vleugeldeuren opengeslagen, en nu traden wij in de groote, feestelijk gedecoreerde banketzaal, die een waarlijk verrassenden aanblik bood. De wanden waren aan alle zijden behangen met Hollandsche, Amerikaansche en oranje vlaggen. Eenige groote tafels stonden aangericht. Tegen den achtermuur, achter de presidiale tafel, hing een groote oranjebanier, waarop met reusachtige letters stond: *Oranje Boven*, — en daaronder, op zijn schoorsteentroon gezeten, een meer dan levensgroot beeld van den gevierden Sint, met de korte Goudsche pijp in den mond. — Vlak voor dat afgodsbeeld nam de Voorzitter plaats, met een grooten driekanten hoed op het hoofd en een breeden oranjebandelier schuin over het witte vest. Rechts naast hem zat de Nederlandsche gezant, de Minister-resident van onzen Koning, in Washington: Mr. Westenberg. Mij was een plaats aangewezen tusschen hem en mijn vriend James W. Beekman. Op 't midden van deze eeretafel stond als „pièce de milieu" de groote vergulde weerhaan van een kerktoren, overblijfsel uit den „goeden, ouden tijd", vroeger door Washington Irving aan

de Vereeniging ten geschenke gegeven, en als een heilige reliquie in eere gehouden. Verder op deze en de andere tafels zag men, tusschen fraaie bloemvazen en ruikers, op taarten en koeken, allerlei kunstig gemaakte voorwerpen van suikergebak, ontleend met min of meer geschiedkundige trouw aan de herinneringen uit het voorgeslacht: Hudson's „Halve Maan", een huis van Nieuw-Amsterdam, een groepje Hollandsche schaatsenrijders, een huisman en zijn vrouw uit de 17de eeuw, enz. enz. — Achter de tafels stonden een aantal negerbedienden in een kostuum, dat meê den „ouden tijd" herinneren moest en dien zeer algemeenen term niet weêrsprak, maar toch eenigszins een anachronisme was, als 't de dagen van Nieuw-Amsterdam moest herinneren. Het was een achttiende-eeuws kleeding: blauwe gekleede rok, lang zijden dijvest, korte fluweelen broek, gestreepte kousen, schoenen met zilveren gespen. — In een nevenzaal, waarvan de deuren geopend waren, bevond zich een muziekkorps, dat zich hooren liet bij ons inkomen en nu en dan eenige stukken speelde. Dat de gerechten uitstekend waren, behoeft nauwelijks te worden gezegd. De oude Hollanders hebben terecht of ten onrechte den naam bij wijlen overvloedig te hebben kunnen gastereeren. Voor hun vereerders was 't dus conscientiezaak, mede in dit opzicht hun nagedachtenis te huldigen, en Delmonico had een welgevestigden naam op te houden en deskundige patronen te voldoen. Daar waren: „*Consommé à la Saint Nicolas*, *Timbales à la Stuyvesant*, *Bass à la Knipperhausen*, *Riz de Veau à la Rip van Dam*, *Filet de Boeuf à la Hendrik Hudson*, *Dutch Cauliflower*, *Salad à la Oulesticker*, en andere bekende en onbekende gerechten onder nieuwe of juister gezegd *oude* namen. — Zoo haast aan de eerste, meest dringende eischen eenigszins voldaan was, begonnen de voorgeschreven, officieele toasten. Ik laat de onderwerpen, zoo als zij te lezen waren op de schitterende oranjelijst, hierachter volgen.

REGULAR TOASTS.

SAINT NICHOLAS FESTIVAL.

DECEMBER 6, 1873.

1. Saint Nicholas. — The sweet delusion of our infancy, and the Adored Saint of our old age.

   Music: „MYNHEER VAN DONCK".

2. The President of the United States.

   Music: „PRESIDENT'S MARCH".

3. The Governor of the State of New-York.

   Music: „GOVERNOR'S MARCH".

4. The City of New-York. — May she always practise those principles of virtue and honesty bequeathed by her Dutch founders.

   Music: „HOME, SWEET HOME!"

5. The Union. — Created in wisdom, and cemented with blood — it can only perish with the annihilation of all earthly things.

   Music: „STAR SPANGLED BANNER".

6. The Army and Navy. — In the future, as in the past, may their deeds be their greatest glory.

   Music: „RALLY ROUND THE FLAG".

7. Holland. — The land of dams and solid principles. Ocean's waters have heretofore failed to destroy the one, or time to weaken the other. [1]

   Music: „WILHELMUS VAN NASSOUWEN".

---

[1] „Nederland, het land van dijken en vaste beginselen. De oceaan heeft tot heden de eerste niet verwoest, noch de tijd de laatste verzwakt." — Mocht het waar zijn!

8. Our Sister Societies. — We greet them as co-workers in the noble cause of charity, and bid them a hearty welcome.

Music: „WE ARE A BAND OF BROTHERS".

Men ziet het: reeds in den toon hier aangeslagen, wordt de hooggestemde toastklank niet gemist, en dat deze de grondtoon bleef van alle toespraken, nu en dan het toppunt bereikend van die eigenaardige tafelwelsprekendheid, die Dickens soms in zijn romans zoo geestig heeft weten weêr te geven en die een volkomen nuchter oordeelende bijna in den waan zou brengen, dat hij een bladzij hoort lezen van Victor Hugo uit diens later periode; dat dit nog meer het geval was, toen na de „regular toasts" de stroom van de geheel vrije uitboezemingen volgde; dat ook dáar redenaars waren, die beter wisten te beginnen dan te eindigen, en die in eigen volzinnen en tusschenzinnen verward raakten; dat dit evenwel weinig schaadde, waar de invallende muziek en een daverend handgeklap met eere elken aftocht dekte; dat een enkele vurige Hollandervriend zich waagde aan een Nederduitsche toast, waarin de heer Westenberg en ik, de eenige aanwezige Nederlanders, eenige moeite hadden onze taal te herkennen; hoe echter ook dat niet schaadde, en de redenaar te levendiger werd toegejuicht, naarmate hij minder werd begrepen; hoe de geestdrift eindelijk tot haar zenith steeg, toen, overeenkomstig het laatste artikel van het „menu", na dessert en ijs, „pipes and tobacco" verschenen, en lange Goudsche pijpen werden rondgedeeld van geelachtig oranje aarde gebakken en voorzien van een kop in den vorm van een menschenhoofd met driekanten steek, — al deze dingen zal men wel op mijn verzekering willen gelooven.

En al heerschte er over 't geheel dien avond de luchtige, ongedwongen toon van gulle, vroolijke scherts, nauw zal ik behoeven te zeggen, dat er veel was dien avond om 't Hol-

landsch hart goed te doen, en dat het een eigenaardig, bijna aandoenlijk genot was in Noord-Amerika zulke Hollandsche herinneringen te ontmoeten en op te merken hoe de Hollandsche naam steeds in eere is gehouden. Dat gevoel van ingenomenheid met onze voorouders is niet verminderd in den laatsten tijd, sinds Motley, wiens werken thans niet minder gelezen worden dan die van Irving vóor een halve eeuw, de geschiedenis geschilderd heeft dier kleine republiek, die tot op zekere hoogte het geestelijk vaderland van dit groote gemeenebest mag heeten. Al mogen wij Nederlanders hem, ondanks al zijn voorliefde voor onze natie, in grondige degelijkheid als geschiedvorscher, met onzen Groen niet gelijkstellen, al is hij voor een geschiedschrijver te zeer wellicht pleitredenaar, te weinig onpartijdig rechter; in zijn „Opkomst en Bloei der Vereenigde Nederlanden" bepleit hij een groote, edele zaak, en de aanvankelijke resultaten der wetenschap te boek stellend in aangenamen, boeienden vorm met bezieling en gloed, heeft hij door zijn eerste hoofdwerk ons tegenover de wereld een onschatbaren dienst bewezen. Zoo wij zelven maar nooit vergeten hoe „adel verplicht"! Wij hebben een voorgeslacht, waarop wij trotsch mogen wezen. Hoekig en hard van vorm waren die vaderen, en alles behalve fijn gepolijst, maar degelijk en ernstig, krachtig en kloek, „mannen van stavast". Het is zoo: ze waren daarbij vaak ietwat stijfhoofdig en eenzijdig; maar mannen van éen denkbeeld zijn vaak mannen van éen stuk, en karakters hebben dit veelal eigen met rivieren: de stroom, tusschen enger oevers samengedrongen, vloeit met meer snelheid en kracht. — Wat ons aangaat, wordt hier nog menige Hollandsche herinnering als een kostbare reliek geëerd [1], onze roeping is 't niet slechts een verleden niet te verloo-

[1] Onder deze behoort een oude pereboom, op den hoek van 3d Av. en 13th Str., die, in 1647 uit Holland overgebracht, bekend staat als de „Stuyvesant Peartree", het eenig levend overblijfsel van die lang vervlogen dagen.

chenen, dat ons zoo onschatbare erfenis liet, maar vooral te zorgen dat wij den goeden dunk helpen bewaren, aan den oud-Hollandschen naam verbonden. „Nous maintiendrons” zij onze leus! Ja, meer dan dat: staande op de schouderen van het krachtig voorgeslacht, moeten wij hooger ons verheffen en verder weten te reiken. Dàn, maar ook dan alleen zal New-York's „Saint Nicholas Society” niet tegen ons hebben te getuigen!” [1]

De dag op 't vroolijk St. Nicolaasfeest volgend bracht geheel andere, volkomen tegenovergestelde aandoeningen. Des morgens kerkten wij in de kerk van dr. William Ormiston, waar ik vroeger zelf gepreekt had (deel I, blz. 256). In den namiddag had in eene der Episcopaalsche kerken een soort van lijkdienst plaats ter herinnering van verongelukten bij de vreeselijke ramp, die den 25sten November de *Ville du Havre* had getroffen. Mijne lezers zullen ongetwijfeld het ontzettend onheil niet vergeten zijn, dat zoowel in Europa als in Amerika met ontsteltenis en verslagenheid werd vernomen. Op een helderen nacht, bij kalme zee, terwijl niemand aan nood dacht of van gevaar droomde, werd de stoomboot plotseling aangevaren door een zeilschip, de *Loch Earn*, en weinig oogenblikken later zonk zij in de diepte met honderden, die zich niet redden konden en hun dood in de golven vonden. Ik zal nauwelijks behoeven te herinneren, hoe onder dezen twee leden waren van onze Evangelische Alliantie: de bekende don Antonio Carrasco uit Madrid, en de minder bekende, maar zeer voortreffelijke Zwitsersche Hoogleeraar Pronier. [2] Eenigen der verongelukten

[1] Misschien komen deze bladzijden wel onder de oogen van een kapitein-luitenant of gepensioneerd zee-officier, die zich, bij het lezen, herinneren kan, hoe in 1852, bij gelegenheid van een bezoek van Z. M. fregat *de Prins van Oranje* — nu wachtschip in Hellevoet — aan de haven van New-York, de „Sint-Nich Society” aan de officieren van dien bodem een schitterend banket aanbood. In New-York is men dat nog niet vergeten.

[2] Hun dood had ook mij diep getroffen. In de dagen na de Vergadering had

woonden in New-York, o. a. twee dames, moeder en dochter. Beide waren hier zeer gezien, en hadden ook in de enkele dagen, aan boord doorgebracht, aller liefde en achting gewonnen. Vooral het jonge meisje was, door haar vroolijke en vriendelijke lieftalligheid, met stillen, heiligen ernst gepaard, de lieveling van allen aan boord geworden, van de kinderen vooral, die, als zij haar zagen komen, naar haar toeliepen om meer van den „lieven Jezus" van haar te hooren. [1] Toen het bange uiterste oogenblik was gekomen, en de ontstelden, door den schok van het krakende schip uit hun slaap wakker geschrikt, half ontkleed naar het dek waren gesneld, huiverend van ontzetting; toen het zinkend vaartuig door de laatste boot was verlaten, en de ongelukkigen met elk oogenblik die zee zagen nader komen, die hen straks zou verzwelgen; toen, te midden van een tooneel van onbeschrijfelijke verwarring, wanhoop en doodsangst, waren er, naar de getuigenis van de later geredden, twee gestalten vooral, die door hooger, heilige kalmte aller oogen tot zich trokken, en, door het zedelijk overwicht van geloof en vrede in 't aangezicht van den dood, op velen weldadig werkten: — 't was een Roomsch-Katholiek priester met bleek, maar kalm gelaat, het crucifix in de hand, gaande van groep tot groep om woorden te spreken van ernst en liefde en den laatsten blik van die plotseling tot den dood verwezenen te richten op Hem, die voor zondaars den dood overwon, en — een jong meisje naast haar moeder geknield, wier handen zij in de hare gevat hield, met een blik van bovenaardschen vrede en vreugde in 't opgeslagen oog, en tot haar sprekend: „houd moed, moeder, één oogen-

---

vooral Pronier, die zich met geheel t'huis gevoelde in den bijna uitsluitend Engelsch sprekenden kring, zich veel aan mij aangesloten. Mij was ieder onderhoud met hem goed en leerzaam geweest.

[1] De heer Weiss, een der geredden, mede-afgevaardigde ter Alliantie, gaf van de schipbreuk een beschrijving, die ook in onze taal is overgebracht. Met den hoogsten lof en bewondering spreekt hij van deze vrome jeugdige Christin.

blik maar, en wij gaan samen naar den hemel, bij onzen Heer!" — De Protestantsche Christin en de Roomsche Priester zullen voor den genadetroon van den Hemelschen Rechter niet ver van hun Heiland gebleven zijn en ook niet ver meer van elkander. — Deze moeder en dochter nu behoorden tot een Episcopaalsche gemeente van New-York. Aan haar nagedachtenis meer bepaald was die plechtige lijkdienst gewijd. Onder de talrijke schare, die het ruime kerkgebouw geheel vulde, was de rouwdragende man zelf, die zijn vrouw en eenig kind had verloren. Een diepe aandoening beheerschte de geheele vergadering; en toen het orgel een aangrijpende treurmuziek deed hooren, en het koor eenige roerend schoone hymnen zong; toen de geestelijke, na het voorlezen van zijn tekst: „I know that my Redeemer liveth", met van aandoening bevende stem een eenvoudige lijkrede hield op de hem geliefde leden zijner gemeente, bleef niet één oog in de vergadering droog, niet één hart onbewogen.

In den avond van dienzelfden dag namen wij deel aan een avondmaalsviering in de Hollandsche gemeente, in de kleine benedenzaal van dr. Chamber's kerk. Ook dáár was 't ons goed. Wij waren niet meer dan een veertig ongeveer bijéén; maar het is niet noodig bij zulke gelegenheid in grooten getale samen te zijn om een waarachtige en innige gemeenschap te gevoelen. De waardige Bechthold sprak een trouw, ernstig woord. Ook ik hield een korte, eenvoudige toespraak. 't Was ons stichtend in de kleine huisgemeente onder landgenooten in de vreemde wereld.

Voor die Hollandsche gemeente deed ik gaarne wat ik vermocht. Ik had vroeger toegezegd ten voordeele van den bouw eener kerk een voorlezing te zullen houden. Van die belofte zou ik mij een der volgende dagen kwijten, Dinsdag in New-York, daarna in Brooklyn optreden. Pas uit het Westen teruggekeerd, had ik tot onderwerp gekozen: *land-*

verhuizing. Aan stof ontbrak 't mij niet, maar ik had die nog te bewerken. Daaraan besteedde ik den tijd, die mij nog gegeven was. En 't geen ik Dinsdag in New-York voordroeg, gaf ik Donderdag daaraanvolgende in Brooklyn ten beste, waar wij bij onzen landgenoot, den schilder de Haas, gingen eten.

Landverhuizing is een onderwerp waarover ik niet spoedig uitgesproken zou wezen. Moge al voor 't oogenblik de Europeesche immigratie gestremd zijn, zij zal op nieuw zich herwaarts richten, tot zegen zoowel van de oude als van de nieuwe wereld. Dat het contingent, 't welk Nederland dan leveren zal, den goeden oud-Hollandschen naam alhier handhave en bevestige!

HOOFDSTUK XIII.

DE LAATSTE DAGEN VAN HET JAAR.

Peekskill aan de Hudson-river. — Oude kerk in Cortlandtown. — Een godsdienstoefening met hoornmuziek. — Hudson-legende en geschiedenis. — *Anthony's Nose.* — Benedict Arnold. — Bezoek aan de Militaire Akademie van Westpoint. — In New-York terug. — „Female Normal College". — Lager Onderwijs in Amerika. — Schoolstelsel en regeling van onderricht. — Doofstommeninrichting. — Stewart's paleis. — Schilderijen en kunst. — Een predikanten-vergadering. — De Kerstdag. — Een „Christmas-dinner". — „New Year's Eve".

New-York, 16 December.

Een kleine, maar genotvolle uitstap ligt achter ons.

Aan dr. John B. Thompson, predikant van de „Reformed Church" te Peekskill aan de Hudson, had ik reeds lang beloofd, dat ik voor zijn gemeente zou preeken. Dit was nu voor den 14den vastgesteld. Zaterdag 13 begaven wij ons te 2 uren op reis. Een paar uur hadden wij te sporen langs de reeds welbekende, maar daarom met te meer genoegen teruggeziene Hudsonoevers. Wij gevoelden 't: *„voir est un plaisir, mais revoir un bonheur"*. Op nieuw ging 't, steeds dicht langs de rivier, aan haar Oostelijken zoom, tegenover de trotsche „Palisades" — dien mijlen langen, met zijn hoekige, gebroken schachten, steil opstijgenden, bazaltmuur, die soms nog met den oud-Hollandschen naam van „trap-dijk" wordt aangeduid, en die als een wal de daarachter gelegen Hackensack-vallei afsluit, — langs Yonkers en Tarrytown,

voorbij de groote Staatsgevangenis van Sing-Sing[1], een reusachtig gebouw, met zijn bijbehoorende, ommuurde gronden 130 „acres" beslaande, en (dàt vooral moet geen aangename dwangarbeid geweest zijn!) door de gevangenen zelven gebouwd, tot wij komen te Peekskill, een plaatsje allerbekoorlijkst gelegen aan een der schilderachtigste punten van de Hudson. Het is hier, dat de rivier, eerst tot een wijde waterkom, de zoogenaamde Tappanzee, verbreed, op eens tusschen hooge rotsen wordt ingekneld, die elkaar zóo dicht naderen, dat Hudson, bij zijn ontdekkingstocht, in den waan verkeerde in 't geen hij voor een rivier gehouden had, een zeearm te hebben gevonden, waarvan hij hier het uiteinde had bereikt. Doch de vooruitspringende rotsgevaarten zijn slechts de poort van de bovenrivier, aan den ingang tot de „Hudson Highlands". Juist bij de opening van dat nieuw panorama, op een heuvelachtig golvend terrein, ligt het vriendelijk Peekskill.

Aan het station vinden wij onzen vriend Thompson, dien wij van vroeger reeds kenden. Ik had zelfs zijn kennis mogen maken eer ik in Amerika was gekomen. Een jaar ongeveer geleden, bij gelegenheid, dat hij een reis naar Europa maakte, had hij mij bezocht, en hoewel zijn bezoek nauw een kwartier geduurd had, ontving ik zeer spoedig daarop een Amerikaansch dagblad een verhaal bevattend van die visite, met vermelding van wat ik gezegd had en van 't werk waarmede ik bezig was, en met de verzekering, dat ik, in Amerika komende, ongetwijfeld „a most hearty welcome" zou vinden. Nu, dat laatste heeft zich bevestigd, en voor zooveel 't van onzen vriend afhing, heeft hij er het zijne aan toegebracht. Dr. Thompson gelijkt veel op zijn broeder in Pella, maar is toch weêr een geheel ander; een flink, degelijk ontwikkeld man, echt Amerikaan — het laatste trouwens uit het

[1] Verbastering van het Indiaansche *O-Sin-ing*: een steenplaats.

zoo even medegedeeld staaltje reeds blijkbaar, — maar die daarbij veel gereisd, gezien en geleerd heeft, in de letterkunde der oude wereld gansch geen vreemdeling, „a well informed man", gelijk de Engelschen zeggen, en — wat meer zegt dan dat alles — een innig vroom en beminnelijk Christen, even vurig van geest als nederig van zin.

Met hem en zijn allerliefste vrouw brachten wij na den maaltijd een paar genotrijke uren door. Het eerste, dat wij dien avond genoten, hadden wij echter niet aan hen persoonlijk te danken. 't Was — een onvergetelijk prachtige zonsondergang. Het tooneel, dat zich uit de ramen der huiskamer, onder de warande van het op een golvenden heuvel gelegen huis aan ons voordeed, moet altijd betooverend zijn. De rivier, links aan de breede waterkom van een meer gelijk, wringt zich met een slingerende bocht tusschen de rotsen door, zwenkt dan met lossen zwaai rondom den voet van den Donderberg, de Lorelei van de Hudson, die recht hier tegenover zijn forsch opgaande lijnen teekent, en verliest zich rechts in een verschiet, door het ampitheater der bergen van het Hoogland begrensd. Het is een landschap in het kader dier huiskamervensters gevat, zóo als een schilder zou verlangen te scheppen. Maar wat geen schilder met verf zou kunnen malen, is de kleurgloed nu over dat tooneel uitgegoten. Het weder was dien dag guur en buiig geweest, en nog is de hemel ten deele met zware regenwolken bezet, die een donkeren slagtint over berg en water werpen. Maar daartegenover breekt nu in het Westen, in vollen, schitterenden glans, de avondgloed door, zóo als die in deze zuivere lucht kan gloren, doet de bevallig stoute omtrekken der heuvelen van het verwijderd bergland scherp uitkomen tegen een achtergrond van mat goud, schiet zijn purperen stralen over het hemelgewelf uit, zoomt de zwarte wolken met fonkelend karmozijn en baadt voor eenige oogenblikken het geheele landschap in een stroom van licht, om dan nog een

5*

enkelen straal, tusschen de rotsen door, tintelend op het water te doen spelen, en straks een laatst oogenblik de golftoppen der hoogste heuvels te vergulden, tot al die kleurenpracht zich oplost en versmelt, en het schitterend vuurwerk van den hemel, in stille pracht verschenen, weêr in stille majesteit verdwijnt. Ik zal aan Peekskill niet meer denken, zonder mij dat halfuur te herinneren. De verdere avond werd doorgebracht onder levendig gesprek en met het bezichtigen van allerlei reissouvenirs uit Europa, door mij ook gedeeltelijk met voorbereiding voor het werk van den volgenden dag.

Den anderen morgen zou ik preeken in de „Reformed Church," een der elf kerkjes van het plaatsje, dat een 3,000 inwoners telt. Zoo is het in Amerika. De volkomen scheiding van Kerk en Staat en de volstrekte gelijkheid van alle gezindten, waarvan geen enkele eenig voorrecht bezit, doet mede op geestelijk gebied zekere *concurrentie* ontstaan, die, klinkt al het woord in zulken samenhang min verheven, in de praktijk een alleszins heilzame uitwerking heeft. Al die gemeenten wedijveren onderling — de persoonlijke eer van haar leden is er meê gemoeid, — in doelmatigheid van kerkgebouw, bezoldiging van den leeraar, fraaiheid van koorgezang, enz. En voor 't overige leven zij allen: Gereformeerden, Presbyterianen, Methodisten, Episcopalen, Baptisten, Congregationalisten, Wesleyanen, Unitariërs, enz. in de meest wenschelijke verdraagzaamheid bij en met elkander, een natuurlijk gevolg van ware vrijheid en gelijkheid, omdat ieder zijn eigen meening volgt en zijn eigen weg gaat, en geen ander hem daarin belemmert. Hier, waar er geen staatstractementen tusschenkomen om de toestanden te verwarren, niet éen onder de leeraars, die met een: „wij blijven" — zoo lang als dat duurt! — zich vastklemt aan zijn plaats of opdringt aan zijn kerk, en geen gemeentelid, die verlangt er hem of een ander uit te

dringen; want ieder voegt zich waar hij zich t'huis voelt, bij zijn geestverwanten, of — gaat zijns weegs. De toestanden zijn natuurlijk, ongedwongen, vrij. Vandaar veel meer waarheid in het kerkelijk leven, en, bij alle verscheidenheid, meer éenheid en liefde; meer afdeelingen en minder verdeeldheid. Nergens meer sectewezen dan in Amerika; nergens minder sectegeest of sectehaat. Vooral op het platte land, in kleine steden en dorpen, waar alles op kleiner schaal, dichter bijéenleeft, nader in onderlinge aanraking komt, valt dit eigenaardig verschijnsel nog sterker in het oog.

't Kerkje waar ik preek, mag ook als model gelden van een kleine, nette dorpskerk. Dezen morgen zijn er misschien eenige nieuwsgierigen meer dan anders. Althans de „Tarrytown Argus", het voornaamste dagblad van de streek, had getracht die nieuwsgierigheid te wekken door aan hen, die begeerden „a true Dutchman" te zien, aan te bevelen zich dien Zondagmorgen te elf uren naar de Reformed Church te begeven. Welke voorstelling de lieden zich hier eigenlijk van een „echt Hollander" vormen en in hoever mijn persoon daarmede al of niet overeenkwam, ben ik niet te weten gekomen. Maar dit is zeker, dat de nagedachtenis der Hollanders hier nog niet is vergeten. Er is trouwens niemand hier, die niet weten zou, hoe de plaats haar naam verschuldigd is aan een Hollandsch zeevaarder van de zeventiende eeuw, Jan Piek, die, een van gindsche hoogten beklommen hebbende, zóo ingenomen was met die plek, dat hij er zijn woning vestigde, waarom het kleine stroompje, hier in de Hudson vloeiend, Peeks-kill is genoemd.

Voor ons worden die oud-Hollandsche herinneringen vrij wat levendiger in den namiddag van denzelfden dag. — Nog eens zou ik preeken, nu in het oude, vroeger Hollandsche, kerkje van Cortlandtown. De eerste nederzetting in deze streek was die van een naar 't schijnt alleszins deftig man, buiten kijf een der gewichtigste personen en

patronen[1] van de oorspronkelijke volkplanters, zekeren Philips van Cortlandt, aan éen van wiens zonen het nabijgelegen Yonkers zijn patricischen naam ontleend heeft. Of de familie recht had op het adellijk praedicaat, durf ik zoomin verzekeren als ontkennen; maar dit is zeker, dat zij in haar tijd goede sier maakte en nog lang in hoog aanzien stond. Van het eerste getuigt het deftige oude woonhuis „Cortlandt-manor", in den degelijken, oud-Hollandschen stijl, nog zooveel mogelijk in zijn oorspronkelijken toestand bewaard en van binnen zelfs gedeeltelijk met Delfsche tichelsteenen versierd. En 't kerkje, bij die vroegere nederzetting behoorend, heeft ook geheel het voorkomen, uit- en inwendig, van een ouderwetsche Hollandsche dorpskerk. Ik kan niet zeggen welken eigenaardigen indruk het op mij maakte, toen, na een prachtigen rit door het schoone, heuvelachtige landschap met de blinkende Hudson telkens weêr in 't gezicht, nu eens door een diep ravijn, dan over den heuvelrug heen, dat aardig, teekenachtig gebouwtje, met het nederig baksteenen geveltje half uit het geboomte voor den dag kwam, omringd door zijn klein kerkhof, waar, op eenige bemoste en gebroken zerken, nog meer dan éen Hollandsche naam zich ontcijferen laat. En 't inwendige: de oude, donkerbruine banken, de door ouderdom uitgesleten steenen vloer, de grauwe wanden en in lood gevatte ramen met verweerde glazen; alles was in volkomen harmonie met het uiterlijk. Men moet in Amerika een tijd lang geweest zijn, waar alles even net en nieuw is, even onberispelijk in orde, om het schilderachtige en eerwaardige van het *oude* te leeren waardeeren. Vooral bij een kerkgebouw past dat zoo goed. En voor mij, als Hollander, had dat alles hier nog een eigen aantrekkelijkheid en poëzie. — Eigenlijk was dit kerkje sinds tal van jaren niet anders geweest dan

[1] De officieele titel in die dagen, met zekere landsheerlijke rechten, aan de groote landeigenaars gegeven.

„historisch monument". Geruimen tijd was het gesloten en ongebruikt gebleven. Het kerspel van het vroegere Cortlandtown was geheel naar het bloeiend Peekskill verhuisd. Nu evenwel was er sedert eenige weken verandering gekomen. Onze ijverige vriend Thompson had besloten het oude gebouw weêr in gebruik te stellen voor de bewoners der nabijgelegen buurtschap van Montrose, om er een Zondagschool en kerkdienst te openen, en dat onverplicht liefdewerk op zich te nemen. Zoo was den 4den December het kerkje heropend met zekere plechtigheid, waaraan ook de Methodisten- en de Presbyteriaansche leeraar van Peekskill hadden deelgenomen.

Aanvankelijk, te oordeelen naar 't gebruik, dat van die kerkgelegenheid werd gemaakt, bleek het een voortreffelijke gedachte van onzen gastheer te zijn geweest. Trouwens: als echt Amerikaan, die nimmer de middelen daartoe voorbijziet of de gelegenheid daarvoor verzuimt, had hij gepoogd den dienst, die hoorders lokken moest, zoo *aantrekkelijk*[1] mogelijk te maken. Het onschuldig en alleszins geoorloofd middel om dat te bereiken, vond hij in het aanwenden van de „brass cornet band of Peekskill." Een muziekkorps van eenige jongelieden, die blaasinstrumenten bespelen, wordt door hem voor zijn kerkje geworven en in dienst gesteld om het gezang te begeleiden. De schetterende hoornmuziek

---

[1] In dat „aantrekkelijk maken" van 't geen hij voorstaat, ligt voor elken Amerikaan een punt van eer. 't Is voor hem een zaak van gewicht, het eigenlijk geheim voor zijn wèl slagen. De winkelier, die zijn waar aan den man wil brengen; de fabrikant, die een nieuwe uitvinding in bescherming neemt; de bankier, die een onderneming steunt; de leeraar, die een kerk opent, — elk tracht van het zijne een „attraction" te maken. Wat een Barnum op groote schaal en niet altijd met even angstvallige kieschheid beproeft, anderen doen het op hun wijs. Mij is verhaald van zeker koster in New-York — gelijk meerderen van zijn collega's, tevens ondernemer of bezorger van huwelijks- en begrafenisplechtigheden, — die op de vraag hoe 't met zijn zaken ging, geantwoord had: „Well, we have not just had many good weddings of late, in consequence of the panic; but *we try to make our burials as attractive as possible.*"

van trompetten en bazuinen moet hier den dienst doen van een „gewijde Turksche trom.” „A brass band for sacred music is quite a novelty in America; it brings the neighborhood in our Church; and the young people, whilst practising here, render me a great service, do a good Christian work and improve their own skill. In the meanwhile they pick up good sermons besides.” — 't Was volkomen praktisch en onberispelijk juist geredeneerd. Voor die jongelui was het inderdaad een goed werk, een goede oefening en de gelegenheid om een goede preek meê te nemen bovendien.

Dat zijzelven hun liefdewerk geenszins als een onaangenamen lastpost beschouwen, konden wij reeds zien, toen wij met ons kleine wagentje een groot rijtuig voorbijreden, waarin een acht- of tiental jonge mannen, die ons vroolijk en vriendelijk groetten en door hun blinkende instrumenten kenbaar waren als de „Sacred band.” — Wij waren hen vooruitgegaan, omdat wij nog een gedeelte wenschten bij te wonen van het Zondagschool-onderricht, dat vóor kerktijd gegeven werd. Alles ging zoo eenvoudig mogelijk, ik geloof daarom niet minder stichtelijk, toe. Toen wij voor de deur van het kerkje stilhielden, wierp de dominee, die zelf ons gereden had, de teugels over het paard, dat door een toeschietend ouderling naar het nabijgelegen gehucht werd geleid, en wij traden binnen. Een zeventig of tachtig kinderen zaten bij kleine groepjes in de banken, met een „teacher” voor elk tien- of twaalftal, tot zij zich samenvoegden rondom het oude doophek, en de leeraar, zelf een kind voor die kinderen, hen allen gezamenlijk eenvoudig en hartelijk toesprak. Ikzelf hoorde hem met stichting aan, en ging toen nog eenige oogenblikken op het kerkhof, onder de boomen, mijn gedachten verzamelen. Wel een plekje voorwaar, om tot den rechten preekgeest te stemmen! En de tijd was daar, de Zondagschool geëindigd. Men zag den kerkdienaar bij den ingang, achter de hoofddeur, op

oud-vaderlandschen trant, het touw trekken van de kleine klok, die zoo lang gezwegen had en nu bijna verlegen scheen zich te laten hooren. De kinderen van de Zondagschool gingen naar buiten of schoven in een hoekje hier of daar, terwijl hun vroegere plaats werd ingenomen door de kerkgangers, die welhaast het geheele gebouwtje vulden. De „hoornmuziek" plaatste zich op de smalle galerij, en krachtig klonk ze uit de volle borst dier jonge Levieten, wien het aan adem noch ijver ontbrak, dat de oude muren er van dreunden, en de Peeks en Cortlandts en Hazebroeks, die buiten op het stille kerkhof slapen, wakker moesten schrikken van deze „ongehoorde nieuwigheid" in hun eerwaardig kerkgebouw vertoond. Dit intusschen zou ongetwijfeld naar het hart dier vaderen zijn geweest: de bazuin dezer jongelingen gaf *geen* „onzeker geluid". En was nu ook het repertoire van kerkmuziek voor dat blaasorkest nog niet zeer ruim; de „dear Old Hundredth", en de „Henson", en de „St. Thomas", en de „Coronation", de meest bekende en geliefde liederen, werden bij die forsche tonen gezongen met een nieuw vuur en een nieuwe kracht. Voor mijn oor en gevoel was in dat alles een hooger harmonie. Moge het woord, dat ik dien middag sprak, geen wanklank daarbij zijn geweest!

Dankbaar keerden wij na den dienst naar het huis van onzen gastheer terug. Weêr viel de avondschaduw over gindsche „Hudson Highlands", in karakter en voorkomen aan de „Highlands" van Schotland niet ongelijk. Het landschap heeft ook hier, bij al zijn liefelijke verscheidenheid, iets ernstigs en sombers, en berg- en waterpartij doen soms onwillekeurig aan Ben Nevis en de Trosachs, aan Loch Lomond of Inverness denken. Maar de geesten, die hier in de wolken zweven, zijn niet die van Fingal en zijn helden, geen ontastbare nevelgestalten; het zijn de schimmen onzer kloeke vaderen, die overal hun spoor en indruk hebben achterge-

laten op dezen klassieken bodem van oud-Hollandsche herinneringen.

Nog een gezelligen Zondagavond en aangenamen Maandagmorgen brachten wij in de vriendelijke pastorie door met onzen gastheer en vrouw. Tegen het middaguur zouden wij van hen afscheid nemen, om het niet ver vandaar, een weinig meer Noordelijk, gelegen Westpoint te bezoeken. Beiden brachten ons in hun wagentje den steil afhellenden weg langs, naar het station aan de rivierzij, waar zij van ons scheidden en wij plaats namen, om reeds na een goed half uur sporens, over een weg slingerend om den voet der bergen en de kronkelende rivierlijn steeds volgend, aan het naaste station te Garrison weêr af te stappen.

Intusschen, zelfs die betrekkelijk korte afstand geeft een aantal punten te zien, merkwaardig èn door treffend natuurschoon èn door herinneringen uit vroegere dagen. Het rivierpanorama, hier het schoonste van de Hudson-oevers, evenaart en overtreft de stoutste en bevalligste partijen van Rijn en Maas. Het is de bergreeks der „eindelooze heuvelen", zoo als de Indianen deze Hooglanden noemden. Dat weidsch en wijkend verschiet, dat zich op eens opent, als men den bochtigen, nauwen toegang door is, waar de blik tegen de rotsen stuitte, vormt een landschap, dat Chateaubriand wel terecht vergeleek bij een prachtigen bloemruiker, vastgehecht aan een azuren lint. En de herinneringen, aan deze plaatsen verbonden, zijn van tweeërlei aard: *mythische* uit het oud-Hollandsche tijdvak, *historische* uit den Engelsch-Amerikaanschen vrijheidsoorlog.

Zie, daar ligt „Anthony's nose". De vooruitspringende rotsberg is stout en grootsch, maar de naam is niet dichterlijk of verheven, en evenmin de legende, die er zich aan verbindt. Op zekeren morgen bevindt zich Gouverneur Stuyvesant op een schip in de nabijheid van dien berg. Naast hem, op de kampanje, over het gangboord in het water starend,

staat zijn kornet en trompetter Anton van Korlaer, een kloek krijgsman, maar vooral niet minder dapper drinker, zooals getuigd wordt door zijn rooden, vurigen neus, die, nu pas gewasschen, blinkt als metaal. Daar schiet de morgenzon van achter de heuvelen opkomend, vlak op dat uitstekend deel van des soudeniers gelaat, en de afgekaatste straal van dien als een brandglas gloeienden neus valt in 't water, dat op eens sissend gaat koken, en treft er met volle kracht een prachtigen karper, onmiddellijk als door een bliksemschicht gedood. Het dier wordt opgehaald en, ondanks een lichte zwavelgeur, door het scheepsvolk voortreffelijk gekeurd. Tot herinnering van dat merkwaardig voorval noemde Stuyvesant dien vooruitstekenden berg: Anthony's neus, een naam, dien hij ten eeuwigen dage zal blijven dragen. — Aan de overzijde verheft zich de statige Donderberg, de Olympus van de Hollandsch-Amerikaansche mythologie. Dàar woonde het stormspook, en vandàar daalden in den wervelwind kwelgeesten en booze nikkers af, al dansende dwarlend rondom de vaartuigen, om de schepelingen te verontrusten, die hier nooit voorbij voeren zonder de topzeilen te reven om den wolkengeest te begroeten en te verzoenen. De namen der nabijgelegen plaatsen: „Verdrietege Hook" en „Overslaugh" — zoo worden ze door Amerikanen gespeld — toonen, dat de Hollandsche zeevaarders deze streken niet bij uitstek veilig achtten.

Maar belangrijker dan die volkslegenden, zijn de historische herinneringen, die aan deze plaatsen zich hechten, waarmede een dramatisch voorval is verbonden, dat diep in de herinnering van het Amerikaansche volk leeft en onder de eerste geschiedenissen behoort, die het kind op school leert kennen. Hier, in deze door hoog gebergte omsloten rivierengte, was, gedurende den onafhankelijkheidsoorlog, de natuurlijk aangewezen verdedigingslijn voor de opstandelingen om den watertoegang naar New-York af te sluiten voor de

Britsche macht in het Noorden. Een reeks van ketens en versperringen, waarachter de Amerikaansche kanonneerbooten lagen, werd beschut en verdedigd door een sterk kasteel, aangelegd op het vooruitspringend voorgebergte van Westpoint, als het onneembaar „Gibraltar van de Hudson" geroemd. Sir Henry Clinton, de bevelhebber der Britsche troepen, trachtte door omkooping te verkrijgen wat hij wanhoopte door wapengeweld te erlangen, en in den commandant van het fort Putnam, Benedict Arnold, vond hij helaas! een verrader. Aan zekeren majoor André, adjudant en gevolmachtigde van den Engelschen generaal, stelde Arnold den platte-grond van de sterkte en een plan voor haar verrassing in handen. André verlaat het fort in boerenkleeding, doch wordt aan de overzij, in de nabijheid van Tarrytown, door drie soldaten van de burgermilitie aangehouden en gevat. Bij het onderzoek, dat zij instellen, ontdekken zij in een zijner laarzen de verdachte papieren.[1] Enkele dagen later wordt de ongelukkige door den krijgsraad veroordeeld om als spion te worden opgehangen.

Daags na die gevangenneming, in den morgen van 24 September 1780, zit Arnold, in het huis van kolonel Beverly, met dezen, Alexander Hamilton en Generaal Lafayette aan het ontbijt. Aan Beverly wordt een briefje gebracht met het bericht, dat de Engelsche majoor André is gevat. Hij deelt het zijn gasten meê. Arnold wordt doodsbleek, gaat zonder een woord te spreken weg, spoedt zich naar huis, geeft haastig vrouw en kinderen een kus ten afscheid, terwijl hij zegt: „ik ben een verloren man, een ellendeling en een verrader!" en vlucht onverwijld. Het gelukt hem in veiligheid te ontkomen op een Engelsch oorlogschip in de nabijheid.

Maar de worm van het zelfverwijt blijft knagen aan het hart van den landverrader. Nog lang sleept hij het ellendig

[1] De plek waar die ontdekking plaats had, wordt door een daar opgericht gedenkteeken voor de vergetelheid bewaard.

leven voort, beladen met den vloek van zijn landgenooten en de verachting van allen. Eens, jaren later, komt hij in Londen op de publieke galerij van het Parlementshuis. Hij wordt herkend, en een algemeen gesis en gefluit dwingt hem zich te verwijderen. Men had den verrader willen betalen, maar duldde zijn nabijheid niet. Een andermaal bevindt hij zich in de Fransche zeehaven Havre de Grâce. Het is gedurende de revolutie, in de dagen van het schrikbewind. Talleyrand, plotseling uit Parijs gevlucht, wil naar Amerika oversteken. In den laten avond in een herberg te Havre aangekomen, om den volgenden morgen scheep te gaan, verneemt hij van den logementhouder, dat zich onder de gasten een Amerikaan bevindt. Talleyrand begeeft zich naar diens kamer, deelt den onbekende zijn naam en voornemen mede, en vraagt hem eenige aanbeveling of voorspraak in Amerika. De vreemdeling treedt verbleekend terug, en op een toon, dien de beroemde diplomaat meermalen verhaalde, nooit te zullen vergeten, — zoo akelig *waar* klonk ze hèm, die woorden en stem den mensch gegeven noemde om zijn eigenlijke gedachten te verbergen, — hoorde hij zich toeroepen: „*Ik* u een aanbeveling of voorspraak geven in dat land? Ik ben de eenige in mijn land, die er geen enkelen vriend heeft. Mijn naam is gevloekt. Ik ben Benedict Arnold!"

Maar ik mag mijn lezers niet langer ophouden, al werden wij zelven een poosje te Garrison wachtend gehouden, eer de kleine stoompont van den anderen kant was gekomen om ons over te zetten naar de Westelijke kust. Wij zien ons daar aan wal gezet op een smallen zoom of strook, aan den voet van steil opgaande rotsen. Een welgebaande, langzaam opstijgende weg voert, tusschen den rotswand aan de éene en de rivier aan de andere zij, rechtstreeks naar den tafelberg, waarop de U. S. Military Academy is gebouwd. Het is een kleine wandeling van een twintig minuten gaans, die de geringe moeite van het klimmen dubbel loont. Met

elken stap opwaarts wordt het uitzicht stouter en grootscher. Vlak naast ons, soms onder ons — want de bergweg hangt hier en daar *over* het water — zien wij, tusschen de takken van de pijnen door, die in de nauwe rotsspleten met de wortels zich klemmen, in de diepte de rivier, en, vóor ons, een steeds meer zich uitbreidend vergezicht van wonderbare schoonheid. Westpoint heet in Reisgidsentaal het „glanspunt" van de geheele Hudson, en de lofspraak is welverdiend. Men denke zich een geheel vlakke berghoogte, eigenlijk een verheven schiereiland vormend, ingesloten door de rivier, die daar rondom met een breede bocht zich kronkelt, als een zilveren slang tusschen een bergland, dat men, wat bevallige verscheidenheid van vorm betreft, niet licht overtroffen zal zien. Het schoonste wat ik van dien aard aan den Rijn gezien heb: het gezicht van de hoogte van Niederwald, haalt er niet bij. Vooral het uitzicht van het oude fort Putnam, thans een bouwval, aan den uitersten hoek van Mount Independence, is prachtig. Het is een golvend bergpanorama, dat men zich nauw liefelijker en grootscher tegelijk kan denken, zich ontrollend langs de slingerende rivier, die het vooruitspringend kaapgebergte, aan drie zijden, omspoelt. Recht over ons is de Sugar-loaf Mount, links de Butter-Hill, op eenigen afstand links de Buttermilk-river. Die *namen* zijn de eenige ergernis! Heeft men dan hier, te midden van die heerlijke natuur, alleen aan eten en drinken gedacht? Zonderling steekt het nuchter, materialistisch proza van de nieuwere namen af tegen het poëtisch natuurgevoel, dat de eenvoudige Indianen hebben weten uit te drukken in nagenoeg alle namen, welke zij in hun arme taal uitgedacht hebben. [1]

Doch wij zijn hier niet gekomen alleen om natuurschoon te bewonderen. Wij wenschen althans iets te zien van de

[1] Dezelfde „Buttermilk river" noemden de inboorlingen Ossinapiok, d. i. helder water uit de harde rots.

beroemde Militaire Akademie. Onze vriend Thompson had mij een brief van aanbeveling meêgegeven aan den Chaplain, Rev John Forsyth, D. D. Wij begaven ons 't eerst naar zijn woning. Men stelle zich een zeer uitgestrekte, volkomen effen vlakte voor, zóo ruim en zóo gelijk, dat men schier vergeten zou op een berghoogte te zijn, en deze breede esplanade, bijna overal met welig gras begroeid en met schoone boomgroepen beplant, hier en daar bebouwd met de onderscheiden, afzonderlijk staande gebouwen: akademie, bibliotheek, kapel, museum, kazerne, van verschillenden bouwtrant, en met de nette, als villa's gebouwde woningen van de leeraars en officieren. Het geheel maakt een vriendelijken, vreedzamen indruk, hoezeer men toch kwalijk voorbijzien kan, dat men hier met een militaire inrichting te doen heeft, een wel uiterst zeldzame gewaarwording in de Vereenigde Staten, waar men anders zelden of nooit aan krijgszaken herinnerd wordt, die in Europa altijd en overal in 't oog vallen. Hier ziet men standbeelden en gedenkteekenen aan helden en krijgsdaden gewijd en, in het midden der esplanade, een vlaggestok omringd door veroverde kanonnen, waaronder een groot mortier met den zonderlingen naam van de „swamp angel" (de engel der woestijn), in den laatsten burgeroorlog veroverd. Zelfs de ijzeren hekken, die de tuinen omringen, vertoonen in hun ornamentiek van lans- en bajonetstijlen, kogelknoppen enz. een beslist martiaal karakter.

Tot onze teleurstelling was dr. Forsyth juist afwezig. Wij leverden toen onzen brief in bij den kommandant, kolonel Thomas H. Ruger, die ons allerbeleefdst ontving en, voor 't oogenblik door plicht geroepen, ons een der hoogleeraren, Peter S. Michie, Phil. doct., „Professor of Natural and Experimental Philosophy", aanwees, om ons de geheele inrichting rond te leiden, terwijl hij zich zelf, een uur later, tot onze beschikking stellen zou. Het deed ons echter leed den „chaplain" zelf gemist te hebben. Ook hier hoorden

wij met de grootste achting en ingenomenheid over hem spreken. Ziedaar op nieuw een dier merkwaardige verschijnselen op godsdienstig-opvoedkundig gebied in Amerika, waarvan men akte te nemen heeft, wil men over de toestanden in dit land naar waarheid oordeelen. Bij ons, in Nederland, vat men aan de Staatsinrichtingen de verhouding tot den godsdienst immer op als die van een soort van angstvallige, gewapende, afwerende neutraliteit. Hoe geheel anders in dit land van waarachtige vrijheid, zonder godsdienstvrees of godsdiensthaat! Zoo is hier een Staatsinstelling van geheel militairen aard; en — er is niet alleen een fraaie kapel, maar een door den Staat benoemde „chaplain", tegelijk „Professor of Ethic and Law"; en aan alles konden wij bemerken dat „*the* doctor", zooals hij genoemd werd, door officieren en cadetten als om strijd werd geacht en geëerd. — Het getal der onderwijzers bedraagt in het geheel éen en veertig, van welke tien den naam van professor dragen, de anderen „assistants" worden genoemd. De studenten of cadetten, tegenwoordig ten getale van 217 (de gebouwen zijn ingericht voor 250), zijn in vier klassen of leerjaren ingedeeld. De vierde (of laagste) klasse telt thans 74, de derde 56, de tweede 44, de eerste (of hoogste) 34 leerlingen. Zij gaan niet over in een hoogere klasse zonder het afleggen van een voldoend examen, dat jaarlijks in Juni gehouden wordt. Dan heeft tegelijkertijd het toelatingsexamen plaats. Iedere Staat of Territory heeft de bevoegdheid een klein getal candidaten voor te stellen, terwijl de President nog het recht van voordracht heeft voor een tiental („appointed *at large*") bovendien. De aldus aanbevolenen gaan, mits voldoende aan de vereischten, door het toelatingsexamen gesteld, anderen vóor. Dit is dus niet geheel vergelijkend in den vollen zin van 't woord. Men vraagt hier minder naar een onbepaald maximum van kennis, dat men zooveel mogelijk wenscht nabij gekomen te zien, dan naar een mini-

mum, beneden 't welk niemand, die toegelaten worden zal, staan mag. Over 't geheel zijn de eischen, voor dat examen gesteld, meer negatief dan positief. De jongelieden, die opgenomen worden, moeten geen lichaamsgebrek of ziekte hebben van eenigerlei aard, gezond zijn naar lichaam en geest, niet jonger dan 17, niet ouder dan 22 — in enkele gevallen 24 — jaar, niet beneden de vijf voet lengte hebben, enz. Er wordt overigens veel meer gevraagd naar degelijk gelegde *gronden* en uitstekende *geschiktheid* voor het te erlangen onderwijs, dan naar reeds verkregen *kundigheden*. Er is daarin, naar 't mij voorkomt, een wezenlijk en principiëel onderscheid met 't geen ten onzent in Europa veelal als maatstaf geldt; en omdat het beginsel hier, voor zoo ver ik daarover oordeelen durf, mij redelijker en meer practisch schijnt, wil ik er een oogenblik bij stilstaan. Men gaat hier uit van de, mijns inziens, alleszins juiste onderstelling, dat men op een inrichting van onderwijs komt om veel te *leeren*, niet om bewijs te geven dat men reeds *veel weet*, een stelling, die men ook bij ons in 't algemeen wel zal toegeven, maar in de praktijk niet altijd even getrouw toepast. Onze vergelijkende examina prikkelen vaak tot onnatuurlijke en overmatige inspanning, waarbij alles er op aankomt om op zeker *gegeven oogenblik* te kunnen beschikken over een zoo groot mogelijke hoeveelheid van kennis en een *schitterend* examen af te leggen. Hier begrijpt men dat, vooral bij den aanvang, meer op *geschiktheid* dan op *bekwaamheid* dient te worden gelet, meer op *vatbaarheid* en *lust* voor studie dan op *reeds verkregen kennis*, meer op *aanleg* en *oordeel* dan op *geheugenwerk*; men gelooft, naar ik meen te recht, dat die geschiktheid en vatbaarheid eerst door *ondervinding*, bij de studie zelve, kan uitgewezen worden, en dat volhardende ijver, die heel wat verder brengt in den regel dan zekere vlugge gevatheid, slechts in den oefentijd zelf op de proef gesteld kan worden. Op

geen inrichting van soortgelijken aard wordt, naar ik van deskundigen heb vernomen, meer van de leerlingen gevorderd en harder gewerkt dan in de Militaire Akademie van Westpoint; maar wie de beste kweekelingen zijn, komt veelal eerst uit in den loop der studiën, en niet zelden behooren daaronder zij, van wie aanvankelijk niet de grootste verwachting was. Een natuurlijk gevolg van het niet overmatig hoog stellen der eischen voor toelating en van de begeerte om de jongelieden door het werk zelf op de proef te stellen, terwijl de eischen voor het eindexamen zeer streng zijn, is dat velen hun studiën niet voleindigen. Doorgaans zijn 't nauw 60 pct. van de eerst opgenomenen, die met gewenscht gevolg het slotexamen volbrengen. Maar verre de meesten van hen, die het opgeven of die terug worden gezonden, vallen reeds af in het eerste jaar, dat dan ook min of meer als proefjaar wordt beschouwd. Volgens het laatste jaarverslag hebben van de 95, die toegelaten werden, 5 zich teruggetrokken, terwijl niet minder dan 21 werden weggezonden, 't geen trouwens, om de moeilijkheid der studie, niet als schande wordt toegerekend en voor het overgaan tot een anderen werkkring geen groote belemmering oplevert. — Voor den overgang tot een hoogere klasse moet telkens in Juni een voldoend examen worden afgelegd. Niet zelden blijven de leerlingen twee jaren in dezelfde klasse; nu en dan worden ze teruggebracht tot een lagere, maar dat behoort tot de uitzonderingen. Het akademisch jaar vangt aan 1 Juli. In de zomermaanden hebben de cadetten kampoefeningen. Met 1 September begint de theoretische studie, die evenwel voortdurend afgewisseld wordt door gymnastiek en practische wapenoefening. De vakken, die behandeld worden, zijn voor het eerste jaar (vierde klasse): meetkunde, Fransch, soldatenschool, eerste afdeeling van militaire taktiek, oefening met degen en bajonet; voor het tweede: hoogere meetkunde, Spaansch,

teekenen, oefening met paard en kanon; derde jaar: werktuigkunde, sterrekunde, scheikunde, vestingbouwkunde, militaire genie (theorie); vierde jaar: hoogere krijgskunde, geologie en mineralogie, militaire rechtspleging, militaire genie (praktijk), veldwerken, telegraphie, enz. In ieder vak kan een zeker aantal punten verkregen worden, waarvan het totaal 2,100 bedraagt. Volgens de lijst der verdiensten der hoogste klasse van het laatste jaar (General Merit Roll of the Graduating class) bereikte n° 1 een som van 2,025.7, de laagste 794.4. Voor de wapenoefeningen is het corps cadetten ingedeeld in 4 compagnieën, samen een bataljon vormend, aan wier hoofd vier kapiteins en twaalf luitenants uit de hoogste, met zestien sergeants en twintig korporaals uit de daarop volgende klasse gekozen. De jaarlijksche kosten voor ieder kweekeling bedragen $ 500. Zij die opgenomen worden, verbinden zich om, na afloop van den cursus, minstens vier jaar in krijgsdienst te blijven.

Onze leidsman, Prof. Michie, bracht ons met de meeste welwillendheid op de hoogte van alles, zelfs op de hoogte van het observatorium, dat trouwens meer bepaald tot zijn afdeeling behoorde. Hij leidde ons ook de verschillende gehoorzalen door. Ik geloof, dat er degelijk en veel gewerkt wordt. Natuurlijk, 't meeste ging ver boven mijn bevatting. Of „Fascines", „Sap-faggots", „Hurdles", „Gabions", „Stockades", „Abattis" naar eisch verklaard werden, durf ik niet zeggen. Niet zonder eenige schaamte erken ik in deze dingen een volslagen vreemdeling te wezen; eigenlijk mag dat geen Nederlander in onze dagen geheel zijn. Maar 't geen eenigszins binnen het bereik van mijn oordeel viel, gaf mij blijken van een zeer grondig onderricht. Onder anderen in de aardrijkskunde, ook van Europa, scheen men volkomen t'huis, en het onderricht in de Fransche taal, zoowel eigenlijke taal- als letterkunde, vervulde mij met bewondering. Ik zag er proeven van zinsbouw en ontleding,

die mij verbaasden, en die getuigden van een indringen in den eigenaardigen genius der taal. Ik geloof niet, dat er licht in Europa, Frankrijk zelf uitgezonderd, eenige inrichting van onderwijs gevonden wordt, waar het onderricht in die taal zóo ver gaat; en indien, wat men wel onderstellen mag en mij ook stellig verzekerd werd, het onderwijs in de krijgskundige wetenschappen, de eigenlijke hoofdzaak, bij dat in taal, aardrijkskunde en geschiedenis niet achterstaat, dan is de Militaire Akademie, in dat anders alles behalve militaire land, minstens met de beste inrichtingen van dergelijken aard in de oude wereld gelijk. Dit is inderdaad zoo bevreemdend niet. Juist omdat hier nauwelijks een staand leger is, en zoo het nog eens vereischt werd, het *volk* andermaal leger worden zou, is er te meer behoefte aan een uitstekenden staf, een weltoegerust kader, een klein, maar uitgelezen officierskorps, dat door degelijkheid van gehalte zijn klein getal vergoedt. Dat niet of nauw hebben van een eigenlijke legermacht, ontwikkelt bij de officieren, bij ontstentenis van al de kleingeestige, triviale plichten, die het kazerne- en garnizoensleven, bij het Europeesch militarisme, van het meerendeel der officieren vordert, veelal een hooger wetenschappelijke vorming. Dáaraan dat de meeste officieren der Geconfedereerden, bij het uitbreken van den jongsten burgeroorlog, oud-discipelen van Westpoint waren, hadden de Zuidelijken aanvankelijk hun meeste overwinningen en tot 't eind het uitstekend beleid hunner krijgsverrichtingen te danken. Die oorlog heeft bovendien aan deze inrichting in het oog der natie een beteekenis en gewicht verleend, die de belangstelling daarvoor zeer heeft verhoogd. Sedert haar vestiging in 1812 is daaraan nooit zóo veel zorg gewijd als thans.

Het voorkomen der jongelieden, vooral van de hoogere klassen, in hun eenvoudig, net klein-tenue,[1] blauw buis en

[1] „Full dress", groot tenue, is donker blauwe jas, licht blauwe broek, muts met kolbak en zwarte struisveder.

licht grijze broek, is flink. Het is een genoegen, die rappe, kloeke knapen op het drilveld te zien oefenen. Alles spreekt van frissche, gezonde, jeugdige levenskracht, met uitzondering van den trompetter-veteraan, een levende antiquiteit van de inrichting, die de signalen reeds blies, toen de tegenwoordige President een cadet te Westpoint was, en die al de beroemde generaals van den laatsten oorlog als „zijn kweekelingen" heeft gekend. De Spartaansche tucht en soberheid, die, naar men zegt, hier heerscht, doet blijkbaar aan de gezondheid geen afbreuk, te oordeelen naar het voorkomen van dien oud-gediende, en naar den opgewekten levenslust der jongelieden.

Trouwens, het is hier ganschelijk niet dat dom, bekrompen Spartaansche, dat Attischen smaak en kunstzin uit trotsche onkunde veracht, of, wil men, niet dat eenzijdig materialistische, dat vergeten zou hoe de „lichamelijke oefening" op zich zelve onnut is zonder hooger vorming van geest en gemoed. Daarvan getuigt onder anderen de gothische kapel, met waren kunstzin versierd. Robert W. Weir, de tegenwoordige onderwijzer in het teekenen te Westpoint, wordt geacht een der uitstekendste kunstenaars van Amerika te zijn. Van zijn hand is de prachtig geschilderde kolossale adelaar met uitgeslagen wieken, die aan den achterwand boven een tropee van vlaggen zich vertoont met het motto „God and our Country." Tal van veroverde banieren en standaards uit den Mexicaanschen en den burgeroorlog zijn langs de zijmuren aangebracht, en zwarte marmersteenen, in de muren gevat, dragen in gouden letters de namen der voornaamste generaals en officieren uit den vrijheidsoorlog. Op den steen waar de naam van Arnold (zie bl. 76) zou moeten volgen, is — niets! Men heeft den naam van den verrader niet willen vermelden. Die *zwart gelaten plek* spreekt tot de verbeelding. „That black and blank goes to the very heart of all our young men", zeide onze gids. Alles wordt gedaan om meê te werken tot ver-

wezenlijking van 't geen de jongelieden, volgens de woorden van de eenvoudig schoone liturgie der inrichting, in die kapel plegen te bidden, dat zij goede menschen en soldaten mogen worden, „that they may be made good men and good soldiers". — Zeer bezienswaard is ook de boekerij met 15,000 banden, vooral aan tijdschriften in onderscheiden talen en aan kostbare standaardwerken over krijgswetenschap zeer rijk, in een zaal met fraaie portretten van Washington, Monroe, Lafayette en anderen. Maar meest bezienswaardig voor vreemdelingen, die niet zelven eenigszins krijgskundigen zijn en de modellen van vestingen, mijnen, pontons, torpedo's, batterijen, enz. niet naar waarde weten te schatten, is het Musëum. Dat dit vooral ook aan de jongste herinneringen van den burgeroorlog een groote waarde ontleent, behoeft nauwelijks gezegd te worden. Daar wijst men u een kleinen, kegelvormigen kogel, 12 duim lang, het eerste schot door de opstandelingen op fort Sumter gelost, waarmeê de langdurige en bloedige krijg van den 12 April 1861 aanving, en het tweede of „return shot", een zwaren, ronden kogel, waarmede het fort antwoord gaf; den eersten reuzenkogel door den gepantserden Monitor op den ijzeren Merrimac afgeschoten, uit die dagen betrekkelijk zoo kort geleden, maar schijnbaar zoo lang reeds voorbij, als men denkt aan de gebeurtenissen, die voor de krijgswetenschap geheel tot de historie, half bijna tot de legende, behooren! Want helaas! in geen enkel vak waren de laatste jaren zóo vruchtbaar aan uitvindingen van allerlei aard, zoo gekenmerkt door verbazingwekkende . . . vorderingen en vooruitgang (?). Wáar, waar moet het heen? zal zelfs de niet-deskundige moeten vragen bij het zien van al dat vindingrijk vernuft en die bewonderenswaardige werktuigkunde aan vernielingsmiddelen ten koste gelegd, tenzij eindelijk de volmaaktheid zelve dier vreeselijke oorlogswapenen den oorlog tot een ongerijmdheid en onmogelijkheid make! Hier in Amerika is het zoo som-

ber nog niet. In het *verleden*, behalve enkele „guerilla's" nu en dan met Indiaansche stammen en oorlogen — nauw zoo vreeselijken naam verdienend — met Texas of Mexico, alleen die twee: de edele, gewettigde onafhankelijkheidskrijg, die de Vereenigde Staten maakte tot een vrij en onafhankelijk volk, en daarna de onzalige, maar onvermijdelijke burgerkrijg tusschen Noord en Zuid, een oorlog, die eens toch moest uitbreken, en nu gelukkig is uitgestreden voor goed, waardoor de vernietiging der gevloekte slavernij en de éenheid van het volk bevochten werden, een zegen, zelfs voor den prijs van zulken oorlog niet te duur gekocht. En voor 't *vervolg* bestaat hier nauwelijks eenige oorlogsvrees, zoolang Amerika met nuchter practischen zin zich houdt aan het goede beginsel van het ware Monroe-systeem, geen inmenging duldend van anderen in zijn werelddeel, maar zelf zich evenmin inlatend met wat elders geschiedt. Amerika's krachtigst wapen, zelfs voor een door velen gewenschte gebiedsuitbreiding, is zeer zeker niet een kostbare veroveringsoorlog, maar *onthouding* en *afwachtend geduld.* Er is geen twijfel aan, en de wijsste staatslieden zien 't duidelijk in: Cuba, Mexico, Canada zelfs, zullen vroeger of later het Amerikaansche volk, als dit maar zijn tijd weet af te wachten, als een rijpe vrucht van zelf in den schoot vallen. De tijd zal komen, dat het ongelukkige Mexico, zijn eindelooze verdeeldheden moê, naar orde en rust hijgend, zien zal waarheen 't zich keeren moet om vrijheid te erlangen met gezag verbonden; dat het arme Cuba, zoowel van Spanje's machteloos beheer als van zijn vrijbuitersscharen wars, aan de groote republiek zich zal aansluiten, en Canada zelf zich onweerstaanbaar zal getrokken voelen tot het naburig gemeenebest, waaraan het reeds door zoo veel banden verbonden is; de tijd, wanneer geheel Noord-Amerika van den IJspool tot de landengte van Panama — dan wellicht geen landengte meer — éen grooten Staat in éen samengesloten vast-

land met zijn aangrenzende eilanden zal vormen! In dat Amerika is een Militaire Akademie een zaak bijna van weelde, en het kleine leger veeleer de vaardige arm der Regeering om nu en dan, waar het noodig is, kracht te oefenen, orde te herstellen of de eer der vlag te handhaven, dan een werktuig en wapen voor werkelijken krijg. Wel geheel anders dan in ons van top tot teen gewapend Europa, waar de gistende stoffen smeulen en branden in den vulcanischen grond, waar alles den grooten oorlog, die komen zal, voorbereidt en voorspelt, waar het militarisme een kanker is, die aan volkswelvaart, vrede en vertrouwen knaagt! Doch ik schrijf geen politieke vertoogen, en verdiep mij in zulke beschouwingen niet.

Nog een schoone wandeling maakten wij in de omstreken der Akademie-gebouwen door de zoogenaamde „Kosciuszko's Garden" met het beeld van den dapperen Pool, een der helden van den vrijheidsoorlog, dat als onderschrift zijn woord draagt: „waar vrijheid is, daar is mijn vaderland", door de lanen van de „Flirtation Walk" overal gezichten genietend, waar „volumes of sketches" te vinden zijn, en... wij keerden terug, den hellenden bergweg weêr af, voorbij het prachtig „Cozzens Hotel", een groot zomerlogement voor honderden gasten, naar de rivier, om ons over te doen zetten aan het veer en tegen den avond weder in de stad te zijn.

New-York, 22 December.

De laatste dagen, in de hoofdstad doorgebracht, zijn door ons gewijd aan het bezoeken van eenige openbare inrichtingen van onderwijs. Zij behooren tot de dingen, die een Amerikaan het liefst een vreemdeling laat zien en bewonderen. Zijn „public" of „common school" beschouwt hij, niet geheel ten onrechte, als „the crowning glory" van zijn land. Beide: het schoolsysteem en de leermethode, hier aangenomen, zijn in zijn oog allervoortreffelijkst, zoo niet onberispe-

lijk en onverbeterlijk. Voor zooveel ik van dit onderwerp een ernstige studie gemaakt heb, mag ik met zóo onvoorwaardelijke lofspraak niet instemmen. Nogtans gevoel ik mij, mits het korrelske zout eener gezonde kritiek worde toegelaten, tot sympathetische waardeering niet ongeneigd. Het schoolstelsel worde beschouwd niet in afgetrokken theorie, maar in de werkelijkheid der praktijk en in zijn verband met de hier bestaande maatschappij, en men zal daarin een natuurlijke planting erkennen, uit den bodem als van zelf ontsproten en voor dezen geestelijken dampkring geschikt; en de leermethode is metterdaad, vooral met betrekking tot lager en middelbaar onderwijs, uitstekend.

Van dat Amerikaansche schoolstelsel vormt, gelijk men weet, het gemengd, zoogenaamd neutraal staatsonderwijs den grondslag. Men ga daarbij evenwel niet af op schijn en klank! Die „mixed" of „secular school" staat veel meer in naam en theorie dan in beginsel en geest tegenover de Engelsche „denominational school" of onze vrije scholen. Zij heeft een positief-universeel en democratisch, veel meer dan een negatief, gelijk men het noemt, anti-klerikaal karakter. Aan dat laatste, waarop de strijd in Nederland eigenlijk geheel neerkomt, aan godsdienstverschil, wordt hier niet of nauw gedacht; Staat en kerkgenootschappen zijn te zeer gescheiden dan dat ze elkaar weêrkeerig zouden haten of vreezen. Ze staan elkander niet in den weg. Zij leven te zeer in eigen sfeer, om onderling in botsing te kunnen komen. Het geldt hier een staatkundig, maatschappelijk belang, afgezien van alle godsdienstverschil, het belang der groote republiek, van de *Res publica*, het gemeene best. Daarom wil men een school, voor allen bruikbaar en toegankelijk, bij volle eerbiediging van aller godsdienstbegrippen, die — opmerkelijk genoeg — juist dáarom zelfs niet opzettelijk is voorgeschreven of bevolen, omdat ze van zelf bestaat en niemand er aan denkt die aan te randen of te krenken. 't Gronddenkbeeld

van den wetgever, d. i. hier het volk zelf, waaruit de nationale school is geboren, was zulke algemeene volksschool in 't leven te roepen, die de *republikeinsche éenheid* zou tot stand brengen, zoowel door samensmelting der *verschillende nationaliteiten* als door vereeniging van *alle rangen*, rijken en armen, in gemeenschappelijk onderwijs. Geen beperking van geestelijke macht of invloed dus, maar van *stam-* en *stand-verschil* is de eigenlijke *arrière-pensée* van het Amerikaansche schoolwezen. Eerst als men dat wel in 't oog houdt, kan men het eigenaardig karakter daarvan vatten. Hoe die strekking ontstaan moest, is licht begrijpelijk. In de Vereenigde Staten leeft, gelijk men 't met een chemisch woord heeft uitgedrukt, een *conglomeraat*-bevolking uit allerlei, soms zeer ongelijksoortige bestanddeelen, gemengd. Nagenoeg alle nationaliteiten hebben daartoe hun contingent geleverd; allerlei, rein en onrein, zoekt en vindt een toevlucht in de groote menschenark. Tot op zekere hoogte doet het moderne, republikeinsche Amerika aan het oude, imperialistische Rome denken. Ook dat reuzenrijk was een agglomeraat, maar uit den aard der omstandigheden geheel anders, in menig opzicht volkomen het tegenovergestelde. Rome veroverde de natiën, Amerika neemt de nationaliteiten in zich op. Het „*regere imperio populos*" was de eerzucht der Romeinen, maar zij lieten die *populi*, de volken, als natiën, in wezen. Mits hun Staatsgezag erkend werd, in Rome geconcentreerd, en zij aan wereldstad en wereld (*urbi et orbi*) hun wetten voorschreven, die de Staatséenheid vormden, lieten zij onderscheiden zeden en gewoonten vrij en onaangetast, en het eigenaardig karakter van provincie en municipaliteit in onbelemmerde werking. In Amerika anders. Zette Rome zijn *stempel* op de overigens vrije en slechts door Staatsgezag aanéen verbonden volken, de Amerikaansche confederatie moet er naar streven de verschillende elementen saam te smelten tot éen levend organisme, niet door éenheid van Wet en Staatsmacht,

— in geen land ter wereld is minder centralisatie dan hier, — evenmin door eenige vrijheidsbeperking, maar door een sociaal-democratische *unificatie*, door éenheid van geest en zeden, die onder dit vrije volk niet beter, niet zekerder verkregen kan worden dan door middel van éenzelfde, voor allen gelijk en gemeenschappelijk, lager onderwijs. Dat en niets anders is de *idée mère*, waaruit de Amerikaansche volksschool is geboren.

Dat het beoogde doel langs dezen weg is bereikt, immers elke redelijke verwachting, welke men daaromtrent koesteren kon, door de uitkomst verwezenlijkt is, valt licht in 't oog. De algemeene volksschool werd metterdaad de *smeltkroes*, waarin de verschillende nationaliteiten zich vermengen en oplossen om gegoten te worden in den Amerikaanschen mal. De nieuw aangekomenen mogen hun certificaat van oorsprong nog onmiskenbaar vertoonen, reeds met het eerst opkomend geslacht is het anders. De kinderen van Duitschers, Ieren, Noren, Russen, Italianen groeien op tot Amerikaansche burgers. En niet minder is 't gelukt de „public school" te maken tot een waarlijk *algemeene* school. Wat overal elders een onmogelijkheid wezen zou, is hier in de maatschappelijke zeden geworteld. Kinderen van rijk en arm, van bankier en handwerksman, zitten op dezelfde schoolbanken naast elkaar. Slechts de negerkinderen maken een uitzondering. Voor dezen bestaan afzonderlijke scholen, „colored schools", een scheiding niet enkel, gelijk men wellicht meenen zou, uit vooroordeel voortgekomen, maar door verscheidenheid van aanleg, ten deele althans, gebillijkt, en over 't geheel door de negers nagenoeg evenzeer als door de blanken gewenscht. Overigens is het lager onderwijs in volle waarheid *nationaal*, en daardoor vooral werd de school met haar algemeen karakter het „hobby-horse" van de geheele natie, bij nagenoeg allen in 't land geëerd en geliefd. Verzet daartegen uit een godsdienstig, gemoedelijk oogpunt wordt schier nergens gevonden.

Er is trouwens daarvoor eigenlijk geen grond. Er bestaat, wat den godsdienst op schoolgebied betreft, geen smadelijke afkeer aan de éene of ergdenkend wantrouwen aan de andere zij. Godsdienstvragen blijven tot heden buiten de schoolquaestie, maar de godsdienst wordt daarom ganschelijk niet buiten de school gehouden. Met de neutrale school, gelijk ze hier bestaat, zou de orthodoxe Nederlander vrede kunnen hebben. Het is de school niet slechts met Bijbel en gebed, maar, wat meer zegt, christelijk-godsdienstig van grondtoon en geest. Er is geen sprake van *eerbiediging* van godsdienstige begrippen, omdat er ware *eerbied* is voor den godsdienst. De bijzondere scholen (zoogenaamde „corporate schools"), die hier gevonden worden, en wier getal niet zoo geheel onbeduidend is als men wellicht meenen zou, hebben dan ook een ander karakter dan bij ons. Ze zijn hier niet, gelijk onze niet-staatsscholen, òf vrije gezindtescholen, uit godsdienstige behoeften geboren, òf particuliere, bijzondere scholen, ingericht voor kinderen van hoogeren stand. Zij zijn in den regel *philanthropische* of *gestichts-scholen*, onderwijsinrichtingen b. v. aan weeshuizen verbonden, of in de groote steden, als New-York, voor geheel verwaarloosden, gelijk onze havelooze scholen.

Maar 't geen het Amerikaansche schoolwezen vooral kenmerkt en het tot een voorbeeld maakt voor inrichtingen van lager onderwijs in alle landen, is niet dat eigenaardig nationaal karakter, uit de bijzondere gesteldheid van deze groote republiek ontsproten; 't is zijn *inrichting*, zijn in menig opzicht voortreffelijk *paedagogisch* karakter. Met een enkel woord wil ik aanwijzen wat mij daarin meest sprekend voorkomt. Twee dingen schijnen mij vooral in 't oog vallend, de zeer *practische*, *opvoedkundige* richting van het onderwijs, en het zeer ruime aandeel, aan 't *vrouwelijk element* in de opvoeding verleend. Over éen en ander een korte opmerking.

Om het met éen woord uit te drukken: in de Amerikaansche school heerscht over 't algemeen deze regel — niet te veel,

maar dat weinige — *goed!* Men vergt er veel minder van het *geheugen*, maar richt zich veel meer tot het *oordeel.* Men zoekt er minder te doen *weten*, meer te leeren *denken* en begrijpen. De school wordt er beschouwd als een oefenplaats, waar het kind niet bovenal *kennis* heeft te verzamelen, maar de *geschiktheid* te erlangen om de werktuigen zijner geestvermogens later naar eisch te gebruiken. Men laadt er de kleine hoofden niet vol met allerlei, dat straks, o zoo spoedig! op de verdere levensreis, nadat eenmaal de school verlaten is, als ballast over boord wordt geworpen en voor altijd verdrinkt, maar men poogt het jonge volkje het recht gebruik te leeren van het kompas en de handgrepen van het roer, om te weten hoe zij koers zullen houden, wanneer zij uitgeloodst zijn in de wereld. 't Gevolg is, dat het kind de school verlaat met minder klanken in 't geheugen, maar met meer begrippen in het hoofd, en met vrij wat meer geschiktheid en lust beide om zich verder te bekwamen. Dit groote doel werd bij de geheele onderwijsmethode met nuchter practischen zin in 't oog gehouden, en als grondregel van degelijk onderricht voorgeschreven. Geldt het taalkunde: — geen reeksen van regels en uitzonderingen, een marteling van het geheugen, dat de oorzaak van al die schijnbare willekeur niet inziet, maar een enkele blik althans in het natuurlijk, logisch verband der taalvormen, in het organisme der levende taal, een gestadige oefening om eenvoudig, duidelijk, juist te leeren spreken en de begrippen uit te drukken in gepaste woorden, geen taal*regels*, maar de *taal;* geldt het geschiedenis: — geen overladen met jaartallen en namen, maar een levendige voorstelling van eenige der allervoornaamste gebeurtenissen en feiten uit de geschiedenis van wereld en vaderland, een vertooning in breede trekken van de aanéenschakeling, het verband, de natuurlijke ontwikkeling dier gebeurtenissen; geldt het aardrijkskunde: — geen in 't geheugen prenten alwederom van allerlei namen van bergen, meren,

rivieren, eilanden, heel spoedig voor altijd vergeten; maar een duidelijke, aanschouwelijke voorstelling van de vorming en gedaante der landen, *hoe* berg- en dalformatie de gletschers en rivieren, meren en zeeën doet ontstaan, en den bodem maakt wat die is; de eenvoudigste grondlijnen der natuurkundige aardrijksbeschrijving, bij eenigszins duidelijke voorstelling zelfs door het kind wel te genieten en te verstaan.

Terwijl aldus veel dat door onze kinderen van buiten geleerd wordt (hoe dikwijls blijft het *van buiten!*), eenvoudig terzij gesteld wordt, zijn er enkele oefeningen bij ons wel niet geheel verwaarloosd, maar waarvan hier toch ongelijk veel meer werk gemaakt wordt, vooral de „*phonetic exercise*" en de „*object teaching.*" Beide zijn in de welingerichte scholen hoofdelementen van het onderricht, waaraan de onderwijzers de grootste zorg en aandacht wijden. Het eerste moet strekken om nauwkeurig, zuiver, duidelijk met de juiste uitspraak en rechten toon te leeren lezen en spreken; het tweede om voorwerpen, bij voorkeur die van het meest dagelijksch gebruik, door den scholier, 't zij mondeling of schriftelijk, in hun voorkomen en eigenschappen, te doen beschrijven en bepalen, ten einde op die wijs hem te leeren opmerken en waarnemen, uit te drukken wat hij meent te kennen, zich rekenschap te geven van zijn waarnemingen, en zijn voorstellingen tot juiste begrippen te leeren samenstellen, met éen woord zijn stijl en, door zijn stijl zelf, zijn gedachten te vormen.

En 't gevolg dier methode? Men vergelijke, om daarover te oordeelen, de uitkomsten! 't Heet, dat men bij ons lezen leert op de lagere school. Ja: *spellen*, en nog wel hoe? Onder de honderd, die enkel de lagere school bezochten, onder onze arbeiders, handwerkslieden, dienstboden, hoe velen, die later gewoon zijn te lezen, met genoegen en vrucht, uit lust tot onderzoek; hoe velen, die met juisten klemtoon en toonval, zuiver, eenvoudig, duidelijk verstaanbaar kunnen voorlezen; en onder de meer ontwikkel-

den, onder die met eere hun studie aan de middelbare scholen volbrachten en veel ònnoodigs zich hebben eigen gemaakt, hoe velen of hoe weinigen, die geleerd hebben juist en nauwkeurig te *spreken* over de dingen zelfs van het dagelijksch leven! Veel meer dan bij ons is de school hier een „mental training", gelijk men 't noemt, een dressuur van den geest, een middel van ontwikkeling en vorming; en dat zal toch wel het hoofddoel van een goed onderricht moeten zijn. Dáarom vooral is het Lager onderwijs hier ongelijk veel beter dan bij ons, al staat dan ook het Hooger nog niet met dat van Europa gelijk. Ook hierin openbaart zich het *dèmocratisch* karakter der Amerikaansche maatschappij. Geen beschaafd land misschien, waar betrekkelijk minder *uitstekende geleerden* worden gevonden, maar zeker geen land ter wereld, waar meer algemeen verspreide, degelijke kennis bestaat, waar de intellectueele ontwikkeling van het *geheele volk* tot zoo hoog peil is gestegen.

Ik voor mij geloof, dat dit zeer bevorderd is, zeker althans niet belemmerd, door de bijzonderheid, waarop ik reeds de aandacht vestigde: het zeer ruim vertegenwoordigd zijn van het vrouwelijk element in het werk der opvoeding. Ruim negen tiende deelen van het onderwijzend personeel aan de „public schools" in New-York zijn vrouwen. Zonder haar hulp en medewerking kan men zich in Amerika nauw de mogelijkheid van wel ingericht onderwijs denken. De vrouw is van nature door God gevormd tot de taak der opvoeding. Indien iets, dat is — naast den kring van het stil huiselijk leven — en ook dáar is 't opvoedingswerk grootendeels haar taak — indien iets, dat is haar domein, het gebied waarop de vrouw en het echt vrouwelijke in de vrouw uitkomt in volle waarde en kracht. Zij is geboren opvoederes, en bezit daarvoor een geschiktheid en gave, die slechts eenigszins behoeven gewekt te worden en geleid om de uitstekendste diensten te verleenen. Volhardend geduld, vol-

komen toewijding, moederlijk instinct om den kindergeest te verstaan, gave der meedeeling, de zoo noodige liefde bovenal, zijn ze niet eigen vooral aan het vrouwelijk geslacht? In plaats van ons te verwonderen, dat in Amerika aan de vrouw zulk een aanzienlijk deel van het onderwijs is vertrouwd, hebben wij reden ons te verwonderen, dat in Europa, ten onzent b. v. waar gebrek is aan onderwijzend personeel, zoo weinig gebruik wordt gemaakt van de kostbare talenten, die zouden kunnen aangewend worden tien, ja honderdmaal meer dan thans geschiedt, en die nu veeltijds ongebruikt worden begraven. In Amerika komt er bij, dat het jonge meisje veelal in geestontwikkeling en beschaving staat boven den jongen man. Deze komt, in den regel, spoedig „in *zaken*". Hij verlaat de school vroeg voor handwerk of bedrijf, handelskantoor of fabriek. De vrouw heeft meer gelegenheid tot studie en lectuur. En veelal verzuimt ze die niet. Zeker, daar is, in het groote en wereldsche New-York vooral, een ras van wufte ijdeltuiten — „*fast* young ladies" is haar naam — wier wilde zinnen slechts in evenwicht en toom worden gehouden door de onvrouwelijke verstandsberekeningen van een koud en zelfzuchtig hart. Maar gelukkig vormen deze slechts uitzonderingen. Bij het grooter deel van het weldenkend publiek geldt het als een aanbeveling en een eer voor de jonge vrouw, die zich, zij 't maar voor een korte poos, aan de groote zaak van het onderricht wijdt, en menig jong man zal daarin een waarborg te meer erkennen, als hij zich een trouwe, degelijke levensgezellin wil kiezen. Wat de vrouw zelve aangaat, zij wordt er gewis niet minder om. Onderwijzen en opvoeden is zelf een der beste opvoedingsmiddelen. Men heeft eerst wat men meêdeelt; men ontvangt wat men geeft.

't Was nu juist iets van vrouwelijke opvoeding, dat wij meer van nabij zouden leeren kennen. Onze vriend James W. Beekman zou ons het nieuwe „New-York Normal Col-

lege" doen zien. Reeds te acht uren in den morgen kwam hij ons met zijn rijtuig afhalen, opdat wij bij den aanvang tegenwoordig zouden zijn. Vóor het begin der lessen verzamelen zich alle kweekelingen in de kapel. Die een goed denkbeeld van de geheele inrichting erlangen wilde, moest dat vooral niet verzuimen. Men had ons niet bedrogen. Reeds op eenigen afstand van het gebouw werd het ons merkbaar, dat wij naderden, door de groepen jonge meisjes, die zich van alle kanten naar éen richting begaven. Welhaast stapten wij af voor een prachtig paleis, dat een geheel blok inneemt tusschen 4th Avenue en Lexington Avenue, en 68th en 69th Street. Het is een nieuw gebouw, eerst in het vorig jaar voor $ 350,000 opgericht. Door onzen leidsman zagen wij ons aanstonds gevoerd naar de kamer van den „Principal", Thomas Hunter, aan wien wij werden voorgesteld. Deze, een geleerd en beschaafd man, gaf ons met de uiterste minzaamheid alle gewenschte inlichtingen. Na een belangrijk onderhoud over het schoolwezen in New-York geleidde hij ons naar de fraaie kapel, 120 voet lang en 90 voet breed. Op het groote platform tegen den achtermuur moesten wij plaats nemen nevens prof. Hunter en miss Wadleigh, de lady-Superintendent, met vijf leeraars en een twintigtal onderwijzeressen aan de inrichting werkzaam. Aan den voet van het platform stond een piano. [1] De geheele ruimte der zaal was, met openlating van zeer breede gangpaden, ingenomen door oploopende banken voor de kweekelingen bestemd. Voor 't oogenblik zijn ze nog onbezet. Vlak tegenover ons, door de wijdgeopende deuren van den ingang, zien wij in de ruime vestibule van het gebouw den gonzenden zwerm der leerlingen, gereed op het eerste sein om binnen te komen. Dat laat zich niet wachten. Met klokslag

---

[1] Onderwijs in de muziek wordt in nagenoeg alle, ook lagere, scholen in New-York gegeven.

van half negen plaatst de muziekleeraar zich aan het vleugelstuk en speelt een soort van marsch. Op dit appèl komen, paar aan paar, de kweekelingen binnen, van de eersten in rang tot de laatsten, en gaan op de maat der muziek, ieder naar haar eigen plaats. Binnen vijf minuten zijn allen gezeten. Het is een liefelijke aanblik, wel geschikt om oog en hart te bekoren, die van dat duizendtal jonge dochters, de meeste nog „in their teens", om en nabij de twintig. De „Principal" staat op, spreekt een kort gebed uit, opent den Bijbel en leest daaruit een Hoofdstuk, waarbij een enkel toepasselijk woord wordt gevoegd. Toen plaatst eene der leerlingen zich aan de piano, om den zang van een christelijk lied te begeleiden. Daarna wordt ons het woord gegeven. Onze vriend Beekman verhaalt iets van Holland, waarin veel van „dykes" en „windmills" voorkomt; en ik voeg er het mijne aan toe, door te zeggen, dat ik noch in Nederland, noch in Amerika veel aanschouwd had, halend bij 't geen ik nu voor oogen had, en hoopte dat aan zóo veel *bloesem* ook de *vrucht* geëvenredigd mocht zijn. — Andermaal zongen de scholieren een „hymn", en toen werden een paar honderd leerlingen (elken morgen geschiedt dat, bij afwisseling, met een andere afdeeling) geplaatst in het midden der zaal. Ieder harer kreeg een breeden elastieken band, met een houten handvat aan elk eind, niet ongelijk aan een verkort springtouw. In het middenpad verdeelden zij zich in twee groepen of brigades, twee dubbele rijen, beide aangevoerd door een meisje, dat als officier fungeerde en in iedere beweging voorging, die de anderen te volgen hadden. 't Was een opheffen, uitrekken, achteruitbrengen van de armen, een golvend buigen en zwenken van het lichaam, altijd op de maat en de tonen der muziek, met de meest onberispelijke gelijkmatigheid, door de militaire cadetten van Westpoint niet te verbeteren, maar tevens met de bevalligheid van een lossen, veerkrachtigen zwier,

die mij denken deed aan het woord — ik meen [1] van Schiller:

„Nur aus vollendeter Kraft bricht die Anmuth hervor.”

Ik voor mij heb zelden of nooit iets waarlijk bevalligers gezien.

Dat deze jonge meisjes nog iets anders leeren dan gratie en gymnastiek, bleek ons straks, toen wij enkele van de 24 „class-rooms” bezochten, o. a. die waar het tweede boek van Virgilius' Aenëis werd verklaard. Men las juist den aanvang van Aeneas' toespraak aan Dido. 't Gaf mij aanleiding de anecdote te verhalen van onzen Hugo de Groot, die aan het hof van Zweden, door de Koningin gevraagd of hij in zijn schooljaren ooit was gekastijd, geantwoord had met den versregel: „*Infandos, Regina, jubes renovare dolores!*” („Gij wilt dan, o Vorstin, een schrikbre smart vernieuwen!”), en het bleek, dat men hier met ons „Delftsch orakel” en zijn geschiedenis niet onbekend was. Er werd door eenigen zeer vlot vertaald en fraai en gevoelvol voorgedragen. Dringend verzocht men ook mij een stuk in „Hollandsch Latijn” voor te lezen. Dat wekte een algemeen gelach; doch ik vermoed, dat de tijdgenooten van Virgilius al evenzeer om het Hollandsch en Amerikaansch Latijn zouden hebben gelachen, en ik nam de vrijheid op te merken, dat een uitspraak als ik hier hoorde van „*rēgĭna*”, onmogelijk de juiste *kon* wezen. Wonder dat, terwijl men èn van muziek èn van uitspraak veel werk maakt, de toonval van het vers wordt verwaarloosd! Ook de lessen van aardrijkskunde en geschiedenis woonden wij een poos bij. Uit beleefdheid voor ons werd in de eerste over

[1] Ik wil dubbel voorzichtig zijn bij het citeeren, sinds ik bl. 193 van het eerste deel aan Boileau dichtregels toeschreef, die niet van hem, maar van Voltaire zijn. De daar aangehaalde versregels, eigenlijk alzoo te lezen: „*La grandeur d'un Batave est de vivre sans maître, Et mon premier devoir est de servir le mien*”, werden door Voltaire aan onzen Willem van Haren gericht.

„Nederland", in de tweede over de „Stuarts" in Engeland en Schotland ondervraagd. Hier, gelijk overal, zullen wel de beste zijn opgeroepen tot respondeeren, maar die deden 't dan ook uitstekend. Wat ons over 't geheel meest in het oog viel, was de goede toon van bescheidenheid en beschaving, maar ook van vrijmoedigheid, die onder de kweekelingen heerschte. Behoorden de meeste, gelijk wij vernamen, tot haar, die wij dochters van den gegoeden burgerstand zouden noemen — er waren slechts enkele rijke jonge dochters onder —, in vormen en manieren waren alle nagenoeg echte *dames*, en werden ook als zoodanig toegesproken en bejegend.

Dat die behandeling geen nadeel teweegbrengt, mag daaruit worden afgeleid, dat van de 1,141 ingeschrevenen, van welke de meesten van zeer ver moeten komen, dooréen 1,081 dagelijks tegenwoordig waren, terwijl, volgens de getuigenis van den Principal en de Lady Superintendent, de meerderheid in ijver en studie veel minder aangezet dan ingehouden moest worden. Trouwens aan wat de eerzucht der jonge dames kan prikkelen, ontbreekt het geenszins. Het algemeen schoolbestuur (Board of public instruction) kent een gift van $ 150 voor den aankoop van boeken toe aan de eerste van elke klasse, terwijl er bovendien een aantal onderscheidingen („class honors") worden verleend, meestal medailles voor de grootste vorderingen in een of ander vak, zoo als de „Ottendorfer" gouden medaille voor het Hoogduitsch; de „Baroon" Prize ($ 50) voor reciet; de „Alumnae" [1] gouden medaille voor physica; de „Kelly" zilveren medaille voor paedagogie; de „Kane" gouden medaille voor physiologie, enz. — Er zijn drie klassen, die in even zoovele jaren kunnen doorloopen worden: de *introductory*, de *sophomore* en de *senior class*, elke verdeeld in twee *grades*, die met de twee

---

[1] Uit een kapitaaltje samengebracht door de leerlingen zelve.

halfjaars „*terms*” overeenkomen. De candidaten voor de normaalschool zijn nagenoeg allen meisjes, die den cursus der „Female grammar schools” (waarover nader) hebben doorloopen, en daarna met goed gevolg het vereischt examen, waarbij algebra, rekenkunde, wiskunde, oude geschiedenis en Engelsche taalkunde de hoofdvakken vormen, hebben afgelegd, en niet jonger zijn dan zestien jaren. De series bevat voor de zes „terms”, in hoofdzaak, het volgende.

1e term. Latijn (eerste taalregels). Geschiedenis van Griekenland. Duitsche Taalkunde. Grondbeginselen van Stel- en Wiskunde. Muziek. Teekenen. Schoonschrijven.

2e „ Latijnsche Woordvoeging. Romeinsche Geschiedenis. Fransche Taalkunde. Natuurkunde. Boekhouden. Muziek. Teekenen.

3e „ Latijnsche Oefeningen. Caesar en Cicero. Stelkunde. Sterre- en Plantkunde. Muziek en Teekenen.

4e „ Sallustius. Rhetorica en Stijl. Fransch en Duitsch. Driehoeksmeting. Sterrekunde. Voorlezingen over Mineralogie en Osteologie. Muziek en Teekenen.

5e „ Virgilius. Oude Engelsche Schrijvers. Fransche en Duitsche Schrijvers. Dier- en Scheikunde.

6e „ Practische Oefeningen. Opvoedkunde. Staatkunde. Physiologie. Physica. Toepassing en aanwending van het geleerde op het onderwijs.

Om duidelijk te maken, wat men onder dat laatste te verstaan heeft, diene het volgende. Aan de normaalschool is verbonden wat genoemd wordt een „Model training school”, een model-oefeningsschool, geheel ingericht als een gewone „Primary school”, maar waar, onder het toezicht van enkele leeraressen als „upper teachers”, het onderwijs gegeven wordt door de kweekelingen van de hoogste klasse

der normaalschool, door elke minstens twee uren per dag. De methode voldoet zoo uitstekend, dat men er reeds op bedacht is een tweede dergelijke school te openen. Voor de leerlingen vormt zij een voortreffelijk middel van zelfbeproeving omtrent paedagogische geschiktheid, nog geheel iets anders dan verkregen kennis en vlugheid van bevatting, een middel om tact, geduld en zelfbeheersching te oefenen, vrijmoedigheid en zelfvertrouwen te doen erlangen, terwijl het de schoolcommissiën in staat stelt, op goede gronden, de rechte keus van beproefde en reeds eenigszins geoefende onderwijzeressen te doen. — Ook dáaraan is de echt practische zin der Amerikanen op het gebied van onderwijs te erkennen. 't Zou mij niet moeilijk vallen daarvan tal van overtuigende proeven bij te brengen uit de hoogstbelangrijke verslagen, die mij ter hand zijn gesteld. Het blijkt daaruit, welke, bij het onderwijs, de leidende grondbeginselen zijn. Alles is er op gericht, om eigen denken de plaats te doen vervullen van lijdelijk aangeleerd geheugenwerk. De „*verderfelijke gewoonte*” om de woorden uit het handboek in het hoofd te prenten, wordt op allerlei wijzen tegengegaan. Men wil, dat de leerlingen, zoo veel mogelijk, alles bij zich zelven verwerken zullen om 't zich toe te eigenen. De onderwijzers mogen zich niet voldaan rekenen, zoolang zij het geleerde niet vernemen in de eigen woorden der leerlingen, zoodat het blijkt dat alles grondig is verstaan. De oefening in het Latijn heeft het doel niet om zekere kennis van een vreemde taal te geven, door zeer enkelen slechts later onderhouden, maar om den geest te gewennen aan ernstige studie en den goeden smaak te vormen; het is „merely a mental training”, een middel van geestelijke tucht; en de, overigens zeer degelijke, beoefening der Engelsche letterkunde bedoelt bovenal de vorming van smaak en stijl, van een juist, kritisch oordeel, het leeren waardeeren van wat goed en schoon is, het wekken van af-

keer van „die oppervlakkige, wufte letterkunde, die de vloek is van onzen tijd en die zoo menige ziel bederft.”

Ik haal deze bijzonderheden aan, om, door zulke kleine trekken, den geest van het onderwijs eenigermate te leeren kennen, beter dan gedaan kan worden door een breede beschrijving of uitvoerige statistiek. Ik mag zelfs dit onderwerp nog niet vaarwel zeggen, op 't gevaar af sommigen mijner lezers te vervelen. Wien 't niet aanstaat, hij kan deze bladzijden ongelezen laten. 't Betreft een zaak, in onze dagen van het hoogst, van 't meest dadelijk belang. Bovendien, ik wil nog iets meer dan vluchtige, persoonlijke reisindrukken geven; mijn doel is, zoo veel ik 't vermag, een trouw beeld te schetsen van het Amerikaansche leven. Daartoe is een grondiger kennisnemen van het schoolwezen onontbeerlijk. Meer dan iets anders is 't dit, waarin de eigenaardigheid van den Amerikaanschen geest zich afspiegelt. Ik bepaal mij, als proeve van het geheel, tot een overzicht van de scholen in New-York, en ontleen mijn gegevens aan het laatste officieel Verslag van de „Board of Public Instruction of the City and County of New-York”, aan den tegenwoordigen Mayor, Wm. T. Havemeyer ingediend.

Die „Schoolboard”, door den stedelijken Raad benoemd,[1] dient jaarlijks een uitvoerig, beredeneerd rapport in ter mededeeling aan den algemeenen „State Superintendent of public instruction”, omtrent getal, gehalte, kosten enz. van de scholen, zoo algemeene als bijzondere. Het geheele getal scholen onder onmiddellijk beheer van den Schoolraad bedraagt 230. Daarvan zijn 43 uitsluitend bestemd voor lager onderwijs („Primary schools”), elke met een getal kinderen, jongens en meisjes, afwisselend tusschen de 500 en 1,000. Deze worden alle geleid door onderwijzeressen, wier getal van 10 tot 25 aan elke school bedraagt; alleen het muziekonderwijs, dat ook

[1] De „Schoolboard” bestaat uit zestien leden, waarvan twee aan twee een eigen commissie vormen: voor financiën, schoolgebouwen, onderwijzend personeel enz.”

in geen van die scholen ontbreekt, wordt soms door een mannelijk onderwijzer gegeven. Hooger dan deze „Primary schools" staan de „Ward schools". Ze zijn, naar gelang der bevolking, verspreid over de 22 wards of wijken van de stad, en nagenoeg alle verdeeld in drie afdeelingen of „Departments" (enkele tellen slechts *twee* afdeelingen), de „Primary department" voor jongens en meisjes samen (voortgezet lager onderwijs), en parallel-afdeelingen van „Boys' department" en „Girls' department" voor 't geen wij noemen „meer uitgebreid lager onderwijs." Het onderwijzend personeel is natuurlijk geëvenredigd aan het getal scholieren, veelal één op de 25 of 30. Aan de „Primary department" en de „Girls' department" zijn *alleen* onderwijzeressen geplaatst; zelfs in de jongens-afdeeling heeft men doorgaans slechts drie of vier mannelijke onderwijzers op tien vrouwelijke. In al die scholen wordt muziek geleerd en in de hoogste klassen ook teekenen. Van een en ander wordt veel werk gemaakt. Behalve deze zijn er nog de avondscholen: 15 voor mannen en knapen, 12 voor vrouwen en jonge dochters, 3 voor negers, en een „Evening High School", een soort van middelbare avondschool, waar in wiskunde, boekhouden, rechtlijnig- en handteekenen, schoonschrijven, Fransch, Duitsch, Spaansch, Latijn, scheikunde en natuurkunde onderwijs wordt gegeven. Al deze scholen behooren, met de normaalscholen, tot de „Public" of „Common schools" — openbare Staatsscholen.[1] Behalve deze zijn er in New-York nog vele zoogenaamde „Corporate schools" van bijzondere inrichtingen, sommige van zeer beslist kerkelijke kleur, zooals de „Roman Catholic Orphan Asylum", „Protestant Half-Orphan Asylum", „Ladies' Home Missionary Society" enz. Deze laatste onderwijzen thans ongeveer een tiende der

[1] Onder de stedelijke onderwijsinrichtingen is ook de „College of the City of New-York," half Athenaeum, half Polytechnische school, met negenhonderd studenten, waarvan ongeveer de helft de klassische studiën (ancient course) en de anderen (modern course) de technische volgen.

schoolgaande kinderen, en haar bevolking nam zelfs met 36 pct. toe, terwijl die der Staatsscholen slechts met 9 pct. vermeerderde. In '57 telden de eerste slechts 7,000 kinderen, nu meer dan driemaal zoo veel. Het getal der schoolgaande kinderen bedroeg voor de „Male grammar schools" 31,271, „Female grammar schools" 28,062, „Primary departments" 88,987, „Primary schools" 39,176, „Colored schools" 1,832, „Normal schools" 2,145, „Corporate schools" 23,418, „Evening schools" 20,979: te zamen 335,880. Alle openbare scholen, verdeeld in een twaalftal groepen, worden geregeld door daartoe aangewezen inspecteurs bezocht, terwijl elk halfjaar een examen plaats heeft. Zij worden dan geschat naar vijf verschillende klassen: *excellent* (uitmuntend), *good* (goed), *fair* (voldoend), *indifferent* (middelmatig), *bad* (slecht). Volgens de laatste opgaaf waren van een totaal van 2,552 scholen E. 1,411, G. 976, F. 151, I. 13, B. 1. Over 't geheel is een merkelijke *verbetering* in de laatste jaren kenbaar.

Aan al de scholen, openbare en bijzondere, is blijkens verslag, uit de publieke kas in het laatste jaar ten koste gelegd een som van $ 3,270,237,95. Die som wordt gevonden uit een Staatstoelaag van $ 443,347,50; een daarmeê volkomen gelijkstaande uitkeering (*alterum tantum*) van de gemeente; 1/20 pct. van rente op „real estate" (vaste goederen) $ 530,124,73; een schoolbelasting en andere inkomsten. Van de genoemde som voor uitgaven zijn $ 981,877,07 bestemd voor de onmiddellijke en eigenlijke kosten van *onderwijs*, en — let wel! — van die som wordt een *volkomen geëvenredigd aandeel*, naar verhouding van de schoolgaande kinderen, onder den naam van „annual apportionment"[1], uitgekeerd aan de „Corporate" of bijzondere scholen. Men noeme dat restitutie, retributie, subsidie, gelijk men wil, — 't doet er weinig toe —, maar tot op een cent na wordt berekend, wat ieder kind aan

[1] Ook wel „*ad capita* apportionment."

onderwijs kost, en juist evenveel wordt uitgekeerd voor ieder kind, dat scholen bezoekt, niet gesteld onder contrôle van den „Schoolboard." Van de 235,880 scholieren behoorden 23,418 tot de bijzondere scholen, en van de $ 981,372,29 voor onderwijs is $ 93,509,70 aan die scholen verleend. Als men dit verneemt en daarbij in 't oog houdt, dat ook de openbare school in Amerika een school is, waar de Bijbel gelezen wordt en over 't geheel een zeer bepaald christelijke geest [1] aan den dag gelegd, dan zal men toch wel niet dat systeem met het onze *gelijkstellen!*

Over het zeer *practische* van de manier van onderricht, heb ik vroeger reeds gesproken. Om daarvan beter te overtuigen, haal ik uit de Instructie voor de onderwijzers, de „Course of Instruction", enkele voorschriften of aanwijzingen aan, zoowel voor de „Primary" als voor de hoogere „Grammar schools".

De eerste bevatten zes klassen. Ik vind in het reglement daaromtrent de volgende opmerkingen:

SIXTH GRADE (laagste klasse). *Reading and spelling.* — Spelling from dictation. — *All words to be associated with their meaning.*

Elementary sounds. — *Training of the organs for hearing and speech. Object Lessons.* — *Form.* — *Lead the pupils to observe.*

Common objects used by children. Human body and familiar animals. —

[1] Het is niet zoo gemakkelijk bewijzen en feiten aan te voeren voor het bestaan van den godsdienstig-christelijken geest, die ook de „openbare school" in Amerika beheerscht. Dit is 't best door eigen aanschouwen waar te nemen. Om nogtans een enkel voorbeeld aan te halen, alleen het volgende, dat in het verslag van de plechtige opening van het „Normal College" den 29sten October 1870 (in het bijzijn van den Mayor, eenige leden van den Raad enz.), behalve tal van toespraken alle een christelijken geest ademend, ook dit voorkomt: „prayer was offered by Rev. Samuel D. Burchard D. D. and the exercises were closed by the singing of the Doxology." — Die „doxologie" eindigt met de woorden:

„Praise Father, Son and Holy Ghost!"

Zóo verstaat men in de Amerikaansche openbare school dat wat „algemeen christelijk" heet! — Ik oordeel niet; ik constateer.

Principal colors. Each exercise to be conducted with a view to forming habits of attention and careful observation.

Fifth Grade. — *Reading*. Pronunciation in an *easy* tone of voice. The meaning of the words to be made plain by conversations, in short, familiar sentences. Punctuation.

Object Lessons. — Observe and name *shapes*. Obvious parts of common objects.

Fourth Grade. — *Reading*. Articulation. The pupils to tell what they are reading in their own language. Give flexibility to vocal organs.

Definition of words.

Mental arithmetic. Oral drills.

Object Lessons. — *Position of lines*. Adjectives of common objects to be illustrated.

Third Grade. — *Definition* of words and things.

Object Lessons. Qualifications of subjects. Bones of the Human body. Common classes of animals. Movement and food. Common trees, plants and flowers.

Second Grade. — *Reading*. Special attention to *conversational tone* in reading. *Object Lessons*. Nearer qualifications. — Organs of human sense. Habits of Animals. Kinds of food. Trades and tools.

First Grade. — *Reading*. Natural expression. Faults of enunciation corrected.

Definitions, oral and written in the shortest sentences.

Object Lessons. [1] — Description of objects by the pupils. Exercises to give them the habit of observing and describing common productions. Classifications of animals illustrated.

Geography. 1: Teach the points of the compass; the location and direction and the most prominent objects near the schools and of the principal places in the city and its vicinity.

2: the definitions relating to the forms of land and water.

3: the name of the city, state and country in which the pupils live, and of the places in the vicinity of the city, with the location of the country shown on a globe and upon outline maps.

Wij voegen er een en ander uit de „*General directions*" bij:

Manners and morals. Such instruction should be given daily to the

[1] Deskundigen zullen het licht opmerken, hoe 't geen bij ons op de Lagere scholen als „Vormleer" voorkomt, niet in vergelijking kan komen met 't geen in de Amerikaansche als „*Object Lessons*" bekend staat.

children of all the grades as will foster a spirit of kindness and courtesy toward each other, a feeling of respect toward parent and teacher, and a love for cleanliness, order, law and truth.

Children learn to love and practise kindness, neatness, truthfulness and politeness by observing these traits in those around them. It is therefore exceedingly important that the teacher should present living illustrations of these qualities.

Social relations. The dependence of each individual upon his neighbor — the necessity of labor —, the benefits of society and government should be illustrated.

Physical training. The pupils should be exercised, daily, in such a manner as to expand the lungs, develop the muscles, and impart an easy and graceful carriage to the body. Calisthenic exercises to be employed to the utmost practicable extent.

No class (afdeeling onder één onderwijzer) shall contain more than 75 pupils.

No class in the Primary course should be required to spend more than half an hour, at one time, upon the same exercise.

A lesson in drawing shall be given at least once each week in all the classes. Pupils shall not be allowed to write or draw with short pencils. Particular care to be taken as to methods of holding pencil and pen, and to the position of the body.

Study at home. The two higher classes may be assigned a short lesson each day for study out of school; but such lesson shall not be so long as to require a child of ordinary capacity more than half an hour to learn it."

Bij hoe vele van die opmerkingen zijn wij geneigd een *hear, hear!* te plaatsen. Nog enkele aanhalingen veroorloof ik mij uit de *Course of Instruction* voor de hoogere „Grammar-schools". Die zijn verdeeld in 8 „grades" of klassen. Ik teeken daaruit slechts het volgende aan:

EIGHTH GRADE. — *Definitions* from reading lessons, to teach the meaning of the words, with illustrations by forming sentences, *in no case* to be committed to memory and mechanically recited.

Geography. — General outlines with definitions and illustrations.

Elementary science. — Oral instruction in qualities of familiar objects, clothing, food, materials for building etc. with illustrations.

SEVENTH. — *Arithmetic.* — Mental exercises. Review of Federal money.

Geography. — Outlines of North-America. Descriptive geography. *Only* conspicuous or important localities to be taught.

SIXTH. *Geography.* — Brief description of each State and Territory of the Country.

Elementary Science. — Outlines of botany. Structure of plants.

FIFTH. — *History* of the United States. Important events only to be taught with such dates as are especially requisite for a complete understanding of the subject.

FOURTH. *Elementary Science.* — The simple outlines of Physiology and Hygiene.

THIRD. *Mental and written Arithmetic.* — Problems, to be chiefly such as include the ordinary business transactions.

Natural Philosophy. — Mechanics, Hydrostatics, Pneumatics. A simple textbook to be used.

SECOND. *Astronomy.* — Elementary, solar system with an explanation of the ordinary phenomena.

De *First Grade* is een soort van herhalingsklasse, uitsluitend voor hen, die voornemens zijn het „College of New-York" te bezoeken.

Om aan de scholen een nog meer nuttige en practische strekking te geven, is men, sinds de laatste jaren, te rade geworden het onderwijs op deze „Grammar schools" min of meer te richten naar de verschillende loopbanen welke de scholieren wenschen te volgen, in dier voege, dat sommige voor aanstaande kooplieden, meer bepaald werk maken van boekhouden, schoonschrijven, talen, aardrijkskunde, uit het hoofd rekenen enz., andere voor hen, die later een fabriek zullen bezoeken, van wiskunde, algebra, teekenen, enz.

Men ziet het: aan nauwlettende en vriendelijke zorg voor de scholieren ontbreekt het geenszins. 't Is een andere tijd dan toen kleine Johnnie, op de vraag wat hij op school leerde, antwoordde: „Me? Oh, me gets readin', spellin' and spankins!" [1] De „spankings" zijn buiten zwang

[1] *To spank:* „to strike on the breech with the open hand." *Webster.*

geraakt, althans in New-York, hoewel lichaamsstraf, toegepast op de jongere leerlingen, in eere blijft op vele scholen in Amerika, en het wel opmerking verdient, dat de City Superintendent Henry Kiddle, in zijn laatst, hoogstmerkwaardig verslag, op de wederinvoering dier straffen met alle kracht aandringt. „Government and discipline" is het eenige, dat hem ernstig stof geeft tot klagen. Hij zegt daarvan: „The means of coercism of unruly and reckless pupils are wholly inadequate. There is a partial failure in our system to govern and properly discipline all classes of children. What should be done? I answer unhesitatingly, and in the light of a long experience, both as a teacher and Superintendent: reinvest the principals with the right to inflict, under proper regulations and restriction, corporal chastisement upon those pupils as are amenable to no other influence. I make this recommendation with reluctance, but feel that, whatever odium I may incur by doing so, my duty demands it, and that I should be false to my trust, did I not in time admonish those who have the power to repair it, of an evil which threatens to undermine the foundations of our system of public instruction." Het is opmerkelijk, dat in dit verslag aan twee oorzaken vooral het veel meer toenemen der leerlingen op de bijzondere scholen dan op de gemeentescholen wordt toegeschreven: èn aan de uitdeeling van giften, kleederen, enz. op de eerste, en op het dáar toepassen ook van lichamelijke tucht. — Of de Amerikaansche kinderen zelven in 't laatste iets bijzonder aantrekkelijks vinden, weet ik niet; maar dat het wel noodig kan zijn voor die jonge democraten in de nieuwe wereld — en niet uitsluitend dáar — nu en dan met strenge hand geregeerd te worden, geloof ik vast.

Intusschen, het wordt tijd van een onderwerp af te stappen, dat velen mijner lezers misschien reeds te lang bezighield. Geheel verlaat ik het zelfs nu nog niet, waar ik mede

te verhalen heb van een andere, eigenaardige inrichting voor onderwijs en opvoeding, die wij den volgenden dag zouden bezoeken. „The New-York Institution for the Instruction of the Deaf and Dumb". Die mij persoonlijk kennen, zullen begrijpen, dat deze mij een bijzonder belang moest inboezemen. 't Was ons dus een zeer welkome gelegenheid om de doofstommenschool te gaan bezichtigen, onder geleide van Mr. en Mrs. Benjamin H. Field, die wij reeds bij herhaling hadden ontmoet. Zij behooren, door rijkdom en stand, tot den eersten kring van New-York. In zeker zonderling boek van mrs. Ellet: *the Queens of American Society*, monographiën bevattend van een twaalftal aanzienlijke dames, komt mede een portret en levensbeschrijving voor van mrs. Benjamin H. Field, uit eigen geslacht eene Cortlandt de Peyster. Ongetwijfeld is zij zulke onderscheiding waard, allermeest naar 't gevoelen van haar echtgenoot, die, hoezeer reeds geruimen tijd grootvader, bij een volhardende jeugd van voorkomen en hart, als dilettant-poëet, nog steeds met ridderlijke trouw ietwat sentimenteel aandoenlijke balladen en romancen dicht ter eere van de dame zijner keus. Beiden, dichter en „koningin", komen ons met hun fraai rijtuig afhalen, en — rijtuig was geen weelde voor den afstand dien wij hadden af te leggen. De doofstommenschool staat aan de — 162ste straat, dat wil zeggen, dáar, waar de straten slechts in *plan* en *aanleg* aanwezig zijn, voor 't oogenblik nog geheel buiten de eigenlijke stad. Wij gaan het Central Park in zijn volle lengte voorbij, de nieuwst aangebouwde wijken door, en onmerkbaar komen wij in dat gedeelte van Manhattan, dat zich nog half in zijn natuurstaat bevindt. Nergens kan men zich beter een denkbeeld vormen van den wonderbaar snellen groei der reuzenstad. Mijlen ver het landelijk tooneel van een heuvelachtigen bodem met bouwhoeven of ouderwetsche landhuizen, vroeger de buitenplaatsen der aanzienlijken; tal van woningen, blijk-

baar aan verval prijsgegeven, omdat ze toch eerlang voor andere zullen plaats maken; hier en daar zelfs de armelijke keeten en stroohutten van zoogenaamde „squatters"; en, midden door dat alles heen, de breed geplaveide heirwegen van de toekomstige avenues en straten, reeds van trottoirs en gaslantaarns voorzien, de zich uitstrekkende armen of grijpers van den vratigen monsterpoliep, gereed om eerlang de gansche landstreek te verzwelgen. Overal verrijzen reeksen van bruinsteenen nieuwmodische huizen, door nog ongeslechte rotsen omringd, in 't midden soms van een dorre woestijn. Niet lang zal het duren of 't laatste spoor van schilderachtige woestheid is verdwenen, en aanéengesloten huizenblokken zullen zich scharen langs de lijnrechte wegen in onafzienbare reeks. Men moge het betreuren; het vonnis is geveld, en de volvoering zal zich niet lang meer doen wachten.

Toch, jammer zal het zijn! Dat gevoel drong zich onweêrstaanbaar aan ons op, toen wij aan 't einddoel waren van onzen tocht, en den breeden heuvel van „Washington Heights" opreden, waarop het Doofstommengesticht is gebouwd. Hier zijn we geheel buiten, en hoewel een nijdige mist, die den ganschen morgen laag bij den grond gehangen had, slechts even begint op te trekken, zien wij genoeg om ons te overtuigen, dat het vergezicht van deze hoogte, aan wier voet de Hudson stroomt, met recht het prachtigst van het geheele eiland heet. Zelfs nu nauw een tip van den nevelsluier is opgelicht, is 't schoon en grootsch. Goed, dat men de arme dooven, die zooveel te missen hebben, althans door wat het oog bekoren kan, eenigszins schadeloos wist te stellen! En het gebouw, dat den heuvel kroont, ontsiert het tooneel niet. Het is een statig, breed gebouw, vier verdiepingen hoog van gele „Milwaukee brick" en graniet in deftig rijken Tudorstijl, met ten deele boogvormige koppelramen, een vooruitspringend middenfront, ter zijde twee breede vleugels, vooraan een breede estrade door

een hooge colonnade met bogen overdekt, en het dak met een sierlijken achtkanten koepeltoren in 't midden getooid. Het gebouw, eerst sedert kort opgericht en inwendig nog niet geheel voltooid, heeft eenige honderdduizenden dollars gekost en beslaat alléen 2 acres grond. Doch men had over die kosten zich niet te bekommeren. De school was in '53 in het bezit gekomen van 37 acres grond voor $ 115,000. Vóor eenige jaren werden 9½ acres daarvan verkocht voor $ 263,000. Nog kan men, zoo noodig, van den zeer uitgestrekten grond een aanmerkelijk deel te gelde maken, tot waarschijnlijk, vroeger of later, zoo als 't met al dergelijke stichtingen pleegt te gaan, de steeds aangroeiende stad den grond aldaar met goud zal willen betalen en tot verkoop van de geheele inrichting zal nopen, om haar naar elders te doen verhuizen en daar nog grootscher en prachtiger weêr te doen verrijzen.

Maar wij stellen ons allerminst hier met eene oppervlakkige beschouwing van het uitwendige tevreden. Door den Principal, dr. Isaac Lewis Peet, waardig zoon van een man, die zich in dit bijzonder vak van onderwijs hoogst verdienstelijk gemaakt heeft, zien wij ons allervriendelijkst ontvangen. Eerst worden wij het groote gebouw rondgeleid en op de hoogte gebracht van den aard der inrichting. Er zijn hier thans 509 kweekelingen, meer dan in eenige andere dergelijke inrichting, allen internen. Van 12 tot, zoo 't noodig blijkt, 25 jaren, kunnen ze, op aanzoek van ouders of voogden, geplaatst worden op kosten van den Staat New-York („State pupils"), terwijl jongere, van 6 tot 12, onder gelijke voorwaarden als „County pupils" worden opgenomen op kosten van die County, waar hun betrekkingen wonen. Slechts voor 14 onder de 500 wordt het kostgeld ($ 300, voor welke desverkiezende ook de kleeding wordt geleverd) door de familie betaald. Ook hier doet de bijzonderheid zich vóor, dat nagenoeg alle doofstommen tot de meer be-

hoeftige klasse behooren, een verschijnsel, waarvan physiologen wellicht de verklaring weten te geven. Het streven is thans, voor allen, zonder onderscheid, het opnemen kosteloos te stellen, daar men, niet zonder grond, onderstelt, dat vele doofstommen, wier ouders zich ongaarn als „indigent" willen aangeven, maar nogtans het kostgeld te zwaar achten, in huis worden gehouden en van het voorrecht eener behoorlijke opleiding verstoken blijven. — Er zijn 18 onderwijzers en 11 onderwijzeressen. Zes van de eersten, vier van de laatsten zijn vroegere kweekelingen, zelven doofstom. — De leerlingen zijn ingedeeld in een „Primary department" (192, van 6 tot 13 jaren), een „Intermediate department" (171), een „Senior department" (97), het „Department of articulation" (57), afzonderlijk ingericht voor degenen die *spreken* leeren, en het „Collegiate department" (31) voor dezulken, die geschikt zijn en zich genegen toonen een hooger wetenschappelijke vorming te erlangen. Elk „department" is in een aantal klassen afgedeeld; het eerste in 8, het tweede in 9, het derde in 5, het vierde in 3. De grootste zorg wordt aan een goede classificatie gewijd. Niemand wordt om ongeschiktheid afgewezen; maar reeds bij het opnemen zien allen zich naar hun vermoedelijke vatbaarheid ingedeeld, om later, gaandeweg, naar gelang meerdere of mindere vatbaarheid blijkt, dáar hun plaats te vinden, waar zij met de meeste vrucht het onderwijs volgen kunnen.

Behalve bij de godsdienstoefening, de maaltijden en enkele algemeene samenkomsten in de kapel, zijn jongens en meisjes gescheiden. Voor de kleineren, beneden de 12 of 13 jaar, is de anders heerschende schoolregel eenigszins gewijzigd. Men tracht dien jongen kinderen, zooveel doenlijk, het gemis van het familieleven te vergoeden, waaraan vooral zij zoozeer behoefte hebben. — Over 't geheel schijnt mij dit wel de groote „drawback" van deze inrichting te zijn, dat het gewone familieleven te zeer ontbreekt. Indien iets

onze Rotterdamsche school gunstig onderscheidt, dan is 't zeker het gezonde denkbeeld bij de oprichting ten grondslag van 't geheele plan gelegd, om de doofstommen zoomin mogelijk aan de gewone samenleving te onttrekken. Daartoe behoort zulke school een dag-, geen kostschool te zijn, opdat de toch reeds te zeer geïsoleerde doofstommen, zooveel 't slechts kan, in den omgang met anderen leeren deelen.

Voor 't overige moet ik erkennen, dat ik deze Amerikaansche stichting met het grootste genoegen heb bezocht en haar over 't geheel uitstekend durf noemen. Aan de keus van het onderwijzend personeel wordt een bijzonder hoog belang toegekend en de meest nauwlettende zorg gewijd. Dat is hier meer dan ergens een vereischte. Voor deze soort van kinderen, met de groote buitenwereld veel minder in aanraking, is de onderwijzer nog meer een beslissend orakel, en, bij hun verwonderlijke gave van opmerking en zucht tot nabootsing, hangt ongeloofelijk veel van zijn persoonlijkheid af. — Het systeem van onderricht, dat men volgt, laat zich reeds eenigszins afleiden uit het devies der school: *Vicaria Linguae Manus* (de hand plaatsvervangster der tong). 't Is geen eenzijdig aannemen van de zoogenaamde Amman- of Duitsche spreek-methode (eigenlijk reeds op het einde der zestiende eeuw door den Spaanschen monnik Pedro Ponce in praktijk gebracht), maar een verbeterde en ontwikkelde gebarentaal („cultivated language of signs"), ondersteund door het éenhandig alphabet. Men gaat uit van de ervaring, dat de gebarenspraak voor doofstommen de eenvoudigste, natuurlijkste, bevattelijkste en vlugste wijze van meêdeeling der gedachten is, die slechts een weinig behoeft geleid en gevormd te worden om een verwonderlijken graad van juistheid en volledigheid te erlangen, waarbij de eigenaardigheid ten goede komt, dat schier alle doofstommen voortreffelijke acteurs zijn en spoedig volleerde pantomimisten.

Den arbeid, inspanning en tijd, gevorderd om ook de minder ontwikkelden en volslagen dooven, die bovendien doof geboren zijn, aan gedwongen klanknabootsing te gewennen, acht men, naar ik meen terecht, door de practische resultaten dier methode geenszins opgewogen en gerechtvaardigd. — Verwaarloosd wordt echter dit deel van het onderwijs in geenen deele. Van het *afzien* der gesproken woorden („lip-reading”) wordt veel werk gemaakt, en zekere Mr. A. Melville Bell heeft zelfs een methode in praktijk gebracht om den klank *zichtbaar* te maken, voornamelijk door een juiste afteekening van den stand der spraakorganen bij het uitspreken der letters, terwijl allen, die daarvoor eenige vaardigheid aan den dag leggen, in 't „Articulation department” in gewone klankvorming worden geoefend. — Maar de grootste zorg wordt besteed om, nevens de natuurlijke en kunstmatige gebarentaal, de algemeen gebruikelijke *schrijftaal* in volkomenheid te doen leeren.[1] Is eens de *boekenwereld* voor de doofstommen ontsloten, dan ligt daarmeê ook de geheele hoogere gedachtenwereld, de weg tot beschaving, ontwikkeling en vorming voor hen open! Om hen daartoe te brengen, wordt geen moeite noch tijd gespaard. Dat evenwel is niet licht. Immers, voor de doofstommen zijn geschreven woorden, die geen gehoorde klanken voor den geest roepen, ongeveer gelijk aan 't geen Chineesche karakters zijn voor ons. Wie ooit met doofstommen heeft omgegaan, weet hoe bezwaarlijk het is hen tot het recht verstaan van een in gewonen vorm geschreven boek en het nauwkeurig schrijven van een goeden stijl op te leiden. In dat opzicht heeft men het hier tot een waarlijk bewonderens-

[1] Voor doofstommen is 't dubbel waar, wat Bréboeuf zoo schoon van de schrijfkunst zegt:

„...*cet art ingénieux*
De peindre la parole et de parler aux yeux,
Et par les traits divers de figures tracées
Donner de la couleur et du corps aux pensées.”

waardige hoogte gebracht. Ik deel daarvan straks enkele overtuigende proeven meê. Nu slechts iets over de wijs waarop, met ongeloofelijk geduld, dat doel wordt bereikt. Men tracht langzaam en methodisch het geheele taalgebouw voor de kweekelingen samen te stellen: eerst de bouwsteenen te verzamelen (*woorden*, met de eenvoudigste naamen werkwoorden te beginnen), later het cement aanbrengend van *woordvoeging* en zinbouw. Men bedient zich daarbij van zichtbare teekenen, zeer vernuftig uitgedacht, om de soort, het karakter, de beteekenis der woorden aan te duiden. Zelfstandig naamwoord, bijvoegelijk naamwoord, voegwoord, bedrijvend werkwoord enz. worden door eenvoudige teekenen aangeduid, en door den stand, richting en wijziging der figuren, allerlei fijne schakeeringen van zin en bedoeling aangewezen. Het is inderdaad opmerkelijk met wat vaardige gevatheid deze methode gevolgd wordt, die in ongemeene mate het oordeel scherpt en den geest ontwikkelt. De meesten worden, op die wijs, de schrijftaal met haar lenige buigzaamheid van uitdrukking, in een nauw geloofljke mate meester, en schrijven een stijl, die getuigt, dat zij dit voertuig der gedachten nauwelijks minder in hun macht hebben dan hoorenden. Nauwkeurige bepalingen of omschrijvingen te geven van synoniemen, als: *fortitude*, *courage*, *boldness*, —: *to hide*, *to conceal*, *to dissemble*, —: *hatred*, *antipathy*, *aversion* en dergelijke, behooren tot de geliefkoosde oefeningen der meerontwikkelden. — De vorderingen in wiskunde, geschiedenis, aardrijkskunde, gaan van zelf met de vermeerdering der taalkennis hand aan hand. — In de „High class" of „Collegiate department" wordt zelfs Latijn geleerd, en sommigen hebben zich den graad van doctor in de letteren verworven.

Met uitzondering van eenige achterlijken zijn trouwens doofstommen doorgaans verwonderlijk vaardig en vlug. Het droevig gemis van het éene zintuig zien zij zich veeltijds

vergoed door een verdubbelde gave van waarneming met het oog, en een groot vermogen om de aandacht op één punt te richten. Daarbij hebben ze veelal, ten gevolge van zekere ijdelheid, die allen doofstommen schijnt eigen te zijn, een sterke mate van eerzucht, waarvan de onderwijzer weet partij te trekken. In 't oog vallende eereteekenen, „badges", kleurige linten van onderscheiden tint, die aard en rang van verschillende verdiensten aanduiden, worden aan de vlijtigsten en bekwaamsten uitgereikt en in deze kleine maatschappij niet minder gewaardeerd dan ridderlinten en ordeteekenen in de *groote* menschenwereld.

Doch wij moeten het gebouw en zijn bevolking zelve gaan zien. Het eerste wordt geheel doorwandeld: het middelblok met de staatsiezalen, kapel, eetkamers, woning der onderwijzers, regentenkamers; beide zijvleugels: één voor de jongens, de ander voor de meisjes; in de onderverdieping: de keukens, badkamers, speelzalen, gymnastieklokalen, werkplaatsen, waar onderscheiden ambachten: timmeren, schrijnwerken, kleer- en schoenmaken, boekdrukken, enz. geleerd worden; op de eerste: de school- en leerzalen; op de bovenste de slaapkamers. Nadat wij alle bijzonderheden in oogenschouw hebben genomen en in verschillende klassen een poos verwijld hebben om 't eigenaardige der leermethode nog beter te leeren kennen, wordt te onzer eere de gansche bevolking in de groote kapel van het gebouw vereenigd. Wij nemen plaats op het platform. Voor ons die vijfhonderd kinderen, klein en groot, zoo stil en toch zoo bewegelijk, — een vriendelijke, maar ook aandoenlijke aanblik! Wie ooit een openbaar examen van een doofstommenschool bijwoonde, kan zich dien voorstellen. Overal die wakkere, levendige, *naar buiten* ziende oogen; gelaat, houding, gebaar, waaraan, bij gebrek van gewone spraak, *alles* spreekt en zich uit; overal die „wide awake" blik van opmerkzame nieuwsgierigheid, gelijk zelden bij hoorenden wordt gevonden. Dr. Peet, op 't

midden van het platform gezeten, geeft het sein, dat hij iets zeggen wil, en richt zich in levendige gebarentaal tot de kweekelingen. Hij stelt hun de vreemdelingen voor, deelt kortelijk meê van waar wij zijn, hoe wij heeten, dat in Rotterdam ook een doofstommenschool is, en wij een nichtje tot huisgenoot hadden, dat daar school gaat. Na die introductie word ik verzocht iets te zeggen. Ik doe het ter nauwernood iets langzamer dan gewoonlijk; en, terwijl ik spreek, wordt dat door een der onderwijzers even snel *vertaald* in vingerspraak en gebaar. Aan 't geen zich afspiegelt op die bewegelijke aangezichten, is het te zien, dat de „hoorders" alles volgen en verstaan. Nu volgt een klein examen. Eenige der beste discipelen geven proeven van hun bekwaamheid. Een knaapje — maar deze niet volslagen doof — zegt met vrij duidelijke stem en niet zonder intonatie, den één en negentigsten psalm op[1]; anderen wijzen op blinde kaarten steden of rivieren aan.

Inmiddels zijn zes van de meestgevorderde leerlingen (drie jongens en drie meisjes) opgeroepen om zich op het platform te plaatsen. Achter ons, tegen den wand, hangen eenige groote zwarte borden. Aan elk der opgeroepenen wordt een stuk krijt in handen gegeven, en een plaats bij een der bor-

[1] Ofschoon de school een Staatsinstelling is, behooren „Scripture Lessons" tot de bij alle klassen geleerde vakken. Men schijnt er geen ergernis aan te nemen, ofschoon onder de kweekelingen ook hier betrekkelijk veel Jodenkinderen (vanwaar dàt verschijnsel?) zijn te zien. Trouwens, het bezoeken van de school is niet verplicht. Overigens bestaat er nog, min of meer met onze inrichting verbonden, een „Church Mission to Deaf-Mute", die meer bepaald de godsdienstige belangen der doofstommen behartigt. Haar voorzitter is Rev. dr. Gallaudet, zoon van Rev. Thomas H. Gallaudet, den eerste, die in 1817 met Laurent Clerc, een leerling der Abten de l'Epée en Picard, de grondslagen van het doofstommenonderwijs in Amerika gelegd heeft. — Het doel, dat de „Church Mission" zich voorstelt, is drieledig: 1° overal waar doofstommen wonen, te trachten opzettelijke godsdienstoefeningen voor hen te organiseeren (in New-York geschiedt dat in een eigen kerkgebouw, de „St. Ann's Church for Deaf-Mute"); 2° de volleerde kweekelingen in het erlangen van een behoorlijk maatschappelijk bestaan voort te helpen en een plaatsing te verschaffen; 3° in een „home for infirm D. M." ouden of hulpbehoevenden op te nemen, die in hun eigen onderhoud niet kunnen voorzien.

den aangewezen. Ieder moet, naar zijn eigen denkbeeld, een kort opstel schrijven, een kleine welkomstgroet aan de vreemden, die de school bezoeken. Dit geschiedt na een oogenblik van nadenken, onverwijld en vaardig. Binnen een minuut of tien zijn allen gereed. En hoe? — Daarover oordeele men zelf! Beter dan door mijne beschrijving, zal men daardoor oordeelen kunnen over 't geen het onderwijs hier werkt. Ik wil aannemen, dat de opgeroepenen de meest uitstekende leerlingen waren — bij dergelijke gelegenheden neemt men overal de beste paarden van stal —, hoewel men ons verzekerde, dat vrij velen tot dergelijke dingen in staat waren. Maar in allen geval: dit waren opstellen, onder ons oog, geheel zonder eenige hulp of voorbereiding gemaakt. Ik verzocht, dat de leerlingen die voor mij op papier zouden overschrijven; en ik geef er hier eenige woordelijk en letterlijk van terug, opdat lezers, die daarin belang stellen, zien mogen wat geduldige volharding tot vorming van stijl, taal en gedachten bij doofstommen vermag.

»Ladies and Gentlemen".

We are always glad to welcome to this little world of ours any visitors who are so kind as to condescend to come and see us. We have not had any guests for so long a time, that we had begun to think that we had been forgotten, when your most welcome and unexpected visit showed us that we were happily mistaken.

We have been informed that some of you are come from Holland, away over the broad Atlantic, the land of van Tromp and De Ruyther, those great naval captains in whose time Holland rivalled England itself, great and powerful as it was on the Ocean — the land which gave England king William the third, one of its best kings. Well, friends from Holland, be assured that you are welcome to this country, which was partly settled by your people over two centuries and a half ago; and you, Mr. Field, we are glad to see you too, and hope you will let us see you oftener after this.

I hear that it is to your interest in deaf-mute instruction that we owe your presence here, and that Rev. Mr. Stuart and his lady have

a little deaf-mute niece who goes to school in Rotterdam. We are glad to know this; for it will make them take more interest in our class of mankind, but we do not want to be pitied, for we are able to take care of ourselves, as well as any speaking person can. We are very obliged to you indeed for the interest you take in us, and hope we shall show ourselves worthy of it.

One of you, the Rev. Mr. Stuart, is, I hear, of Scotch parentage. Well, that makes me all the more glad to see him; for the brave sons and lovely daughters of Old Scotland are well known all over the world for their many virtues and brilliant talents, and I would like to see any one who ever saw or heard of a Scotchman's turning the cold shoulder on an old friend.

If ever I come in the old world, I shall be sure to visit old Scotland of which I hear so much, and Holland too, you may be sure."

Jonathan H. Eddy.
with his respects.

»Ladies and Gentlemen.

We have been here for quite a time without the pleasure of a visit from any one of the outside world. But to day we have the honor of a visit from one of our Board of Directors, mr. Field, and his friend and Rev. Mr. and Mrs. Cohen Stuart. We understand that these two latter distinguished persons are from Holland. Where is that country? Ah, we know, for Geography is one of our studies. Holland is in Europe. Its inhabitants are a set of enterprising people. They are known as Dutch people. They settled in this city, when the country was all covered with a mighty forest and the land roamed over by wild beasts and a race of savage people — the American Indians. — One of the Dutch navigators gave his name to the river near by, and which is often called »the Rhine of America". But I am roaming too far from what I wish to speak of. — We are happy to see any one who is interested in our welfare, and who takes the trouble to come and see us. But we are especially happy to see those interested in us, because they have relations like ourselves. We understand that Rev. and Mrs. Stuart have a deaf-mute niece at the school in Rotterdam. — We hope they will enjoy their visit here, and wish them a pleasant and safe journey, wherever they go."

James Simpson.

»We have the happiness to extend a very cordial welcome to the Rev. and Mrs. Cohen Stuart and Benjamin Field, a member of the Board of Directors.

I have been informed that the Rev. Mr. Stuart is of Scotch descent, but that he is a native of Holland.

His eyes show to me that he is interested in the cause of deaf and dumb education.

We are all thankful to God for His kindness, not only to have caused schools for the D. and D. to be established, but also to have made men devise methods of teaching the deaf-mutes.

I will tell you something about Holland. Holland is a kingdom like Great-Britain. Many years ago Holland belonged to Spain; but the Dutch rebelled against the Spanish government; they fought many battles with the Spaniards and at last gained a victory over them. Since that time Holland has continued a kingdom. (!)

We are in full hopes, that the Rev. Mr. Cohen Stuart and his wife will, on their return home, enjoy the remembrance of their having visited this Institution."

EUGENE W. EHLE.

»Gentlemen and Ladies.

»It has often been said »Pleasures never come singly", and in this instance the saying is verified; for here we have nearly been one whole month without seeing a single strange face, and now, as we are about to depart for our several homes, a party of distinguished visitors call upon us. It gives us more than ordinary pleasure welcome them; for the name of Stuart is associated with some of the most remarkable deeds recorded in Scottish History. You may well be proud to own Scotland for your ancestral land — that land which gave birth to the noble Wallace whose untimely death it will ever mourn (!) — to a Scott, whose fame has never been equalled in any land — to a Burns, whose simple, untaught gushings of the soul make merry many a fireside, as the jovial bowl passes round, — all these and many more deck with brilliant gems the name of Scotland.

But I am wandering, for I was told that, although you were of Scotch descent, your home is now in Holland, that wonderful country raised in the middle of the sea by Dutch energy and perseverance, and now ranking among the most wealthy. — I often wonder, if people in Holland are not afraid of being drowned. Some night the »dike" might break, the water rush in, and swallow them all up. But I pre-

sume you feel quite as safe as we, who have dry land all about us, and laugh in your sleeve at such an idea.

Though the sea may roll wide between us, we shall always remember you and your visit here. — And may we hope you will not entirely forget us, but will come and see us again before leaving America!"

MARGARET TH. BENNETT.

Ik geloof niet, dat ik mij te verontschuldigen heb over het meedeelen van deze oorspronkelijke, niet te verdenken aktestukken. Ze zijn karakteristiek in al 't eigenaardige, zelfs in 't gebrekkige, dat ze kenmerkt, niet 't minst in het ietwat hoogdravende en gezwollene van het opstel der laatst aangehaalde jonge juffer. Eenvoudige natuurlijkheid is doorgaans niet de eerste deugd der doofstommen. Arme kinderen! — 't kan nauwelijks anders. Het uitwendige is hun zoo veel, en zij zijn geboren tooneelisten. Daarbij, juist dóor den toeleg om zich duidelijk te uiten, worden ze onwillekeurig in al hun uitingen, gebaren en woorden, gewoon aan zekere overdrijving. Ieder, die ooit met doofstommen omging, moet dat hebben opgemerkt.

Wanneer wij hen wèl volkomen waar en natuurlijk zagen, en toch óok in elke uiting levendig excessief, dat was — een half uur later, toen de kapel voor de eetzaal verlaten was, en wij alle vijfhonderd aan lange tafels gezeten vonden: de jongens aan de éene, de meisjes aan de andere zijde. Hoe ze eer deden aan het eenvoudig, maar uitstekend en hartig maal; hoe 't bleek, dat die monden en tongen tot eten zich leenden zoo vaardig als de beste; hoe die open oogen blonken, die vlugge handen zich repten, en hoe levendig en bezield het *gesprek* was van die allen! — Dat zien eten gaf ook ons graagte, en wij deden zelven nauw minder eer aan een „lunch", dat de „Principal" ons in zijn kamers aanbood vóor ons vertrek.

Want het werd tijd om te gaan. Wij zouden, eer wij te-

rugreden, nog een ander gesticht bezoeken, niet ver van hier gelegen.

Aan de 167ste straat, nabij de statige High-Bridge, die, 1450 voet lang, op 15 bogen van honderd voet hoogte, de Harlem-river overspant, staat op een aanzienlijken heuvel een groot gebouw, in 't midden vijf, aan de vleugels vier verdiepingen hoog. [1] Het is 't „New-York Juvenile Asylum for destitute children", een verbeterings- en opvoedingsgesticht voor ondeugende of verwaarloosde jongens, met nagenoeg 500 bewoners. De eersten, woeste, onhandelbare knapen, worden doorgaans, op verzoek der ouders, soms op bevel van de overheid geplaatst; de anderen, de „friendless", door eigen betrekkingen verwaarloosd, zijn meest als van de straat opgeraapt. Oppervlakkig beschouwd is 't geen moed inboezemend of hoopgevend volkje; maar 't schijnt, dat de uitkomst beter is dan zich zou laten verwachten. In die kleine verwilderde, maar nog ontvankelijke harten is, tusschen veel onkruid en distelgewas, plaats gebleven voor menig goed zaadje, dat hier ontkiemt en wortelt. Er heerscht een strenge tucht, maar er wordt betrekkelijk weinig gestraft, en de roede slechts zelden toegepast. Het voorkomen der jongens, die hier eenigen tijd geweest zijn, is vroolijk en gezond. Het voedsel is, zooals op nagenoeg alle Amerikaansche schoolinrichtingen, uitstekend; eenvoudig, maar smakelijk en krachtig. Allerlei ambachten worden geleerd, en een deel der knapen vindt steeds in de gronden, die bij het gebouw behooren, ruim gelegenheid tot akkerwerk. In de kapel zagen wij de banieren hangen van onderscheiden vereenigingen, o. a. van de „Band of Hope", een jeugdig afschafferscorps. Die zich door vlijt en

---

[1] Deze „High Bridge" is tegelijk viaduct en aqueduct. Onder den beganen bovenvloer der brug bevinden zich de groote ingemetselde buizen der waterleiding, die het helder water uit de Croton-river overbrengen naar de groote reservoirs van New-York, die, bij een diepte van 38 voeten, een oppervlakte van ruim 100 acres beslaan. Geen stad in de wereld wordt ruimer en beter van drinkwater voorzien.

gedrag onderscheiden, erlangen bij deze corpsen zekeren rang.

Doch wij konden thans, na al den tijd in de Doofstommenschool doorgebracht, van deze stichting niet dan een zeer vluchtig overzicht nemen. Het werd tijd terug te keeren naar het huis van den heer Field, waar wij bleven dineeren en na 't diner vergast werden op zang en muziek, waaronder op muziek gezette romances van onzen gastheer zelf.

Deze was vriendelijk genoeg des anderen daags weder onze leidsman te willen zijn. Wij zouden, met bijzondere vergunning, „Mr. A. L. Stewart's Residence" gaan zien. Over den eigenaar zelf zal ik niet verder spreken. Men kan naslaan, zoo men wil, wat ik omtrent hem gezegd heb bl. 65 en 66 van het eerste Deel. De „winkelier-koning" met zijn onmetelijk fortuin geldt als een der „great" of „successful men" — beide woorden zijn hier nagenoeg synoniem. Hij deelt die eer met Astor en van der Bildt, Barnum en Beecher. Hij is een der „levende curiositeiten" van New-York, en verdient die onderscheiding door zijn volhardende vlijt. En de man zelf daargelaten, zijn woonhuis — groot genoeg voor het oude, kinderlooze echtpaar! — loont een bezoek. Op de hoek van Fifth Avenue en 34th Street staat op zichzelf een deftig vierkant woonhuis, niet overmatig groot of in 't oog vallend prachtig, maar — kostbaar en rijk, „une maison bijou", zouden de Franschen zeggen. Alle buitenmuren, evenals de colonnaden en het omringend hekwerk, zijn van glad gepolijst, zuiver wit marmer. Men wachte van mij geen uitvoerige beschrijving! Laat mij volstaan met de lofspraak uit de New-York Guide-books. „It is the most costly and luxurious private residence on the continent. Reception- and drawing-rooms, study-, sleeping- and biliard-rooms are marvels of elegance, constructed regardless of expense. It is a truly palatial abode." Trouwens, het heeft meer dan 5 millioen guldens gekost, — de corinthische kolommen in den gang hebben ieder een waarde van $ 4,000, — en voor zulke som laat zich, met

goeden smaak, die hier gelukkig niet ontbrak, een redelijk goed woonhuis zetten.[1] De kostbaarheid en weelde van het ameublement is aan die van het huis zelf geëvenredigd. Er is zeker menig vorstelijk paleis in Europa, dat bij dit woonhuis van den rijken manufacturier in de verte niet halen kan.

Maar 't meest bezienswaardige in het huis is het schilderijenkabinet in een geheel tot museum ingerichte groote zaal, waardige kunsttempel van de hier verzamelde schatten van de nieuwere school. Hier vonden wij niet alleen veel bekende *namen* (van de onzen een Koekkoek en Schelfhout), maar ook schilderijen, die wij, ofschoon wij ze nooit gezien hadden, door algemeen verspreide gravures herkenden: in de eerste plaats, wat aanstonds in het oog viel, de reuzenachtige paardenmarkt van Rosa Bonheur, een prachtig stuk en, naar 't mij voorkomt, een eigenaardige triomf van het penseel. Bijna al die kolossale Normandische paarden zijn geheel wit of appelgrauw, en toch welk een teekening, kracht, kleur in dat gansche tooneel! Verder een paar allerliefste Meijers van Bremen, ook in gravure teruggegeven, een fraaie Gallait, eenige meesterstukjes van Madou, Bonnefond, Bougerou, een allergeestigst stuk van Knauss, en een Meissonnier, waarvan ik de waarde niet vatten kon: een paar los geschilderde soldatenfiguurtjes op een paneeltje van omtrent 4 bij 3 decimeters, voor $ 18,000 gekocht!

Wij zouden dezen zelfden dag nog een en ander van kunst zien, en begaven ons daartoe naar een huis in Fifth

---

[1] Het zal den lezer niet onaangenaam zijn te vernemen, dat de eigenaar zijn rijkdom niet alleen gebruikte om zichzelf een marmeren huis te bouwen. Zes millioen dollars (d. i. *f* 15,000,000!) worden door hem aangewend voor twee kolossale gebouwen, waar ongehuwde handwerkslieden, voor zeer billijken prijs, zeer goede inwoning kunnen erlangen. Een dier gebouwen (het „Hotel for Working Women") reeds nagenoeg voltooid en een geheel blok innemend, is, met zijn statigen ijzeren gevel, uitwendig een der schoonste gebouwen van N. Y. en moet inwendig uiterst volkomen zijn ingericht.

Avenue van zekeren koopman Johnson, bezitter van een klein, maar keurig kabinet, met eenige zeer fraaie stukken van Turner, Landseer, Vernet (*de dood van den strooper*) en een prachtige „Niagara" van Church, nog schooner in mijn oog dan de beroemde van Kensett in de Stewart-galerij, al zijn beide bewonderenswaardig. Ik dacht niet, dat het eenig schilder gegeven was van het onvergelijkelijk natuurtooneel zóo veel op doek te brengen, als aan deze twee mededingers is gelukt.

Van dit particulier kabinet gingen wij naar het niet ver van daar gelegen „Metropolitan Museum", in 14th Street. Men verwachte naar dien grootschen naam niet te veel, vooral geen Britsch Museum of Galerie du Louvre, geen Trippen- of Mauritshuis! Het belangrijkste, dat het gebouw bevat, is vooralsnog de rijke „Cesnola Collection". Zekere Italiaansche edelman Louis Palma di Cesnola, vóor een 25 jaar Consul te Larnaca in Cyprus, geleid door de overtuiging, dat dit eiland, eens het vereenigingspunt van oude volken: Pheniciërs, Egyptenaren en Grieken, oudheidkundige schatten moest verbergen, en dat de naam Larnaca, „stad der grafsteden", een aanwijzenden wenk bevatten kon, begon opgravingen, die met de schitterendste uitkomst werden beloond. Hij vond een uitgestrekte doodenstad met opgehoopte overblijfselen: munten, beelden, bronzen, juweelen, terra-cotta, glas- en aardewerk, zoo dáar als nabij het oud Phenicisch Idalium en het Grieksche Paphos, van Phenicischen, Egyptischen en oud-Griekschen tijd en stijl. — Die collectie, hier eenige zalen vullend, werd aangekocht door New-York; 't zijn gansche reeksen van vazen, urnen, amphoren, tranenfleschjes, graflampen, van Egyptische „scarabeën" enz. — Hoe is 't mogelijk, zou men licht geneigd zijn te vragen, dat zooveel duizenden licht breekbare glazen flesschen en al die langwerpig spitse aarden kruiken, wier zonderlinge vorm zelfs niet toelaat,

dat ze staan kunnen, door zoo vele eeuwen ongeschonden tot ons zijn gekomen? Enkele vrij goed bewaard gebleven beelden: een kolossaal Heraklesbeeld, een schoone Aphroditekop, een Asterothbeeldje, een wonderlijk Venusbeeld met een baard, en andere hebben ten deele alleen antiquarische, ten deele wezenlijke kunstwaarde.

Het „Metropolitan Museum" bezit, behalve deze collectie, nog een schilderijenverzameling, meest van oude meesters, vooral van de Hollandsche en Vlaamsche school (van Berghem, Jan en Andries Both, van Dijk, van Everdingen, de Gelder, van der Helst, Hondekoeter, van Huysum, Frans en Dirk Hals, Hobbema, Jacob Jordaens, Nicolaas Maas, Mierevelt, van Mieris, Neefs, Ommeganck, van Oosterwijk, van Ostade, Rubens, Rachel Ruysch, Ruysdael, Stork, Teniers, Terburgh, Weenix en Wouwerman), maar, naar 't mij voorkomt, behoudens eenige uitzonderingen (onder deze *le lendemain des Noces* van David Teniers, even breed als fijn gepenseeld; een *Italiaansch landschap* van Both; Jacob Jordaens: een *St. Johannes;* een zeer schoone Hals: *Hille Hobbe van Haarlem*, een portret vol leven en kracht; Jan van der Heyde, *een Kade in Leyden*, de *oude vioolspeler* van Ostade), meer schitterend door groote namen dan als „*first-rate*" stukken dier groote meesters. — Toch verwijlden wij hier met veel genoegen. Het is een genot voor ons gevoel overal het oud-Hollandsch karakter[1] terug te vinden in landschap, binnenhuis en portret, met die getrouwe, natuurlijke realiteit zoo wijd verschillend van het nieuwerwetsch realisme!

Overigens vindt men in het „Museum" nog een vrij

---

[1] Nu en dan ook Hollandsche *woorden.* Onder een portret van Jacob Willems van Veen, geschilderd door zijn zoon Marten Jacob van Veen, genaamd Maarten van Heemskerk, penseelde de vader:

my̅ soē heft my hier gheconterfeit,
doē ick gheleeft had 75 jarē. — 1532.

bonte verzameling van allerlei curiositeiten: glas-, porcelein-, brons- en aardewerk, Delftsch, Saksisch en Sèvres, veel dat ten deele meer in een grooten snuisterijen-winkel dan in een kunstverzameling t'huis hoort, en eenig nieuwerwetsch beeldhouwwerk van twijfelachtige waarde. Bij dat laatste moet ik evenwel een uitzondering maken voor een wonderschoon marmerbeeld: Napoleon stervend op St. Helena, van den Italiaanschen beeldhouwer Valetta, een grootsch uitgevoerd kunstwerk, met veel diepte van gevoel.

Maakt dit hoofdmuseum van de groote stad een over 't geheel weinig bevredigenden indruk, men mag met grond verwachten, dat hierin verandering zal komen. Het grootsche plan is opgevat en ontworpen, om in Central Park, het middelpunt van het New-York der toekomst, een museum zijner waardig te bouwen, dat een paar millioen zal kosten, en reeds zijn eenige giften van ettelijke tienduizenden dollars gedaan. Al wat zich met geld verkrijgen laat, om aan de stad, die in geen opzicht bij een andere *wil* achterstaan, eenmaal museën en kunstschatten te verschaffen, zal wel worden gedaan. Evenwel zóo gemakkelijk, als velen zich dat hier voorstellen, zal dat niet gaan. Er zijn dingen, ook van de weelde, althans de hooger weelde, van het leven, niet maar voetstoots voor geld te koop. Die veel geld heeft en een goed architect vond, kan zich een villa doen bouwen, zoo rijk en fraai als 't hem lust, maar 't zwaar, eeuwenheugend geboomte van een oude buitenplaats is daar niet bij te tooveren voor geld. Zoo zijn kunst en kunstvoortbrengselen niet altijd veil, al waant een domrijke Mummiusgeest *alles* te kunnen koopen voor goud. Dat zulke geest onder de vermogenden hier overal heerschen zou, zal ik geenszins beweren; maar dat onder hen iets van de „parvenu"-natuur voorkomt, zou ik evenmin volstrekt durven ontkennen. Zeker is het, dat hier meer kunstpatronen dan kunstenaars worden gevonden, en ik kan noode veronder-

stellen, dat deze democratische Maecenen het in kunstzin en smaak altijd winnen van den ouden Romein, die zich nog al schijnt te hebben laten voorstaan op zijn „koninklijke voorouders". Hoe 't zij: de Romeinsche grooten kochten, omdat zij geld hadden, Grieksche beeldwerken en schilderijen, boeken en paedagogen; de rijke Amerikanen koopen Europeesche kunstvoortbrengselen en kabinetten. Och, werden er in dit land maar nooit erger dingen *gekocht!* Doch daarover spreek ik thans niet. Ik spreek van kunst, en dan beweer ik: al steekt de Yankee den Europeër onbetwistbaar in „zaken doen" de loef af; op het kunstgebied is hij nog een kind. 't Is zoo: er zijn Amerikaansche kunstenaars, zoowel als letterkundigen, en landschapschilders, gelijk Kensett b. v., schijnen mij hun vermaardheid wel te verdienen, maar hun getal is *niet* legio, en allen, die schilderijen bezitten, zijn, op ver na, geen kunstkenners. Het is nu eens de eisch, dat men geen bruinsteenen huis in Fifth Avenue of Madison Avenue bewone, zonder het te *meubelen* met schilderstukken en beelden. 't Geen men daar in 't oog vallend veel aantreft, zijn groote, min of meer verdienstelijke, copieën naar de oude Italiaansche of Venetiaansche school. „Every body, who is somebody", ieder, die een weinig in tel wil zijn, is vroeger of later met zijn familie „in Rome" geweest. Zulke pelgrimstocht, liefst nog tot Athene en Palaestina uitgestrekt, geeft een soort van „Hadji"-rang in de hooger Amerikaansche maatschappij. Ik hoop en wil vertrouwen, dat velen er nog andere herinneringen van terugbrengen, dan die Engelschman, die, gevraagd wat hij van 't Colliseum dacht, antwoordde, dat het „very *round*" was, maar dat zij van daar veelal groote schilderstukken meêvoeren, is zeker. Mij dunkt: er moeten in Rome en Florence fabrieken zijn van schilderijen, ten gerieve van die reizende Amerikanen. Wat al reusachtige „Transfiguraties" heb ik gezien, als waren het exemplaren eener premieplaat in kolossale oleogra-

phie! — Rafaëls en Correggio's en Titiaans en Guido Reni's in namaak, met een enkel min of meer gelukkig origineel daartusschen, en „in Italië" bestelde marmerbeelden van soms vrij twijfelachtige waarde, vertegenwoordigen doorgaans de kunst. Ik voor mij geef ze bijna alle voor een enkel dier, gelukkig mede vrij algemeen voorkomende, geestvolle gipsgroepjes, door den Amerikaanschen Rogers met vaste en toch losse hand zoo flink en fijn geboetseerd!

New-York, 19 December.

Over de laatste dagen kan ik kort zijn. De Kerstdagen zijn hier vroolijke, maar tegelijk huiselijke dagen, aan den dienst der huisgoden gewijd. De naastvoorafgaande worden besteed tot het verzamelen der offers, op hun altaar te brengen, m. a. w. 't zijn „shopping-days", als geen andere in 't jaar. Voor „Stewart" en „Tiffany" staan den ganschen dag reeksen van rijtuigen; zij doen zaken, gelijk helaas! onze kroeghouders in de kermisweek of de banketbakkers tegen St. Nicolaas.

Wij voor ons hebben natuurlijk niet al onzen tijd aan „winkelen" besteed. Zaterdag 20 was ik uitgenoodigd als gast te komen in een Predikanten-gezelschap dat onder den naam van Chi Alpha (χριστιάνοι 'Αδέλφοι, *Christelijke Broeders*) de „fine fleur" der Presbyteriaansche leeraars van New-York vereenigt, en elken Zaterdagavond samenkomt. Zaterdagavond?! herhaalt wellicht met vraag- en uitroepingsteeken beide meer dan één Hollandsch collega. Ja, geachte ambtsbroeder, erken in die kleine bijzonderheid weêr een karakteristieken trek van den Amerikaanschen geest. — „Zaterdagavond", verklaarde men mij, „is de meest geschikte van alle. Dan wordt niemand van ons teruggehouden door vergadering of bezoek. 't Is de avond, waarop wij recht hebben. Bovendien rekent ieder van ons er op met zijn Zondagswerk gereed te zijn vóor onze samenkomst. Daaraan zijn we nu een-

maal gewoon, en de näavond, die overblijft na onze vergadering, is als zuivere winst. 't Gevolg van den maatregel is, dat niemand van ons terugblijft, die niet volstrekt is verhinderd. Ook zijn wij, meer dan anders nog, in de rechte sabbatstemming." — Ik geloof men had recht. 't Is een gezellig en goed samenzijn in die kleine, geestelijke club. Men vereenigt zich te vijf uren, begint met een breedvoerig, maar niet langdurig „tea" in de drawing-room, een thee, waarbij oesters, kreeft, salade en vruchten niet ontbreken, alles — voor zoover men er van gediend wil zijn — in een kwartier staande genoten; daarna wordt de gastvrouw vaarwel gezegd, en de werkzaamheden vangen aan, nooit later dan half zes. Men begint met gebed en leest zeer korte notulen van de laatste samenkomst. Dan wordt het onderwerp van bespreking aan de orde gesteld, dat den vorigen keer is bepaald, waarbij telkens een der leden is aangewezen om de, kerkelijke of wetenschappelijke, bespreking in te leiden, waartoe hij over een half uur mag beschikken. Daarna ontwikkelt zich een discussie over het onderwerp; zoo er tijd overblijft, worden nog andere punten, die zich voordoen, besproken; een onderwerp wordt vastgesteld voor de volgende vergadering, en — nooit later dan acht uren gaat ieder zijns weegs.

Dat die Zaterdagavond-samenkomst niet behoeft te schaden aan het Zondagswerk, konden wij bemerken den volgenden dag bij het hooren van een voortreffelijke preek van een der leden van het gezelschap, dr. John Hall. Eén grieve slechts had ik tegen die predicatie — het onderwerp: de Presbyteriaansche kerkorganisatie. Niet, dat ik dit op zich zelf zou afkeuren, althans zóo degelijk, helder, stichtelijk behandeld, als door hem werd gedaan. Maar is dàt een onderwerp vóor 21 December, den laatsten advent, eenige dagen voor het Kerstfeest? — Die keus evenwel is geen achteloosheid: er is daarin opzet, ik zou bijna zeggen zekere *affectatie* van beginsel. Ik wil dat met een woord verklaren. De

ernstige Christenen in Amerika, de Presbyterianen vooral, zijn van vrij beslist Puriteinschen geest. Dat openbaart zich minder dan bij ons in alle gemis van uitwendige vormen in den dienst, maar vooral op het stuk der kerkelijke feestdagen. Terwijl de Zondag, „Sabbat", zeer hoog in eere wordt gehouden, is er een diep gewortelde afkeer bij gemeente en leeraars van al wat maar in de verte zweemen zou naar „Romanistische Tendenz". Men laat het aan de Episcopalen, met hun Crypto-catholicisme over, die feestdagen te vieren. 't Is min of meer dezelfde geest, dien ik onder vele „dissenters" in Engeland heb opgemerkt, die, als een soort van „geloofsgetuigenis", b. v. van den goeden Vrijdag met opzet een uitgaansdag maken, bij wijs van protest tegen de gewoonten der Staatskerk.

Hier is dat de geest der groote meerderheid onder de Christenen. Hoe sterk zich die gelden doet, werd ik eerst op den Kerstdag zelf gewaar. Het is een zonderlinge gewaarwording voor den Nederlandschen Christen, gewoon, dat juist die laatste dagen van 't jaar, Kerstdagen en Oudejaarsavond, zich kenmerken door een, althans uitwendig, meer zichtbare belangstelling, wanneer het kerkelijk leven doorgaans zijn zenith bereikt, hier, in 't zooveel meer niet kerkelijk, maar kerksch Amerika, juist die dagen, uit een godsdienstig oogpunt, nauwelijks geteld te zien. Recht om te veroordeelen hebben wij, Nederlanders, allerminst. Mij dunkt, van Christelijk standpunt beschouwd, kan 't nauw de vraag zijn of een in eere houden van de twee en vijftig Zondagen van 't jaar niet ruim opweegt tegen het godsdienstig vieren van een enkelen „feestdag", en dat soort van „kerkelijk vleugje", waarmede nog altijd velen bij ons, op 't eind van het jaar, schijnen te willen goed maken voor hun geweten, wat zij, gedurende het geheele jaar, hebben verzuimd. Maar dat hier de Kerstdag geen kerkdag en alleen een huiselijke familiedag heeten mag, is zeker, en ook dat men de woordspeling

niet weêrsprak, waartoe ik mij verstoutte: „There is in your American Christmas more of *Turkey* [1] than of *Christianity*."

Op den Kerstdag was er eigenlijk alleen dienst in de Episcopaalsche kerken; maar deze maken het dan ook weêr voor andere goed door verdubbelden ijver. De kerk, die wij zagen, was prachtig en smaakvol versierd met festoenen van „evergreen", bloemen op het altaar en prachtige sterren van fonkelend gas, reeds bij den morgendienst ontstoken. De „young ladies" der „congregation", aan wie het groen maken van 't kerkgebouw is opgedragen, hadden eer van haar werk.

Intusschen: onchristelijk is zeer zeker de „merry Christmas" in Amerika niet, al is die dan ook minder een kerkdag dan een dag van familie-reunie, vooral niet in een Christelijk gezin gelijk dat van onzen gastheer. Reeds aan het ontbijt verwelkomt men elkander, groot en klein, met welkomstgroeten en geschenken, en de geheele *familie* (in den Heidenschen? zin van 't Latijnsche woord: dienstbaren en onderhoorigen meê) deelen in de vreugd van den dag. Kamers en tafels prijken met spargroen, klimop en hulst, en met wat het saizoen van bloemen vergunt. Wie dezen dag niet vroolijk viert, moet een zware zorg op het hart hebben of een boos en ontrust geweten.

Het *point culminant* van den feestdag is — het „Christmas-dinner". Hoe daarvan een waardige beschrijving te geven? Ik waag er mij zelfs niet aan. Natuurlijk: wat er fraais is van zilver en kristal, oude familiestukken, die, in een brandkast geborgen, het daglicht anders nooit zien, moet nu op de versierde tafel pronken. En dan die onmogelijke kalkoen, een reuzendier, maanden lang vetgemest, om eens waardig te zijn op den feestdisch van het kerstmaal te prijken;

---

[1] *Turkey*, (kalkoen) is de hoofdschotel van elk rechtgeaard Christmas-dinner, met de „plum-pudding" en de „minced pie", *pièces de rigueur*, die niet *mogen* ontbreken. „Minced pie" is een voortreffelijk gebak, dat ik onze gast- en huisvrouwen met vrijmoedigheid durf aanbevelen.

die onvergelijkelijke „minced pie”, waarvan de naast mij gezeten gastvrouw in vertrouwen mij toefluistert, dat de geheimzinnige mixtuur reeds onverwijld na het vorig Kerstfeest in conserf gelegd is, om heden volkomen „*kunstgerecht*” te wezen; eindelijk „last, not least” — die ongeloofelijke „plum-pudding” van fabelachtige afmeting! Dat is een oogenblik van gewicht; dat is eigenlijk *het* oogenblik, als deze wordt binnengedragen in zijn prachtig blauwe vuurkrans, en de kinderen uit de belendende kamer komen instuiven om die „crowning glory” van Christmas te bewonderen, en te schrikken voor de kurken der Champagneflesschen, omhoog vliegend met zoo vroolijken flap! Zeker, dat alles is geen vereischte voor gulle, huiselijke vreugd! Oneindig beter de schotel groen moes met vrede daarbij dan de gemeste os met gekijf; maar de gemeste os of kalkoen schaadt niet voor een enkelen keer, wanneer ook daarbij de vrede niet faalt en, nevens den milden overvloed, een aartsvaderlijke zin met christelijke zeden wordt gevonden. De Israëliet viert zijn Sabbat aan den welvoorzienen disch met een dankbare vreugd, en ook 't Christelijk familieleven mag zijn huiselijke hoogtijdsfeesten wel hebben. Men had mij vooraf gezegd: bij den opgewekten geest van het „Christmas-dinner” mocht de poëzie niet ontbreken. Ik *moest*, heette het, als gast, mijn gedicht, als bijdrage tot het gastmaal, toebrengen, en — ik kon er mij niet aan onttrekken; ik, gansch geen dichter zelfs in mijn eigen moedertaal! Welnu, ik *heb* er mij aan gewaagd, en een gedicht „begaan”, dat welwillende en genegen ooren vond en, buiten mijn weten om, door mijn gastheer een paar dagen later in een weekblad werd geplaatst, maar dat ik hier nu maar niet weêrgeven zal.

Van de laatste dagen van het jaar heb ik weinig meer te vertellen. Hoe wij een dier dagen dineerden bij onzen vriend Schaff, een anderen bij Mr. en Mrs. Scheffelin; hoe wij een aardig jaarfeest in een „Orphan Asylum” bijwoon-

den met de Fields, en het „Blind Asylum" bezochten, wil ik alleen ter loops vermelden, zonder er uitvoerig bij stil te staan. Alles verhalen kan en wil ik niet. Ik wensch liefst niet te beproeven hoever ik het brengen kan in de toepassing van 't: „le secret d'ennuyer, est celui de tout dire", en evenmin behoef ik hier te zeggen, met wat stillen dank aan God een levensjaar, dat zoo rijk was geweest aan buitengewonen en ongedachten zegen, besloten werd ver van huis in het vreemde land, maar waar wij ons niet vreemd meer gevoelen, en niet ver van dien getrouwen, genadigen God, Wiens liefde en zegen overal is bij het hart, dat Hem zoekt!

HOOFDSTUK XIV.

NEW-YORK NADER BESCHOUWD.

De eerste dag van het jaar. — Nieuwjaarsbezoeken. — Weelde en ellende. — *Fife Points House of Industry.* — Armoe in New-York. — „Blackwells-" en „Wards Island". — Een verzamelplaats van ellende. — Menschelijk lijden en medelijden. — De „nachtzij" van de groote stad. — Ontdekkingstocht met een „detective". — Barnum's *Humbug.* — New-York's Brandweer. — Een uitstap naar N. Jersey. — Paterson en Hackensack. — Een dag nabij Harlem. — *Social life* in New-York. — Andermaal in New-Brunswick. — Hooger onderwijs in New-York. — „Theological Seminary" en „Columbia College." — Een jaardag in den vreemde.

New-York, 13 Jan. 1874.

Zoo zijn we hier een nieuwen jaarkring ingetreden. Voorwaar niet ongemerkt! De eerste dag van 't jaar is een der drukste van allen, en wordt in Amerika, in New-York vooral, hoog in eere gehouden. Dat is nog een overblijfsel van vroegeren tijd. De oud-Hollandsche gewoonte van bezoeken afleggen en heilwenschen blijft men volhouden, zoo veel de steeds toenemende uitgebreidheid van de stad dit nog toelaat. Met ieder jaar toch wordt die plicht meer bezwaarlijk.

Evenwel, men doet wat men kan. Het geldt een „social duty", en in 't land der vrijheid is men dáarvan toch slaaf. Niemand, die geacht wil worden zijn wereld eenigszins te verstaan, mag er zich aan onttrekken. Van elf tot zes uren zijn „streetcars" en omnibussen vol van geadoniseerde heeren, jongelui vooral, doorgaans met een lijst in de hand van adressen der huizen, waar zij het „compliment van den dag"

gaan brengen. 't Is hun aan te zien, dat zij ook dien plicht, op zijn Amerikaansch, *afdoen* als taak. Trouwens, velen zullen zich daar, waar zij heden komen, vóor een volgend nieuwjaar, niet weêr vertoonen, aan kometen gelijk, die, na een omloopstijd van twaalf maanden, slechts even boven den horizont verschijnen. Zij melden zich aan, maken een min of meer sierlijke buiging, herhalen het geijkte „a happy new year, and a great many returns", en verdwijnen, om door anderen te worden vervangen. In de deftige stadskwartieren wemelt het van prachtige equipages en op de trottoirs van fraai uitgedoschte heeren, wier blinkend verlakte laarzen deernis verdienen, als zij een „crossing" moeten overgaan door een modderpoel, vrucht van sneeuwstorm door dooi gevolgd, gelijk zelfs een oud-Rotterdammer zich nauw voorstellen kan, en waar het weinig baat of de „sweep", die zich aanstelt of hij een hoogst verdienstelijk werk verricht, het slijk van het eene eind naar het ander, tegen de beenen der voorbijgangers, veegt.

Inmiddels zitten de dames in groot gala „te ontvangen." Ook ik had mij van eenige sociale schulden hier en daar te kwijten, en was niet ongenegen met de New-Yorksche mode meê te doen, om eenige der eerste huizen in feestkostuum te zien. Menigen bruinsteenen stoep ben ik opgeklommen, waar de breede eerste voordeur van rijk gebeeldhouwd walnotenhout wijd open staat [1], en de tweede aanstonds geopend wordt door een, in de meeste gevallen, zwarten bediende zonder liverei, die de bezoekers aankondigt en toelaat in de „drawing-rooms", waar zich de ladies bevinden. Welke toiletten! Ik waag me aan geen beschrijving. Daarvoor zou een vrouwelijke pen worden vereischt. Doorgaans

[1] De groote huizen in New-York hebben veelal twee voordeuren, waarvan de eerste overdag bijna altijd open staat en toegang geeft tot een breede vóorvestibule, waarachter een tweede deur is, door welke men komt in de eigenlijke vestibule of „hall."

kleeden zich de Amerikaansche dames rijk. Maar nu! De nieuwste, uitbundigste mode van het saizoen, het fraaiste met „Christmas" gekocht of gekregen, komt voor den dag; met éen woord alle zeilen zijn bijgezet, en — dat wil hier nog al iets zeggen! Ik dacht onwillekeurig aan een beschrijving, die onze Vondel ergens[1] geeft van de „jofferen" uit Noach's dagen.

„De jonffren snoeren op met goud, hun gouden hayr,
En timmeren haar pruyck met transsen wonderbaer,
Haar halzen, blanck als sneeuw, zij, preuts en opgheblasen,
Omkransen, mars op mars, met krauwels portefrazen,
En haar fluweelen keurs sleept als een achterswans,
Haar lendenen omgord een ronde torentrans...
Zo proncken z' op den dagh, als poppen toegemaeckt."

„Krauwels portefrazen" (baleinen ringkragen) zijn voor 't oogenblik niet in de gunst (of dàt anders was vóor den zondvloed?); maar overigens past Vondels voorstelling gewis beter op de New-Yorksche „ladies" dan op de ante-diluviaansche schoonen. Althans aan „pruiken met transen wonderbaer" en aan „achterswansen" (het laatste „nog al vrij tautologisch" zegt van Lennep) is geen gebrek.

De prachtig uitgedoschte „Mrs" of „Miss" zit doorgaans met een blaadje papier in de hand, waarop de bezoekers, naar gelang zij komen, hun naam zien inschrijven, zoodat zij zeker kunnen zijn, dat van hun beleefdheid nota genomen wordt. Nog op andere wijze blijkt het, dat zij niet zijn vergeten. Doorgaans vertoont zich op den achtergrond, in de suite, door de geopende vleugeldeur, een tafel of dressoor, met allerlei verversching en fijne wijnen beladen, waarvan allen, die hun opwachting komen maken, uitgenoodigd worden zich te voorzien. Vroeger werd daaraan, naar men zegt, behoorlijk eer gedaan; en aan menig jong man, die het zijn plicht achtte overal minstens een enkel glas champagne of

[1] Noah, D'ouwdste Schipper.

sherry te drinken, was het tegen 't eind zijner omwandeling merkbaar, dat hij talrijke visites had afgelegd, zoodat de nieuwjaarsdag een wezenlijke beproeving werd voor meer dan één maag, misschien nog niet gansch van de Christmas-indigestie bekomen. Tegenwoordig evenwel schijnt de sierlijke, verlokkende uitstalling grootendeels als een beleefdheidsformaliteit beschouwd te worden, een soort van huldigingsvorm van oude gewoonten. In de huizen, waar ik kwam, zag ik niets gebruiken, en de wijnkaraffen steeds gevuld staan naast ongerepte kelken.

Had ik den eersten dag van 't jaar gelegenheid gehad iets te zien van de weelde van New-York — in alles: kleeding, ameublement, equipages, soms meer overdadig rijk, dan een zuivere, gekuischte smaak zou verlangen —, in de dagen daaropvolgende zou mij een en ander onder de oogen komen, daarmeê in het sterkst en schrilst contrast. Waarschijnlijk nergens ter wereld komt de tegenstelling tusschen overdadige weelde en diepe ellende zóo in 't oog vallend scherp en snijdend uit als in de trotsche „Empire City". Ik moet mij hier wat nader verklaren. 't Geldt een gewichtig onderwerp en een der kenmerkende trekken van de Amerikaansche maatschappij bovendien.

Ik beweer niet, dat in Amerika een armoe of armenklasse zou gevonden worden, aan die van Europa, zelfs in de meest welvarende en bevoorrechte landen, gelijk. Integendeel. Amerika, het land der democratische gelijkheid, is voor het grootste deel dat van zekere sociale gelijkmatigheid ook. De groote meerderheid zou bij ons gerekend worden tot den gezeten, welvarenden burgerstand, waartoe ook de meeste landbouwers en handwerkslieden geacht kunnen worden te behooren. Hun leven is geschoeid misschien naar wat enger leest, maar op dien nederiger voet leven zij betrekkelijk ruim. Uitersten van rijkdom en armoe, van de laatste vooral, zijn hier te lande uitzonderingen, ontegenzeggelijk veel meer dan elders. Voor

een tijd kan het soms anders zijn, en zoo is 't nu, in 't oogenblik waarin ik schrijf. Er kunnen omstandigheden voorkomen, die een verwarrenden en verwoestenden schok teweegbrengen in 't saamgesteld raderwerk van 't maatschappelijk leven en een tijdelijke stoornis en stemming veroorzaken. Dat was thans het geval. De nawerking en naweeën van den burgeroorlog doen zich, doen zich eerst nu misschien recht gevoelen. Reusachtige Staatsleeningen hebben, zonder ware kapitaalsvorming, ongehoorde sommen in omloop gebracht, ongekend hooge invoerrechten een kunstmatig beschermde en onnatuurlijk opgedreven industrie in 't leven geroepen, prikkelend tot overmatig voortbrengen zonder ontwikkeling in gezonde kracht; de Europeesche geldmarkt, door een hoogen rentestandaard verlokt, was al te gereed haar kapitaal te leenen, en zette de sluizen van den goudstroom open; een fictieve rijkdom ontstond, en daardoor een overspannen, overprikkelde toestand, waarbij kloeke ondernemingsgeest, in koortsopgewondenheid, tot overmoedige en ongebreidelde speculatiezucht oversloeg. Dat alles kon onmogelijk blijven op den duur, en moest onvermijdelijk vroeger of later leiden tot een geweldigen schok. Zoo is 't geschied. De „panic" is losgebroken, en het wrak en onvast getimmerte stortte krakend inéen.

Evenwel: dat alles, hoe schadelijk werkend voor handel en industrie, voor arbeid en kapitaal, is tijdelijk en voorbijgaand. De kranke, maar van natuur krachtige maatschappij zal zich herstellen; de buiten zijn oevers gezwollen stroom keert dan weêr terug in zijn bedding, niet zonder een slib achter te laten, dat veel zal verwoest hebben, maar ook vruchtbaar zal werken. In normalen en gezonden toestand is Amerika, met zijn onmetelijke hulpbronnen, zijn uitgestrekte woeste gronden, zijn behoefte aan werkkracht en zijn hooge arbeidsloonen, met zijn burgerlijke en godsdienstige vrijheid, zijn onvergelijkbare gelegenheid om elke kracht

ten goede te gebruiken, zoo al niet het „Dorado", dat zich de arme landverhuizer wellicht droomt, toch ontegenzeggelijk het rijkst en meest vruchtbaar arbeidsveld voor volhardende vlijt, de voordeeligste wereldmarkt voor ondernemingsgeest en bekwaamheid, het land, waar de „sociale quaestie", die een groot deel van Europa benauwt, haar natuurlijkste en meest practische oplossing vindt.

Doch wat zich van Amerika in 't algemeen laat zeggen, geldt daarom ganschelijk niet van New-York in 't bijzonder. Eigenlijk is van alle steden in de Vereenigde Staten de groote koopstad de minst Amerikaansche. Boston en Philadelphia, Richmond en New Orleans zijn typen van het ouder Amerika, gelijk Chicago en San Francisco van het nieuwe; maar New-York zelf is veel minder nationaal dan kosmopolitisch, een *wereldstad* in den vollen zin van 't woord. Zij is de *poort*, het *voorportaal*, waardoor men in Amerika komt, maar het ware Amerika eigenlijk nog niet. En dat juist hier, meer dan ergens ter wereld, meer dan in Londen zelf, weelde en ellende te vinden zijn in de meest krijschende tegenstelling, is bij nader beschouwing licht verklaarbaar.

Weelde — want New-York is de stad der rijken; eigenlijk van en voor rijken alleen. Het leven op 't geen men pleegt te noemen „fatsoenlijken" voet, is er zoo schreeuwend en buiten alle verhouding duur, dat wie over geen zeer ruime middelen te beschikken heeft, als 't hem eenigszins doenlijk is, zijn woning in een der voorsteden zoekt, al roepen hem de zaken dagelijks in de stad. Vandáar de betrekkelijke ontstentenis van den burger- of middelstand. Daarbij: een zeer groot deel van den nationalen rijkdom hoopt zich hier telkens meer saam. Hierin is een zeer groot verschil met wat men in Engeland ziet. De Engelschman van eenig fortuin kiest het land boven de stad. Heeft hij geen kasteel of landgoed, dan wenscht hij zich althans een villa, voor 't minst een huis met tuin in een verwijderde buiten-

wijk. De aanzienlijke en rijke woont buiten, en vertoont zich in stad liever niet buiten het korte „season". Hier omgekeerd. De rechte smaak voor het buitenleven ontbreekt. Het volk is daarvoor misschien te jong, zeker te woelig, bedrijvig, ongedurig. 't Geen de Engelschman in de „city" gewonnen heeft, tracht hij te genieten in de „country"; daarentegen wat de Amerikaan elders verdiend heeft door landbouw of industrie, verteert hij in New-York. Dáar een bruinsteenen of marmeren paleis te bewonen in een der hoofdavenues en er goede sier te maken, is het ideaal van den Yankee. In dat opzicht heeft hij veel van den Franschman, die nauw in staat is zich voor te stellen, hoe men buiten Parijs kan leven. Bij dit alles komt eindelijk nog dit, dat de rijkdom meer dan ergens, Parijs zelfs niet uitgezonderd, zich hier *vertoont*. Ook dàt ligt in volksaard en zeden. Men is van natuur niet conservatief. Men spaart ja, maar om te *verzamelen*, niet om te *bewaren*. Die zijn fortuin nog te maken heeft, spaart; de rijkgewordene behoudt niet of legt niet op, maar verteert. Niet zoozeer in 't hebben als in het uitgeven stelt hij zijn trots. Men wil rijk worden, minder om rijk te zijn, dan om te doen *zien*, dat men rijk is; men wil — *qu'on me passe le mot!* — „bluf slaan" met wat men heeft. Ook hierin komt de jeugd en overmoed en tegelijk iets van het *„parvenu"* karakter der natie aan 't licht. Vandáar, zelfs naar evenredigheid van den aanzienlijken rijkdom, een nog grooter *weelde;* vandáar, ten deele zelfs, die ruime en milde vrijgevigheid, die gelukkig voor een aanzienlijk deel kerk en school, kunst en wetenschap ten goede komt. Men hecht aan geldbezit, zonder er toch eigenlijk gehecht aan te wezen. Men verlangt het niet om een verkleurd adellijk blazoen te vernissen of een oud geslacht nieuwen luister bij te zetten, want er is adel noch blazoen, en de vader gaart niet over voor zijn zonen, wat dezen kunnen verdienen even als hij. Men raakt er aan gewoon groote fortuinen te zien gemaakt

en verdwenen op eens. Vandáar in de beweging van den geldstroom vrij wat meer vaart, deining, golfslag dan ergens ter wereld, veel meer in 't oog-vallende schittering en flikkering van het blinkend metaal!

En tegenover deze overdadige, blinkende, vaak roekeloos uitspattende, weelde een uiterste van de diepste ellende! Wederom spreek ik niet van Amerika over 't geheel, maar van New-York uitsluitend. Hier vooral is het verschil volkomen. Amerika, ik heb het reeds gezegd, is een land, waar buitengewone omstandigheden, volslagen misgewas in landbouwkoloniën of failliet of werkstaking in fabriekdistricten daargelaten, geen armoede behoeft te zijn. Er is in den regel geen vrees voor gebrek voor hem, die een wakker hoofd en rappe handen, althans éen dier vereischten bezit; en wie daarbij iets heeft van die kloekheid, die de Amerikaan „pluck" noemt (hij behoeft nog niet „smart" of „'cute" te zijn in den min gunstigen zin van 't woord), hij zal slagen met volharding en vlijt. „Whosoever has pluck, has luck of course"; hij komt waar hij wil. Maar niet al wat de oude wereld der nieuwe toevoert, heeft bekwaamheid en ijver; niet in al die uitwerpselen van de Europeesche maatschappij schuilt bevruchtende kracht. En juist dat onbruikbaar uitschot van het overbevolkt Europa over Amerika uitgeschud, bezinkt en beklijft hier. New-York toch is het riool waarin de gierstof der oude wereld afvloeit, die òf *bemest*, òf *besmet;* 't is de smeltkroes, waar het afgesmolten metaal uit wegloopt, maar uitgebrande ertsklompen en schuimklakken in overblijven; de zeef, die het graan doorlaat, maar kaf en schellen terughoudt; de filtreerbuis, waardoor het zuivere vocht heenloopt, maar waar de onreinheid blijft hangen. Het betere baant en breekt zich een weg; het andere blijft terug — en verzinkt. Amerika is ook hierin het land der uitersten; men stijgt, zij 't langzaam, of — men valt, dan veelal snel en diep. De vuurproef beslist ras. Die wereld der vreemdelingschap, een

nieuw onbegrensd arbeidsveld voor noeste vlijt, is een troosteloos droeve wildernis voor wie kracht of geschiktheid mist om er zijn weg te vinden en die zich als balling op zijn kust ziet geworpen. God alleen weet wat contingent van misdaad en ellende, van elders verbrijzelde hoop en kracht, van wrakgeslagen naam en fortuin in deze haven een toevlucht en toekomst zoekt, maar — niet altijd vinden kan. In velen ontwaakt metterdaad een nieuwe levenskracht, waar de beproeving zelve tot een maatschappelijke, wellicht hoogere, wedergeboorte wekt. Maar anderen? Ach, 't is een akelig bezinksel, dat in deze groote wereldstad, als in een zinkput, verrot en vergaat. 't Is waar: zelfs hier is dat eigenlijk *pauperisme* niet, dat de onderste lagen der Europeesche maatschappij ondermijnt, en als een kanker aan haar welzijn en leven knaagt; er kan uit den aard der zaak dat zeker proletariaat niet wezen, dat zich bij ons voortplant van geslacht tot geslacht; maar de individueele toestand van een groot aantal verongelukte schipbreukelingen der maatschappij is zeker niet minder deerniswaardig. De armoede is hier, als ik mij een geneeskundigen term mag veroorloven, minder een *chronische kwaal*, meer een *acute ziekte;* geen langzame verkankering, maar een hevige rotkoorts. In éen opzicht vooral is de krankte hier zeker niet minder. Materieel is de arme in Londen, Liverpool, Weenen, Berlijn er erger aan toe dan hier; er wordt daar meer nood, gebrek, honger geleden; maar zedelijk staan de laagsten hier nog beneden hun gelijken in Europa. Dàar nog altijd een vierde en vijfde stand, die de schakels vormen tusschen de laagste en de hoogere standen; hier een wijde kloof, die de eens diepgezonkenen van den eerlijken handwerksstand door een scherpe grenslijn scheidt.

Gelukkig: tegen deze ontzachelijke ellende van zedelijke verbastering staat een christelijke liefde over, die het geloof aan redding niet opgeeft, die 't verst verdoolde opzoekt, het diepst gevallene tracht op te richten, en niet vreest zich te

besmetten, waar zij de roeping en de kracht voelt om te reinigen; met één woord een medelijden aan de grootheid van lijden en ellende geëvenredigd. Iets daarvan zouden wij zien den eersten Zondag van 't jaar, toen wij door onzen vriend Morris K. Jesup (zie deel I bl. 146) waren uitgenoodigd het „Five Points' House of Industry" te bezoeken. „Five Points", een plein dus genoemd naar vijf puntig toeloopende huizenblokken door het onregelmatig zich vereenigen van drie kruisstraten gevormd, is iets als het beruchte „Seven Dials" in Londen, de volkomen tegenovergestelde pool van „Fifth Avenue", het gistend en giftig broeinest van allerlei ongerechtigheid en ellende. Niet ver van het woeligst en rijkst deel der „City", waar de marmeren paleizen van de *New-York Herald* en Park Bank zich verheffen en de banken van Broadway en Wall Street, in gebouwen van porphyr en graniet, dagelijks millioenen omzetten, verschuilt zich, voornamelijk in de „Fourth Ward", wat men zou kunnen noemen het „Armen-ghetto" of het „Gypsies-kamp" van New-York. Wat daar huist en schuilt in oude barakken van rottend hout of in van kelder tot vliering dicht bewoonde „tenement-houses" [1], wat daar woelt en krioelt in allerlei zichtbare en zedelijke onreinheid, in 't slijk van straatvuil en zonde, is een samenraapsel en uitschot van allerlei volk en natie: Fransche „Communards", Spaansche „Desperado's", Italiaansche „Pifferari" en Lazzaronen, verloopen Duitschers, Engelsche „outlaws"; voorts Negers, Chineezen, Japanneezen, Ieren bovenal; de meesten verwilderd en verdierlijkt door misdaad en drank, de

[1] „Tenement" of „tenant-houses" noemt men huizen, die in gedeelten verhuurd worden, aan de behoeftigen in de armenwijken. Om een voorstelling te geven van het soms dichtbevolkte dier meerendeels ellendige buurten, diene het volgende. In één blok huizen, 130 bij 200 voet, dicht bij „Howard Mission" in de New-Bowery telde de politie in 10 „tenant houses" 172 huisgezinnen, behalve 5 stallen, een zeep-, een kaarsenfabriek en een groote leerlooierij. Er waren onder hen: 151 Italianen, 92 Ieren, 28 Chineezen, 3 Engelschen, 2 Spanjaarden, 7 Duitschers en 5 Amerikanen. — Kan het erger in Londen of Liverpool?

N. Y. HERALD OFFICE EN PARK BANK.

Lith. Emrik & Binger.

OUDE HUIZEN IN NEW-YORK. (TENEMENT-HOUSES.)

zoogenaamde „roughs" van New-York, de ruwsten van het gemeen. Van die stadswijk vormt Five Points het brandpunt en hoofdkwartier. Reeds zeer vroeg was die buurt slecht befaamd. De plek lag in een afhellenden, moerassigen grond tusschen Broadway en Bowery, en vormde in sommige tijden van het jaar een stilstaanden, stinkenden poel. In dat oord, waar niemand anders huizen wilde, nestelden zich de allerarmsten, de misdadigers vooral. Nog nauw een vierendeel eeuw geleden leefden er een 50,000 lieden zonder tucht of wet, kerk of school, in half verdierlijkten toestand en door allen geschuwd, als wilde beesten in hun holen en schuilhoeken. Iedere winkel was een kroeg, ieder huis een bordeel. Donkere keldergangen waren er op aangelegd om ongezien misdaden te plegen en de misdadigers te doen ontkomen. Nog vindt men in die buurt de ellendigste bierkroegen, de gemeenste drankhuizen, dans- en speelhuizen van de laagste soort, Goddank! nu toch niet meer uitsluitend. Er zijn starren aangelicht in dezen allerdonkersten nacht. Christelijke liefde is afgedaald in dezen pestpoel van ellende, heeft de hand gebracht aan de vuil etterende wond, haar heilbanier geplant in deze citadel van ongerechtigheid. Vrouwen hebben 't eerst den moed gehad den Herculischen arbeid te aanvaarden om dien Augiasstal te reinigen. In 1848 vatte de „Ladies' Home Missionary Society" dat werk op. Het goede voorgaan deed volgen en wekte een heilige eerzucht op. Een vroom man, Rev. L. M. Pease, wijdde aan dat groote werk zijn leven en ziel, zijn rust en fortuin. Hij ging wonen in 't midden der ellendigen. Een huis bekend als de „Oude brouwerij", staande tusschen de „Murderers Alley" en de „Den of Thieves" (den Moordenaarsgang en het Dievenhol) werd aangekocht en gesloopt, en in plaats daarvan een huis gezet, dat ten opschrift draagt „Five Points' Mission". Het is het middelpunt geworden van reddende zendingswerkzaamheid. Hoe veel goeds er van is uitgegaan,

wie zal het zeggen? — Hoe menige verwaarloosde ziel gered werd, hoe menige parel opgevischt uit dien poel, hoe menig verroest muntstuk, waarin Gods beeld gestempeld stond, al was 't nauw kenbaar meer, uit 't vuile stof werd opgenomen, dat is den Heer alleen bekend; maar wat zich zien laat als vrucht, is dat het goede voorbeeld is gevolgd, dat overal, in de slechtst befaamde buurten, huizen van redding en barmhartigheid, scholen, kapellen, toevluchtsoorden van allerlei aard zijn verrezen, om voor de bewoners dier wijken te getuigen tegen de zonde, maar tevens te verkondigen, dat er redding voor alle zondaren is. Het licht is doorgebroken in de duisternis om den kamp te aanvaarden, waarbij het zal zegevieren in 't eind, omdat de duisternis moet bezwijken voor 't licht. In het pestmoeras, waar slechts giftige paddestoelen voortwoekerden, is de boom des levens gaan wortelen, welig en frisch. Een eerstgeboren zoon van het „Five-Points' Mission", mede een stichting van den straks genoemden Pease, is het „Five-Points' House of Industry", dat wij zouden gaan zien. Het is een eenvoudig, maar degelijk, flink gebouw van zes verdiepingen, een soort van haveloozen-ambachtsschool voor knapen en meisjes, met talrijke schoollocalen, slaapplaatsen, ziekekamers enz. Sinds de 15 jaren van zijn bestaan zijn er 19,000 personen in opgenomen, en 4,000 kinderen in de scholen ingeschreven, terwijl er 4 millioen middagmalen voor armen zijn toebereid. Wij zagen er — 't was Zondagmiddag, — de Zondagschool in werking in de ruime kapel, 70 bij 50 voet, met een booggewelf door stevige pilaren gedragen, nu nog getooid met de groene festoenen en versieringen, die men op het Kerstfeest had aangebracht. Een heerlijk en hartverheffend gezicht die kapel — een oase met haar palmlommer en waterbronnen in 't midden der geestelijke wildernis van die buurt, — waar de zon, door de geschilderde boogramen, met zachten glans en vriendelijke kleurmengeling, als zegenend,

neêrdaalt op dat kleine, verwilderde volkje van allerlei ras en geslacht, maar Goddank! kinderen nog, en nu gebracht onder de macht van het eenig en eeuwig Evangelie! Ja, er waren gezichtjes, welke het pijn deed aan te zien, zoo oud-jong en vroeg-wijs, met een harden trek op het gelaat of een schuwen en sluwen blik in 't oog, maar toch ook hoe velen met een open, levendig oog en een blos van gezonden levenslust op de kaken! Neen; 't is nog geen wanhopig werk, dat hier is ondernomen, en het lied, dat door die lippen wordt aangeheven ter eere van den goeden Herder, die het verloren schaap zoekt en de lammerkens niet vergeet, is voor een God van erbarming welluidender dan dat van de reinste Serafijnentong. En dan, hoe goed te hooren van wat men hier gedaan had op „thanksgiving day", toen men voor de 428 schoolkinderen en 1,400 armen een maaltijd bereid had, waarbij men telkens 100 te gelijk had doen aanzitten, een feestmaal van soep en rundergebraad en lamsvleesch en kalkoen en podding, terwijl de kinderen naar school teruggingen, voorzien van groote zakken met rozijnen, nooten, „crackers" (beschuit) en kandij; toen er op één dag 7 schepels groenten, 6,700 kilogr. kalkoenvleesch, 100 kil. varkensvleesch, 7 schapen, twee tonnen kuikens, twee schepels boonen, 400 minced pie's werden toebereid en verorberd! „It's the greatest scenery I ever saw", schreef de correspondent van de *New-York Sun*, en ik wil hem gaarne gelooven. Hoe veel dat liefelijk is en verkwikkend voor 't hart is hier te vernemen! Onder de lange, lange lijst van geschenken, een aantal van kinderen ook. Daar was o. a. een warme sprei met dit briefje: „Please, accept this comforter for the poor. Miss Minnie and Miss Lizzie gave me the money for the lining; Papa gave me the cotton, and my little sisters bought some of the outside. I pieced it as well as I could. Can not do very well. Was seven years old last June. Hope it will do some one good! From a little girl

who wants to help the poor." Op zulke gaven rust de zegen van God.

En als ik nu verhalen ging van al wat op dit gebied van reddende hulp door christelijke liefde en ijver gewerkt en verricht wordt, en zoo zeer te recht „de lichtzijde van New-York" genoemd wordt; waar zou ik beginnen, en waar eindigen? Ik mag er mij niet in begeven; 't zou boekdeelen vullen. Iets slechts van 't geen in 't groot door de „American Home Missionary Society" wordt gedaan. Op den breeden grondslag van het geloovig, practisch Christendom, in overeenstemming met de bestaande kerkgenootschappen, maar onsectarisch en vrij, in milden, ruimen geest, werkt het genootschap, met zijn machtig en krachtig organisme, over geheel Noord-Amerika. Het Evangelie te brengen aan hen, die er van verstoken zijn — kolonisten en landverhuizers, armen en verwaarloosden —, als een vrijcorps, dat de kerken steunt in den goeden strijd, is het doel, waartoe het in 't leven werd geroepen. Hoe 't daaraan beantwoordt? Het genootschap telt thans 950 zendelingen, 312 in Nieuw-Engeland, 49 in de Midden Staten, 587 in het Westen; het heeft in het laatste jaar 5,725 leden tot onderscheiden christengemeenten toegebracht, 2,145 gemeenten van Evangelieprediking voorzien, 74,000 leerlingen in zijn Zondagscholen opgenomen en, gedurende zijn 40jarig bestaan, vele millioenen dollars ontvangen, 3,100 kerken gevestigd, van welke 1,800 zich zelve nu geheel onderhouden. Aan alle groote reformatorische bewegingen op geestelijk gebied, in den strijd nu tegen slavernij, dan tegen de drankzonde, heeft het een ruim aandeel genomen, en het zijne er aan toegebracht om dien heiligen geestdrift te wekken voor Kerk en School, Christendom en opvoeding, die Amerika boven elk land der wereld, Engeland niet uitgezonderd, onderscheidt, en die in Amerika zelf sinds de laatste jaren een hoogst aanmerkelijke verbetering aanwijst. De giften van vrije, weldadige liefde toch

stijgen met elk jaar; de nationale genootschappen voor de uitbreiding van het Christendom rekenen op een inkomen van $ 6,000,000, de weldadige inrichtingen van New-York op $ 2,500,000. Had Amerika in '52 éen Evangeliedienaar op de 988 inwoners, thans is er een op de 791; en is sedert 1807 de bevolking *zeven* maal grooter geworden, de bijdragen voor christelijke doeleinden zijn *driehonderd en elf* maal meer. Dit geldt alleen van gewone inkomsten, daaronder nog niet begrepen geheel buitengewone, als van een schenking in 't vorig jaar van éen ingezeten, die een kerk, hospitaal, bibliotheek en oudemannenhuis stichten wil nabij Central Park, en daartoe aan geld en grond een waarde heeft geschonken, geschat op ruim $ 3,000,000.[1] Als een afzonderlijke, min of meer op zich zelve staande, inrichting werkt de „New-York City Mission" onder handwerkslieden en zeevarenden, landverhuizers en negers, onder verwaarloosden, misdadigers, gevallenen van iedere soort. Schier onafzienbaar is de lijst van allerlei inrichtingen, door werkdadige, christelijke liefde tot stand gebracht. Talrijke keurbenden van kloeke vrijwilligers hebben zich aangegord en vereenigd tot den goeden strijd, ter redding van het verlorene.

Gelukkig, dat de bange noodkreet weêrklank heeft gevonden; want schreiend is de nood, ontzettend de mate van ellende, saamgetast in deze groote stad. Wij hebben daarvan een diep ontroerenden, onuitwischbaren indruk bekomen door het bezoeken van een plaats, waarvan zich, naar ik geloof, zonder de minste overdrijving laat zeggen: op geen enkele plek

---

[1] Diezelfde vrijgevigheid komt overal uit. *Persoonlijke giften* voor opvoeding en onderwijs in de Vereenigde Staten hebben gedurende het laatste jaar bedragen $ 8,435,900. En dat in een land, waar de Staat het lager onderwijs in uitgebreiden omvang bekostigt en zelfs aan bijzondere scholen onderwijskosten restitueert. Met de behartiging van het onderwijs houdt de vermeerdering van leeslust gelijken gang. Om hier nu enkel van dagbladen te gewagen, van de 32, die in de stad New-York verschijnen, drukken er 7 te zamen ieder jaar 112,000,000 groote folio bladen (*sheets* van 8 bladzijden) en ontvangen jaarlijks ongeveer $ 6,000,000.

in de geheele beschaafde wereld vindt men, binnen zoo klein bestek, zoo veel en veelsoortig lichaams- en zielslijden bijéen.

In de breede East-river, die langs éene zijde van New-York loopt, liggen een viertal kleine rotseilanden: Blackwell, Randall's, Hart's en Ward-Island. De stad heeft ze aangekocht en voor de vestiging van eenige groote gestichten, deels van philanthropischen, deels van penitentiairen aard, bestemd. Die keus was gelukkig. De lucht is er frisch en gezond, de ruimte voldoende, toezicht en bewaking uit den aard der zaak gemakkelijk, rust en afzondering volkomen. Men is er dicht bij de stad en toch buiten haar gewoel en gedruisch. Wij zouden er een halven dag aan besteden om een dier vier: het eerstgenoemde, te gaan zien. Beter een deel meer uitvoerig en nauwkeurig dan alles gebrekkig en oppervlakkig! En liever zóo, met dr. Anderson en zijn dochter, dan gelijk in de dagen der Alliantie, toen Mayor en Aldermen, aan boord van een feestelijk getooide stoomboot, de gasten ontvingen, en men met saluutschoten van kanon en musket werd begroet![1] Inrichtingen gelijk deze moeten niet in gala-kostuum worden gezien. Er is daarin iets, dat schreeuwt.

Van het vereischt toelatingbewijs voorzien, begeven wij ons op een der booten van het „Department voor Public Charities and Corrections". Geen andere dan die mogen aan een der eilanden aanleggen, rondom welke bovendien steeds wachtbooten kruisen. Spoedig is de overtocht volbracht en landen wij aan het hoofd. Wij bevinden ons op een langwerpig smalle landstrook, ongeveer anderhalve mijl lang, nauw een kwartmijl breed, met een oppervlakte van 120 acres. Op den nagenoeg geëffenden bodem vertoonden zich reeds op een afstand vrij groote gebouwen, door ettelijke kleinere omringd. Bij een eersten vluchtigen blik zou men hier geen verblijf-

---

[1] Men kan een beschrijving vinden van dat bezoek in mijn *Gedenkboek* der Vergadering, bl. 445—48.

plaats van jammer en leed verwachten. Het geheel geeft veeleer een indruk van weldadige rust, en heeft een lachend, vriendelijk aanzien van kalmte, netheid en orde. Het uitzicht is verwonderlijk schoon. Ginds, aan de andere zijde van den tintelenden stroom, ziet men de begroeide heuvels van het prachtige Central Park. Met enkele wiekslagen kan een vogel van hier op dat geboomte neêrstrijken. Maar die hier wonen, hebben geen vleugels of zijn gekortwiekt. Het is een bevolking van ruim vijfduizend ongelukkigen, om misdaad of krankte tijdelijk uit de maatschappij gebannen. Ze is ten deele vlottend, komend en gaand; want ongeveer twintig duizend 's jaars worden hier aan wal gezet, velen om slechts enkele maanden of weken te verwijlen, anderen om er vele jaren, wellicht levenslang te verwijlen. Wil men weten hoedanig die bevolking is, men volge ons in gedachte voor een oogenblik in de verschillende gestichten, achtereenvolgens door ons bezocht!

't Eerst op onzen weg ligt een fraai hardsteenen gebouw met achthoekigen toren in het midden, het „New-York City Lunatic Asylum", een krankzinnigengesticht voor arme vrouwen. Vroeger waren er mannen ook. Nu zijn dezen naar elders overgebracht — met een enkele uitzondering. Vóor den stoep worden wij aangesproken door een man, die in deftige houding langs het voorplein heen en weêr wandelt. Hij geeft ons vergunning zijn paleis te zien. Sinds 27 jaren droomt hij zich koning van het eiland, en is gelukkig in zijn waan. Men vond het te hard hem zijn rijksgebied te ontnemen, en liet hem waar hij was. Welk een paleis! Het is zoo: het huis zelf zou bijna dien naam verdienen; 't is er licht en luchtig, vriendelijk en vroolijk, vooral in de groote achtkante middenzaal, waarop de twee uitgestrekte zijvleugels rechthoekig samenloopen, en in 't midden waarvan een slanke ijzeren wenteltrap rijst, wier stijlen en leuningen nog sedert het laatste kerstfeest met groene festoenen omwonden

zijn, terwijl tegen een der zijwanden het reusachtig scherm te zien is, waarop de „magic lamp” den vorigen avond bonte kleurbeelden had getooverd; maar, ondanks de vriendelijkste afleiding en zorg, hoe veel leed huist er in die groote en toch overbevolkte zalen van een gesticht, eigenlijk voor 630 lijderessen ingericht, maar waarin zich bijna duizend bevinden, zoolang het nieuw in aanbouw zijnde nog niet gereed is! Onder de ongelukkigsten behoort niet die jonge vrouw, als eene Ophelia met een kroon van biezen en bladeren door het haar gewonden, die ons zegt de koningin van Californië te zijn, en met geheimzinnige uitdrukking mij goud en diamanten ten geschenke biedt: — een sprietje stroo en eenige stukjes steenkool. Maar ginds in de zoogenaamde „Lodge”, waar de onrustigen en gevaarlijken bewaakt worden, wat angstige, wilde oogen en gespannen gelaatstrekken; in die andere afdeeling, de „Retreat”, waar de hopeloos kranken en volkomen ongeneeslijken bijéen zijn, wat droevig ontroerend schouwspel van die in wezenlooze stompheid inéengekrompen en neergehurkte gestalten, eigenlijk *geen* menschengestalten meer; en in die laatste zaal van zenuwlijderessen, wat akelige bewegelijkheid van de ongelukkigen aan St. Vitus dans lijdend, en — aandoenlijkst van al — dat éene jonge meisje, dat, met schoone stem en zachte melodie, den ganschen dag zit te zingen — te zingen te midden van zulk een wereld! — ’t Zijn aangrijpende tooneelen, en ’t werd onze dames in de laatste zalen bijna te veel.

En toch, voor mijn gevoel althans, getuigde het tweede gesticht, dat wij zagen, van nog dieper ellende. Het is het groote „New-York workhouse”, een steenen gebouw, 680 voet lang, een werk- of verbeterhuis, waar 900 mannen en 600 vrouwen zijn opgenomen. Ginds zielelijden, Goddank! grootendeels onbewust; hier zedelijke verdorvenheid. Dáar waren er in wie al ’t menschelijke verstorven scheen; hier zijn er bij wie ’t geheele voorkomen van volslagen verdierlijking

spreekt, onder de vrouwen vooral. Wat hier leeft in die honderden cellen, elk met een viertal ijzeren kribben, en in de werkplaatsen en eetzalen samenkomt, is een pandaemonium van de laagste gemeenheid; 't zijn de „lowest of the low", de vuilste droesem van het schuim der bevolking, meest vreemdelingen, Ieren vooral, bijna allen slaven en slachtoffers van „whiskey" en „gin". Onder de „repeaters" — zoo noemt men hen, die bij herhaling, wegens dronkenschap, hier gezet werden, doorgaans voor eenige weken — zijn er, die twintig en dertig malen terugkeerden. Men denkt er aan zulke hardnekkigen hier langer op te sluiten. 't Zou een weldaad zijn voor de maatschappij en voor hen zelven![1]

Een anderen, meer weldadigen indruk maakt het armhuis, het „New-York Almshouse" in het midden van het eiland, twee groote gebouwen door een middengedeelte verbonden. De tegenwoordige bevolking bedraagt 1,406, waarvan ongeveer 800 mannen. Na de vorige is 't bijna een verademing deze inrichting te zien. Vooreerst: dank zij een stipten regel, heerscht hier een onberispelijke netheid en orde. Muren en vloeren zijn zóo helder, als witkalk, schuurzand en zeep ze maken kunnen, en de bedden zóo zuiver, als men ze nauw wachten zou in de eerste hotels. Elken morgen worden de bedsteden uit elkander genomen en geboend, en dekens en spreien zorgvuldig uitgeborsteld. Ook de tuin rondom is voorbeeldig net onderhouden. Al dat dagelijksch huis- en tuinwerk wordt verricht door de bewoners. 't Zijn allen arme bejaarden, door ouderdom of gebreken ongeschikt geworden om hun brood te verdienen, maar die meestal nog eenigen lichten arbeid kunnen en gaarne willen verrichten. Het is hier een geheel ander type dan in het werkhuis, dat van schamele, eerlijke armoe; en hoe pover het leven zij voor

---

[1] Een bijzonder gesticht voor gansch aan dronkenschap verslaafden, meerendeels aan het vreeselijk *delirium tremens* lijdenden, is het „Inebriate Asylum" op Ward's Island.

velen, die beter dagen gekend hebben, het gelaat der meesten teekent zekere tevredenheid, terwijl het aangenaam is te zien, hoe menig oudje zijn of haar hoekje in de groote slaapzaal met allerlei kleinigheden tot een eigen vertrekje heeft ingericht en in de groote kaserne van barmhartigheid iets als een t'huis heeft gevonden.

Weêr een geheel ander gesticht lag nu aan de beurt: de groote „New-York Penitentiary", een reusachtig blok van bak- en rolsteen opgemetseld, met zijn vooruitspringende kerktorens en gekreneleerde muren, bij al zijn eenvormigheid statig en indrukwekkend. Het bevat 500 cellen voor mannen, 250 voor vrouwen. Men denke hier evenwel niet aan 't geen wij gewoon zijn onder een cellulaire gevangenis te verstaan! De cellen doen enkel dienst als slaap-, in zeer enkele gevallen als straf-plaatsen. Overdag heeft ieder gevangene zijn werk. Wij zagen hen overal, kenbaar aan de bruin en grijs gestreepte wollen kleederen, in kantoor, werkplaats, keuken, tuin, en nauwelijks een enkelen opzichter. Zij timmeren, metselen of smeden; die geen ambacht verstaan, worden gebruikt om den bodem te effenen, steenen weringen te maken of bouwsteen te houwen en te zagen. Dagelijks gaan geheele ploegen, „gangs", naar andere eilanden voor een of andere „job" of karrewei. De gids, die ons rondleidde, was zelf een jong man in het gevangeniskleed, die vrijmoedig en bescheiden zijn woord deed. In 't vrije Amerika schijnen zelfs gevangenen nauwelijks de vrijheid te hebben verloren, ja men zou bijna zeggen, dat ze zekere privilegiën genieten. Toen ik nabij het gebouw ergens eenige schreden vooruit liep, riep onze gids mij terug met het woord: „Excuse me, Sir, only prisoners are allowed to walk on that part of the grounds." Ik kon kwalijk een glimlach bedwingen. — Onder de merkwaardigheden van de „Penitentiary" behoorde de cel, waar vóór enkele weken William H. Tweed, het hoofd der beruchte Tammany Club en de schaamtelooze millioenendief, die jaren

lang de stedelijke kas bestolen heeft, zich een verblijf zag aangewezen. Een juichtoon ging op door geheel Amerika, toen de millionnair-schelm eindelijk zijn maar al te wel verdiende straf ontving. De geïllustreerde bladen van den dag bevatten alle destijds afbeeldingen van 't maken van 's mans gevangenistoilet, en de knecht, die tot een ander handlanger het woord had geroepen door een dagblad-reporter gehoord: „I say, John, fetch me a larceny-jacket", werd de held van den dag. — Jammer slechts dat de gestolen schatten niet zijn teruggegeven, en dat men met dezen schatrijken schurk wat al te zachtelijk schijnt te handelen.

Boezemde deze man ons weinig deernis in, anders was het met de ongelukkigen, die wij nu nog eindelijk in de groote hospitalen zouden zien. Het voornaamste is „Charity Hospital", 360 voet lang en 120 breed, het grootste hospitaal van geheel Amerika, met ruimte voor 1,200 bedden, en doorgaans geheel bezet. De eene vleugel is voor mannelijke, de andere voor vrouwelijke patienten. Voor verschillende ziektesoorten zijn afzonderlijke lokalen.[1] De inrichting schijnt zoo goed, als die van zoo groot een hospitaal kan wezen, waarin jaarlijks 6,000 zieken worden opgenomen. Alle trappen zijn van ijzer, alle vloeren van wit pijnboomenhout, dat, naar men zegt, smetstoffen onschadelijk maakt. De luchtverversching is zóo als men die in Amerika mag verwachten. Rondom het hoofdgebouw staan nog een aantal andere: een groot gasthuis voor pokzieken, twee groote luchtige houten barakken voor lijdenden aan rotkoorts en zoogenaamde „ship fevers", een hospitaal voor ongeneeslijken, een voor lijdenden aan vallende ziekte en een voor verlamden. Die laatste boden een allertreurigsten aanblik, en weinige patienten zagen zoo opgeruimd als het honderd-en-zevenjarig vrouwtje,

---

[1] Wij zagen „wards for consumptives, for uterine, dropsical, ophthalmic, obstetrical and syphilitic disorders."

reeds tal van jaren bedlegerig, zoo dankbaar nog voor een straaltje van de winterzon. Er waren onder de slachtoffers vooral van vallende ziekten, die 't hartbrekend was om aan te zien. — Eén ding is een groote troost. Niet alleen wat wetenschap en kunst kunnen doen tot genezing van kranken en kwalen, ook wat liefde doen kan tot leniging en verzachting van lijden, wordt gedaan. Elken Vrijdagavond is er in „Charity Hospital" een concert, waar sommige der eerste muzikale talenten van de stad het zich een vreugd rekenen gratis voor vijf of zeshonderd dier arme zieken eenige van hun beste stukken te doen hooren, en nu, terwijl wij het gasthuis bezochten, ging er een jeugdig zangerskorps de „Madrigal Boys", van zaal tot zaal, rond bij de allerellendigsten, niet meer in staat hun vertrek te verlaten, om er eenige zangstukjes, deels godsdienstig, deels opwekkend en vroolijk, ten beste te geven. 't Was aandoenlijk, maar liefelijk tevens, dáar in die zalen en voor die menschen de levenslustige, blozende knapen te zien binnenkomen en hun heldere, zuivere stemmen te hooren weerklinken. 't Was of er op eens een zonnige lichtstraal viel in een vallei van jammer, of er een verfrisschende adem van gezondheid en kracht streek door een dal van lijden en dood! God zij gedankt; zoo hier veel lijden is, aan medelijden ontbreekt het niet, en voor geen der duizenden ongelukkigen, die een der poorten van *deze* gestichten binnentreden — hoe veel jammer daar binnen moge gevonden worden — geldt een opschrift als dat van Dante's Inferno: „Lasciate ogni speranza voi, che entrate!" — Menschelijke barmhartigheid, een weêrschijn en afstraling van Gods genade, vergat de zwaar beproefden van Blackwell's Island niet. Intusschen, veel van die ellende schijnt menschelijkerwijs gesproken, „beyond relief." Er zijn er, die in lichamelijken, zedelijken of maatschappelijken zin tot de „ongeneeslijken" moeten gerekend worden, terwijl deze gansche vreeselijke oogst alleen door de stad

New-York, en wel vooral door de vreemdelingen aldaar wordt geleverd. Hier ziet men, hoe verlaagd en bijna ontmenscht door allerlei oorzaken menschen kunnen worden. Onvergetelijk ontroerend is de aanblik van die honderden tot volslagen waanzin vervallen schepsels, in wie de laatste glimp der rede is gebluscht, en van die ellendige *epileptics*, langzamerhand verlammend en tot idiotisme vervallend, stuitend en afzichtelijk de verdierlijkte uitdrukking van veler gelaat door hartstocht en zonde misvormd, diep aangrijpend de trek van lijden en ontbering op vele anderen afgedrukt. Wie met eenig hart zal zulk een plaats verlaten, zonder een onbeschrijflijk medelijden, een diep en innig gevoeld: „wat onderscheidt mij?"

Nog zou ik meer aanschouwen van de zedelijke en maatschappelijke ellende, welke het schitterend New-York verbergt. Het was geen ijdele nieuwsgierigheid, die mij bewoog van de donkere nachtzijde van de „Imperial City" nog iets te willen zien. Men verstaat geen maatschappij, tot wier verholen onderlagen men niet soms afgedaald is, wier diepte men niet eenigszins heeft gepeild. Ik zou op zekeren avond een ontdekkingstocht doen door eenige der slechtst befaamde buurten van New-York. Dat ware een roekeloos waagstuk geweest zonder beschermend geleide. Met een brief van aanbeveling begaf ik mij naar het Hoofdbureel der Politie, bij den Generaal-Superintendent, Mr. Matsell, een man voor zijn gewichtige en moeilijke taak alleszins berekend, en die aan een wakker hoofd een warm hart paart met liefde voor de diepgezonkenen, waarmeê hij, door zijn betrekking, steeds in aanraking komt. Hij steunt en helpt philanthropischen arbeid en inrichtingen waar hij kan, en de „lodginghouses" en scholen voor verwaarloosde kinderen — de zoogenaamde „gootratten", zoo als de politie hen niet oneigenaardig noemt — hebben aan hem vooral hun ontstaan te danken. Onder hem staan de 35 „Captains", aan het hoofd van even zoovele stations, door de geheele stad verspreid, en van 2,500

à 3,000 man, onder wie 250 dusgenoemde „detectives”. Allen, de laatsten vooral, zijn wat men noemt „picked men”. Zij vormen een uitgelezen keurbende, en genieten een jaarwedde van $ 1,200, niet te veel, in aanmerking genomen ’t geen in hen wordt vereischt. ’t Was een hunner, die mij als een uitstekend geleider door den heer Matsell aangewezen werd. Werkelijk was die No. 134 een voortreffelijk gids, een „fair specimen” van het geslacht. Indien er velen gelijk hij onder die „garde” der politie gevonden worden, dan verdient dat korps alleszins zijn goeden naam. Eerst liet hij mij het hoofdbureel zelf in zijn bijzonderheden zien, o. a. de telegraafkamer, de hartkamer van het lichaam der politie, of juister nog de zenuwstreng, van waar, naar alle zijden, met bliksemsnelheid de trillingen uitgaan, die de spierkracht der politie in beweging stellen. Daarop gingen wij een der gewone stations bezichtigen. Dat was voldoende; alle toch zijn naar éen model ingericht: achter een, dag en nacht openstaande deur, een breede „hall”, waarin wat men noemt het „Station’s museum” een groote glazen kast gevuld met messen, dolken, revolvers, breekwerktuigen enz, door de agenten vermeesterd; ter zijde, aan éen kant, het bureel, aan den anderen de kamer van de wachtpost, in ’t achtergedeelte van het gebouw twee groote holle zalen, een voor mannen en een voor vrouwen, waarin de op straat opgepakten, landloopers, bedelaars en dronkaards gedurende den nacht worden opgesloten, bovendien eenige afzonderlijke cellen voor gearresteerde dieven en misdadigers: ziedaar wat in elke „police-station” wordt gevonden. Het getal van opgebrachten in de politiezalen bedroeg in ’t laatste jaar niet minder dan 51,486 personen, een bont allerlei, van den wuften zwierbol, die zich aan straatrumoer schuldig maakte, tot den armsten vagebond en gemeensten boosdoener. Nooit blijven ze daar langer dan éen nacht. Elken morgen worden de zaken der gearresteerden „afgedaan” met verwonderlijke snelheid; tien of twaalf door-

gaans binnen een half uur tijds. In vijf en negentig van de honderd gevallen beslist de „Captain" of districts-commissaris, zonder beroep. Hij spreekt vrij, beboet of zendt naar een der gestichten, geheel op eigen verantwoordelijkheid. Slechts bij gewichtig vergrijp of in twijfelachtige zaken wordt de gevangene verwezen naar de „Court of Sessions", die twee maal 's weeks zitting heeft. Somwijlen — en dat is thans het geval, nu duizenden, ten gevolge van geldpaniek en werkstilstand, op eens tot volslagen armoe vervallen zijn — komen velen als een *gunst* vragen in een der „stations" voor den nacht te worden opgenomen. In het kwartier uurs, dat ik daar doorbracht, kwamen er zes of acht lieden smeeken, dat hun een nachtverblijf zou worden vergund. Waàr ze zich hadden aangemeld, overal hadden ze zich zien afwijzen. 't Was hartbrekend de uitdrukking van hun gelaat op te merken, als ze weêr met een weigering werden teruggezonden, en schier onmogelijk op zulk een oogenblik de hand niet in den zak te steken. En dan moet men die wachtzalen zien! Een vierkant donker hok met naakte muren, zonder eenig meubel; slechts in 't midden, op den steenen vloer: een naar twee zijden afloopende, houten helling, aan een groote, dubbele lessenaar gelijk, om tegen aan te liggen, met plaatsruimte voor een veertigtal menschen, maar thans wel door vijftig of zestig ingenomen, die tegen, op, over elkander liggen, in hun armelijke lompen, te midden der benauwdste atmosfeer! Arme armen, die zelfs zóo iets begeeren en benijden, omdat hun anders geen keuze blijft dan den langen, kouden winternacht, onder den open hemel, te zwerven over de beslijkte en besneeuwde straten, of ergens in een gang of poort een hol te zoeken, waar zij, tot de morgen doorbreekt, kunnen wegschuilen.

Maar nog zijn dezen, die zich aan de politiebureelen durven vertoonen, de diepstgevallenen en allerellendigsten niet. Mijn „detective", die een even beschaafd als flink man bleek

te zijn, voerde mij naar eenige der slechtst befaamde buurten. Reeds de namen waren welsprekend: *Ellendige steeg*, *Rotte laan*, *Stinksloot*, *Pestgang*, *Voddekrabbershol*, *Moordenaarshof*, *Dievenslop*, en dergelijke meer. 't Zijn kwartieren, waar, naar 't schijnt, geen stedelijke regeering of gezondheidscommissie ooit een oog over liet gaan; de straten zijn slijkpoelen, de stegen open riolen met dik en drabbig gier, versperd door hoopen vuil, waar afval en rottende krengen een benauwden stank verspreiden, donkere gangen, doodloopend in nog donkerder binnenplaats. De bouwvallige huizen zelve, met hun gescheurde gevelsteenen glimmend van kleverig vocht of half weggerotte planken, schijnen melaatsch en verpest. Nagenoeg al die huizen zijn drank- en danshuizen, „draw-shops" en bordeelen van de laagste en gemeenste soort, even walgelijk als ellendig. 't Is hier anders dan in Engeland. Dáar schitteren, zelfs in de armste buurten, de jeneverpaleizen van kleuren en klatergoud, gaslicht en marmer; hier ziet men houten keeten of donkere holen, waar de ellendige, half verdierlijkte dronkaard geen zweem van weelde meer wacht. En dan de menschen! Zulke typen als deze „roughs", „rowdies" en „pick-pockets" of half naakte „dancing-girls" in die matrozen-bordeelen, in die Iersche jeneverkroeg, waar men zich waanzinnig of dood drinkt aan drank met vitriool vervalscht, in dat hol van Italiaansche „padroni", kinderdieven van beroep, kinderen africhtend op diefstal en misdaad, in die Chineesche amfioenkit, waar er nederliggen in beestachtige bedwelming — neen, zóo kunnen zich *geen* beesten verlagen! — zulke typen zou misschien een Gavarni kunnen schetsen; geen pen, die ze naar eisch beschrijven kan! Akelige spookgestalten schijnen het, even uit het donker te voorschijn komend, aan de deurposten loerend of rondsluipend langs de muren. Hier waart de booze geest des verderfs om in zijn afzichtelijkste, meest huiveringwekkende

gestalte. — Maar daartegenover waakt de goede en beschermende genius van de stedelijke politie. Nooit heb ik de geheimzinnige, maar gezegende macht eener goede, krachtige politie, die humaniteit met fermiteit weet te vereenigen, zoo begrepen en gezien als nu. Telkens zijn er een paar agenten aan onze zij, die een woord of wenk wisselen met mijn leidsman, en dan weêr verdwijnen. Schier onzichtbaar, toch overal tegenwoordig, zwijgend, maar waakzaam, houdt de politie haar honderdvoudig Argusoog geopend over wat er schuilt en woelt en wriemelt in die donkere holen des verderfs. Dat is goed; maar er is meer noodig. Het licht van ons heerlijk, genezend Evangelie moet doordringen tot die diepgezonken Paria's der maatschappij.[1] Ook voor die arme, verdoolde schapen in de dichtste doornstruiken verward, liet de goede Herder het leven; ook hen roept Hij bij name! De Christengemeente, die zijn werk heeft voort te zetten en te voltooien, wanhope niet! Er zijn zedelijke krankten in de maatschappij, door Christelijke wijsheid en liefde even zeker uit te roeien, als 't der geneeskunde gelukt is ziekten gelijk pest, zwarte dood, elephantiasis en andere, tegenwoordig nauw meer dan bij name bekend, voor altoos te overwinnen. En dit kan in een land als Amerika nog eer en beter dan elders. Het is 't land der uitersten, want het is 't land der vrijheid, waarin alles uitkomt in zijn volle wezen en kracht. Daarom teekent het kwaad er zich scherper, sterker af, met harder trek en schriller kleur, meer in 't oog vallend dan

---

[1] Zelfs dat schijnbaar wanhopig werk is niet geheel hopeloos. Toen eens, in een der allergemeenste kwartieren, een zaal van Evangelisatie was geopend in een vroeger bordeel, en het ruwste grauw elke vermaning beantwoordde met liederlijken spot, begon Philip Phillips, „the sweet singer of Israël", zooals hij genoemd wordt, eenige zijner schoone gezangen te zingen. Eén daarvan, „the dying child", een gevoelvol liefelijke melodie, scheen een snaar te treffen in die verstompte zielen, en toen hij nog eenige ernstige woorden sprak, en vroeg: „can't you try to be good?" waren er, die snikkende antwoordden: „I will try, mr. Phillips, I will try!"

ergens elders; daarom komt 't meer uit; maar dáarom juist is 't eer te genezen en minder gevaarlijk. De Satan vertoont zich hier niet zóo vaak als elders in de verleidende gestalte van een Engel des lichts.

Is Amerika het land van uitersten en tegenstrijdigheden, geen wonder dat mijn reisverhaal daarvan meê de sporen draagt, en dáar ook soms de meest strijdige uitersten samentreffen. Men verwondere of ergere zich dus niet te zeer, als men, onmiddellijk na 't geen zoo even beschreven werd, iets vindt over... Barnum's Museum! Veel zal 't niet zijn. Maar toch geheel mag ik hem niet met stilzwijgen voorbijgaan, zoomin als ik zijn etablissement ongezien mocht laten. Indien iemand, hij is Amerikaan op en top, de „Humbug-king" zonder evenknie, de „Show-man" bij uitnemendheid, gelijk er waarschijnlijk geen tweede ooit was, en hij toont in het belezen en bedriegen, maar tegelijk lokken en vermaken, van het publiek een vindingrijkheid, ondernemingsgeest en volharding zonder weêrga. Altijd weet hij iets nieuws uit te denken „to attract the million", gelijk hij 't noemt. Nu is 't Jenny Lind, dan een levende meermin, dan weêr een oude tachtigjarige negerin, die voor honderd-twaalf moet doorgaan, om de min van Washington te kunnen heeten. Het volk weet, dat hij het aan zijn lijn halen wil, maar toch bijt het in 't aas, en vereert zelfs met zekeren trots het genie der onbeschaamdheid in den man, dien het bewondert als grooter curiositeit dan al de curiositeiten door hem verzameld. Trouwens, wat deze aangaat, ze zijn nauw bezienswaardig. Reeds vroeger hadden wij, bij gelegenheid der opening van Barnum's nieuw gebouwd „Colosseum", — een cirkelrond reuzengevaarte in Broadway en 35th Street, waarvan het glazen koepeldak, 's avonds van gaslicht schitterend, reeds op mijlen afstand in de oogen blinkt —, een optocht langs de straten zien gaan: een kermiscavalcade in de 10e macht; wagens door paarden, olifanten of beeren

getrokken en beschilderd met groteske figuren of Bijbelsche tafereelen — want Barnum geeft „*stichtelijke* voorstellingen" ook, — verder hansworsten, apen, automaten enz., en een optocht van alle gekroonde hoofden in Europa, den Paus met zijn kardinalen incluis. Dat gaf een voorproef van wat zijn „Museum" zou zijn. Daar is een cyclorama van Parijs, waar men de stad beter leert kennen, heet het, in éen kwartier dan door een verblijf van drie maanden in de plaats zelve; wassen beelden van allerlei helden en moordenaars; dansende olifanten; Fidji kannibalen; de gebaarde jonkvrouw; hoornblazende automaten; een voorstelling van „het leven in den hemel" t. w. een kast met klokwerk, waarin blikken engeltjes aan ijzerdraden op en neêr gaan en een fonteintje elke seconde eenige droppels opspuwt, terwijl heen en weêr gaande strooken van blik de rivier des levens moeten voorstellen; verder een vrouwelijke Simson, „Mademoiselle Angela"; een dwerg; een Australisch fluitspeler; het duet van katten; de „Magic Woodcutters"; de „Fairy Glass blowing"; the „Wonderful Spirit Hand"; „the Magic Chamber"; „the Protean Cabinet" enz. enz. enz. — Zietdaar Barnums Museum „the great, the wonderful, the incomparable World's Fair", het *nec plus ultra* van Amerikaanschen humbug, dat men toch moet gezien hebben om zich een denkbeeld te kunnen vormen van wat men in dat opzicht hier durft en vermag. 't Is als zoodanig merkwaardig. In ieder echt Yankee schuilt iets van het Barnumtype.

Evenzeer Amerikaansch, maar van beter en degelijker gehalte, is wat wij dezer dagen, weder in gezelschap en onder geleide van onzen vriend Beekman, zagen van het New-York „Fire Department." In geen land ter wereld is de brandweer beter ingericht dan in Amerika (of er dáarom nergens zoo veel groote branden zijn?), en New-York spant, in dat opzicht, onder alle Amerikaansche steden de kroon. Wij bezochten het „Central-Station" en een van de 53 „Fire-Stations", die door de stad zijn verspreid. Elk dier laatste heeft zijn district, en

is van een groote en een kleine stoombrandspuit voorzien. Bewonderenswaardig is daar vooral de tucht, orde, vlugheid, alleen door studie en oefening tot zulken graad van volmaaktheid te brengen. Amerikaansche handigheid en practische zin hebben hier zich zelve overtroffen. Eenige der paarden, die de wacht hebben, staan, steeds geheel getuigd, los voor de ruif. Op 't oogenblik zelf als zekere belknop gedrukt wordt — men had de goedheid, ons ten gevalle, valsch alarm te maken — op 't oogenblik, dat de bel klinkt, springen de staldeuren open met een veer; de losstaande paarden rennen, uit eigen beweging, naar het voorhuis, en plaatsen zich voor de spuiten; het vereischte getal mannen, in een belendende kamer gekleed aanwezig, vliegt naar hun post; de tuigen worden met springveeren aanéengeschoten; de koetsier springt op den bok; in éen halve minuut, men zegt 25 seconden, is men tot uitrijden vaardig. Ik zal hier niet verder over uitweiden, sints men in ons land, althans in Amsterdam, reeds begonnen is de brandweer eenigszins op Amerikaansche leest te schoeien. Maar van éen bijzonderheid, die tot dusver nog niet werd nagevolgd, en die mij juist toeschijnt allezins navolging te verdienen, wil ik toch met een enkel woord gewagen: ik bedoel een eigenaardige inrichting, die mede tot het brandwezen behoort, ofschoon niet tot de stads-brandweer zelf. Alle brandverzekering-maatschappijen betalen zekere matige premie, waarvoor zij gezamenlijk partij trekken van een zeer nuttige en doelmatige instelling. Van elken brand wordt onverwijld telegrafisch bericht gezonden naar een gebouw, waar een groote wagen gereed staat met allerlei voorwerpen: zeildoeken, ladders, timmergereedschap, alles er op ingericht, om, zooveel mogelijk, het meubilair in het brandend perceel te redden en te bewaren. Ook daarbij 't zelfde stelsel. De opgetuigd gereed staande paarden zijn niet minder volmaakt afgericht, en staan in een oogwenk buiten den stal, op hun post. De assurantie-wagen is doorgaans gelijk-

tijdig met de brandspuiten aangerukt, en terwijl de brandbluschmiddelen hun plicht doen om het vuur meester te worden, zijn de wakkere lieden van de „Insurance Company's Preserver” in de vertrekken werkzaam om door het opnemen van kleeden, afhalen van gordijnen, dekken of wegvoeren van meubels en goederen van waarde te redden wat zich nog redden laat. Zeer belangrijk moet het bedrag zijn, dat op die wijze nog uitgespaard wordt.

New-York, 27 Januari.

Dat niet deze geheele maand aan „sight-seeing” besteed werd, zal ik wel niet behoeven te zeggen. Ik heb veel gewerkt, druk gepreekt, (o. a. eens 's avonds in de „Young Men's Christian Association”, in dezelfde groote zaal, waar wij vroeger onze Alliantie-vergaderingen hadden, voor een gehoor eenige duizenden groot), andermaal een bezoek gebracht aan „New-Brunswick College”, en veel genoten van wat zich in New-York van „Social life” genieten laat. Naar 't geen ik daarvan waarnam en meer nog vernam — want dit kan door den vreemdeling zelf nauw opgemerkt worden, die, in tal van huizen uitgenoodigd, voor een korte poos een uitgebreiden, maar, uit den aard der zaak, oppervlakkigen en vluchtigen omgang heeft, — laat het eigenlijk „gezellig verkeer” hier veel te wenschen over, indien het al gevonden wordt. Eigenlijk is voor zoodanig verkeer de stad èn te groot èn vooral te woelig en druk. Een der beste vrienden van onzen gastheer, met wien hij sinds veertig jaar omgang houdt, verklaarde mij diens echtgenoot in 't geheel niet te kennen, en verhaalde, dat zijne dochter onlangs voor één avond invitatiën had ontvangen in negentien huizen. Er is ook in dit opzicht bij den Amerikaan een neiging tot „overdoing”, een overdrijving, een koortsachtige bedrijvigheid in den rosmolen van uitspanning zoowel als van arbeid, een

„go-ahead" zelfs in 't eentonig allerlei van vermaak en uitspanning, waaronder eindelijk kalmte en geestkracht moeten gaan lijden, tenzij, wat niet zelden gebeurt, de overspanning reactie teweeg brengt, en men gansch huiselijk en stil gaat leven om te ontkomen aan de „monotony of excitement", die eer dan elke andere verstrooit en verveelt.

Wat ons aangaat, wij hebben ons niet te beklagen. Voor een korten tijd heeft de reeks van uitnoodigingen zijn geneugt. En er zijn *zeer* welkome. Hoe hebben wij onlangs genoten, toen wij den dag gingen doorbrengen bij familie van den jongen dr. Anderson op een oud buitengoed, boven Harlem gelegen! Met den spoortrein vertrokken, zagen wij ons aan het station afgehaald — 't was een prachtige winterdag — door een paar sleden. A glorious drive! Door een heerlijk landschap, bij helder, vriezend weêr, voort te vliegen in rennende vaart, — dat doet het bloed dubbel snel door de aderen jagen en het hart tintelen van genot, zelfs al wordt zulke rit niet gevolgd door de vriendelijkste ontvangst in een huis, van alle bezienswaardige boeken en curiositeiten vervuld. Bovendien: al gaan we veel uit, aan waar huiselijk genot en gevoel ontbreekt het evenmin. Dat heb ik o. a. 23 Januari — mijn jaardag — ervaren. Ik had ietwat tegen den dag opgezien. Dàn althans, dacht mij, zou ik mij eenigszins in den vreemde gevoelen. En zie: niet alleen komen op den dag zelf meer dan twintig brieven uit het vaderland; maar met allerlei vriendelijke oplettendheden heeft het gezin van onzen gastheer dit huis tot een t'huis, dien dag tot een feestdag gemaakt.

Een iets langer uitstapje dan het zoo even genoemde hebben wij in deze dagen nog gemaakt naar New-Jersey State. Ik zou mij kwijten van een vroeger belofte, om in Paterson en Hackensack te preeken. Paterson is een fabriekstad (zijweverijen, katoenspinnerijen, fabrieken van stoomwerktuigen vooral) met ongeveer 35,000 inwoners, waar

doorgaans een groote bedrijvigheid heerscht, maar thans, ten gevolge van handelsstilstand, vele werkzaamheden gestaakt zijn. Wij zijn er gasten van een zeer waardig en beminnelijk emeritus predikant, Rev. dr. J. P. Westervelt, even nederig als geleerd. Ondanks zijn Hollandschen naam, is hij geboren Amerikaan, maar een „thorough Dutch scholar", gelijk ik hier geen tweede ontmoet heb, bekend met onze ouder en nieuwer letterkunde, in Vondel en Hooft zoowel als in van Lennep en Bosboom-Toussaint t'huis, vertaler van Hollandsche werken en verslaggever van andere, daarenboven een oordeelkundig verzamelaar van oude Hollandsche prenten. Het is geen eer voor de Leidsche maatschappij van Letterkunde, dat zij dezen man nog niet het buitenlandsch lidmaatschap schonk. Nu en dan preekt deze Hollander-Amerikaan in éene onzer kerken; want er zijn niet minder dan vier Hollandsche kerken in Paterson, en ongeveer 3 à 4 duizend gemeenteleden. Ik zelf preekte daar, niet in eene dier kerken, maar in de groote Presbyteriaansche, om allen Hollanders gelegenheid te geven tegenwoordig te zijn, voor een zeer talrijk gehoor. Den dag daaraan bezochten wij met een der predikanten, ds. Huyssoon, onzen reisgenoot vroeger op de *Rotterdam*, den nabij de stad gelegen waterval van de Passaïc. 't Is geen Niagara, maar, op heel wat kleiner schaal, toch indrukwekkend schoon. Te midden van een soort van woest natuurpark stort de rivier met een val van 50 voet, in een rotskloof, tusschen rechtstandige bazaltwanden, neêr, en het tooneel ontleent voor 't oogenblik een nieuwe pracht aan zijn wintertooi. De boomen in den omtrek fonkelen van bevrozen schuim, en glinsterende ijskegels, als zilveren festoenen van den rotsmuur afhangend, omgeven den bruisenden val met een lijst van kristal. — Dienzelfden dag gingen wij naar Hackensack,[1]

[1] De naam Hackensack is geen ontaarde Hollandsche, gelijk men licht denken

een oud, vroeger Hollandsch, dorp, waarvan de grond werd gelegd in 1541 door de bouwhoeve „Vriesendael" van zekeren de Vries en een andere van Meindert van der Horst van Utrecht. Thans is 't een fraai en bloeiend gehucht van omtrent 6,000 inwoners met negen kerken. De voornaamste is de vroeger Hollandsche, die in een der zijmuren een bruinen steen draagt met het opschrift: „Een-draght maekt macht", met den Hollandschen Leeuw, en daaronder de woorden: „Het Huys des Heere, Gebouwt Anno 1596."

De predikant dier kerk, Theodore B. Romeyn, mede nog afstammeling der oud-Hollandsche „settlers", is onze gastheer en leidt mij 's avonds in, als ik voor zijne gemeente optreed.

Dat ik in New-York ook getracht heb het Hooger onderwijs eenigszins nader te leeren kennen, spreekt van zelf. Prof. Philip Schaff, de secretaris onzer Alliantie, verschaft mij die gelegenheid met betrekking tot het Union Theological Seminary (University Place No. 9), een Presbyteriaansche inrichting, maar openstaande voor studenten in de godgeleerdheid van alle kerkgenootschappen. Het getal professoren bedraagt 8, dat der studenten 113. Sommigen genieten beurzen uit de „Seminary Scholarship Fund", dat nu een kapitaal bezit van $ 50,000. De cursus telt 3 jaren: eerste jaar (Junior Class) Hebreeuwsch, Inleiding, N. T. Harmonistiek, Oude Geschiedenis, Zendingsgeschiedenis, Theologische Encyclopaedie. Tweede Jaar (Middle Class): Inleiding, Dogmatiek, Apologetiek, Critical Exegese, O. en N. T. Christologie, Pastoraal. Derde Jaar (Senior Class): Homiletiek, Kerkgeschiedenis, Dogmengeschiedenis, Symboliek. — Ik woonde een voortreffelijk college van Schaff bij over de overeenkomst en het verschil tusschen de Luthersche en Gereformeerde kerken, en bezocht met belangstelling de ruim voor-

zou, maar een verbasterde Indiaansche, ontleend aan dien van de Hackingsacky Indianen, door de Hollanders aangetroffen.

ziene boekerij de en wel ingerichte leeszaal. Met een kort gebed en een uitstekend gezongen „hymn”, met begeleiding van een klein huisorgel, werd het college aangevangen en besloten.

Een inrichting van geheel anderen aard en vrij wat wijder omvang is het schatrijke „Columbia College”, eertijds „King's College”, het oudste van New-York, in 1653 gesticht. Vroeger was het in de oude stad gevestigd; nu bezit het een fraai en uitgestrekt gebouw op een ruim plein (49th street East). [1] Ook daar zal het wel niet lang meer blijven. Als de stad voortgaat zich uit te breiden, zal het college zijn kostbaren grond verkoopen om elders prachtiger te verrijzen. Zijn inkomen zal nog toenemen, wanneer voor de vele vaste goederen die 't bezit, eerlang door nieuwe „leases” zullen uitgegeven worden. Het zal dan vermoedelijk nauw weg weten met zijn geld. Zijn jaarlijksch inkomen bedraagt nu reeds $ 400,000, en kan tot een millioen stijgen. Aan de geheele inrichting zijn niet minder dan 72 Professoren verbonden. Zij bestaat uit vier afdeelingen: een letterkundige (*School of Lettres and Science*), een polytechnische (onder den ouden naam van *School of Mines*), een rechtsgeleerde (*School of Law*), en een geneeskundige (*School of Medicine*). Deze tellen te zamen 989 studenten. In de eerste afdeeling woonde ik een paar colleges bij over het Latijn (een der Oden van Horatius) en het Grieksch (een gedeelte van een treurspel van Aeschylus). Het litterarisch onderwijs kwam mij voor zeer grondig te zijn. — De antiquarische, ethnologische, anatomische en zoölogische kabinetten zijn, even als de bibliotheek, zeer rijk voorzien. Mij, die over veel van het belangrijkste kwalijk oordeelen kon, boezemde de

[1] Behalve deze inrichting zijn er nog voor Hooger Onderwijs in de stad New-York de zeer belangrijke „Free Academy”, de „City University”, een tiental „Medical Colleges”, waaronder éen „Female Medical College”, en eenige „Theological Seminaries.” En de meeste van deze inrichtingen zijn tot stand gebracht en worden onderhouden uit vrijwillige, particuliere legaten en giften!

afdeeling voor Amerikaansche oudheden, met allerlei voorwerpen uit de opgedolven „city mounds" en het museum voor natuurlijke historie, met zijn versteeningen en geraamten van megalotherium, mammouth, mastodon, elk, enz., de meeste belangstelling in. Mijn leidsman was een man, wiens kennismaking onder de aangenaamste herinneringen behoort van mijn Amerikaansche reis: Prof. Charles Short, een man niet alleen van groote belezenheid en grondige geleerdheid, maar van zoo fijnen smaak, echten kunstzin, beschaafde en bevallige vormen als men hier zelden ontmoet, een man, die de „humaniora" door zijn gansche zijn en persoonlijkheid verkondigt. In zijn huis nabij Central Park, waar wij het middagmaal gebruikten, brachten wij, met het zien van een aantal kostbare boekwerken en handschriften, een genotrijken avond door. Aan mannen hem gelijk, heeft Amerika, voor zijn toekomst en zijn ontwikkeling, behoefte.

HOOFDSTUK XV.

EEN TOCHT NAAR NIEUW-ENGELAND.

De Noordoostelijke Staten. — Nog eens de Hudson-River. — Tarrytown. — *Sleepy-Hollow* en zijn oud kerkje. — Yonkers. — Poughkeepsie. — „Vassar College". — In Albany. — De stad en haar gebouwen. — Het oude en het nieuwe Capitool. — Een Hollandsch kerkje in aanbouw. — Van Albany naar Boston. — Een opvolger van Wesley. — Het Amerikaansch Athene. — *Revere House.* — Openbare gebouwen. — Het karakter der stad. — Een „acteur-prediker". — Naar Cambridge. — *Harvard University.* — Een bezoek bij Longfellow. — Te Andover. — Prof. Park. — Theologische School. — „Abbot Female Seminary". — In Boston terug. — Een christelijk hospitaal. — Reis langs de zeekust. — New-Haven. — Prof. Day. — Uit New-York andermaal in Albany. — Gouverneur Dix. — „Public men" in Amerika.

Albany, 29 Januari.

't Had reeds lang bij ons vastgestaan, dat wij althans een gedeelte van Nieuw-Engeland zouden bezoeken. Onder dien naam verstaat men de Noord-Oostelijke Staten Maine, Vermont, New-Hampshire, Massachusetts, Rhode-Island en Connectitut. Uit een geschiedkundig en maatschappelijk oogpunt beschouwd, vormen zij ontegenzeggelijk het belangrijkst deel van Noord-Amerika, het vaderland der echte Yankee's, waar het oorspronkelijk karakter der oude kolonisten meest zuiver en onverbasterd is bewaard gebleven. 't Geen van die eigenaardigheid in het nieuwe Amerika, in Chicago en San Francisco, gansch niet gevonden wordt, in de Zuidelijke Staten nooit aanwezig was, in Philadelphia slechts gedeelte-

lijk meer bestaat, en in New-York nauw meer dan een *herinnering* en *overlevering* heeten kan, is in deze Staten een *kracht*, die leeft en werkt. Hunner is de maatschappelijke en staatkundige „hegemonie”, het zedelijk en geestélijk overwicht, in de groote Republiek. Nergens is het onderwijs, hooger en lager, zoo voortreffelijk, het geestesleven, in al zijn omvang, zoo krachtig ontwikkeld als hier. Wat voor het Westen de landbouw is, voor het Zuiden de groote stapelkultuur, en voor de Middenstaten fabrieken en mijnen, dat zijn voor het Noorden zijn scholen. Met een betrekkelijk armen bodem en bij een veelal ruw en bar klimaat, met ongelijk minder natuurlijke hulpbronnen dan nagenoeg al de andere Staten, won Nieuw-Engeland niettemin den eersten rang in algemeene welvaart, ontwikkeling en beschaving door de geestkracht zijner bevolking en door de groote beginselen van geloof en van vrijheid, die hier vooral tot hun volle recht komen. In geen deel van Amerika is de oud-Puriteinsche geest zoo wakker, het godsdienstig geloof zoo vast geworteld, maar ook nergens de vrije zelfstandigheid der gedachte zoo gewaarborgd en gewaardeerd. De meest tegenstrijdige, radicale stelsels en scholen in godsdienst, wijsbegeerte en staatkunde hebben hier een vaderland gevonden; het is de bodem, waar het oud Calvinisme diepst is geworteld, maar die tevens de geboortegrond van Unitarisme en Spiritisme is. Met éen woord: wie den heerschenden, toongevenden geest van het Amerikaansche volksleven in zijn volle kracht en werking wil gadeslaan, richte naar het Noord-Oosten den blik! Gelijk New-York de hoofdplaats van handelsbeweging en politiek, zoo is Boston die van het intellectueele leven.

Sprak 't dus van zelf, dat een bezoek aan die stad in ons reisprogramma was opgenomen, wij zouden ons niet rechtstreeks derwaarts begeven, maar met een omweg over Albany, 150 mijlen Noordelijk van New-York, aan de

boven-Hudson. Nog eens ging het dus de welbekende, maar niet licht te veel geziene oevers langs. Wij voelen er ons bijna t'huis, dank zij vooral de allergulste ontvangst bij warme vrienden, wedijverend in hartelijke gastvrijheid. Dat hebben wij weder dezer dagen, zelfs boven verwachting, ervaren.

Zaterdag den 24sten verlieten wij New-York. Wij zouden 's middags 12½ van het station in 23rd Street vertrekken, maar kwamen — 't is mij bijna nooit gebeurd! — twee minuten over den tijd. Iets te laat is veel te laat. Dat ondervonden we thans, waar wij, met pak en zak beladen, van de 9e naar de 4e Avenue hadden te gaan, om het „Central depot" te bereiken, vanwaar de eerstvolgende trein zou vertrekken. In zulke oogenblikken gevoelt men het gemis van kruiers of „dienstmannen". Gelukkig, 't maakte niet meer dan een uur verschil in onze aankomst te Tarrytown, waar wij opgewacht werden door dr. Todd met een open wagentje. 't Was koud vriezend weêr, maar helder en zonnig, heel wat aangenamer dan de sneeuwstormen en regenvlagen der laatste dagen. — Ik had beloofd des anderen daags voor hem te preeken, maar verneem aanstonds, dat hij over mij beschikt heeft ook voor den volgenden middag en avond. Het is reeds in de bladen, met den gewonen ophef, aangekondigd; mij blijft niet anders over dan er mij in te schikken. Ik preek den volgenden morgen en houd een „address" in den namiddag; een- en andermaal voor een zeer talrijk gehoor, om 's avonds wederom voor te gaan in een „prayer-meeting". Den dag daarna nemen wij de plaats nader in oogenschouw. Waaraan Tarrytown zijn naam te danken heeft, is onzeker. Sommigen houden dien voor een verbastering van een oud-Hollandsch „tarwedorp", anderen hebben beweerd, dat de naam *tarrytown* (in het Engelsch: *talm-* of *draalstad*) door de vrouwen van de vroegere kolonisten aan 't plaatsjen gegeven werd, omdat haar echtge-

nooten zich wat al te lang aan de dorpsherberg plachten op te houden. Hoe ’t zij: Tarrytown is een allerliefst plekjen om te toeven; wie er is, haast zich niet licht weg te komen. Het is een kalme, vriendelijke natuur en alles ademt zekere stille rust. Het dorpje zelf rust half verscholen tegen de heuvelhelling voor wier voet het breede watervlak van de Tappanzee nederligt, en aan wier zij een stille, donkere vallei, niet oneigenaardig door de Hollandsche volkplanters *„Slaperige Haven”* („Sleepy Hollow”) genoemd, in een plooi van het landschap verborgen, schijnt te sluimeren. Een oude overlevering beweert, dat de geheele omtrek behekst is, waardoor de bewoners ongemerkt in zekere dommelige rust geraken en onwillekeurig geneigd worden tot droomen en visioenen, ’t geen de plaats van ouds tot een klassieken bodem gemaakt heeft van spook- en geestverschijningen. Wie er meer van weten wil, gunne zich het genot „the Legend op Sleepy Hollow” van Irving daarop na te lezen. Nog ligt daar in de donkere bergpas het brugje over de smalle Pocantico, waarover de arme schoolmeester zijn ontzadelde *Rossinante* voortjoeg, in doodsangst voor den „hoofdeloozen ruiter”, die elken donkeren nacht den omtrek op zijn schimmel doorrent om zijn hoofd te zoeken, dat hem eens door een kanonskogel is afgeschoten. — Maar ook aan andere, meer historische gedenkteekenen ontbreekt het evenmin. Dáar, nabij ’t brugje, ligt het Hollandsch kerkje van „Sleepy Hollow”, waarvan het prentje hiertegenover een juiste afbeelding geeft, in de 17de eeuw gebouwd van baksteenen uit Holland overgebracht; ginds, op eenigen afstand, naar de zijde van Irvington, is het oude huis van Wolfert Akker, dat het opschrift „Lust in Rust” in den gevel droeg, en daarom door de Amerikanen „Wolfert’s Roost” genoemd werd, en later het woonhuis van Washington Irving werd, en ginds op het stille kerkhof slaapt hij zelf, de Bard dezer streken, die den genius der plaats zoo wel heeft verstaan

HET OUDE HOLLANDSCHE KERKJE VAN „SLEEPY HOLLOW."

Lith. Emrik & Binger.

WOONHUIS VAN LONGFELLOW.

en vertolkt, onder een eenvoudigen grafsteen, met geen ander opschrift dan dit: „*Washington Irving*, *Born April* 3[d], 1783; *Died November* 28th, 1859" — terwijl het „Irving Institute", niet ver van daar, geen minder waardig gedenkteeken van hem mag heeten. Mede zeer nabij, aan den ouden postweg, ten Noorden van het dorp, staat een gedenkteeken, op de plaats waar de Engelsche Adjudant-Generaal, Major John André, gevangen werd genomen, om eerlang als spion terecht te staan. [1]

Al deze plekjes bezochten wij op een rijtoer door den omtrek, bij zeer koud, maar helder weêr. De thermometer staat slechts enkele graden boven nul, en sedert Zaterdag is de breede Hudson, toen nog geheel open, volkomen dichtgevroren. Men is er niet weinig dankbaar voor. Tot dusver was de winter ongemeen zacht, meer Hollandsch dan Amerikaansch; altijd afwisselend weêr; en er was geen geringe vrees, dat de gewone „ice-crop" of ijs-oogst dit jaar vergeefs zou gewacht worden. Op nieuw is nu die vrees geweken, waarvoor trouwens uiterst zelden eenige grond bestaat. Elken winter geeft die inzameling van ijs, in groote, vierkante blokken uit de Hudson- en Croton-rivier gesneden en in de talrijke pakhuizen langs de oevers opgestapeld, even als 's zomers de verscheping uit de voorraadschuren, aan honderden handen werk. Zoo weet een vindingrijke industrie zelfs de fel nijpende vorst, die leven en wasdom verstijft, te gebruiken om een natuurproduct in te zamelen, dat alleen een winteroogst leveren kan. „Gelukkig is 't land," zegt de Westfriesche

---

[1] Men sla, desverkiezende, na wat over deze gebeurtenis is meegedeeld blz. 75 en 76 van dit deel. Het trof mij, onlangs in de „Westminster Abbey" te Londen een monument te vinden ter eere van denzelfden André, „who has rendered", luidt het grafschrift, „a signal service to the British Army". — Zoo loopen in oorlogstijd de beschouwingen en beoordeelingen uitéen. Dezelfde man in Amerika als spion doodgeschoten, wordt in Engeland door een praalgraf verheerlijkt. — Men wil, dat de boom, waaronder de ontdekking plaats had, op den eigen dag van Arnold's sterven in Londen, door den bliksem getroffen werd.

veenboer, „waar 't volk zijn moer verbrandt." Hier zou men kunnen zeggen: „Gelukkig is 't land, waar zilver den vloed overspant."

Dat het hier zoo fel wintert, zouden wij bijna geheel vergeten in den groenen wintertuin van een fraai buiten in de buurt, bij zekere familie Williams, wier huis een klein museum schijnt van allerlei Chineesche curiositeiten. Aardig die hier te vinden! Geen grooter contrast dan tusschen dat China, hier op eens, door al deze snuisterijen, zoo verrassend aan ons vertegenwoordigd, en dit Amerika, dat ons omringt! Wij, Hollanders, die men — zij 't niet zonder eenige overdrijving — wel eens de Chineezen van Europa noemt, voelen dat, bij ons, zóo sterk nog niet. Maar hier? — Dat onberispelijk afgewerkte, verwonderlijk nette, keurig fijne, maar tevens onveranderlijk stijve en stereotype: beeld van zelfbehagen en stilstand, tegenover 't woelige, rustelooze, overprikkelde, altijd vooruitstrevende, steeds wordend en worstelend leven van deze Amerikaansche wereld! Het wonderlijk volk met zijne honderden millioenen in het reusachtig „Sleepy Hollow" van zijn afgesloten Hemelrijk, dat volk zoo vernuftig, handig, bedrijvig, geleerd, wellevend, maar zonder hooger levensbezieling, in vorm en verleden versteend en verstijfd, — 't is wel het volkomen tegenbeeld van het Amerikaansche, de vlak tegenovergestelde pool op de schaal der natiën; het volk der geestlooze navolging tegenover dat van het ongebreideld initiatief!

Dan, zelfs tot zoodanige bespiegelingen leent zich het leven hier nauw, en wij zijn nog niet geraakt onder den bedwelmenden invloed van den genius der plaats. In den namiddag ontrukken wij ons aan 't vriendelijk plekje, om een 25 minuten zuidwaarts te stoomen, (eigenlijk dus een terugkeeren op onzen weg,) naar Yonkers, waar ik 's avonds optreden zal in de kerk van Rev. Cole, die ons, met zijn lieve vrouw, minzaam en gastvrij ontvangt. Yonkers, aan denzelfden oever als

Tarrytown, is een geheel andere plaats, een groot vlek of stadje, welvarend en bloeiend, met 20,000 inwoners en een aantal kerken, waaronder vooral de rijke, nieuwe „Baptist Church" uitmunt, daarbij de geliefkoosde verblijfplaats van vele rijke New-Yorkers. Uit de fraaie pastorie hebben wij een prachtig uitzicht over den weg en de rivier. Recht tegenover onze logeerkamer schiet een kleine waterval langs den steilen bazaltwand der „Palisades" neêr.

In Dr. Cole's kerk, de „Second Reformed", zou ik over Nederland spreken. Bovendien had hij mij gevraagd, of ik er niet tegen zou hebben een uur te voren een toespraak in de Hollandsche taal te houden voor een klein getal landgenooten, die in Yonkers woonden, en — hij was er zeker van — nog gaarn eens het Evangelie in hun eigen taal zouden hooren verkondigen. Of ik daartegen had? Die mij eenigszins kennen, zullen, hoop ik, beter weten. In de „lecture-room" der kerk had zich, te zes uren, een klein getal van even twintig hoorders verzameld. Beter dan menig welgevuld kerkgebouw! Met diep gevoel sprak ik over den eenigen naam onder de Hemelen gegeven, waardoor zondaars zalig kunnen worden, en er waren zeker onder dat kleine troepje, voor wie het gesprokene niet geheel te loor ging. Hier was er een sinds een paar jaar eerst uit Nederland gekomen, maar wien de tranen in de oogen stonden, toen hij voor 't eerst weêr hoorde preeken in zijn eigen taal; ginds een meer dan zeventigjarige, die reeds een tiental jaren in Amerika woonde; „maar ziet u, domenee," was haar woord, „iemand zoo oud als ik leert niet gemakkelijk meer, en het Engelsch blijft me zoo raar."

En ook bij de daarop volgende samenkomst mocht ik mij in een algemeene belangstelling verheugen. Op het platform waren een zevental predikanten, en onder dezen onze goede vriend Thompson van Peekskill, die met zijn bezoek ons kwam verrassen en den nacht, met ons, bij Dr. Cole zou

doorbrengen. Met beiden sleten wij, na afloop der samenkomst een gezelligen en genoegelijken avond onder belangrijke gesprekken, vooral over zekeren Pearsal Smith en diens denkbeelden omtrent de heiligmaking door het geloof.[1]

Den volgenden morgen, Dinsdag vroeg, namen wij afscheid van Yonkers. 't Ging nu weêr noordwaarts, het vriendelijk Tarrytown voorbij, naar Peekskill, waar Thompson ons verliet, en toen verder, steeds langs de, nu met ijs bevloerde, rivier. Ook in dat blinkend winterkleed is de Hudson, met hier en daar bevrozen watervallen, prachtig. Te één uur in den namiddag komen wij te Poughkeepsie of Po'keepsy. Men zegt: er zijn *veertig* verschillende manieren om die verbastering van het Indiaansche *Apokeepsing* (*veilige haven*) te spellen. De Amerikanen, van epitheta niet wars, noemen het stadje met zijn 17,000 inwoners daarom ook liefst: „the Queencity of the Hudson", en het is dien naam niet gansch onwaard. Juist halfweg tusschen New-York en Albany, drijft het een vrij uitgebreiden handel en scheepvaart, en ligt, door eenige kleine rivierdorpen New-Hamburg, Hampton, Milton en Marlborough omringd, recht vorstelijk op een hoog plateau, dat de Hudson overziet. Maar de kroon van die Koningin, het sieraad dier waternimf, is de grootsche inrichting, die ons noopte tot ons bezoek: het terecht beroemde „Vassar College", voor hooger onderwijs van jonge dames, een school wier gelijke zelfs niet in de nieuwe wereld, nog veel minder dus in de oude te vinden is. Ik mag niet nalaten iets te zeggen over den stichter en de inrichting dier school, die èn om haar eigenaardigheid, èn om haar voortreffelijkheid, in dubbele mate de aandacht verdient.

In '68 stierf, in 86jarigen ouderdom, de man, aan wien „Vassar College" zijn naam en aanzijn heeft te danken. Ge-

[1] Wij hadden toen weinig gedachte, dat wij den ons geheel onbekenden naam van dezen Amerikaanschen „revivalist" ruim een jaar later in Europa zoo vaak zouden hooren als thans het geval is.

boren Amerikaan was hij niet. In een klein kerspel van Norfolk in Engeland staat een nederige bouwmanshoeve, weinig meer dan een hut, nauw twaalf pas lang. Dat was de eerste woonplaats van den kapitalist, die uit eigen fondsen dit paleis heeft gesticht, dat door uitgestrektheid en bouwstijl aan Versailles of de Tuileriën doet denken. Zijn vader was een gering Engelsch „yeoman" of pachter, daarbij echter minder Engelsch van geest: een dissenter van beginsel en republikein van zin. Of 't nog iets was van het bloed der uitgeweken „le Vasseurs", van welke James Vassar afstamde; althans de Fransche revolutie vond in hem een vurig bewonderaar, en toen het Engelsch publiek, onder den invloed van Burke en anderen, met beslistheid daartegen partij koos, en kroon en myter er machtiger bleken dan revolutionaire tribunen en conventikels, werd 't hem, gelijk velen anderen, in het oude moederland te eng. Met vrouw, kinderen en broeder stak hij in 1796 naar Amerika over. Het land was toen niet wat het nu is, en New-York telde nog slechts 50,000 inwoners. Toch was er reeds een ruim en vruchtbaar veld voor vlijt en volharding. In Wappengi's Creek nabij Poughkeepsie werd een kleine „farm" gezet, nog nederiger dan de Engelsche hoeve, te midden van geboomte, tusschen welks takken de ranke en blanke hop haar bevallige festoenen slingerde. Dat echt Engelsch gezicht deed het oog van den landman goed; er zou nog iets anders uit voortkomen ook. Niet lang duurde het, of „farmer" Vassar's hoppebrouwsel verkreeg zekere vermaardheid in de buurt, en dikwijls zag men den jongen Thomas naast zijn moeder op de boerenkar gezeten, om een paar vaatjes bier ter markt te brengen naar het dorp, terwijl hij zich ingewijd zag in de geheimen der brouwkunst. Maar 't stille leven onder het ouderlijk dak was den knaap niet naar den zin; hij had de neiging tot onafhankelijkheid van zijn vader geërfd, en wilde beproeven zijn eigen fortuin te maken. Hij begon met een kapitaal van — 75 cent! Ras vond hij

werk, eerst in een looierij, daarna in een winkel en won zich het vertrouwen van zijn patroons door eerlijkheid, schranderheid en vlijt. Doch de oude liefde voor den brouwketel kwam weêr boven, en Thomas begon een kleine brouwerij. Eerlang opende hij daarbij een gelagkamer, waar bier en oesters te bekomen waren, en de voortreffelijke „ale" verwierf alras een groote vermaardheid en trok steeds meer klanten uit het welvarend en aangroeiend vlek. Doch, al deed hij goede zaken, hij zou een klein burger gebleven zijn, zoo hem niet te stade gekomen ware wat hij noodig had om zijn zaak met groot voordeel te drijven — een ruim kapitaal. Dat ontbrak hem niet meer, sedert een vermogend en ondernemend Engelschman zich met hem verbond. Nu werd een nieuwe en groote bierbrouwerij, op uitgebreide schaal, gebouwd; en van toen aan was 's mans fortuin gemaakt. Bij stroomen vloeide het begeerde product uit de fabriek, en in gelijke mate de winst in de kas van den eigenaar. Binnen eenige jaren was hij een rijk man geworden. Hij bouwde zich een fraai landhuis en deed een reis naar Europa. In Londen zag hij een groot hospitaal, gesticht door een man aan zijn familie verwant. Dat wekte zijn eerzucht. Reeds lang had hij zich voorgenomen een aanzienlijk deel van zijn groote fortuin aan het tot stand brengen van een of andere stichting te wijden, maar ook lang was hij in de keus daarvan onbeslist. Eene nicht, die een bloeiende meisjesschool had in Poughkeepsie, vestigde zijn besluit. Hij zou eene model-school voor meisjes: een soort van vrouwen-universiteit, een *Harvard* of *Yale* voor meisjes, bouwen. Dat denkbeeld, toen bijkans nieuw, deelde hij eenigen bevoegden beoordeelaars meê, en het verwierf onverdeelden bijval. Een plan werd ontworpen en uitgewerkt, en een geleerd en bekwaam man, Prof. Jewett, op zijn kosten naar Europa gezonden, om in Engeland, Duitschland, Frankrijk en Zwitserland de beste inrichtingen voor vrouwelijk onderwijs te bezoeken, en hoewel

de vrucht dier reis meer negatief dan positief was, minder tot navolgen van het aanschouwde dan tot ontwijken van ontdekte gebreken leidde, bij het volgen van een geheel eigen, voor Amerika meer geëigend, stelsel, — verloren was zij zeker niet. In 1861 werd de stichting tot stand gebracht en „Vassar College", onder een „Board of Trustees" door den Staat als zedelijk lichaam erkend, — „incorporated", gelijk de rechtsterm luidt, door een „Act of Congress." In een vergadering dier „Trustees" ontwikkelde Matthew Vassar de grondslagen van zijn plan en stelde toen den penningmeester den sleutel ter hand van een blikken doos, zijn eerste fondsgift bevattend: papieren een waarde vertegenwoordigend van $ 408,000 (zegge ruim éen millioen gulden). [1] Hij deed dat o. a. met deze woorden:

»It having pleased God, that I should have no descendants to inherit my property, it has long been my desire, after suitably providing for those of my kindred who have claims on me, to make such a disposition of my means as should best honor God and benefit my fellow-men. At different periods I have regarded various plans with favor, but these have all been dismissed, until the subject of erecting and endowing a College for the education of young women was presented for my consideration. The more carefully I examined it, the more strongly it commended itself to my judgment and interested my feelings. I considered that the *mothers* of a country mould the character of its citizens, determine its institutions, and shape its destiny ... It

---

[1] Later, heeft Vassar nog, in 1864 een gift van $ 20,000 voor den aankoop van een collectie schilderijen geschonken.

Bij zijn overlijden in '68 vermaakte hij bovendien:

$ 50,000 als „Lecture Fund", om voordrachten te bekostigen van beroemde en geleerde mannen niet aan de Inrichting verbonden.

$ 50,000 als „Auxiliary Fund", tot het geven van beurzen aan onbemiddelde kweekelingen van zeer uitstekende gaven.

$ 50,000 als „Library, Art and Cabinet Fund", om uit de renten boekerij en kabinetten aan te vullen.

$ 125,000 als „Repair Fund", tot jaarlijksch onderhoud en herstel.

$ 75,000 kwijtschelding van een voorgeschoten som.

In 't geheel hebben zijn giften $ 778,000 (*f* 1,806,000) bedragen.

is my hope to be the instrument, in the hands of Providence, of founding and perpetuating an Institution which shall accomplish for young women what our Colleges are accomplishing for young men. I wish that the course of study should embrace at least the following particulars: The English Language and its Literature; other Modern Languages; the Ancient Classics, so far as may be demanded by the spirit of the times; the Mathematics, to such an extent as may be deemed advisable; all the branches of Natural Science, with full apparatus, cabinets, collections and conservatories; Anatomy, Physiology and Hygiene, with practical reference to the health of the sex; Intellectual Philosophy; the elements of Political Economy; some knowledge of the Federal and State Constitution and Laws; Moral Science, particularly as bearing on the filial, conjugal, and parental relations; Aesthetics, as treating of the beautiful in Nature and Art; Domestic Economy, practically taught, as far as is possible, in order to prepare the graduates readily to become skillful housekeepers; last, and most important of all: the daily, systematic Reading and Study of the Holy Scriptures, as the only and all-sufficient Rule of Christian faith and practice. — All *sectarian influences* should be *carefully excluded;* but the training of our students should *never be intrusted to the sceptical*, *the irreligious*, *or the immoral*."

Gulden woorden voorwaar, en een uitstekend, practisch plan, van lieverleê gerijpt en gevormd in het hart en hoofd van den man, die bovendien de wijsheid en zelfverloochening had de verdere uitwerking en ontwikkeling geheel over te laten aan anderen, daartoe meer dan hij bevoegd. Hoe dat ontwerp tot stand is gebracht, die denkbeelden verwezenlijkt zijn, mogen de volgende bladzijden, bij een blik op het uitwendige der school en op hare geheele inrichting, doen zien.

Een twintig minuten rijdens van Poughkeepsie voeren ons, over een paardenspoor bepaaldelijk voor dezen dienst bestemd, naar de gronden van „Vassar College", een landgoed, ruim 200 acres groot. Wij komen voor een breede en deftige steenen poort met portierswoning. Daartegenover, aan de éene zij van den weg, ligt de „overplaats": een heuvelachtige, boschrijke grond, met een klein riviertje uitvloeiend in het „Mill-cove lake" of Molenbaaimeertje; 's zomers de

geliefkoosde vereenigingsplaats der roeibooten; 's winters, als ijsveld, niet minder bezocht en geliefd. — Achter het poorthek strekt zich, aan 't eind van een breeden oprijlaan, die een groot park doorsnijdt, het schoolpaleis zelf uit, in statige pracht, vrij naar het model der Tuileriën gevolgd. Een eenigszins vooruitkomend middenvak, met Mansard-dak gekroond; terzij twee breede, wijkende vleugels, door vierkante torens geflankeerd, vanwaar rechthoekig twee groote zijvleugels ver vooruitspringen: 't geheel in deftigen Tudorstijl, ietwat naar renaissance zweemend, rijk zonder overlading. Het is gebouwd van dof rooden baksteen, met zwarte mortel gevoegd, en afgezet met lijsten en boogkozijnen van licht blauwen zandsteen. De vooruitkomende vakken zijn vijf, de tusschenliggende vleugels vier verdiepingen hoog. Het geheel heeft een lengte van nagenoeg 500 voet; het middengebouw, dat naar achter is uitgebouwd, een breedte van 200, de zich vooruitstrekkende vleugels van 160 voet. De hoogte tot den bovenrand van het afgeplat koepeldak bedraagt 92 voet. Binnen de muren vindt men alles wat zoodanig uiterlijk en de bestemming der plaats recht geven te wachten. In alles is het oog gehouden op doelmatigheid, en op gezondheid en veiligheid van de 400 bewoneressen. Luchtige portalen, 12 voet breed, loopen in al de verdiepingen, over nagenoeg de volle lengte van hoofdgebouw en vleugels, 560 voet, onafgebroken door, en toch is het gebouw — „vuurproef", gelijk 't heet — er op ingericht om, des noodig, in geheel afgezonderde deelen te worden gescheiden. Niet enkel zijn alle binnenwanden, tot meerder hechtheid, doorgetrokken van den grondslag tot de nok; maar de hoofdscheidingen zijn dikke, dubbele muren, een meter van één gebouwd, tusschen welke zware ijzeren schuifdeuren zijn, die kunnen samensluiten, zóo dat, in geval van nood, het gebouw zich in vijf geheel afgezonderde deelen laat scheiden. Acht breede trappen, waaronder eenige

ijzeren brandtrappen, voeren van de eene verdieping naar de andere. Het loont de moeite alle afzonderlijk in oogenschouw te nemen. — In de onderste, iets beneden den beganen grond, bevinden zich provisiekamers, bakkerij, keuken, de „refrigerator" en „boiler", machines, om frissche en verwarmde lucht aan te brengen. Die éene verwarmingstoestel is voor het gansche gebouw; er zijn niet meer dan twee vuren te vinden: een voor de keuken, en een voor het heeten der strijkijzers. Wijders vindt men in die keldergewelven, 't geen men het ingewand van het groote lichaam zou kunnen noemen: gas-, warmte-, water-, afvoerbuizen en pijpen; aders en darmkanalen, tot een gezamenlijke lengte van ruim twintig mijlen. — Maar hoe nuttig en noodig dat alles zij, aangenamer is 't verwijl in de hooger gewesten. Op de benedenverdieping zijn groote zalen voor de afdeelingen van scheikunde, natuurkunde en wijsbegeerte, met laboratoriën en kabinetten, van de beste werktuigen ruim voorzien[1] en met portretten van beroemde geleerden versierd. Langs de geheele achterzijde van die verdieping, gelijk ook van de hoogere, bevinden zich verder de slaap- en woonkamers der leerlingen, alle zoodanig ingericht, dat telkens drie luchtige, nette slaapvertrekjes, elk voor éene bewoneresse ingericht, uitkomen in een gemeenschappelijke zitkamer. — Op de volgende verdieping (bel étage), ter zijde van een ruime vestibule met breede dubbele trap, zijn prachtige spreekkamers en de salons van den President; bovendien de leerzalen voor de geneeskunde, met geraamten, kunstig inéengezette ledepoppen, praeparaten enz., en de groote eetzaal, waar meer

---

[1] Onder de werktuigen wees men ons den slinger van Foucault, om, naar diens beweging over een graadboog, door de omwenteling der aarde ontstaan, de breedte van een plaats te berekenen. De proef was genomen door een kogel van ℔ 46, aan een ijzerkoord van 64 voet, van het koepeldak afhangend, vrij te laten slingeren over een graadcirkel van 3 voet middellijn. De waarnemingen en berekeningen der kweekelingen kwamen nauwkeurig uit met de ligging van het gebouw: 41°40′50″ N.B.

dan 400 ruim kunnen aanzitten, daarachter zijn dienkamers, waarin koelbakken, die het ijs bevatten voor dagelijksch gebruik.[1] Bij de trap is de kamer voor eene persone, die den titel van „messenger" draagt. Vóor haar is een zoogenaamde „annunciator", waarmeê zij, op een sleutel drukkend, boodschappen, door middel van electro-magnetische schellen, overseint naar elk deel van het gebouw. Naar de aanwijzing van een groote klok, de eenige in het gebouw, geeft zij mede de seinen aan voor godsdienstoefening, ontbijt, middagmaal, openen en sluiten der lessen, enz. — Onmiddellijk boven de eetzaal bevindt zich de ruime en fraaie kapel, twee verdiepingen hoog, zoodat op de, aan drie zijden zich bevindende, bovengalerij een hooger verdieping uitkomt. De grond van vloer en galerij is met tapijtwerk belegd, en op het platform is een voortreffelijk orgel, waarvoor een uitnemend geslaagde copie van Raphaël's „Vierge de Foligno", door Miss Church geschilderd. Op deze verdieping zijn nog de fraaie kamers der „Lady Principal" en van de „Matron", huishoudelijke opzichteresse; verder een prachtige bibliotheek, en de zalen voor Natuurlijke historie, met een kabinet, belangrijk vooral door een eenige verzameling van Noord-Amerikaansche vogels. — Op de daarop volgende verdieping, vijftig voet boven den grond, bevinden zich de rustige, ruime kamers voor zieken en convalescenten, met een liefelijk uitzicht over het omliggend landschap, en de alleszins bezienswaardige „Art gallery", een zaal 30 voet breed en 96 voet lang, met een groot vallicht aan elk harer beide uiteinden. Hier wachtte ons een eigenaardige verrassing. Wij zagen ons door onze geleideresse voorgesteld aan een landgenoot. De leeraar in teeken- en schilderkunst, die op dat oogenblik het oog liet gaan over het werk van de jonge dames, hier en daar achter haar schildersezel of teekenportefeuille gezeten, was een

[1] Er is een jaarlijksche ijsconsumtie van ongeveer 500 ton.

Hollander: de schilder H. van Ingen.[1] Zelf verheugd landgenooten te zien, voerde hij ons rond langs den rijken schat, dien de kunstverzameling bevat: een aantal schilderijen in olie- en waterverf, potloodschetsen en teekeningen, etsen, plaatwerken, busten, bouwkunstige modellen enz., alle met zorg en oordeel gekozen. Onder de schilderijen zijn goede van Sir David Wilkie, Hubbard, Gay, Church, Benjamin West, Weir, Achenbach. Maar uitstekend is bovenal de collectie in waterverf. Zij is de trots van den hoogleeraar-verzamelaar. Daar zijn er van Westall, Pugin, le Keux, Knell, Gavarni, Turner; éen stukske papier o. a., het werk van drie eerste meesters, een schets van den St. Bernard bergpas, waarvan het landschap is van Turner, een lijk in de sneeuw van Charles Stothard en twee honden van Edwin Landseer. Bovendien bevat de kunstgalerij nog een aantal merkwaardigheden, middeleeuwsche wapens en kostumen (wij zagen er o. a. een hellebaard van Frans den Eerste en een volmaakte copie, in electrotype, van Benvenuto Cellini's zilveren schild met den Amazonenstrijd). — Eindelijk: op de allerbovenste verdieping vonden wij, behalve afzonderlijke teekenkamers, met pleisterbeelden en modellen, de kabinetten van mineralogie en geologie. Alles is hier ingericht en gerangschikt met het oog op de eischen van het onderwijs: wetenschappelijk, maar practisch opvoedkundig tegelijk. Het kabinet van mineralogie b. v. doet, in een stelselmatig geregelde orde, de voornaamste mineralen kennen, gerangschikt naar hun aardrijkskundige ligging en tijdrekenkundige wording. Een eerste afdeeling, die der kristallen, geeft reeksen te zien van kristalvormen, in natuur en nagebootst; een tweede is verdeeld in negen reeksen: schaalwijze gerangschikt, achtereenvolgens naar hun glans,

[1] 't Was naar een schilderij van hem: het oude cavaleriepaard, dat een gravure gemaakt werd, bij welke mevr. Bosboom, toen nog mejufvrouw Toussaint, in den Almanak voor het Schoone en Goede, een lief stukje schreef, waarvan de lezing nog aanbevolen mag worden.

kleur, doorzichtigheid, lichtweerkaatsing, phosphorescentie, magnetisch vermogen, specifieke zwaarte, dichtheid, smaak of geur; een derde: de werkafdeeling, bevat mineralen van allerlei soort, bestemd om te worden onderzocht en ontleed; de vierde: de stelselmatige, geeft een wetenschappelijk volledig overzicht van het geheel der mineralogie. — Evenzoo is het kabinet der geologie in bijzondere afdeelingen verdeeld. Hier is die der steenkunde (lithologie), de opeenvolgende mineralen van onzen aardkorst vertegenwoordigend, in twaalf onderscheiden reeksen: de palaeontologische met 300 versteeningen, typen van opklimmend leven in de achtereenvolgende tijdperken der aardvorming, verschillende laagvormingen enz., alles toegelicht door groote geologische kaarten en boetseeringen. Voorts zijn op deze hoogste verdieping van het gebouw nog andere verzamelingen, en in de hoektorens, die de zijvleugels met het middengebouw vereenigen, twee groote waterbakken, waaruit dagelijks twintig duizend gallons van het helderst water, door stoomwerktuigen uit de rivier opgestuwd, door het geheele gebouw worden verspreid.

Doch zelfs als, van onder tot boven, het gansche huis is beschouwd, heeft men niet alles gezien. Op eenigen afstand van het gebouw bevindt zich links een groot gymnastiekgebouw met een fraaie manege onder toezicht van een oud cavalerie-officier, en rechts een sterrekundig observatorium. Het laatste verheft zich, met zijn rond koepeldak, op een rotsheuvel. In die granietrots onbewegelijk vastgezet staan, geheel onafhankelijk van het gebouw waarin zij zich bevinden, en dus voor elke dreuning veilig, op onwrikbare voetstukken van marmer: hier de astronomische klok en chronograaf, daar de spectroscoop en de groote equatoriaal-sterrekijker met een voorwerpglas van 13 duim middellijn en een buis van zestien voet, en een andere door welke de ster Delta in den kleinen Beer, van de vijfde grootte, des morgens te tien uren is waargenomen.

Voorzeker, dat alles is een beschouwing overwaard, en toch dat uitwendige geeft de rechte voorstelling nog niet van wat „Vassar College" eigenlijk is. 't Was ons lief, dat wij daaromtrent meer mochten vernemen. Wij hadden een brief van aanbeveling aan den President John H. Raymond, die zich echter om ongesteldheid verontschuldigde, en dien wij slechts een oogenblik konden zien; maar met groote heuschheid zagen wij ons ontvangen door de „Lady Principal", Harriet W. Terry, die ons in haar kamer een lunch aanbood, en alle gewenschte inlichtingen gaf. Dáaraan en aan 't geen ik gevonden heb in een hoogst belangrijk verslag door den President, op verzoek van de U. S. Commissioner of Education, opgemaakt voor de Weener Tentoonstelling van '73, ontleen ik 't geen ik over den aard en de inrichting van deze school nog meen te moeten mededeelen.

De school wordt beheerd door een „Board of Trustees", onder welke verschillende commissiën over onderscheiden onderdeelen zijn geplaatst. Verantwoordelijk en uitvoerend hoofd, oppertoezicht hebbend over het geheel, geroepen om alle wetten en verordeningen te handhaven, bovendien persoonlijk belast met het zedelijk en godsdienstig onderricht, is de President van het College. Aan zijn zijde staat de „Lady Principal", die een moederlijk toezicht heeft te oefenen over de leerlingen; zij is 't besturend hoofd van de „College family." Zij wordt daarin bijgestaan door negen onderwijzeressen, waarvan elke over eene der „College corridors" is gesteld, en, in voorkomende ziektegevallen, door de „President Physician", de in het huis inwonende dokteresse. Ieder der Professoren is verantwoordelijk chef van zijn of haar departement, zooveel mogelijk vrij in de regeling der werkzaamheden, indeeling der klassen en leiding der hulponderwijzers. Het onderwijzend personeel bestaat uit 42 leden, waarvan de groote meerderheid leeraressen.[1]

[1] In de Catalogue ('t Jaarverslag) vind ik o. a. Maria Mitchell, Ph. D. Professor

Wat de kweekelingen betreft, wier aantal van den beginne reeds op het voltallig cijfer van 400 gekomen en sedert gebleven is; ze zijn verdeeld in twee categoriën: de „students of regular course", — zij, die den geregelden, vollen cursus der „collegiate studies" in een der vakken of faculteiten, geheel of gedeeltelijk volgen, — en de „students pursuing special courses", die zich aangemeld hebben om slechts eenige bijzondere lessen waar te nemen.[1] De eerste vormen de groote meerderheid. Voor haar bestaat de volle cursus in vier jaren, waarvan elk in twee semesters is ingedeeld: het „*Freshman year*", „*Sophomore year*", „*Junior year*" en „*Senior year*". Zij heeten alle „undergraduates". Eerst na behoorlijk volbrachte studie wordt men „graduate" of gepromoveerd, waarbij dan de „Bachelor"-rang wordt verleend. Van het een in 't ander semester kan niet worden overgegaan dan na voldoend afgelegd examen. Daarentegen staat het aankomelingen vrij zich op eens voor een hoogere klasse te doen examineeren, terwijl het kweekelingen, bij gebleken geschiktheid en voldoende kennis, vergund wordt eenige lessen van haar studiejaar na te laten of andere in een hooger klasse te volgen. Een tweejarige cursus van voorbereidend, min of meer gymnasiaal, onderricht, is voor sollicitanten geopend, zoolang over de ruimte in 't gebouw niet geheel voor andere behoeft te worden beschikt. De laatste „catalogue" wijst aan van de „regular students": *seniors* 47, *juniors* 45, *sophomores* 62, *freshmen* 81, *praeparatories* 135, *for special studies* 41; samen 411. — Beneden de 15 jaren wordt geen kweekeling toegelaten. — De vaste som voor „boarding",

---

of Astronomy and Director of the Observatory; Frances Ellen Lord, teacher of Greek and Latin; Alida C. Averey, M. D. Professor of Physiology and Hygiene, President Physician; Adelaide L. Smiley, teacher of Latin; Emma M. Colby, teacher of Mathematics, enz.

[1] Dit laatste staat slechts vrij in bijzondere gevallen, en wordt nooit vergund aan jongere dan van 19jarigen leeftijd.

alle gewone uitgaven daaronder begrepen, is $ 400.[1] Boeken, papier, teekengereedschap enz. worden berekend tegen kostenden prijs. Voor kleeding hebben de kweekelingen zelve te zorgen. „Het is evenwel de uitdrukkelijke wensch", zegt de instructie, „dat de kleeding eenvoudig en onkostbaar zal zijn. Eenvoud in dat opzicht spaart tijd, zorg en geld, drie dingen, die een goed kweekeling voor ernstige doeleinden moet gebruiken. Welke ook de omstandigheden mogen zijn van die hier studeeren, opschik is hier misplaatst en zou getuigen van slechten smaak. Men kieze een kleeding, die geen schade lijdt door flinke lichaamsbeweging en krachtige inspanning. Elke kweekeling zij voorzien van dikgezoolde laarzen, elastieke overschoenen, een regenmantel en van een gemakkelijk en warm morgengewaad voor geval van ziekte." — Over zakgeld wordt geschreven: „honderd dollars 's jaars schijnt een milde uitkeering voor alle uitgaven, boekenaankoop daaronder begrepen. Meer ziet men liever niet in handen gesteld. Vele kunnen zich ruim van al het begeerde voorzien voor een veel kleinere som."

Men ziet het, ook aan dergelijke bepalingen: het denkbeeld om een vrouwen-universiteit te stichten, is niet in zijn uiterste consequentie volgehouden. Daartegen verzette zich, ondanks den Amerikaanschen vrijheidszin en de rechten aan de vrouw daar toegekend, het gezond verstand der oprichters. Mij dunkt, met volkomen recht! Bij het tot stand brengen dezer inrichting zagen zij zich geplaatst tusschen de twee uitersten: aan de éene zij van zulken, die beweerden dat de physieke gesteldheid en plichten der vrouw haar ongeschikt maken voor ernstige en afgetrokken studie, dáar van zulke theoristen, die staande hielden: „de geest kent geen ge-

---

[1] Beurzen uit het „Auxiliary Fund" kunnen alleen gegeven worden aan „students of the *regular course*", en dan nog aan kweekelingen „of superior promise and high scholarship". Die beurzen bedragen niet meer dan $ 200.

slacht." — Met wijsheid, naar 't mij voorkomt, sloeg men den middelweg in. Der vrouw geen minder geestvermogens toekennend dan den man, ging men uit van de overtuiging, dat zij recht mag doen gelden op gelijke ontwikkeling, en die rusten moet op deze opvoedkundige ervaring, dat geen verstandsontwikkeling, mits wèl geleid, aan haar lichamelijk welzijn of maatschappelijke en zedelijke deugden kan schaden, en zij integendeel daardoor te meer geschikt zal worden voor haar vrouwelijke plichten, indien men slechts haar eigenaardige vatbaarheid en behoeften in 't oog houdt. Met éen woord — en dit mag wel bedacht worden bij elke ernstige vraag omtrent den eisch van vrouwelijke opvoeding, zoowel als bij de vaak dwaze redeneeringen over zoogenaamde vrouwen-emancipatie, — de vrouw is, ook in verstandelijk opzicht, geen *mindere* dan de man; zij is een *andere*, en haar eigenaardigheid bestaat minder in onderscheid van geestesgaven en vermogens dan in een verschillend gemoedsleven. Bij haar geen geringer geschiktheid, zelfs voor studie, maar ongelijk veel grooter prikkelbaarheid van natuur. Zij kan volkomen dezelfde vakken aanleeren als de man, doch de wijs van het onderricht voege zich naar haar aanleg. Bij grooter vlugheid, verbeeldingskracht, intuïtie, gave van opmerken en opnemen, van navolging en bewondering, heeft zij minder zelfstandigheid.[1] Men houde dit slechts in 't oog; en de wel onderrichte vrouw zal door een degelijke vorming en ontwikkeling niet alleen meer *mensch* worden, maar ook meer *vrouw* in den waren en hoogsten zin van het woord. 't Zijn deze denkbeelden, die wij van de „Lady Principal" op Vassar, gelijk vroeger in New-York in het „Normal College", als slotsom

---

[1] In Amerika zelf begint men, sedert de gelukkige uitkomsten op Vassar en elders verkregen, dan ook meer terug te komen van het hier en daar gevolgd stelsel om jongelieden en jonge meisjes aan hetzelfde hooger onderricht te doen deelnemen. Niet voor de zedelijkheid, maar voor het belang van ware studie ducht men daarvan nadeelige gevolgen.

van langdurige ervaring, hoorden verkondigen, en waartegen, geloof ik, weinig valt in te brengen.

Door zulke overtuigingen geleid, zagen zich de ontwerpers van het plan der school, als van zelf, gebracht tot de beginselen, welke daaraan ten grondslag behoorden gelegd te worden. De vrouwelijke Hoogere School moest een karakter hebben, *huiselijk* en *wetenschappelijk* tevens, en daarbij zoo *vrij* als orde en regel gedoogen —: *huiselijk*, haar inrichting derhalve niet aan die van een gewone Hoogeschool gelijk, maar een hoogere kostschool, met zoo veel als daar zijn kan van familieleven, toezicht, bescherming, zedelijke en godsdienstige[1] vorming; nogtans niet minder *wetenschappelijk*, zoo ernstig, degelijk, grondig mogelijk[2], „a true COLLEGE in the grade and style of its instruction," ongeveer dezelfde vakken onderwijzend als elk ander „College" van jongelieden; — bij dat alles zoo *vrij* als met een geregelde orde en het welbegrepen belang

---

[1] Ook van deze wordt zeer veel werk gemaakt. De Instructie zegt daaromtrent „while the College is not conducted in the interest of any religious denomination (kerkgenootschap), it is the desire of its managers to make it eminently a Christian School (om er bij uitnemendheid een christelijke school van te maken); there are daily prayers in the College chapel, and a religious service every Sunday, which all the students are required to attend." Een dier Zondagsgodsdienstoefeningen had men mij willen opdragen. Het heeft mij leed gedaan aan dat verzoek geen gevolg te hebben kunnen geven.

[2] Daarom wordt er vooral aan een deugdelijk *grond leggen* van de eerste beginselen de grootste waarde gehecht. Ik lees daaromtrent de volgende behartigenswaardige woorden: „Impatience is sometimes manifested by students and their friends at the time spent in the early part of the course, and great anxiety is expressed to proceed at once to the more attractive studies of the advanced years. But it is a mere waste of time to set young persons, without the proper intellectual preparation, at such work; this has hitherto been the bane of female education, compelling superficiality (de vloek der vrouwelijke opvoeding, die tot oppervlakkigheid dwong), and hazarding both mental and physical health; and against such waste it is the first duty of every school of sound learning to protest. Parents, therefore, who intrust the training of their daughters to this Institution, are expected to accept the fixed conditions of a genuine education, by allowing sufficient time for the healthy unfolding and discipline of their minds." — Gulden woorden, die waarlijk niet uitsluitend voor *vrouwelijke* opvoeding gelden!

der studie bestaanbaar is. Uit dien hoofde zijn de leerlingen slechts tot het eerste semester van het tweede jaar *verplicht* alle lessen der klasse te volgen; later, wanneer geest en zelfstandigheid genoeg gevormd zijn, kunnen zij zich, naar voorkeur en aanleg, tot het een of ander vak van wetenschap of kunst bepalen. Er zijn onderscheiden „Schools" of Afdeelingen (voor talen, wiskunde, natuurkunde enz.), min of meer overeenkomend met de faculteiten aan gewone Universiteiten. Iedere kweekeling kiest, overeenkomstig neiging en tijd, die welke zij volgen wil, en erlangt, na wel volbrachte studie in dat vak, een getuigschrift. Door het verkrijgen van de, voor een of ander onderdeel, vereischte attesten promoveert zij als „graduate" der Inrichting.[1] De leerstof zelve is ingedeeld in negen „Departments" of leervakken. Het eerste: Engelsche taal en letterkunde, omvat de beginselen der redekunst (voor de *praeparatory*), taalkundige ontleding (*freshmenclass*), geschiedenis der letterkunde; woordafleiding en synonymen (*sophomores*); redekunst en logica (*juniors*); opstellen en voordrachten voor alle klassen. Op dergelijke wijze zijn ook de overige vakken verdeeld: 2 Oude en nieuwe letterkunde, omvattend onderwijs in Latijn, Grieksch, Fransch, Hoogduitsch, Oude-, middeleeuwsche- en nieuwe geschiedenis; 3 Wis- en natuurkunde (stelkunde, driehoeksmeting, scheikunde); 4 Sterrekunde; 5 Natuurlijke historie (aardrijksbeschrijving, planten- en dierkunde, mineralogie en geologie); 6 Physiologie en hygiëne (ontleedkunde, geneeskunde en gezondheidsleer); 7 Wijsbegeerte en zedeleer; 8 Teeken- en schilderkunst (ook modelleeren en boetseeren); 9 Muziek (orgel, piano, zang).

Om overspannen der geestvermogens en overladen van het geheugen te voorkomen, mag geene leerlinge meer dan

---

[1] Er zijn twee „degrees": A. B. (Art's Bachelorship) en A. M. (Art's Mastership).

drie der studievakken, met toevoeging van een der laatstgenoemde kunstvakken], tegelijkertijd beoefenen.

Ten einde een denkbeeld te geven van den geest en het karakter der studiën, voeg ik hier nog een kort overzicht aan toe van het doel, dat daarbij is voorgeschreven, en van de opéenvolgende orde der lessen, waarbij ik mij evenwel slechts, als voldoende om een begrip te geven van het geheel, tot een paar voorbeelden bepaal. Het eerste ontleen ik aan de oude klassieke taal- en letterkunde. Het doel dier studie is tweevoudig: *formeel* vooreerst en vooral, om, door die studie, smaak, oordeel, letterkundigen zin te *vormen*; maar *materieel* tevens, om de kweekelingen *kennis* te doen erlangen van het aesthetisch en historisch karakter der Grieksch-Romeinsche wereld en haar letterkundige voortbrengselen. Men stelt zich daarbij geen philologische wetenschap voor in den hoogsten zin van het woord. Stukken uit oude schrijvers gekozen, worden behandeld met het doel om de leerlingen gemeenzaam te maken: *a* met het bijzonder taaleigen, *b* met de hoofdpunten in de ontwikkelingsgeschiedenis der oude talen, *c* met de wetten van vorming en samenstelling in proza en poëzie, *d* met het meest kenmerkende van onderscheiden stijlsoorten, *e* met de geschiedkundige tijdperken, waartoe de geschriften behooren, *f* met leven en beschaving der oude wereld, zoo als die daaruit aan het licht komen. De behandelings*vorm* is deze: eerst zeer langzaam, nauwkeurig, kritisch, woordelijk lezen, *bestudeeren* van enkele bladzijden; later, wanneer deze *volkomen* verstaan zijn en de auteur daaruit gekend is: lezen meer vluchtig en cursorisch. In de lagere klassen bepaalt men zich meest tot het linguïstisch en grammatisch element; in de hoogere staat het aesthetische en historische op den voorgrond. Elke uitweiding evenwel wordt ontleend aan, en moet terugvoeren tot den tekst. Van tijd tot tijd geven de onderwijzers een samenvattend overzicht van het behandelde, in voordrachten,

en voortdurend worden de leerlingen in vertaling geoefend. Ook Latijnsche en Grieksche opstellen worden gemaakt, uitsluitend echter als practische herinnering van taalregels en vormen. De achtereenvolgens behandelde auteurs zijn: voor het Latijn (voorbereidend onderwijs; eerste jaar): Caesar I—III, Virgilius, *Aeneïs* I—II; (tweede jaar): Caesar IV, Cicero, *in Catilinam* I—IV, Virgilius, *Georgica* I—II; *Freshmencl.* (eerst semester): Livius XXI 6; (tweede semester): Horatius, 40 Oden, 3 Satiren, *Ars Poëtica*; (*Sophomores;* eerst semester): Cicero, *de Oratore*, Quinctilianus; (tweede semester): Juvenalis, Satiren III, X, XI, XIV, Plautus, *Captivi;* (*Juniors*) Tacitus, *Germania*, *Agricola;* (*Seniors*) Cicero, *de Officiis.* — Voor het Grieksch: 1e semester: taalregels en etymologie, 2e: Xenophon, 3e: Homerus, 4e: Herodotus, Thucydides, 5e: Demosthenes, *de Corona*; Plato, *Crito* en *Phaedo*; 6e: Sophocles, *Antigone* en *Oedipus Tyrannus.* — Een ander voorbeeld zij genomen uit een gansch ongelijksoortig leervak: de scheikunde. Deze wordt onderwezen bepaald met het oog op 't geen der vrouw meest te pas komt: spijsbereiding, keukenscheikunde, kennis van vergiften en tegengiften, electro-galvanisme, photo-chemie en dergelijke.[1]

Dan reeds genoeg om den geest van het onderwijs te leeren kennen. Laat ik er nu nog slechts bijvoegen, dat de kweekelingen zelve een aantal van kleine clubs of gezelschappen hebben opgericht: *the Philalethean Society*, voor muziek (eenmaal 's maands een concert); de *Société de Sévigné*, voor Fransche taaloefening; *the Society for religious Inquiry* en de *Floral Society*, een vereeniging voor tuinbouw en bloemenkweek.

---

[1] Bij het scheikundig laboratorium bevindt zich een wellicht eenige collectie: een verzameling van een groot aantal fabriekproducten, als wol, papier, leder, staal enz., in de opéenvolgende stadiën hunner bewerking, van de eerste ruwe grondstof tot het geheel afgewerkt product, — een voortreffelijk middel om een duidelijk begrip te geven van den fabriekarbeid.

Doch ik mag mij niet langer met dit onderwerp bezig houden. Zoo ik, in 't oog van sommige lezers, onevenredig lang daarbij stil stond, 't is omdat het èn een zaak geldt als die der vrouwelijke opvoeding, ook in Europa aan de orde, èn een inrichting, door haar wezenlijke voortreffelijkheid, eenig in haar soort. „Vassar College" is, hoezeer evenmin volmaakt als eenig menschenwerk, metterdaad een model Hoogere school voor meisjes, niet gebouwd op afgetrokken en overdreven theoriën, maar op ervaring en menschenkennis. Zij heeft haar proeftijd zegevierend doorstaan in de schatting van het groote publiek, naar het oordeel van de meestbevoegden, in 't oog van haar eigen kweekelingen vooral, en heeft reeds kostelijke vruchten afgeworpen. „Onze uitstekendste discipelen", zeide ons de „Lady Principal", „worden over het geheel de beminnelijkste vrouwen; dwaze emancipatie-theoristen komen uit Vassar niet voort." — Met het volste recht mocht de „President" in zijn officieel verslag aan de Regeering de volgende woorden uitspreken, niet zonder billijke fierheid gezegd: „Onze instelling heeft het stellig bewijs geleverd van de volkomen geschiktheid der vrouw voor een grondig, stelselmatig en veelomvattend onderricht, *met inachtneming van de behoeften harer natuur*. Onder die voorwaarde is deze school een afdoende weêrlegging van vroeger vooroordeel. Haar leerzalen staan open voor het onderzoek van bevoegde beoordeelaars; hare dochters behoeven geen vergelijking te ontzien met jonge mannen in gelijke omstandigheden. Wat lichamelijk welzijn betreft, zij tart de aanwijzing van eenig ander vierhonderd-tal jonge vrouwen, in opvoedingsgestichten of daarbuiten, dat haar kweekelingen zou overtreffen. Waant men, dat studie en geestontwikkeling schaden aan vrouwelijke bevalligheid en verfijning, een bezoek op Vassar zal van dien waan genezen. Geen deel van ons stelsel heeft zóo voldoende vrucht geleverd als de maatregelen gevolgd voor lichaamsgezondheid en zedelijke

vorming,[1] een uitkomst ongetwijfeld vooral aan het waakzaam toezicht van de „lady Principal" en de „resident Physician" te danken." — Ik voor mij mede, geloof, dat „Vassar College", bij de groote taak daar aanvaard, metterdaad de zinspreuk gestand doet, als opschrift van zijn zegel gekozen: „Purity and wisdom".

Dan ik keer tot mijn reisverhaal weêr. Het was tegen den avond, toen wij aan het station te Poughkeepsie terug waren, om de reis naar het Noorden te vervolgen. De onvergetelijke Catskill-bergen en het stadje Hudson gingen wij dus in het donker voorbij, en 't was ongeveer elf uren eer wij te Albany kwamen, waar wij door ds. Zweemer en een ouderling van diens Hollandsche gemeente — bij wien we logeeren zouden —, den heer de Rouville, opgewacht werden.

De volgende dag, na een echt Hollandsch ontbijt, werd besteed tot het bezichtigen der stad. Albany, aan den westelijken oever der rivier, 144 mijlen ten noorden van New-York, is een stad van ongeveer 80,000 inwoners, de hoofdstad van den Staat New-York, de voorname marktplaats voor de landbouw- en fabriekvoortbrengselen uit het Westen, langs het Erie-kanaal, aangevoerd, en het vereenigingspunt van de Susquehanna-, Saratoga- en New-York Central-spoorwegen, die, door middel van een groote ijzeren en steenen brug, drie kwart mijl lang en voor $ 1,150,000 gebouwd, met

[1] Omtrent de zedelijke en godsdienstige vorming wordt opgemerkt: „Entire freedom of thought is allowed and encouraged, light is welcomed from whatever quarter, and special interest is attached to the more recent and advanced phases of opinion. At the same time the professor endeavors to inculcate, both by precept and example, a prudent conservatism and proper respect for authority, and, by every legitimate influence of explanation and reasoning, to establish intelligent convictions of the reality of man's spiritual existence, of the certainty of his knowledge within definable limits, and of his responsibility to moral laws as an ultimate fact of his nature". — Ziedaar echt Amerikaanschen vrijheidszin met eerbied voor godsdienstig-zedelijke beginselen verbonden!

de spoorwegen naar het Zuiden en Oosten vereenigd zijn. — Haar oorsprong dagteekent van 1614. De Hollandsche kolonie droeg toen den naam van Willemstad, ook wel Beverwijk, en het fort, daar opgericht, dien van Fort Oranje. Later, na de verovering door de Engelschen, werd zij Albany genoemd naar den Britschen Kroonprins James Stuart, Duke of York and Albany. Van de oude stad is weinig of niets meer over. Slechts een zeer enkel huisje met trapgeveltje, krulankers en luifel, als curiosum gespaard, spreekt nog van den ouden tijd. De tegenwoordige stad is fraai, vooral het nieuwste of hooger gedeelte. De voorname straat, State street, stijgt van de rivier (het bedrijvig handelskwartier,) naar een vlakken heuvel, met een breed „square" door publieke gebouwen omringd. Aan éene zijde staan de schoone marmeren „City Hall" en het „State House", aan de andere het tegenwoordig „Capitool" (gouvernementshuis van den Staat), een oud en somber gebouw, dat echter zeker karakter van grootheid niet mist. Nogtans, al werd dat gebouw in de dagen zijner oprichting, toen het van zijn heuvel neêrzag op wildernissen grootendeels nog door Indianen bewoond, als een wonder van bouwkunst begroet; thans acht men het den Staat New-York en diens politieke hoofdstad niet meer waardig, en men heeft zich in 't werk gesteld om een ander op te richten, aan de werkelijkheid van 't heden en aan de grootsche verwachtingen, die men van de toekomst durft vormen, beter geëvenredigd. Onmiddellijk achter het oude Capitool verrijzen langzamerhand, op basementen van licht graniet, de als gepolijst marmer glinsterende muren van een gebouw, dat, in zijn rijken Renaissance-stijl afgewerkt, ongetwijfeld een der schoonste gebouwen van Amerika zal wezen. De kosten zijn berekend op ruim 10,000,000 dollars, en 't is zeer de vraag, of het zelfs voor die som te voltooien zal zijn. Nu reeds zijn er ongeveer $ 4,000,000 aan besteed, en nog staan slechts de

onderste twee verdiepingen.[1] Het maakt evenwel, ondanks dien nog onvolkomen toestand, geen minderen indruk. Integendeel: bij het in werking zien van die kolossale kranen en windassen, stoomzagen en hamers, bij het aanschouwen dier vervaarlijke steigers, waarover zware locomobilen sporen, en vooral bij het afdalen in de keldergewelven, waar nu ten deele nog de grondslagen bloot liggen, die later verborgen zullen zijn, erlangt men eerst recht een denkbeeld van de grootte van het werk. Het is een echt Salomonische reuzenbouw. De diepste grondslagen zijn uitgehouwen uit de harde rotskern (de *living rock*) van den heuvel, en vormen een oploopend trapgevaarte waarop de eerste steenlagen van den muur zijn nedergelegd. Die onderste lagen zijn van steenblokken, 25 voet lang, 8 voet breed en 4 hoog. Elk dier blokken heeft een wicht van 40 ton, en 28 van de sterkste paarden waren noodig om een enkel daarvan een klein eind wegs te vervoeren. Maar 't waarlijk groote van een werk als dit is niet het verbijsterende van de afmetingen en cijfers, niet de kunstzin en werktuigkunde daarbij aan den dag gelegd, de architectonische[2] en technische verdienste, hoewel beide alleszins bewondering verdienen; 't is evenmin de milde vrijgevigheid, waarmeê Regeering en vertegenwoordiging — d. i. hier 't volk zelf, — onbekrompen de grootste sommen ten beste geven, waar 't er op aankomt een waardig nationaal monument te stichten, ofschoon ook dit mag worden gewaardeerd; het eigenlijk groote in dit alles is — 't zedelijk krachtgevoel,

---

[1] Eene afbeelding van het gebouw, naar het ontworpen plan, vindt men in het vignet aan het einde van dit hoofdstuk. De groote middeltoren zal een hoogte moeten hebben van 365 voet. Naar dit gegeven kan men zich, bij het zien van het plaatje, gemakkelijk een begrip vormen van de overige afmetingen.

[2] Over de eerste konden wij nog eenigszins beter oordeelen door het bezichtigen van een model in hout op zeer groote schaal, dat zich in de bouwloods bevindt. Het is zóo groot, dat men op een verheven omgang klimmen moet om, over het dak, op de binnenplaatsen te zien, en een vrij hoogen ladder bestijgen om bij den toren te komen.

dat daarin spreekt, 't fiere zelfbewustzijn van een volk, dat zijn geloof aan eigen kracht en toekomst op die wijze uit. De Staat New-York wil 't in zijn Capitool der wereld als te zien geven, dat het van zijn toekomstige ontwikkeling zeker is, en de „Empire State" zijn en blijven zal. Volkstrots en ijdelheid, zal men zeggen; 't zij zoo, maar 't is een hoogmoed, die wonderen werkt. In dat licht beschouwd, is een bouwwerk als dit een daad van zedelijke kracht, en ligt daarin een denkbeeld, als geen Egyptische pyramiden of Assyrische paleizen, geen Escuriaal of Vaticaan voor den geest roepen, als slechts min of meer door onze Nederlandsche stadhuizen van Brussel en Leuven, Middelburg en Amsterdam, echte gedenkteekenen van burger- en vrijheidszin, op kleiner schaal wordt vertegenwoordigd. Zulke dingen zijn in zekeren zin hier te merkwaardiger, omdat de Amerikaan in al wat voor dadelijk nut dienen moet, steeds alle overbodige weelde veracht, en alleen voor 't geen strikt noodig is, oog schijnt te hebben. Vele zijner bouwwerken hebben een onaanzienlijk, onafgewerkt, voorloopig karakter, zijn slechts wat ze, strikt noodig, behoeven te zijn. Spoorwegstations zijn meest weinig meer dan doelmatig ingerichte loodsen, bruggen soms niet dan hecht samengevoegde balkensteigers. Maar laat het er om te doen zijn, een gebouw op te richten, dat Staat of stad tot eer moet strekken, en — men ontziet geen weelde, en sticht een reuzenbouw gelijk Albany's Capitool, dat na een reeks van eeuwen nog ongeschonden kan staan. Een volk, dat zóo weet te handelen, is tot groote dingen bekwaam, en geeft het recht niet aan zijn toekomst te twijfelen.

Niet in de toekomst, maar in het verleden verplaatste ons 't geen wij daarop gingen beschouwen: de „State Library", met zijn omtrent 60,000 boekdeelen in een gedeelte van het oude Capitool. 't Is een belangrijke boekverzameling met een aantal merkwaardige bescheiden. Onder de

eerste zag ik een vrij groote verzameling oude Hollandsche boeken en pamfletten, tamelijk ordeloos op een galerij bijéengehoopt. Veel belangrijks scheen mij echter daaronder niet te zijn. Er waren o. a. vele politieke vlug- en hekelschriften uit den strijd van Patriotten en Oranjeklanten, geschriften, die hier zeker zelden uit hun stoffigen schuilhoek komen. 't Geen mij onder de handschriften meest trok, was niet de oorspronkelijke schenkingsbrief van Fort Oranje door Karel II aan den Hertog van York en Albany, maar de authentieke acte van de vrijverklaring der slaven, Lincoln's vermaarde „Emancipation Proclamation" van 22 September 1862, met de gezegende verklaring, „that on the first day of January 1863 all persons within any State, the people whereof shall be in rebellion against the United States, shall be then, thenceforward, and forever free." Iets anders boeide mede mijn aandacht: een oorspronkelijk aanteekenboekje van ontvangst en uitgaaf, eigenlijk huishoudboekje, van Washington's hand. Welk een verwonderlijke nauwkeurigheid en uitvoerigheid! De zeer breedvormige blaadjes vertoonen een weefsel van lijntjes, en zijn afgedeeld in honderden vakjes. Eenige hoofdrubrieken: spijzen, dranken, verlichting, brand, enz., splitsen zich in onderafdeelingen voor: *brood*, *vleesch*, *visch*, *eieren*, *groenten*; de verschillende soorten wederom stelselmatig gerangschikt, en dan in de eindkolommen de gezamenlijke uitgaven van ieder artikel en die van dag en week afzonderlijk opgeteld, alles geschreven in Washington's eigen, nette, duidelijk leesbare hand. Niet éene zeker onder duizend huismoeders, die zoo stipt boekhouden zou; geen bankierskasboek, waarin millioenen verantwoord worden, dat het verbeteren kan. En 't gezamenlijk bedrag der weekuitgaven beloopt, voor den President en zijn gezin, dooréen — tusschen de 4 en 5 dollars! [1]

[1] Het is waar: toen — nagenoeg honderd jaar geleden — had het geld heel wat grooter waarde dan nu, en daarbij was de geheele levenswijs veel eenvoudiger. Huis-

Er is in die vergedreven netheid en nauwkeurigheid iets, dat bevreemdt, bijna ergert. Is dàt de groote Washington, een der eerste krijgs- en staatslieden van zijn eeuw; had hij, bij al zijn zorgen en plichten, tijd en hoofd voor zulke nietigheden? Is deze stiptheid iets anders dan beuzelende kleingeestigheid? Zulk oordeel is niet altijd licht uit te maken. Om het rechtvaardig te doen, moet men iemand grondig kunnen beoordeelen. Voor den éen is ziekelijke neiging en beuzelachtige liefhebberij, 't geen bij een ander uit plichtgevoel en zelfverloochening voortkomt. Wat Washington betreft: als wij nagaan hoe hij, die door zijn krijgsbeleid de jeugdige republiek vrijvocht, haar andermaal, door een wijs en zuinig geldbeheer, redde, toen de schatkist was uitgeput en de hulpbronnen schenen verdroogd; hoe diezelfde man, die hier de onsen vleesch berekent en elke cent nacijfert, in dezelfde dagen den hooggestegen schuldenlast van den Staat met kloekheid aanvaardt, 's lands krediet vestigt, en, door stipte trouw en eerlijkheid, de grondslagen helpt leggen van 's volks toekomstige welvaart; dan kunnen wij niet nalaten aan dit huishoudboekje een hooge zedelijke waarde toe te kennen; dan aarzelen wij niet te zeggen: de man, die de afgod zijner natie was, verdient hierin vooral onze bewondering. Neen: dit is geen kleingeestigheid, behagen scheppend in beuzelingen, maar ware grootheid van ziel, groot genoeg om zelfs het geringe niet te verzuimen; 't is de verdienste van hem, die, omdat hij *in het kleine getrouw* is, mede tot het grootste in staat is. Het huishoudboekje van Washington, met zijn weekuitgaven van enkele dollars, heeft den grond-

---

raad en kleeding waren soms kostbaar, maar dan ook bijna onverslijtelijk, en de tafelbehoeften èn soberder èn goedkooper. Met dat al blijft het verwonderlijk en bewonderenswaardig, dat een Washington van zulke som met de zijnen leefde. En dan vergelijke men daarbij, hoe thans de eerste de beste jonge kwast in New-York zeggen zal, dat men er niet ordentelijk (?) leven kan, wanneer men geen $ 5,000 's jaars te verteren heeft!

slag gelegd van het prachtig reuzencapitool, dat wij ginds zien verrijzen.

Dat nogtans met beperkte middelen nog betrekkelijk veel kan worden gedaan, bemerken we, waar wij met ds. Zweemer het in aanbouw zijnde kerkje bezoeken, dat voor de Hollandsche gemeente wordt opgericht. Het is een klein en eenvoudig, maar net en doelmatig gebouwtje, met vrij ruime pastorie in de onderverdieping. Het geheel zal niet meer dan $ 11,000 kosten en eerlang worden ingewijd. Vooralsnog komt de Hollandsche gemeente samen in een der daartoe welwillend door de Regeering afgestane zalen van het stadhuis, ruim genoeg voor het kleine kuddeke, voor 't welk ik in dien avond predikte, omringd door de portretten van de achtereenvolgende gouverneurs van den Staat, die ons van de muren, met verbaasde blikken, schenen aan te staren.

Boston, 1 Februari.

Donderdag, 29 Januari, verlieten wij Albany, niet zonder dat ik mij de belofte had laten afdwingen om daar eerlang terug te komen om een openbare voordracht te houden ten voordeele van den bouw der nieuwe Hollandsche kerk. 's Namiddags half drie namen wij plaats op de „Boston and Albany R. R." om tegen middernacht alhier aan te komen. De weg voerde, langs het zuiden van Vermont en New-Hampshire, den Staat Massachusetts in zijn geheele breedte tot de Oostkust door. Wij zien — althans zoolang het daglicht zien toelaat — een landschap minder aantrekkelijk door natuurschoon dan door een algemeen voorkomen van netheid en welvaren, dat vooral den Nederlander aangenaam aandoet. Die welvaart is niet te danken aan groote vruchtbaarheid van den bodem. Integendeel: de grond is dor en schraal, en men zou bijna gelooven aan de waarheid van het zeggen, dat de schapen hier den snoet afslijpen om de grasprieten

van uit de rotsspleten uit te rukken. Maar een dorre bodem kweekt, door tot inspanning te nopen, doorgaans welvarender bevolking. In Europa hebben Schotland en Brandenburg 't verder gebracht dan Spanje en Italië. Ook hier zijn de twee groote gegevens inheemsch, die een vruchtbaarmakenden arbeid voortbrengen. Kennis en godsdienstzin hebben die welvarende steden en dorpen tot stand gebracht, die fraaie, rijke landhuizen, half tusschen het geboomte verscholen, die nette, roodgeschilderde hoeven, nu zoo geestig uitkomend tegen de witte sneeuw. Massachusetts, de voornaamste Staat van Nieuw-Engeland, is het land van kerken en scholen, waar het godsdienstleven krachtigst bloeit en het onderwijs meer ontwikkeld is dan ergens ter wereld, waar daglooners degelijke boeken lezen en fabriekmeisjes de avondscholen blijven bezoeken en artikelen in tijdschriften schrijven. Het is het vaderland der oude Puriteinen, wier overgeleverde ernst en zedelijkheid zich huwt met de vorderingen van onze negentiende eeuw. Wij gaan tal van plaatsen voorbij met oud-Hollandsche of Bijbelsche namen, als Kinderhoek en Canaän. Er zijn enkele, waar wij ons gaarne zouden hebben opgehouden. Nog liever dan in Springfield, de groote wapenfabriek der Vereenigde Staten, met 700 werklieden — gedurende den oorlog waren er 3,000, — had ik het kleine „Shaker-village" bezocht, nu slechts op een afstand gezien: de kolonie van die zonderlinge secte van ongehuwden, vrome Communisten en nijvere dwepers, die, met hun fabricage van borstels, rozenwater en gedroogde vruchten onledig, in stillen eenvoud en afzondering voortlevend en in de vereering van hun „mother Ann" gelukkig, de woelige menschenwereld daarbuiten laten voor wat zij is. Wij zagen toch eenigen van de „broeders" en „zusters", de eersten met hun van voren kort afgesneden, van achter lang neêrhangend haar en blauwe overjas, de andere in het eenvoudig grauwe gewaad. In onzen spoorwagen ontmoetten wij weêr een ander type,

een rondgaand Wesleyaansch prediker, het gansche land doorreizend, soms drie of vier maal op éen dag op verschillende plaatsen optredend, naar hij ons verzekert bijna 500 maal in 't jaar, om overal bekeerlingen te werven. Hij laat ons een naamlijst zien van „converts" gedurende de laatste maand: eenige welgevulde bladzijden. Dit laatste is zóo zonderling niet, als 't ons zou kunnen schijnen. In Amerika leven duizenden, vooral in de meer afgelegen streken, buiten eigenlijke kerkelijke gemeenschap. Wanneer dezulken, door overtuiging gedrongen, een nieuwen weg willen bewandelen, zich aan een kerkgemeenschap aansluitend en de gelofte afleggend met hun vorigen wandel te breken, geen sterken drank meer gebruiken, den Zondag vieren enz., met éen woord, „confessing Christians" worden, dan beschouwt men hen als „converts." Het geldt dus een uitwendige daad, die zich laat constateeren, en die, zoo al geen afdoend blijk van oprechte, hartgrondige bekeering, toch veelal als teeken en waarborg mag beschouwd worden van meer ernst en veranderden zin. Onze reizende apostel is een eenvoudig, opgewekt en beminnelijk man, en, ondanks zijn vrij gevorderden leeftijd, blijkbaar begiftigd met een gezondheid en kracht, die hem bij zijn rusteloozen arbeid uitnemend te stade komen. Hij is bovendien iemand, die op zijn menigvuldige reizen veel gelezen, waargenomen en nagedacht heeft, en wien 't aan opmerkingsgave noch menschenkennis ontbreekt. Bij die onderhoudende gesprekken valt ons de weg niet lang. En zij 't landschap op zich zelf eentonig; nu is het schoon, op een dier prachtige winterdagen, waarvan Amerika het monopolie schijnt te bezitten, en blijft dat nog, als de zon is ondergegaan, en de maan haar zilverglans over het witte sneeuwkleed werpt.

Een aardig inkomen in de stad was het dien avond. De omnibus, waarin wij plaats namen, was een groote, nagenoeg open wagen — zelfs in 't midden van den winter

gebruiken Amerikanen liefst open rijtuigen, en zij hebben daarin, even als de Russen, gelijk —, op een groote slede geplaatst, en in stuivende vaart vloog het, bij het klappen der zweep en het vroolijk gerinkel der bellen, over den harden, schitterenden sneeuwvloer. Amerikaansche paarden hebben nauw zulke aansporing noodig. De onzen rennen voort in dolle vaart, breede en enge straten door, alsof hun of voor 't minst ons leven er aan hing. Zulke sleden zijn algemeen. Zoodra de wintervorst voor goed heerscht en de grond bevloerd is met het dicht en hard sneeuwplaveisel, dat dan in Boston en Albany, in den regel, maanden achtereen ongeschonden blijft liggen, worden de sleden voor den dag gehaald, en karren, vrachtwagens, koetsen, „buggy's", van hun wielonderstel afgenomen en op sleden geplaatst. Wij worden door onzen omnibus gevoerd naar „Revere House", het meest „fashionable" hotel van de stad, en laten ons, na de vermoeienissen der laatste dagen, de weelde welgevallen, die men in een der fraaiste kamers, met badkamer annex, van een „first-rate" Amerikaansch logement kan genieten. Het hotel staat aan den hoek van een onregelmatig plein, „Bowdoin Square", waarop verschillende hoofdstraten uitloopen, in 't midden der stad. Wat ons 's morgens, bij het uitzien naar het vroolijk, levendig straattooneel, eerst in 't oog valt, zijn — de zwermen duiven, die overal van de omliggende nokken neêrstrijken, om, over de sneeuw rondwandelend, te zoeken naar wat uit de huizen voor haar nedergeworpen is. Wat de gans in Rome was, wat de ibis in Egypte en de ooievaar in 's Gravenhage is, wat de musschen zijn in New-York, dat zijn de duiven hier, geliefkoosd en dus ook gemeenzaam. Geen dieren zijn schuw, wanneer de mensch ze niet kwelt.

Maar wij bleven niet lang in het hotel toeven. Ondanks de fel nijpende kou — 't was nu eenige graden onder nul — wilden wij zoo veel mogelijk rondzien. Boston is een,

in meer dan éen opzicht, merkwaardige plaats, de hoofdstad niet slechts van Massachusetts, en de tweede handelsstad van het Noorden, met een sterk aangroeiende bevolking van reeds nagenoeg 300,000 inwoners, en een gunstige, schilderachtige ligging, maar daarenboven ook belangrijk door haar geschiedkundig verleden en geheel eigenaardig karakter. — Zij is eene van de oudste steden der Unie; zij had reeds eenige beteekenis in dagen, toen New-York nog een vlek was en Philadelphia een woestijn. De kusten in de nabijheid werden 't eerst in Amerika door Europeanen bezocht: reeds omtrent het jaar 1000 door de Noordsche zeevaarders Leif en Thorwald, die aan 't land den naam van „Vinland" (wijnland) gaven. Eeuwen zouden echter nog verloopen eer de gebroeders Cabot, op 't eind der 15de eeuw, langs de kusten zeilden, en kaptein Smith in 1614 een kaart van de kust en de eilanden ontwierp. En de eigenlijke geschiedenis van Massachusetts vangt eerst aan op den gedenkwaardigen dag, die de geboortedag van de Noord-Amerikaansche Republiek mag heeten, dien 21 December 1620, toen de „Pelgrimvaders", uit Delftshaven uitgezeild, de *Mayflower* verlieten en te Cape Cod (Kabeljauwskaap), een voorgebergte aan de Atlantische Zee, op geen grooten afstand zuidoostelijk van hier, voet zetten op „Plymouth rock". Eerlang was de kust hier en daar bevolkt met kloeke en ondernemende immigranten, en niet lang bleef de plaats van het later Boston onopgemerkt. Nabij de zee, aan de uitmonding van de Charles River, met voortreffelijke havens door omliggende rotskusten beschermd, lag een ver vooruitspringend schiereiland, slechts door een smalle, lage moerasstreek met het vastland verbonden. De Indianen noemden het Shawmut (zoetwateroord), de Engelschen *Trimount*, om drie daar gelegen heuvels. Hier had zich in 1623 een Anglikaansch geestelijke, Blackstone, gevestigd. In 1630 kwamen er eenige Puriteinen uit de Engelsche stad Boston zich neêrzetten,

mannen, gelijk al hun geestverwanten, van harden, scherpen stempel, vroom en kloek, maar zeker niet uiterst gemakkelijk in den omgang, en van onverdraagzame heerschzucht niet vrij. Althans Blackstone kon het met hen niet vinden. Hij verklaarde, dat hij Engeland verlaten had, omdat hij de Lords Bisschoppen niet lijden mocht, maar zich nu ook niet dacht te voegen naar de willekeur der „Lords Broederen", en verkocht in 1634 voor £ 30 zijn recht op den grond. Intusschen: al waren ze ietwat onhandelbaar en eenzijdig; mannen van stilstand en lijdelijkheid waren ze niet. In 1631 liep een eerste scheepje: „the Blessing of the Bay", van stapel; in 1632 was de eerste steenen kerk ingewijd; in 1638 reeds werd „Harvard College" gesticht. De plek, door een der eerste kolonisten, zeker geen optimist, „een huiveringwekkende wildernis" genoemd „in het bezit van barbaarsche Indianen, uiterst guur, ongezond en schraal, niet geschikt voor bebouwing, maar wel om het volk ellende te doen lijden"[1], — die plaats is van lieverleê gansch van voorkomen en gedaante veranderd. De smalle, drassige landtong, waardoor het steenachtig schiereiland met het achterliggend land meer samenhing dan verbonden was, is, door inpoldering en bedijking van schorren en banken, een breede landtong geworden, met ruime straten en „avenues", waar prachtige huizen en trotsche boomen elkaar afwisselen, en die nu 't oude Boston met zijn bloeiende en bevallige voorsteden, en verder met de schilderachtige Boston Highlands vereenigt. Op een afstand gezien, vertoont de havenstad, wier vroegere drie heuvels zich niet meer laten onderscheiden, als een van rondom opstijgende hoogte, in den vorm van een geknotten kegel met zeer breede basis, door het ronde koepeldak van het „State House" gekroond, en aan de landzij ingesloten door

[1] „A hideous wilderness, possessed by barbarous Indians, very cold, sickly, barren, unfit for culture, and like to keep the people miserable".

een rijzend ampitheater van eenige achtereenvolgende heuvelenreeksen. Uit de verte, in haar geheel overzien, geen regelmatiger stad dan Boston; maar van nabij, in bijzonderheden waargenomen, geen zoo ordeloos, men zou bijna zeggen zoo redeloos gebouwd, in geheel Noord-Amerika. Welk een verschil met den symmetrischen aanleg van andere steden, van Washington b. v.[1]! Hier overal tal van nauwe, bochtige straten, uitloopend tegen een muur of in een donker slop, of terugbrengend nagenoeg tot de plaats waarvan men uitging. — Over 't geheel heeft Boston een oud, niet-Amerikaansch voorkomen. Er is iets meer Europeesch in den bouwtrant der huizen en in de voorsteden, in 't landelijk Roxbury en Brookline vooral, waar de groene heggen langs de wegen, en de parken met zwaar geboomte, die de landhuizen omringen, de verbeelding onwillekeurig in Engeland verplaatsen. Men denke zich echter Boston, om zijn meer ouderwetsch karakter, gansch niet naargeestig of somber! Integendeel. De huizen der aanzienlijken zijn hier zelfs bij uitstek fraai, en de schoonste kwartieren, rondom het park, hebben een vriendelijk lachend voorkomen. De „Boston Common" (48 acres gemeene weide en paradegrond) en de „Public Gardens" (22 acres) zijn vereenigd tot een smaakvol aangelegd park, dat wel bij geen Central Park in New-York of Fairmount Park in Philadelphia te vergelijken is, en eigenlijk eer een zeer groot „square" zou moeten genoemd worden, maar dat toch, met zijn zwaar geboomte, vijvers en kleine heuvels, zijn fonteinen en standbeelden[2], een waar sieraad is van de

---

[1] Men vergelijke, zoo men wil, wat ik daarover schreef, deel I, bl. 197.

[2] Onder deze zijn enkele ware kunststukken, o. a. een fontein, in Parijs vervaardigd, met bronzen standbeelden van Neptunus, Amphitrite, Acis en Galatea, waarvan copiën gemaakt zijn voor Lyon en Alexandrië, en een fraai beeld van *Hera Anadyomene* (Venus uit het water opstijgend,) dat, als de waterwerken springen, als door een sluier van neêrdroppelend water zich vertoont, en daarom bij het volk bekend als „the maid of the mist". — Men is nu bezig nabij den ouden

stad, en een geliefkoosde verzamelplaats van oud en jong.

't Zijn nu de dagen niet meer, toen onder den „ouden olm" ginds, wiens tweehonderdjarige stam, thans door ijzeren hoepels en zeildoek beschermd, heel wat dingen heeft zien gebeuren, het besluit werd afgekondigd, dat geen verslagene in een tweegevecht een eervolle begrafenis mocht erlangen, maar afzonderlijk zou begraven worden, met een staak doorboord [1]; de dagen, toen op gindsche „Commons" vermeende tooverheksen werden terechtgesteld en ontrouwe vrouwen gebrandmerkt in 't gelaat. Van het hard en hoekig Puritanisme zijn de ruwe en kantige omtrekken lang afgeslepen en verzacht door de hand van den tijd. Maar toch, de oude geest van ernst en kracht is niet *geheel* uitgestorven, en het verleden heeft te diepe indrukken gemaakt, dan dat het spoorloos zou zijn verdwenen. Boston behield nog immer iets deftigs, dat New-York mist, en dat men evenmin elders in het democratisch Amerika vindt, ook weder geheel iets anders dan het meer burgerlijk statige en stijve van Penn's kwakerstad. Hier wonen oude familiën, de „high respectabilities", zoo als ze zich gaarne laten noemen, de *aristocratie* van de Republiek. Een zekere ernst en bedaardheid kenmerkt den geest der bevolking, en met kalm zelfbehagen doet men er zich aan te goed inwoner van de „intellectueele hoofdstad", het „Amerikaansch Athene", te zijn. Echte Bostoners zien op New-Yorkers neêr als bekrompen materialisten; dezen maken hen weêrkeerig uit voor droomende idealisten.

---

olm, op een heuvel, een nationaal gedenkteeken op te richten, dat 90 voet hoog moet worden, een zuil, door heldenbeelden en allegorische figuren omringd, en die gekroond zal worden door een kolossale *Amerika*, staande op een hemisfeer door vier groote adelaars bewaakt.

[1] Barbaarsch en onredelijk, zegt men wellicht. Nog minder barbaarsch en onredelijk, naar 't mij toeschijnt, dan het zoogenaamd *eergericht* in onze negentiende eeuw, wanneer dit de ergerlijke dwaasheid van het duel verdedigt of vergoelijkt, ja zelfs tot op zekere hoogte voorschrijft als plicht.

Na dit alles over het algemeen voorkomen en karakter der stad, mag ik niet veel meer zeggen van de onderscheiden publieke gebouwen, die wij gingen zien, al zijn onder deze vele merkwaardig. Daar is, onder tal van nieuwer en prachtiger kerken, de „Old South Church" van 1729, nu, helaas! het slopen nabij, waar Benjamin Franklin gedoopt is en Whitefield heeft gepredikt, en waar sinds honderd en zestig jaren — huivert niet voor dien vreeselijken naam, o, Nederlandsche liberalisten! — jaarlijks de „election sermons", *verkiezingspreeken*, gehouden zijn voor Wetgevende macht en Regeering; daar is de prachtige „Masonic Temple", het heiligdom der vrijmetselaars, in rijken middeleeuwschen stijl; de „City Hall", een stadhuis van wit graniet, op welks voorplein een fraai bronzen standbeeld van Franklin, door Greenough, op een voetstuk van *verde antique;* de geschiedkundig merkwaardige „Faneuil Hall" („the cradle of American liberty"), waar, vóor de dagen van den onafhankelijkheidskrijg, de mannen der revolutie plachten samen te komen, en de patriottenclub van de „Sons of Freedom" en van de „Minutemen" (*mannen, elke minuut vaardig*) werden gevormd; daar is het „Boston Museum", een verzameling den naam van Museum nauwelijks waard, een Barnum-achtig geheel van naturaliën, mummiën, fossielen, wassen beelden, een Japansche meermin (half aap, half visch, kunstig saamgelijmd en verlakt); daar is de veel rijker en beter geordende kunstcollectie van het „Athenaeüm", het beste museum, dat ik in Amerika vond. Men ziet er schoone marmerbeelden en bronzen, (*de eerste inspiratie van Columbus*, een wonderschoon beeld van den Italiaan Montaverde; een *Orpheus in den Hades* van Crawford, en een prachtige *Venus Victrix* van Greenough), zeer fraaie afgietsels van antieken en moderne, o. a. een rijke verzameling bustes van Romeinsche keizers, de meeste kennelijk naar het leven genomen; driehonderd schilderijen bovendien, meest van eerste meesters: *Washington en zijn vrouw*

door Stuart, *Priamus en Hector* door Trumbull, *Eberhard de Greiner bij het lijk van zijn zoon* van onzen Ary Scheffer, kleiner en, naar 't mij voorkomt, ouder dan het anders volkomen daarop gelijkend stuk in het Museum Boymans te Rotterdam, enz., enz. — Nog éene openbare inrichting mag ik niet onvermeld laten, van alle in deze stad, althans in mijn oog, de merkwaardigste, dagteekenend van 1852; ik bedoel de „Public library", een Bibliotheek en Leesmuseum met 193,000 boekdeelen en 100,000 vlug- en tijdschriften, kosteloos toegankelijk voor allen. De boekerij staat open 't geheele jaar door, uitgezonderd de Zondagen en de groote nationale feestdagen [1], van negen uren 's morgens tot tien uren 's avonds, de leeszalen bovendien ook des Zondags van 2 tot 9 p. m. Alle bepalingen zijn zoo mild en vrijgevig denkbaar, gemaakt om het groot publiek te gerieven en als 't ware uit te lokken van de aangeboden gelegenheid gebruik te maken. De onderscheiden leeszalen — waaronder de groote, met zitplaatsen voor ruim honderd lezers en een zeer rijke verzameling van tijdschriften, — zijn open voor alle personen boven de 14 jaren, die voegzaam gekleed zijn en zich behoorlijk gedragen. Een andere ruime zaal is ingericht voor de afgifte van boeken. Alle ingezetenen van Boston boven 18 jaren, alle geestelijken, onderwijzers, „graduates", studenten en kweekelingen van normaalscholen, als zoodanig door een voorgeschreven attest geïntroduceerd, mogen boeken tijdelijk aan de bibliotheek ontleenen, met uitzondering alleen van sommige uiterst zeldzame en kostbare boekwerken of zulke, die niet wel kunnen gemist worden, en uitsluitend binnen het gebouw mogen geraadpleegd worden. Voortreffelijk en practisch ingerichte catalogussen, uiterst gemakkelijk te overzien, worden wekelijks aangevuld door „bulletins" van nieuwe aankoopen. Een zeer beknopt, maar volkomen

[1] De zoogenaamde „five legal holidays" zijn: „Washington's Birthday", „Fastday", „Independence Day", „Thanksgiving Day" en „Christmas Day".

doelmatig handboekje stelt zelfs den eenvoudigste in staat zijn weg in de catalogussen te vinden en wijst hem aan, hoe hij, op een der daartoe voorhanden strookje papier, een paar cijfers heeft in te vullen, om aanstonds de begeerde werken te erlangen. De inrichting beoogt vooral een tweeledig doel: het groote publiek te ontwikkelen, en geleerden in hun nasporingen van dienst te zijn. Daarom is de meerderheid der boekwerken populair-wetenschappelijk. Geschiedenis, levensbeschrijvingen, reisverhalen, cyclopaediën, werken van letterkunde en smaak vormen het grootste bestanddeel. Maar daarom is ook de bibliographische afdeeling: werken en tijdschriften voor bibliographie en de cataloguslitteratuur, bijzonder rijk. Giften en erfmakingen hebben bovendien de verzameling verrijkt met een tal van curiosa, onder welke uitmunten een allerbelangrijkste Shakspeare-collectie (2,000 banden: ouder en nieuwer editiën, autographen, portretten, commentaren, vertalingen van den auteur, op éen na de meest volledige van dien aard), en de zoogenaamde Tosti-prenten, een prentverzameling samengebracht door kardinaal Antonio Tosti († 1866); bijna alle uit de oude Italiaansche school; 5,200 platen meest in portefeuille. Eenige daarvan versieren de groote boekerijzaal, die bovendien met enkele goede portretten en bustes prijkt van Franklin, Washington, Irving, Motley enz. Het beste eindelijk van de geheele inrichting is nog dit, dat zij aan haar doel beantwoordt, bij toeneming populair is geworden, en het getal lezers ieder jaar stijgt.

Doch ik mag het gevaar niet loopen mijn lezers te vervelen door het al te uitvoerig catalogiseeren van gebouwen en merkwaardigheden. Met enkele woorden wil ik nog maar gewagen van het monument van „Bunker-Hill", in de voorstad Charlestown, een obelisk van 220 voet, waarvan de eerste steen gelegd is door Lafayette in 1805 op den 50sten gedenkdag van den slag van Bunker-Hill, den eersten eigen-

lijken veldslag tusschen de Engelsche korpsen en de Amerikaansche patriotten. Boston is een Vlissingen of Briel in den Amerikaanschen vrijheidsoorlog. Hier is de omwentelingsvlag voor 't eerst openlijk geplant. Toen de kwellende maatregelen door het Engelsch gouvernement in de koloniën genomen, daar reeds een geest van klimmend verzet hadden gewekt, werd door het Parlement, in de beruchte „Stamp Act", een invoerrecht op vreemde koloniale producten in Amerika vastgesteld, dat den hardnekkigsten tegenstand deed ontstaan. Dit was der Amerikanen „tiende penning." Niet om het, inderdaad zeer matig, bedrag, maar om het beginsel daaraan verbonden, besloot men in de kolonie tot eenparig verzet. „No taxation without representation" werd de leus van den dag. Toen de schepen der Engelsch-Oostindische Compagnie de gewone theeladingen aanbrachten, om die te lossen en op te slaan, zagen ze zich aan alle Amerikaansche havens afgewezen. De patriotten hadden gezworen geen thee meer te drinken, zoolang de „Stamp Act" bestond. In Boston ging men een schrede verder. Een schip met thee gecharterd en in de haven binnengevallen, werd door 't volk afgeloopen den 16 December 1773, en de lading van 342 kisten over boord geworpen. Dit feit, waarvan de honderdjarige gedenkdag in de laatste Decembermaand, zeer eigenaardig met een „*public tea*", is gevierd, was 't eigenlijk begin van den oorlog, de vonk, die het buskruit alom deed ontvlammen, het sein tot een algemeenen, stelselmatigen opstand, het begin van het eind. Boston werd bezet en getuchtigd, maar de inmiddels georganiseerde vrijscharen deden een poging tot ontzet. Vandaar de veldslag van Bunker-Hill, wel is waar, geen zegepraal voor de opstandelingen, want ze werden tot wijken gedwongen, maar het eigenlijk begin van den grooten strijd, waarbij de nationaalvlag ontplooid werd, en de eerste beslissende stap gezet op den weg, die reeds den 4 Juli van het volgend jaar, 1776, tot het afkondigen der onafhanke-

lijkheidsverklaring zou leiden. Daarom mocht het slagveld van Bunker-Hill wel door een gedenkteeken worden vereeuwigd. Uit een kamertje in 't bovendeel der obelisk heeft men, naar men zegt, een schoon uitzicht over de stad, die daar ligt als de sluitknoop van een samenloopend net van spoorwegen, met dichte mazen aanéengeweven, en omringd aan de zeezij door een archipel van kleine eilanden; maar 't is ons in deze dagen te koud om dien ontdekkingstocht te ondernemen.

Dat wij overigens alles, waarover ik schreef, niet achtereen hebben gezien, behoef ik nauwelijks te zeggen. Evenmin dat wij in deze dagen onzen tijd ook nog met andere dingen hebben besteed. Daar waren ontvangen aanbevelingsbrieven te bezorgen, bezoeken af te leggen, brieven te schrijven, dingen bij te werken; daar was eindelijk, heden, een Zondag ook. In 't morgenuur kerkten we in een prachtige kerk (de „Central Congregationalist Church", van een dr. de Witt) nabij het park, van rijk gebeeldhouwden bruinen steen opgetrokken. Het inwendige, met de fraai geschilderde glazen, schitterend uitkomend in de grijze zijwanden, en met den rijk georneerden achtergrond boven het spreekgestoelte of platform, is wat al te koket en overladen. Ik weet niet of de preek evenredig was aan het prachtig kerkgebouw. Ik voor mij althans had meer te zien dan te hooren. 's Avonds was 't anders. Men had mij veel gezegd van zekeren Lorimer, vroeger acteur, nu evangeliseerend leeraar, een soort van „revivalist", die des morgens reeds gepreekt had en 's avonds in een „prayer-meeting" zou voorgaan. Wij vonden een zeer ruime zaal in „Tremont Temple" dicht bezet door een groote menigte. De voorganger, een nog jong man, met een aangenaam voorkomen, welklinkende stem en vrije, natuurlijke voordracht, die zeker goed tooneelspeler moet geweest zijn, hield tot inleiding een soort van practische bijbeloefening over Psalm I, zaakrijk, degelijk, en menschkundig. Daarop werden door een groot aantal

der aanwezigen, ook enkele vrouwen of meisjes, gebeden uitgesproken of mededeelingen gedaan, alle zeer kort (men was verzocht zich tot enkele minuten te beperken), een en ander telkens afgewisseld door zang. Later sprak Lorimer zelf nog een hoog ernstig slotwoord, waaraan hij een opwekking aanknoopte tot allen, die hun berouw over vroeger zonden belijden wilden, hen verzoekend na afloop der samenkomst zich te plaatsen op de twee voorste rijen der zitbanken. Door een dertigtal der aanwezigen werd daaraan gevolg gegeven, waarna tot dezen in 't bijzonder een toepasselijk woord werd gericht. Zulke tooneelen zijn vreemd voor Nederlandsche oogen. Intusschen, al brengt de „revival-preacher" bij mij persoonlijk geen diep ingrijpenden indruk teweeg, ik kan mij dien verklaren, welken hij op anderen maakt. 't Is hem blijkbaar heilige ernst met wat hij voorheeft. Al zou ik bij ons geen nabootsen wenschen van 't geen ik zag en waarvan ik veel toeschrijf aan de eigenaardigheid van het Angelsaxische ras en Amerikaansche volk; de wijs waarop alles hier toeging, was eenvoudig en stichtelijk; en toen daar met diep gevoel gezongen werd: „O where shall rest be found, Rest for the weary soul? 't Were vain the Ocean's depth to sound, Or pierce to either pole . . . Beyond this vale of tears There is a life above, Unmeasured by the flight of years; And all that life is love"; of het schoone: „Return, o wanderer, return, And seek thy Father's face", kwamen die woorden blijkbaar uit het hart. — In dezelfde „Tremont Temple" had in een andere zaal nog een drukbezochte „Temperance meeting" plaats. Ook daar verwijlde ik een korte poos. De zaak der afschaffing is thans weêr aan de orde door de „temperance-crusades" der vrouwen in het Westen. Dezer dagen had in Boston zelf, waar de strenge Maine-wet aangenomen is, ofschoon ze zelden wordt toegepast, plotseling een zoogenaamde „*raid*", een inval der politie, plaats gehad, in een der eerste hotels, het

vlak hierbij gelegen „Tremont House", bij welke gelegenheid een aanzienlijke voorraad fijne wijnen en sterke drank in beslag werd genomen. Hoe 't eigenlijk met de toepassing dier wet toegaat, begrijp ik niet. In ons hotel tel ik op de wijnlijst, gedrukt bij de spijskaart voor gister, niet minder dan 16 Champagnesoorten, 15 Sherry-, 10 madera-soorten, en 21 soorten van „brandies", behalve de „Liquors and Cordials", als: *Maraschino*, *Absynthe*, *Chartreuse*, *Kümmel*, *Noyau*, *Aya Panta*, en hoe ze verder heeten mogen. Laat ik er evenwel bijvoegen: 't is een zeldzaamheid, hier althans evenzeer als elders in het Noorden, wanneer men drank of wijn ziet gebruiken, zelfs in een hotel. Zoo dat geschiedt, heeft het plaats in de „bar-room". In den regel drinkt ieder bij de maaltijden, zelfs in 't hart van den winter, water door ijs verkoeld, of een kop thee. Het drankgebruik moge ook in Amerika, ondanks alle „tee-totalism" nog veel te groot zijn; 't is op verre na zulke algemeene volkskrankte niet als in Rusland, Noorwegen, Engeland en Nederland; 't bepaalt zich meer tot een zekere klasse van dronkaards; het drankvenijn verspreidt zich op ver na niet zoo zeer door de geheele maatschappij.

Boston, 4 Februari.

Sinds de laatste twee dagen hebben wij heel wat merkwaardigs gezien.

Maandagmorgen vroeg verlieten wij ons hotel om, voor de deur daarvan, op „Bowdoin Square", per paardenspoor, ons te laten voeren naar Cambridge, ongeveer twintig minuten rijdens afstand, en daar de beroemde „Harvard University" te bezoeken. De weg, langs een onafgebroken reeks van villa's, heeft wel eenige overeenkomst met dien van Arnhem naar Velp. Wij genieten daarvan evenwel weinig bij het heenrijden. 't Is vinnig koud, en de glazen van de „street-car"

zijn stijf bevroren. Een beleefd, jong student, die met ons in den wagen zit, vernemend waar 't ons om te doen is, geleidt ons, met die wellevende vrijmoedigheid, die welopgevoede jonge Amerikanen doorgaans kenmerkt, naar zijn kamer. Terwijl onze brief van aanbeveling voor den President der Universiteit, dr. Charles W. Eliot, wordt bezorgd, doet hij ons de „honneurs" van zijn huis, en stelt ons voor aan een ander jong man, zijn „chum" (een studenten-samentrekking voor „comrade", *contubernaal*). Nagenoeg alle studenten leven hier op gelijken voet. Eenige groote op zichzelf staande gebouwen (dormitories), of ook wel gedeelten van andere, die bovendien leer- en gehoorzalen bevatten, zijn ingericht tot woon- en slaapgelegenheden voor de jongelieden. Dezen zijn niet verplicht tot samenwoning, gelijk in Engeland veelal het geval is; zij kunnen, desverkiezend, op geringen afstand, in particuliere huizen kost en inwoning erlangen, veelal zelfs iets goedkooper; maar ver de meesten geven de voorkeur aan het wonen op de „college-grounds", zoodat de honderden „dormitories" in den regel alle bezet en zeer gezocht zijn. De studenten bewonen doorgaans, twee samen, een paar ruime, gezellige, net gemeubelde vertrekken, een slaap- en een zitkamer, waarvan de huur voor de 38 akademieweken, kamerbediening er onder begrepen, voor ieder van $ 30 tot $ 100 's jaars beloopt, naar gelang van ruimte en elegantie. De „boarding", volledige kost, kan gerekend worden op $ 4 tot $ 6 's weeks; de collegegelden bedragen $ 150; de prijs der vereischte handboeken $ 20 à 25 's jaars. Brandstoffen worden tegen inkoopsprijs geleverd. De geheele som, die een student gedurende het akademiejaar noodig heeft, kleeding natuurlijk uitgezonderd, is te schatten op $ 350 tot 550 dollars.

Wat onze jonge vriend ons gezegd had te onderstellen, bleek waarheid te zijn. Dr. Eliot was afwezig, juist op reis gegaan naar Europa, en onze brief was in ontvang genomen door den Vice-President Ephraïm W. Gurney, deken der

faculteit,[1] en Professor in de geschiedenis, die zich bereid verklaarde onze leidsman te zijn.

Dat we verlangend waren van „Harvard University" iets naders te zien, spreekt van zelf. Ze is de oudste, beroemdste en nog, in sommige opzichten, de eerste inrichting voor Hooger onderwijs in Amerika. — Reeds in 1636 bestemde de kleine kolonie van Massachusetts Bay £ 200 voor de oprichting van een „School" of „College" in het stadje Newtown, zooals Cambridge toen heette. Twee jaar later stierf in de nabijheid zeker John Harvard, een Engelsch non-conformist geestelijke. Hij vermaakte aan de jeugdige school zijn geheele boekerij en zijn halve fortuin (£ 800). Hem ter eere werd de school van toen aan „Harvard College" genoemd, terwijl 't stadje in Cambridge herdoopt werd, ter gedachtenis aan de oud-Engelsche Universiteit. — Sedert steeg de waarde, invloed en vermaardheid der school voortdurend. Een aantal beroemde mannen, uit vroeger en later tijd, noemt ze met trots onder hare kweekelingen. John Adams en diens zoon John Quincey Adams, de tweede en zesde van de Presidenten der Unie; later Channing, Prescott, Bancroft; laatstelijk Emerson, Adams, Holmes, Sumner, Wendell Phillips, Motley, Lowell en Hale zijn als *alumni* ingeschreven op de rolle van Harvard, en onder haar professoren telt de school steeds eenigen van de eerste geleerden en letterkundigen van het land. Het getal onderwijzers en kweekelingen nam steeds toe en was dan òok nooit grooter dan thans; dat der eersten (Hoogleeraren en leeraren) bedraagt

---

[1] Het woord „faculteit" heeft in de terminologie der Amerikaansche Hoogescholen, evenals vele andere, niet dezelfde beteekenis als bij ons. Men verstaat er niet onder eene der groote afdeelingen aan een Universiteit, maar het daarover beheer voerend Bestuur. Ieder „College" en elke daaraan verbonden school heeft zijn „Faculteit." — Zulke verschillen van geheel gelijkluidende woorden maken het den Europeaan niet lichter zich van het, bovendien nog al afwijkend, stelsel van Hooger onderwijs in Amerika een juist denkbeeld te vormen.

51, dat der kweekelingen van alle scholen aan 't College verbonden, gezamenlijk 1,200. Voor de gestadige verbetering, zoowel van de uit- als van de inwendige inrichting, wordt zorg noch geld gespaard. Over beide wensch ik niet uitvoerig, maar toch in losse hoofdtrekken en in enkele karakteristieke bijzonderheden een en ander mede te deelen. Het onderwerp is te belangrijk om het achteloos voorbij te gaan; en ieder, die het Amerikaansche volk in waarheid eenigszins wil leeren kennen, mag op het terrein van zijn Hooger onderwijs geen volslagen vreemdeling zijn.

Wat allereerst het *uitwendig voorkomen* der Hoogere scholen hier te lande aangaat, dit reeds verdient opmerking. Het is in zich zelf reeds veelbeteekenend en kenschetsend. Een geest van vrijheid, zelfstandigheid, onbekrompenheid, ernst spreekt er zich onmiskenbaar in uit. Van dat alles getuigt in 't oog vallend duidelijk zelfs het uiterlijk dier *wetenschappelijke koloniën;* dat woord teekent de kenmerkende physionomie van Amerikaansche akademiën, West, Oost, Noord en Zuid, overal. 't Geen ik vroeger in mijn reisverhaal daaromtrent van Princeton en New-Brunswick, van „Hope College", Westpoint en „Columbia College" gezegd heb, geldt van alle andere. Een verzameling van onderscheiden, in verschillende tijden opgerichte, gebouwen, min of meer afgezonderd, liefst geheel buiten of in een park tusschen hoog geboomte gegroepeerd; die gebouwen meer of minder menigvuldig, uitgebreid en kostbaar, — hier in Harvard is alles op de *grootste* schaal, — zóo doen ze alle zich voor. — Men ziet het dien gebouwen aan: ze zijn niet, naar een te voren opgemaakt plan, door een Regeering gesticht, maar van lieverlee toegenomen en uitgebreid, naar gelang de behoefte ontstond, steeds grootscher, doelmatiger, rijker. Zelve zijn ze, als uit die behoefte, ontstaan; zij hebben iets van het geboomte, dat hen omringt: ze zijn meer opgerezen dan opgericht, uit den bodem als opgeschoten meer

dan neêrgezet op den grond, het natuurlijk, gezond gewrocht van een volk steeds meer tot het bewustzijn gekomen van zijn hooger geestelijke behoefte en plicht, en door daad en werk dit toonend. Welke milde, koninklijke vrijgevigheid bij die materialistische republikeinen, dat volk van handel en koopmanschap! Wat ter wereld daarmeê te vergelijken? Ja, ons Amsterdam heeft eens doen zien, toen het Felix Meritis stichtte, dat het nog iets meer was dan 't „Averechtsche Mastenwoud, Veen vol steenen, zak vol goud". Maar wat is dat bij 't geen deze kooplieden, die geacht worden alleen den dollar te eeren, over hebben voor wetenschap en kennis? Bijkans met zekerheid kan men den later of vroeger tijd van oprichting nagaan, niet naar nieuwer of ouder bouwtrant juist, — want de nieuwste affecteeren vaak een ouder stijl en voorkomen —, maar naar de grooter kostbaarheid van de laatstgebouwde. IJdelheid moge er in 't spel zijn bij menige gift en „endowment", ijdelheid, die aan elke stichting en zelfs aan menig professoraat[1] den naam van gever of erflater heeft gehecht; 't is een ijdelheid in ieder geval van een edel gehalte, en waarvan wij voor ons gaarn voor Nederland een zeker deel zouden wenschen!

Ziet eens rond over dat uitgestrekt veld met een dik sneeuwkleed bedekt. Des zomers is dat éen zacht grastapijt onder het lommer der breedgetakte, statige olmen, de Libanonsceders van Nieuw-Engeland. Thans zijn dezen niet minder eerwaardig, nu hun knoestige takken een zilverkruin of sneeuwpruik dragen, als waren ze zelven oude geleerden. Alles ademt ernst en rust; alles zegt: hier moet het ieder goed zijn, wien 't ernst is met degelijke studie en gezetten arbeid van den geest. En beschouwt dan al die gebouwen meer van nabij: die uitgestrekte oude en nieuwe studentenhuizen, met hun frissche, ruime, gezellige kamers, — bijenzwermen, waar de bijen

[1] Zoo vindt men in Harvard: *Boylston-*, *Erving-*, *Hancock-*, *Bussey-*, *Eliot-* en *Plummer-* Professoren.

voorwaar niet ledig zijn en honig leeren puren uit menige bloem op ieder veld van wetenschap —, en dan die grootsche leerzalen: hier de oude *Harvard* en *Massachusetts Halls*, met hun sobere ornamentiek en klokketorens; daar de schilderachtig gothieke *Appleton Chapel*, in dit jaar inwendig geheel vernieuwd en van rijk geschilderde glazen voorzien, een pronkstuk van een kerkje, waar alle studenten elken morgen zich vereenigen tot een „devotional exercise" en Zondags samenkomen onder het gehoor van beroemde predikers — en zij zijn, en werken er niet minder om —; ginds *University Hall*, het gouvernementshuis van deze kolonie, daarnevens *Gore Hall*, een gebouw in Latijnschen kruisvorm, van donker graniet, met de kostbare boekerij van 130,000 banden (70,000 banden van werken voor dagelijksch gebruik bevinden zich in 8 afzonderlijke boekerijen,) en dan — behalve tal van andere gebouwen, auditoriën, laboratoriën, museën, gymnastiekzalen, — „*last, not least*", de nu in aanbouw zijnde *Memorial Hall*, een grootsch en prachtig gebouw, in den rijksten en besten Renaissance-stijl, gebouwd uit vrijwillige bijdragen van oud-studenten, tot een bedrag van nagenoeg een millioen guldens, en bestemd om het hoofdgebouw te worden van deze „stad der letteren", met een eetzaal voor vijfhonderd jonge lieden, alles uit- en inwendig even rijk als smaakvol georneerd. Waarlijk de bron, waaruit al deze werken ontsproten zijn, is nog niet trager gaan vloeien! Bij den grooten brand van Boston in November '72 had ook *Harvard* eenige schade geleden; reeds vóor 1 Januari '74 was het verlies meer dan gedekt door inschrijvingen tot een bedrag van $ 183,040.[1] De groote giften, voor een of ander be-

---

[1] De vaste *fondsen* der Universiteit bedragen een som van $ 2,765,110,61, rentende tegen $7^{44}/_{100}$ °/₀: $ 183,757,12; buitengewone giften alleen in het laatste jaar $ 1,008,291,42. — Onder de legaten en giften verdienen bepaald vermelding, die welke tot het verleenen van verschillende *beurzen* geschonken zijn. Er zijn niet minder dan 92 zoogenaamde „scholarships" (van 40 tot 300 dollars 's jaars)

paald doel geschonken, bedragen jaarlijks honderdduizenden dollars. Ik ga de rijkbegiftigde museën en laboratoriën, even als de fraaie boekerij met haar verzameling manuscripten, incunabelen en palimpsesten, photographiën van oude handschriften, portretten en etsen, stilzwijgend voorbij, om liever iets meê te deelen van het organisme der Inrichting.

Gelijk die gebouwen daar gegroepeerd bijéen staan, — dat uiterlijke is inderdaad een juist symbool van de inwendige organisatie, — zoo is 't met den aard en de onderlinge verhouding van de verschillende scholen ook, die gezamenlijk *Cambridge University* vormen. Ze behooren bij elkaar, maar hebben ieder tevens haar eigen, zelfstandig bestaan en beheer. Het middelpunt vormt het eigenlijk *Harvard College*, waaraan zich de andere inrichtingen aansluiten. Dat „College" zelf, met de gewone indeelingen van *Freshmen*, *Sophomores*, *Juniors*, *Seniors*, — die allen te zamen den naam van „College Students" of „Undergraduates" dragen, tot zij den graad van B. A. (Bachelor of Arts) of een hoogeren verworven hebben, — dat „College" met zijn 706 studenten, is een zuiver klassiek-wetenschappelijke school, waar geen andere rang te verdienen is dan deze letterkundige graad.[1]

Nevens dit „College" staan de andere, zoogenaamde „Professional schools" —, opleidingsscholen voor een of andere

for students of high character and attainments, but slender means." — Bovendien is er nog een rijk „Beneficiary Fund" en een „Loan Fund", dat voorschotten verstrekt, terwijl er een aantal prijzen zijn uitgeloofd („dissertation" en „elocution prizes), meest boekwerken, ter waarde van 50 tot 100 dollars, en zoogenaamde „special honors" verleend worden aan hen, die zich daarvoor aanmelden en zich de zoodanige, door buitengewone verdienste, waardig maken.

[1] De studievakken aan het „College" onderwezen zijn, deels *„required"* (*voorgeschreven* aan *allen*), deels *„elective"* (door *ieder student* zelf te *kiezen*). Naarmate men verder komt, wordt grooter vrijheid gelaten. Niemand gaat over in een hooger jaar zonder in *al* de *vereischte* vakken en in een *voldoend aantal* der andere, examen met goed gevolg te hebben afgelegd, waartoe gevorderd wordt, dat minstens 5/8 van het maximum der punten verkregen zijn. Het eerste admissieexamen eischt niet meer dan men van een welonderwezen jongman van redelijke vermogens op 18jarigen leeftijd, wachten mag. Jongeren dan van 18 jaren wenscht men niet.

maatschappelijke of burgerlijke betrekking: de *Divinity School* (cursus 3 jaar *Junior*, *Middle*, *Senior class:* 22 stud.); *Law School*, voor juristen (2 jaar eigenlijke rechtsstudie: 138 stud.); de *Lawrence Scientific School* (polytechnische opleiding tot civiel-ingenieur: 42 stud.); de *Medical School* (3 jaren vakstudie: 175 stud.); de *Dental School* (wetenschappelijke cursus voor tandartsen, 1 jaar: 31 stud.); de *Bussey Institution* (een hooger landbouwschool met 3 stud.) en de *Episcopal Theological School* (3jarige cursus: 12 stud.). De meesten der studeerenden aan de „Professional schools" hebben vooraf aan het „College" gestudeerd. Tot dat laatste behooren nog de „graduates" of „candidates for higher degrees", die, hooger wetenschappelijke vorming en rang begeerend, blijven studeeren om naar het „Mastership" of „Doctorate" te dingen. Er zijn thans 45 van dezen, en hun getal neemt voortdurend toe. Deze hooger graden (*Master of Arts*, *Doctor of Philosophy* en *Doctor of Science*,) worden verleend aan zulke „graduates", die, na den Bachelor's rang te hebben verkregen, nog twee jaren met goed gevolg hebben gestudeerd en daarvan blijken hebben gegeven door een examen afgelegd voor de „Academic Council."

Sedert een paar jaren worden door de „Corporation" van „Harvard University", op verzoek van de „Woman's Education Association" in Boston, ook examina afgenomen, en attesten daarvan afgegeven, aan jonge meisjes, niet onder de 17 jaren, als zij zich daartoe aanmelden. Het geldt dan niet toelating aan de Universiteit — deze staat *niet* open voor het vrouwelijk geslacht —, maar het stellen van zekere vast bepaalde eischen, naar welke 't wenschelijk is, dat andere scholen en „colleges" voor meisjes, leerstof en onderwijsmethode regelen. De maatregel schijnt heilzaam te werken. Dergelijke „acte" door Harvard afgegeven, wordt voor meer gevorderde discipelinnen en voor leeraressen een eer en aanbeveling geacht, en de scholen leggen er zich op toe haar

kweekelingen in staat te stellen aan dit vereischte te voldoen. Zoo wordt, zonder eenige Staatstusschenkomst of uitwendig gezag, een vaste regelende éenheid verkregen, beter misschien dan de meest consequente centralisatie zou kunnen doen erlangen.

En ziedaar juist wat mij toeschijnt het eigenaardig goede, de levenskracht van het Hooger onderwijs in Amerika te zijn, waaromtrent ik nog iets wensch op te merken. In andere bijzonderheden, hoe belangrijk ook, mag en wil ik mij thans niet verdiepen. Het bestek en de aard van dit werk laten dat niet toe. Elders zal ik wellicht een afzonderlijke beschouwing geven over een onderwerp, voor ons van dubbel belang, omdat het nu ook in Nederland aan de orde is. Maar een enkele algemeene opmerking wil ik mij hier nog vergunnen, te meer omdat het mij voorkomt, dat op dit punt, zelfs bij anders alleszins bevoegde beoordeelaars, zekere lichtvaardige oppervlakkigheid wordt gevonden. Gelijk het veelal mode is met „oude kunst" te dwepen ook voor hen, die, zoo ze eerlijk waren en anderen niet plachten na te praten, zouden moeten erkennen, dat ze eigenlijk geen oog daarvoor hebben; zoo spreekt de een den ander het oordeel na: Amerika is geen land voor studie en wetenschap; het Hooger onderwijs is er te zeer aan willekeur overgelaten, gebrekkig en onvolkomen. Er is daarin een schijn, ja een gering deel van waarheid. Ik zelf heb het vroeger erkend: ook in het intellectueele is Amerika meer democratisch dan aristocratisch; wetenschap in den hoogsten, meest abstracten en idealen zin, zóo als die b. v. door de Duitschers verstaan en beoefend wordt, is over 't geheel in het jonge Amerika nog niet gansch t'huis. Maar neemt men tot maatstaf het *algemeen peil* ook van grondige, klassieke studie en degelijke wetenschapsbeoefening, den standaard van het *werk*, dat verricht wordt, of den echt liberalen geest van onderwijs en studie, de *vlijt* en vorderingen der jonge lieden; dan durf

ik, met volle gerustheid, verklaren: Amerikaansche universiteiten en akademiën behoeven de vergelijking met de Europeesche niet te schromen, en zullen die doorgaans zegevierend doorstaan. Ik zou dat bewijzen kunnen door tal van uittreksels uit de officieele „examination-papers", die ik gaarne beschikbaar houd voor hen, die er belang in stellen, maar hier niet aanhalen kan. Zeer merkbaar is in de laatste jaren de lust en ijver voor wetenschappelijke studie bij de Amerikaansche jongelingschap toegenomen, en kennelijk is in dat opzicht de heilzame uitwerking geweest van de lessen, vooral door den jongsten oorlog nagelaten. Men zag toen vele lieden, door de omstandigheden op den voorgrond gedrongen, soms met de voortreffelijkste natuurlijke gaven en aanleg, en nogtans in staatkundige, militaire, burgerlijke of administratieve betrekkingen niet of slechts ten deele slagend, alleen, omdat het hun aan den vasten grondslag eener vereischte wetenschappelijke vorming ontbrak. Men is 't gaan inzien, dat één jaar voortgezette, degelijke studie op 25jarigen leeftijd een winst levert, wier gemis jaren van ingespannen arbeid na 50jarigen niet meer kunnen vergoeden; en onder jongelieden, wier leus vroeger geen andere was dan het spoedig klaar komen om *jong* te beginnen, en bij wie 't waarlijk geen wonder was, dat het algemeen: *go ahead!* weêrklank vond en een „quick rush of life" het parool was, — onder die jongelingen zelven is de overtuiging ontstaan, dat een grondige, wetenschappelijke vorming de zekerste en voordeeligste geldbelegging is. „They have learned" zegt de „President" in zijn jongste jaarverslag „or their parents and friends have learned, that for men of character the most thorough training is the most renumerative in every point of view, in money quite as surely as in power or influence."

Oppervlakkig zou men meenen: niets meer verward en willekeurig dan het Amerikaansch stelsel van Hooger onderwijs. Eigenlijk is 't volstrekt geen stelsel. Men moet erkennen:

nooit zou zulk planloos samenstel door een Staatsminister zijn ontworpen of uit een Gouvernementsbureel zijn voortgekomen. — Maar van naderbij gezien: hoe gemakkelijk en eenvoudig werkt dat zonderling en schijnbaar samengesteld raderwerk door vrije beweegkracht in werking gebracht en gehouden; hoe veel vlugger gaan de schijven, hoe veel losser loopen de riemen, hoe veel juister en vaster grijpen de tanden bij dat vrijwerkend organisme dan ooit in de prachtigste onderwijsmachine afgeleverd door een albestierenden Staat! Ik voor mij geloof, dat geen onpartijdige en deskundige, ziende wat hier zich zien laat, éen oogenblik aarzelen kan in de keus tusschen deze volkomen vrijheid en het tegenovergesteld uiterste van een Staatszorg, die zelfs professoren in de godgeleerdheid hun post aanwijst, en dan beurtelings een modern, orthodox of conservatief man levert, naar gelang van de geographische ligging der Universiteit of den eisch der locale traditie. — Eigen behoefte en belang, onbelemmerde mededinging en besef van persoonlijke verantwoordelijkheid werken, ook ten deze, oneindig krachtiger dan het voortreffelijkst en onberispelijkst systeem, en, indien het devies van „Harvard University": *Christo et Ecclesiae*, waarheid spreekt, en die Hoogeschool, nevens andere, voor Godsrijk en kerk niet alleen, maar ook voor maatschappij en Staat, tot rijken zegen geworden is; zij dankt dat niet 't minst aan die onbeperkte vrijheid, die voor de wetenschap, meer nog dan voor iets anders, levenselement en levensvoorwaarde is!

Dan, ik wil het grooter deel van mijn publiek niet van wetenschap afkeerig maken door hen met dergelijke beschouwingen te vervelen of te vermoeien. Liever wil ik hun gunst herwinnen door hen in te leiden bij een man, die hen met wetenschap en letteren weêr aanstonds verzoenen zou: ik bedoel Henry Wadsworth Longfellow, in Europa en Nederland weinig minder dan in Amerika bekend. Nauw tien mi-

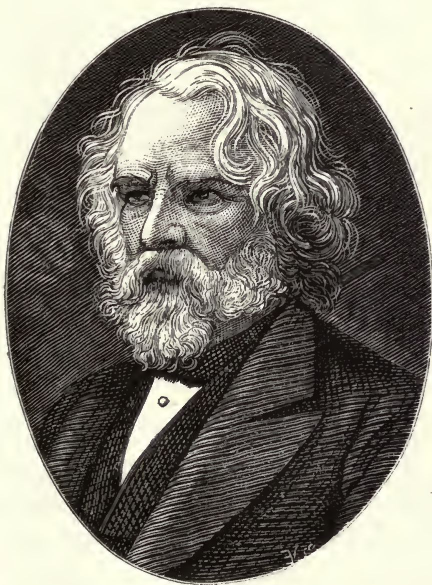
nuten gaans van de Universiteitsgebouwen, op een eenigszins verheven terras, door geboomte en breede lanen omringd, een weinig van den straatweg verwijderd, staat een vrij ruim, maar eenvoudig, houten, geel geverfd huis, in den stijl van de vroegere landhuizen der kolonie.[1] Dat huis is een soort van historisch gedenkteeken. Gedurende het beleg van Boston had generaal Washington in 1775 daar zijn hoofdkwartier, en Lady Washington heeft er destijds menige receptie gehouden. Uit-, ten deele zelfs inwendig, bleef het gebouw nagenoeg onveranderd. Maar datzelfde huis heeft nu, in het oog der Amerikanen, nog een andere beteekenis en waarde verkregen door zijn tegenwoordigen bewoner en eigenaar, den dichter Longfellow. Geen Amerikaansch dichter genoot zulke populariteit, geen Halleck of Holland of Bryant zelfs; en ze is niet onverdiend, al is zijn poëzie niet boven die van allen uitstekend. Men behoeft Longfellow niet te overschatten, om hem hoog te waardeeren. Zeker staat hij — om nu slechts van tijdgenooten te spreken —, met den Engelschen Tennyson niet gelijk. Men heeft hem wel eens met onzen Tollens vergeleken; en er is tusschen beiden eenige geestverwantschap, ofschoon Longfellow veel meer een man is van studie, kunstzin en smaak. Nieuw van vinding, treffend oorspronkelijk, diep van zin of schitterend geniaal van dictie zijn zijne gedachten en gedichten niet. Ook van hem kan gezegd worden, dat zijn dichterlijke zwaan meer uitmunt door bevallig zwemmen en zwenken, dan door een stoute en hooge vlucht. Den adelaarswiekslag van een profetengeest als da Costa kent hij niet. Maar, zoo een fijne opmerkingsgaaf, een open oog voor het schoone en schilderachtige in natuur en kunst, een diepgevoelde sympathie voor het edele en reine, een ware meesterschap over de taal, zoo dat alles toch ook den echten

---

[1] Zie het vignet op de plaat tegenover bl. 176.

dichter vormt, dan verdient Longfellow dien naam. Behalve meer uitvoerige gedichten: zijn *Evangeline*, *Golden Legend*, *Hiawatha*, *Tales of a Wayside Inn*, *Courtship of Miles Standish* en zijn overzetting van Dante's *Divina Commœdia*, heeft hij van die kleine stukjes geschreven, die onsterfelijk blijven zullen, zoolang er Engelsch gesproken en gelezen wordt, en die op zich zelve reeds voldoende zijn om een dichter onsterfelijk te maken. Wie onzer kent zijn *Excelsior*, zijn *Psalm of Life* niet? — Doch behoef ik den dichter niet aan mijn lezer voor te stellen, ik wil hen inleiden bij hem, mij van die taak kwijtend niet anders, dan of ik zelf een Amerikaansch „reporter" ware.

Nadat wij ons bezoek hadden aangekondigd door middel van den ouderwetschen „knocker", die nog altijd aan het huis den dienst van een schel vervult, zagen wij ons geleid in een nette „drawing-room", en een oogenblik later in Longfellow's studeerkamer. Hij was van ons vermoedelijk bezoek verwittigd door een brief van onzen vriend, Prof. Short, en wilde ons liefst in zijn studeervertrek ontvangen, al had hij daar pas een sigaar gerookt. Wij zagen een man voor ons van aangenaam voorkomen en wellevende vormen, iets onder de middelbare grootte, met fraai gevulden, grijzen baard en iets minder scherpe trekken dan het vignet hiernevens hem leent; van een welvarend uiterlijk, dat daarom even-

wel zijn bijna zeventigjarigen leeftijd geenszins verloochent.

Zijn studeerkamer is tegelijk deftig en gezellig. De oudmodische schoorsteenmantel, waarboven een geslepen spiegel met zwaar vergulde krullijst door een Amerikaanschen adelaar gekroond, — een stuk uit Washington's dagen, — voegt bij het oude stukadoorwerk en de ramen met kleine ruiten, die grootendeels verborgen zijn door groote kas- en bloemplanten. Op de hooge schrijftafel pronken een paar statuetten: van Göthe (naar Rauch,) en van Dante, en aan de wanden, waar die niet door de sierlijke boekenkasten bedekt zijn, hangen levensgroote portretten in olieverf van zijn vrienden Emerson en Nathaniël Hawthorne. — Dan, ik had nauwelijks tijd dat alles waar te nemen. Spoedig waren wij in een onderhoudend gesprek verdiept. Hij sprak met ingenomenheid van Nederland, waar hij in 't jaar '35 geweest was en o. a. da Costa en van Lennep had leeren kennen, las mij een stuk over „Dutch Poetry" voor uit zijn boek over dichters en dichtkunst in Europa; vertoonde mij, met ingenomenheid, zijn exemplaar van Hacke's vertaling van Dante en roemde zeer de verdienste van een vertaling in de oorspronkelijke, moeilijk na te volgen versmaat; liet mij een oude, kostbare Italiaansche uitgaaf van Dante zien, en een bundeltje van mijn gewezen collega Tiele, met een paar door dezen in 't Hollandsch vertaalde dichtstukjes; vereerde ons daarop zijn laatst uitgekomen bundel, en sprak uitvoerig over zijn eigen vroeger Professoraat aan Harvard en over de letterkundige voordrachten, die hij daar nog pleegt te houden. Kortom, de tijd vloog om, en het deed ons leed de noodiging om bij hem te blijven middagmalen niet te kunnen aannemen. 't Was tijd geworden naar Boston terug te keeren, vanwaar wij nog dien middag naar Andover zouden gaan, om daar een der beste theologische seminariën van Amerika te leeren kennen.

Ver was de reis niet, noordwaarts per „Boston, Clinton

en Fitchburg R. R." af te leggen, want Andover ligt nauw twintig mijlen van Boston. Tegen den avond zijn wij aan het kleine station, waar wij ons opgewacht zien door een jong student, Charles L. Short, den zoon van den professor aan „Columbia College", — en een waardig zoon ook! — een „high-spirited" en tegelijk allerbeleefdst jong man, die de aangename, beschaafde vormen van zijn vader paart aan het niet minder innemend uiterlijk van zijn bloeiende jeugd. Hij geleidt ons naar den gereed staanden slee-omnibus, die ons over de dik gevallen sneeuw, door een schoon, heuvelachtig winterlandschap, een vrij lang eind wegs voeren moet, eer wij stil houden voor een oud, maar er zeer gezellig uitziend huis: de woning van dr. Edwards A. Park, professor in de theologie, die onze gastheer zijn zal. Een aardig oud man; zoo eenvoudig, vroolijk, natuurlijk! Hij is lang van statuur en oogenschijnlijk wat dor van uiterlijk. Maar geen vijf minuten, of hij heeft ons hart gestolen. Een vriendelijk ondeugende glimlach speelt telkens om den fijnen mond en in 't hoekje van het klein, maar levendig oog, als hij een aardigheid zegt, wat hij gaarn doet, en waarin hij dan met naïeven schik zich verheugt; en hij mag dat wel, want hij is geestig, daarbij zeer geleerd, maar met een echt kinderlijk hart. Zijn studenten dwepen met hem, zooals hij — dat bemerkt men ras —, als een vader hen *lief heeft*. Het is gezellig aan die theetafel, bijna te zeer om mij te kwijten van een gedane belofte, en voor de jongelieden van het seminarie in de groote gehoorzaal te gaan spreken. Maar de bel van den kloktoren luidt, en de jongelui zullen de sneeuw braveeren om den onbekenden vreemdeling te hooren. Ik mag mij niet laten wachten. Met mijn gastheer en onzen jongen vriend ga ik naar de enkele honderden schreden verwijderde „Chapel", die ginds, als een donkere massa met eenige verlichte ramen, zich verheft tusschen twee statig eenvoudige gebouwen, hecht en degelijk, maar zonder eenige

aanspraak te maken op weelde. Het is, zegt mijn gidsboek, alsof eenige orthodoxe engelen de vroegere oude gebouwen van Harvard in den nacht hebben opgenomen, en van Cambridge op eens overgezet op Andover Hill.” Dat uiterlijk voegt niet kwalijk bij den geest der inrichting: ruim en vrij — deze kweekschool der „Congregationalist Church” staat open voor studenten van alle gezindten — maar beslist geloovig tegelijk. Is Harvard min of meer Unitarisch, de Andover godgeleerde school is echt Calvinistisch, en het theologisch onderwijs is er even positief, als wetenschappelijk grondig. — In de kapel zie ik 't meerendeel van de acht professoren en tachtig studenten bijéen. Flinke jongelui! Hun aanblik bezielde mij. Bij een improviseeren, vooral in een vreemde taal, hangt veel, wat àl te veel, van de ingeving van 't oogenblik af. Maar die kan ook gelukkig werken. Dat mocht mij hier gebeuren. Wat ik meêdeelde van Hollandsche hoogescholen, godgeleerdheid, letterkunde, volksleven, wekte zóozeer de aandacht, dat meer dan eens, als ik eindigen wilde, een *go on! go on!* zich liet hooren, en ik telkens afgebroken werd door een salvo van toejuiching.

Maar nog was ik er daarmeê niet af. Den volgenden morgen zouden wij andere scholen bezoeken. 't Eerst aan de beurt lag een groote „grammar-school” met een honderd vijftig knapen. Wij volgden, éen voor éen, een smal pad geveegd in de sneeuw, die in den nacht meer dan een voet dik was gevallen. Doch 't loonde de moeite, de lustige oogen en blozende gezichten van al die „bright boys” te zien, die er niet minder frisch om uitzagen, omdat zij op weg met sneeuwballen zich de handen en elkander de ooren rood en warm hadden gegooid; en niet minder luid en levendig dan die der studenten van den vorigen avond, waren hun toejuichingen, met handen en voeten tegelijk, toen ik een kort woord tot hen gesproken had, hoe ik gehoord had, dat Amerikaansche jongens zich in staat rekenden „to beat all the

boys in the world", maar *hoe* zij 't dan aan te leggen hadden, om in waarheid allen de baas te worden. —

Bij het verlaten van de school betrok het zwerk op nieuw. Een donker grauwe lucht ontlastte zich in dichte, groote sneeuwvlokken, met verblindende dwarreling dooréen gejaagd. Wij kunnen nu zeggen een echten Amerikaanschen „snow storm" te hebben bijgewoond. 't Was een bui, die slechts enkele uren aanhield. Maar zij was dan ook hevig. Toen wij 't op nieuw wagen konden uit te gaan, lag de sneeuw letterlijk — en dat is in werkelijkheid vrij wat meer dan men denken zou —, ruim twee voet hoog, hier en daar, waar die door den wind opéengestoven lag, nog hooger. Wij gingen dan ook met een slede, terwijl de dames voorzien waren van *rubbers* (gutta-percha laarzen), reikende tot boven de knie. De school, die wij thans bezoeken zouden, was een hoogere of middelbare voor meisjes, de „Abbot Female Seminary." Uitwendig bestaat de inrichting uit een viertal groote huizen of „*Halls*", de drie zoogenaamde „*living houses*" of bewoonde huizingen, en de eigenlijke „Academy", waar zich de gehoor- en leerzalen bevinden, een fraai gebouw in klassiek Griekschen stijl met frontespies en portiek van Jonische kolommen. Er zijn drie of vier klassen: de *Senior Class*, *First Middle Class*, *Second Middle Class* en *Junior Class*, met 12, 41, 38 en 44, te zamen 135, kweekelingen onder negen leeraressen, ter zijde gestaan door een vijftal mannelijke onderwijzers en drie „matrons" over het huisbeheer der drie schoolgebouwen. In 't programma wordt verzekerd: „Het is onze wensch onze kweekelingen zóo op te voeden, dat zij rijpen mogen tot gezonde, welonderwezen, christelijke vrouwen, en ook beschaafd-vrouwelijke vormen bij haar aan te kweeken" (to cultivate in them lady-like habits.). Zóo veel kon ik spoedig beoordeelen, dat men in 't laatste althans wèl geslaagd schijnt. Het onderwijs, ofschoon niet zoo uitgebreid als van „Vassar College", heeft toch vrij grooten omvang. Ook La-

tijn wordt er geleerd, maar geen Grieksch. Tot toelichting van het onderwijs in geologie en zoölogie worden nu en dan uitstapjes naar de museën in Boston en Cambridge gemaakt, terwijl voor haar, die de physiologische lessen volgen, gelegenheid gegeven wordt om de praeparaten en modellen in de „New-England Female Medical College" van Boston te bestudeeren. De kosten van „boarding" en onderwijs bedragen niet boven de $ 280 's jaars. Onder elkander hebben de jonge dames nog bijzondere letterkundige gezelschappen, muziek- en roeivereenigingen, terwijl zij mede een klein tijdschrift uitgeven, op ongeregelde tijden verschijnend, *the Abbot Courant.*

Wij zagen ons allervriendelijkst ontvangen door Miss Philena Mckeen, de „Principal", en hare zuster Miss Phebe F. Mckeen, twee dames, die blijkbaar nog andere en grooter verdiensten hadden dan hare twee zeer romantische of poëtische namen.[1] Ook hier moest ik natuurlijk weêr het woord voeren. Alle Amerikanen schijnen een vreemdeling, die hen bezoekt, een geestelijke althans, te beschouwen als een steeds gevuld vat, waaruit ieder tappen mag. Laat de kraan maar open gedraaid, en de stroom zal wel komen. Nu, ook dit gehoor kon inspireeren. Alleen zou men licht vergeten in een *school* te spreken, zoo „lady-like" waren al die kweekelingen in houding en voorkomen. Onnoodig te zeggen, dat hier geen luidruchtige bijvalsbetuigingen volgden. Maar ik geloof, dat ik verstaan werd zóo als ik wenschte, toen ik in een korte toespraak een commentaar poogde te geven van Vinet's schoon woord;

[1] Met veel belangstelling vroegen zij o. a. naar onze vaderlandsche letterkunde. Ze waren daarin niet volslagen vreemdelingen. Als hoogste autoriteit voor de geschiedenis dier letterkunde gold daar evenwel het kleine Fransche boekje van Mr. Jan van 's Gravenweert en zeker overzicht van de Europeesche literatuur door eene Miss Anna Botta, die van Merken en Poot de corypheeën onzer dichters schijnt geacht te hebben. 't Ware wel zaak, dat zich eens iemand opmaakte, om in het buitenland, door een kleine handleiding, wat juister denkbeelden gangbaar te maken omtrent onze geschiedenis en letteren.

„il n'y a que les substances solides, qui soient susceptibles d'un beau poli."

Tot loon van mijn gehouden rede werden wij ten eten genoodigd. Professor Park zeide ons, dat wij te kiezen hadden tusschen het aannemen van de uitnoodiging en 't dineeren op de kostschool, of het nuttigen van een paar „prairiechickens," waarop zijn vrouw ons dien middag had willen vergasten. Ik zeide, dat de prairiehoenders, hoe voortreffelijk, mij niet in tweestrijd zouden brengen, maar wel de gedachte van zijn gezelschap te missen. Hij antwoordde: dit moest geen bezwaar maken; hij zelf was ook genoodigd, even als onze jonge vriend Short, „en" voegde hij er bij, met de ondeugende „twinkle" in het éene oog, „hij voor zich zat nog liever *met deze* aardige „chickens" aan; indien de student, als een goed discipel, nu evenzoo daarover dacht als zijn professor, kon hij 't van zijn geweten niet verkrijgen hem zoo bitter teleur te stellen. Bovendien zou hij 't van zijn vrouw wel weten gedaan te krijgen de prairiekuikens voor het souper te bewaren." Hiermede waren natuurlijk de laatste bedenkingen opgelost, en was de zaak op eens *gefixt*, zooals de Hollandsch-Amerikanen zeggen. En aardig was het in de ruime eetzaal bij een eenvoudig, maar smakelijk maal, met de lange rijen van eenvoudig net gekleede jonge meisjes aan de groote tafels. Ik behoef wel niet te zeggen, dat menige nieuwsgierig belangstellende blik steelsgewijs geworpen werd naar onze tafel, minder nog naar ons dan naar den knappen jonkman op kleinen afstand van ons gezeten.

Na den maaltijd keerden wij naar het huis van onzen gastheer terug. Dien avond verhaalde hij nog veel van zijn „profetenschool" [1], en bracht hij ons met eenige andere Profes-

---

[1] Zij werd gesticht in 't jaar 1808 en werd spoedig daarop rijk begiftigd, door Samuel Abbot met $ 120,000, door William Bartlett met $ 250,000. Sedert haar ontstaan, heeft zij omtrent 2,500 „graduates" aan de kerk geleverd.

soren Phelps, Bancroft en Meade, in kennis; den volgenden morgen leidde hij mij rond door de welvoorziene bibliotheek, en vestigde, met blijkbaar welgevallen, mijn aandacht op de *Bibliotheca Sacra*, een geleerde theologische *Revue*, sinds jaren door hem geredigeerd. Ook enkele van de lessen werden nog gedeeltelijk door ons bijgewoond.

Dan, hoe noode, wij moesten afscheid nemen en de terugreis naar Boston aannemen, waar wij nog éen nacht zouden vertoeven. De slee-omnibus bracht ons naar het station, weêr door het golvende landschap, dat in den zomer, als die zware olmen en glooiende heuvels hun groen kleed dragen, wel ongemeen lieflijk moet zijn. Dezen morgen zou ons eerste werk zijn, na andermaal aan het „Revere House" te zijn afgestapt, een brief te gaan afgeven, door onzen vriend J. B. Thompson van Peekskill ons medegegeven. Deze had ons veel, en met groote ingenomenheid, verhaald van het werk van een christelijk geneesheer nabij Boston, zekeren Charles Cullis M. D., een der nieuwere „revivalists" van deze dagen, die de *heiligmaking door het geloof* tot levensleus hebben gekozen, en dienovereenkomstig ook leven. Voor zich zelf in zijn geloofsovertuiging en ervaring volkomen gelukkig, wijdt hij nu tijd, krachten, fortuin, kennis, aan 't bevorderen van anderer lichamelijk en geestelijk welzijn. Hij zelf schrijft daarover in deze woorden:

»Gods power is made real to my soul, as I feed upon Him in this Word, and the true life that »comes more abundantly;" the consciousness, not only of the power, but of the presence of God, makes life full and glorious to me. Not that I am worthy, not that I am anything but a sinner saved by the blood of Jesus; but having cast all upon Him, — my sins, myself, — in its deepest and truest sense: *my all*, upon my living Saviour, He has made the exchange, taken my all in worthlessness, given me His all, His righteousness, *Himself*, and I am so happy in the Himself, that my life is one continued song of joy."

Ik haal deze woorden aan, omdat zij als 't ware den grondtoon vormen van de overtuiging, die deze Christenen leidt en bezielt. Een blijmoedig dankbare plichtsbetrachting uit het beginsel van diepgevoelde geloofsvreugde kenmerkt hun wandel. Ook voor dezen waarlijk vromen man zijn de aangehaalde woorden meer dan woorden; zij worden door *daden* bevestigd. Op een klein uur afstand van de stad, aan den prachtigen weg naar de „Boston Highlands", heeft hij een „Consumptives' Home", een te huis voor arme teringzieken, geopend, met het doel hen met de trouwste en teederste liefdezorg te omringen, zoo mogelijk, wakend en biddend, hen te helpen genezen, en anders hun laatste levensdagen te verhelderen, door hen oog en hart te doen richten op dien God, bij Wien uitkomsten zijn niet alleen *tegen*, maar ook *door* den dood. — Wij wilden Boston niet verlaten, zonder iets gezien te hebben van dit „work of faith", zoo als 't door den vromen stichter genoemd wordt. Wij begaven ons, per „street-car", derwaarts, en vonden een ruim, vroolijk huis, voor 't oog een groote villa, met huisvesting voor een veertigtal zieken, waar wij door de beschaafde „matron" allerminzaamst werden ontvangen; maar, tot ons leedwezen, dokter Cullis zelven niet. Gaarne zouden wij hem hebben ontmoet. Inmiddels, zijn werk getuigt voor hem. Het groeit gaandeweg. Hij begint het éen na het ander, nederig en klein, zonder eenig fonds, in vertrouwend geloof, en de giften stroomen hem dagelijks toe. Thans is 't een kapel: „Faith chapel", die opgericht wordt, en eerlang staat een „College" geopend te worden, dat een middelpunt van practische, christelijke werkzaamheid moet worden, zich ten doel stellend eenvoudig degelijke Evangelisten te vormen. Het karakter daarvan wordt omschreven door de enkele woorden: *Terms:* Free. — *Spirit:* Undenominational. — *Funds:* Expected. — Korter en flinker kan 't wel niet. Geen wonder, dat het ons leed doet dr. Cullis

te hebben gemist. 't Blijft gelukkig waar: „the noblest work of God's creation is — man!" — Op Gods schoone aarde is niets schooners of grooters te zien dan een waarlijk *goed* man.

Van onzen korten uitstap in Boston teruggekomen, willen wij doen wat wij, bij al ons „sight-seeing" gedurende ons vroeger verblijf, nog hadden verzuimd — de stad zelve nader in oogenschouw nemen. Wij hadden bijzonderheden gezien, deze en gene inrichting in oogenschouw genomen, maar nog niet den totaalindruk ontvangen, dien wij verlangden. Het beste middel daartoe was het nemen van een rijtuig, om ons langs de haven en door de straten te laten voeren, en dus het ouder en nieuwer gedeelte, vooral ook het door den vreeselijken brand geteisterde kwartier der stad, uit eigen oog te leeren kennen. Nu, er *was* rijtuig te bekomen, hoewel tegen „famine-price", huiveringwekkend duur. Voor een open slede gedurende een paar uren vroeg men niet minder dan $ 12! De oorzaak daarvan is, dat het in Boston gesneeuwd heeft niet minder dan in Andover, zóo als 't misschien enkel in Siberië, Canada of Nieuw-Engeland sneeuwen kan. Op de straten heeft dit, voor een paar dagen, groote verwarring, een soort van oorlog tusschen de verschillende voertuigen, met hun strijdige belangen, ten gevolge. De „tramwagens" zenden een sneeuwploeg vooruit, die de spoorbaan van sneeuw ontlast, deze afwerpend rechts en links, op rijweg en trottoirs. Voetgangers en voertuigen worden daardoor dubbel belemmerd, en vele handen reppen zich om de opéengehoopte sneeuwmassa, nog vermeerderd door wat van boven wordt neêrgesmeten, om overladen daklijsten en goten te bevrijden, van de „side-walks" weder te werpen over de „tracks" van de „street-cars". De politie doet het meest wijze, eigenlijk eenige misschien, wat zij, in de gegeven omstandigheden, doen kan; zij stelt honderden handen aan 't werk, om de hoopen sneeuw, doorgaans reeds tot reusachtige, harde brokken saamgeperst, op groote karren te doen weghalen en te

laten vervoeren naar het veld van „Boston Commons", waar 't aardig is de hooge sneeuwbergen tusschen de boomen te zien verrijzen. — Dat alles brengt een druk en levendig gewoel op straat teweeg en veroorzaakt natuurlijk belemmering en oponthoud, een omstandigheid, waarvan intusschen huurkoetsiers, met den tact en de onbeschaamdheid hun ras, naar 't schijnt, in alle landen eigen, wat al te gretig partij trekken. — Hoe 't zij, eens in het voertuig, komen wij vooruit, al gaat het langzaam; en er zijn plaatsen, waar wij liefst wat langzaam rijden, om te beter te kunnen zien. Dat is vooral het geval in het zoogenaamd „burnt district", dáar waar de ontzettende brand van 9 November '72 heeft gewoed. Branden zijn in Boston aan de orde van den dag. Elken nacht, dien wij hier doorbrachten, heeft de brandklok geluid, en vandaag weêr zagen wij de spuiten in beweging; maar *de* brand heet die, éene akelig verwoestende. 't Was een vuurramp, slechts door de nog meer vernielende van Chicago overtroffen. Doch ook Boston, hoe werd het geteisterd! 't Is nu bijna anderhalf jaar geleden, en — ondanks de Amerikaansche voortvarendheid en bedrijvigheid, staat daar nog een stad van ruïnen te midden der andere, waar nieuwe steengevaarten eerst langzaam tusschen puin en bouwval verrijzen. Jaren van arbeid worden gevorderd tot herstel van 't geen in enkele uren is vernield! Op een zachten, stillen Zaterdagavond, bij helder maanlicht, ontstond in de onderverdieping van een huis een brand, die, opstijgend, straks het dak in laaie vlam zette, en vandáar zich meêdeelde aan de nabijzijnde huizen. — In Chicago waren de planken „trottoirs" de gevaarlijke vuurgeleiders; hier schijnen het omgekeerd de hooge daken te zijn, die, voor de werking der brandspuiten nauw bereikbaar, en op de overigens zware muren licht en dicht opgetimmerd, in den regel het vuur verspreiden. Ook toen sloeg het naar de belendende daken over, en brak het tegelijk in drie richtingen uit. Er was geen wind, maar de hevige

vuurgloed zelf deed een felle luchtzuiging ontstaan, die de vlammen voortjoeg met een toenemende vaart, niet te stuiten door de brandweer, ofschoon die wonderen deed. Zondagmorgen liet deze een aantal huizen door buskruit in de lucht springen; maar zelfs dat uiterst middel baatte niet. Eindelijk, in den namiddag, na ongehoorde inspanning, werd in den strijd met het woedend element, door menschenkracht de overwinning behaald, terwijl de vlammen gesmoord werden onder de neêrstortende watervallen, gebraakt uit de stoombrandspuiten, die, in dichte reeks, als een batterij zware kanonnen, de vuurstad beschoten. De zege was bevochten; maar 50 acres van het schoonste deel der stad, met de rijkste gebouwen en prachtigste winkels, tusschen de haven en de „Commons", was in een puinhoop veranderd, en de geleden schade werd begroot op $ 70,000,000! Wat de kracht van den vuurgloed geweest is, laat zich nog zien —, maar men moet dat zien, om het te gelooven —, aan de uitgebrande geraamten dier zwart geblakerde muren. Zware granietwanden, die de hechtheid van een rots schenen te bezitten, zijn hier en daar als tot flarden en rafels verzengd; de dikste balken zijn tot in 't hart verkoold, en zware ijzeren binten als koorden gekronkeld of verschroeid. Geen wonder, dat men in Boston thans slechts van „*so-called* fire-proof" durft spreken! — Doch gelukkig de ontzachelijke ramp kon geestkracht noch vertrouwen dooven. De taal van een der dagbladen den dag na den brand vond weêrklank bij alle inwoners. „Boston's waar kapitaal kan niet verbranden. Zijn groote, eigenlijke rijkdom is die van beschaving en geest, kennis en wetenschap, humaniteit en godsdienst. Dat kapitaal is door geen vlammen te bereiken. Al werden alle huizen en magazijnen, alle kerken en scholen verwoest; zoolang de bevolking zich zelve blijft, met haar geschiedenis en zeden, blijft ook Boston een van de rijkste en welvarendste steden der wereld." Fiere taal, ondanks den ietwat overmoedigen toon, in zulke oogenblikken

groot! Er is grond van eenig zelfvertrouwen. Een Dickens zelf, anders waar 't Amerika gold zulk een scherp en hekelend criticus, heeft van Boston moeten getuigen: „Ik geloof vastelijk, dat de openbare instellingen van onderwijs en liefdadigheid in deze hoofdstad van Massachusetts zóo nabij de volmaaktheid zijn als de meest bedachtzame wijsheid, humaniteit en menschenliefde in staat zijn tot stand te brengen". [1] — 't Is niet wel mogelijk een poos in Boston verwijld te hebben zonder in die bewondering te deelen en eerbied te gevoelen voor 't geen vroeger en later geslachten hier reeds hebben gedaan. — Wij althans konden de stad niet verlaten dan met den innigen wensch, dat het devies van haar wapenschild: *Sicut Patribus, sit Deus nobis*, (gelijk met onze vaderen, zij God met ons!) aan haar bewaarheid mocht worden!

Aan diezelfde vaderen, van wie Boston's wapen spreekt, had ik juist nu volgaarn een hulde gebracht, waarvan ik, tot mijn groot leedwezen, genoopt werd af te zien. Het was namelijk mijn stellig voornemen geweest van Boston uit naar het kleine Plymouth te gaan (geen 2 uren sporens ver met de „Old Colony R.R."), om de plek te aanschouwen, waar de Puriteinsche ballingen, uit de *Mayflower* aan wal gekomen, den eersten grondslag hebben gelegd van Nieuw-Engeland en van Noord-Amerika's grootheid. Geen gebeurtenis misschien in de wereldhistorie schijnbaar zoo nietig en gering, waaruit zóo groote en gewichtige gevolgen ontstaan zijn. „Is it possible" schreef de beroemde Edward Everett, „that, from a beginning so feeble, so frail, so worthy not so much of admiration as of pity, there has gone forth a progress so steady, a growth so wonderful, an expansion so ample, a reality so important, a promise, yet to be fulfilled, so glorious?" —

[1] „I sincerely believe that the public institutions and charities of this capital of Massachusetts are as nearly perfect as the most considerate wisdom, humanity, and benevolence can make them". —

Ja: mogelijk was, uit zoo klein begin, zoo groot een uitkomst; omdat geloof en martelaarsmoed de kracht dier mannen uitmaakte, en zij sterk waren in God. Hoe gaarn had ik dat stuk granietsteen gezien: de „Forefather's Rock", niet ten onrechte de *hoek-* en *grondsteen* van Amerika's republiek genoemd, dat gedeelte van „Plymouth Rock", waarop de Pelgrimvaders voor 't eerst voet aan wal hebben gezet; voorts „Pilgrim Hall" met Carver's stoel en Miles Standish's zwaard, en de „Burying Hill" met de groen bemoste graven van Bradford en Cushman, en dan „Leyden Street", de eerste straat in deze nieuwe wereld gebouwd! Ik moest het opgeven. Tijd en weder lieten het niet toe. De koude alleen ware geen verhindering geweest; eer zou die de verbeelding zijn te hulp gekomen, om den gedenkwaardigen 21 Dec. 1620 voor den geest te roepen, toen die kloeke mannen voor 't eerst de winterkust van Nieuw-Engeland betraden; maar de dikgevallen sneeuw zou nu rotssteen en begraafplaats toch onkenbaar gemaakt hebben voor 't oog. Intusschen, een groote opoffering was het, dat plan prijs te geven. Ik verklaar mij licht de bijna afgodische vereering door de Amerikanen aan dat merkwaardig plekje gewijd.[1]

Albany, 8 Februari.

Weêr liggen er eenige dagen achter den rug, van druk reizen en veel zien. Donderdag, den 5e, verlieten wij ons Bostonsch Hotel, om langs de „Shore Line R.R.", ons naar

[1] Het voornemen bestaat, om de gewichtige historische herinnering door een grootsch gedenkteeken te verheerlijken. Op een hoogen heuvel nabij Plymouth zijn 9 acres land aangekocht en 1,500 ton graniet samengebracht, de laatste voor een reusachtig nationaal monument. Op een achthoekig pedestal, 40 voet hoog, moet een reuzenbeeld verrijzen, gelijk dat van de *Bavaria* te Munchen of van Herman, den Cherusk, in het Detmolder woud. Het zal het *Geloof* voorstellen met den Bijbel in de hand. Kleiner beelden, 33 voet hoog, *Zedelijkheid*, *Wet*, *Opvoeding* en *Vrijheid*, zullen het voetstuk omringen. Het geheele monument wordt uit één donkerkleurig graniet gemaakt.

New-Haven (Connecticut) te begeven, waar wij het beroemde „Yale College" zouden bezoeken. 't Was een prachtige toer. De hemel was onbewolkt helder, de lucht fijn en doorzichtig, het weder vrij zacht en frisch tegelijk; en de weg, dien wij nu hadden af te leggen, deels door een golvend landschap, deels dicht langs de kusten van den Atlantischen Oceaan, was 't waard in dat schemerend en toch tintelend licht der winterzon te worden aanschouwd. Om volop te genieten, gunden wij ons de weelde van plaats te nemen in de „parlor-car", een uitgaaf van slechts $ 2 meer bij de 9, die wij toch te betalen hadden, en waarvoor wij nu een halven dag ons genot verhoogden. Weelde is 't, in dat snel, en toch schier onmerkbaar, voortrollend salon, met keur van kleine sofa's en beweegbare fauteuils en door de groote kachel behoorlijk, maar niet overmatig verwarmd, te mogen uitzien, door de breede spiegelramen, op een wintertooneel, zóo als ons in die uren langs de oogen gleed! Eerst ging het, welvarende dorpen en nette landhuizen voorbij, tusschen de glooiende heuvels van Massachusetts, naar het fraaie Providence, de tweede stad van Nieuw-Engeland en de hoofdstad van den Staat Rhode-Island; daarna, van Westerly, aan de zuidwestgrens van dien Staat, over de zuidkust van Connecticut, — steeds den breeden zeearm van „Long-Island Sound" langs. Nooit vergeet ik die winterpracht! De sneeuw had haar vlekkeloos kleed, als een mollige vacht, over heuvels en dalen geworpen, en de bleeke zon gaf juist gloed genoeg om haar te vergulden, zonder haar te smelten of haar de hardheid en glans van metaal te ontnemen. Wat al kleurmengeling en tonenflikkering in dat zuivere wit! De bodem een zilvergrond; de boomen diamantkoralen; de heesters fonkelende juweelstruiken; de zeearm een gestolde kristalschots, en dan, hier en daar, het nu zoo diep blauw schijnende water: een trillende saffier gevat in zilveren lijst! — Op enkele plaatsen zagen wij het water geheel van nabij, moesten wij het zelfs

oversteken, over de breede, ook thans nog open uitmondingen van de Thames en Connecticut rivieren. De laatste is door een lange spoorwegbrug overspannen; de andere wordt door middel van een stoompont overgestoken, een grootere en vrij wat betere dan die, op de *RheinischeEisenbahn*, tusschen Elten en Cleve dienst doet. Eenigen tijd eer men aan dien riviermond, wijd als een zeearm, gekomen is, brengt men u een gedrukt briefje met de *Notice: Passengers will have twenty minutes for dinner, on the New Ferry Boat „Thames River", at New London. Dinner, 75 cents, at 2,30 p. m.* — Zoodra de oever bereikt is, stoomt de spoortrein zonder merkbaar oponthoud, slechts met vertraagden gang, op of, juister gezegd, *in* de veerboot. Want de geheele trein bevindt zich daar onder dak, in een lange houten gang. Die 't verlangt, verlaat zijn wagen, klimt vandaar, langs een trap, naar de bovenverdieping der stoompont, waar hem, in een groote wèlverwarmde zaal, een goed diner wacht. Wij deden er eer aan, tegelijk uit de ramen het vergezicht genietend over de blauwe wateren met drijvende ijsschotsen, grootscher om te zien dan het kleine New-London aan den anderen oever, ondanks zijn weidschen naam, een ouderwetsch, klein stadje meest door kabeljauwvisschers en walvischvaarders bewoond. — Verder ging het nu, steeds langs de zeekusten, over Saybrook, Clinton en Branford, tot wij, tegen het vallen van den avond, te Newhaven kwamen. Het is een kleine, maar nette stad van een vroolijk en modern voorkomen, aan 't einde van een diep inloopende baai, bij de uitmonding van de kleine Quinnipiac, op een lagen alluviaalbodem gebouwd, maar omringd door schilderachtige hoogten, en rijk aan schoon geboomte, waarom het ook de „City of Elms", *de stad der olmen* wordt genoemd. Het is bovendien beroemd om zijn fabrieken en Hoogescholen. De eerste schijnen niet enkel veel, maar velerlei voortbrengselen af te leveren. Onder de productie van het laatste jaar worden genoemd: 6,000 hooisnijders;

50,000 weegschalen; 200,000 corsetten; 1,200 Eureka orgels; 600 Colibri piano's; en dan nog 20 rijtuigen dagelijks. Ik geef het zonderling amalgama, juist zóo als ik 't vind vermeld. Het is òns echter nu niet om fabrieken, maar om de scholen te doen. Den Hoogleeraar George E. Day van „Yale College", die ons vroeger dringend uitgenoodigd had dit te bezoeken, en dien wij vooraf van onze komst hadden verwittigd, vinden wij voor 't oogenblik niet t'huis, maar vernemen de voor ons achtergelaten boodschap, dat hij, door huiselijke omstandigheden, buiten staat ons te herbergen, een kamer voor ons besteld had in „New-Haven Hotel." Aldaar komt hij zelf ons spoedig bezoeken, en brengt ons, door zijn mondelinge inlichtingen, reeds voorloopig op de hoogte van den aard der inrichtingen, die wij den volgenden morgen persoonlijk zouden gaan zien.

In een uitvoerige beschouwing daarvan wil ik mij hier niet begeven. Veel van 't geen ik van „Harvard" gezegd heb, geldt van „Yale College" evenzeer. Met elkaar in edelen wedstrijd, als de twee eerste wetenschappelijke inrichtingen van het Noorden, zijn ze uit den aard der zaak aan elkander zeer gelijk, hoezeer toch ook in meer dan éen opzicht verschillend. De heerschende geest is hier over 't geheel meer christelijk en kerkelijk (ik zeg daarom niet kerkgenootschappelijk,) dan ginds. Bovendien is er in déze Universiteit, — daarom dien naam vooral niet minder waardig —, meer éenheid en onderling verband tusschen de onderscheiden afzonderlijke afdeelingen dan in die van Massachusetts. De organisatie is een weinig meer Europeesch. Men heeft vier faculteiten: *Theology*, *Law*, *Medicine*, *Philosophy and Arts.* Zij tellen respectievelijk 101, 46, 32 en 824 studenten, waarvan, om tot een juist totaal te komen, 48 moeten afgetrokken worden, die voor meer dan éen vak zijn ingeschreven, zoodat het geheele getal studenten 955 bedraagt; dat der hoogleeraren en leeraren is 82. De voornaamste der genoemde faculteiten

is die van „Philosophy and Arts", in haar wijden omvang het universitair beginsel van het onderwijs vertegenwoordigend. Van de vier afdeelingen, waarin zij gesplitst is: „Undergraduate" en „Graduate Academic Apartment", „Scientific School" en „School of the Fine Arts", vormen de beide eerste de kern, het eigenlijke „Yale College" in meer bepaalden zin: de zuiver wetenschappelijke inrichting „whose one aim is liberal culture, as distinguished from preparation for specific employments and pursuits — a thorough education by mental discipline." Alle overige faculteiten, door den prikkel van plichtgevoel, ook van eerzucht en belang, gedrongen, spannen de uiterste krachten in, om in den wedstrijd met de andere Hoogeschool den eersten rang te verwerven of te behouden. Van het „Theological Seminary," althans, met zijn zevental professoren, mag beweerd worden, dat het doel niet gemist wordt „niet enkel een zoo krachtig mogelijken, werkdadigen, christelijken invloed te oefenen op de studeerende jongelingschap der geheele Universiteit, maar ook, door grondige theologische studie, godgeleerden te vormen, die liefde voor wetenschap vereenigen met een vromen zin." — Aan fondsen, uit „bequests", „endowments" en „gifts" voortgekomen, is Yale nog rijker dan Harvard. Behalve het „College Square" en zijn gebouwen, een vast goed van bijna niet te berekenen waarde, bezit alleen het „Academical Department" rentegevende fondsen van meer dan een half millioen dollars. *Professorship-funds*: (er zijn *Street-*, *Clark-*, *Munson-*, *Silliman-*, *Duntam-* Professoraten): $ 145,137; *Prize-funds* (voor prijzen): $ 106,217; *Library-funds*: $ 38,852; *Miscellaneous funds*: $ 10,500; *Accumulating-funds*, waarvan de rente tot zeker bedrag moet oploopen: $ 83,923; *General funds*: $ 308,036. De andere „departments" zijn naar evenredigheid begiftigd. Men voege daarbij de telkens inkomende buitengewone giften. Wordt een grooter gebouw vereischt, een vermeerdering der boekerijen, een nieuw Professoraat of uitbreiding der kabinetten of wat

ook, om gelijken gang te houden met andere inrichtingen en met de eischen van den tijd, — de giften stroomen toe. In '70 werd een „Divinity Hall" gebouwd. Vier kooplieden gingen voor met $ 10,000 elk; giften van 5,000 en 1,000 kwamen bij menigte in. De benoodigde $ 125,000 waren ras ingeschreven. — Een nieuwe „College Chapel" werd verlangd, en het geld was er. — De bekende George Peabody gaf $ 130,000 voor een museum van Natuurlijke historie. — Er heerscht in dit alles een ruime vrijgevigheid, die bijna weelde mag heeten. Welk een verschil met Europa, waar men vaak het noodigste niet dan noode erlangt! Ik geef geen beschrijving van de reeksen gebouwen, — een gansche wijk in 't midden der stad —, waarvan het éen wedijvert met het ander, noch van de kostbare ethnologische collectie of van de kunstzaal, waar men, bij de verzameling die de akademie bezit, steeds een menigte schilderijen vindt door rijke partikulieren voor langer of korter geleend of tentoongesteld, en wil alleen nog vermelden, dat ik ook hier in de nette en rijke kapel een voordracht hield voor professoren en studenten, aan wie ik vooraf voorgesteld werd door den President der Universiteit: Rev. Noah Porter D.D. Ll. D., dien ik op de vergadering der Alliantie aangetroffen had. — Na afloop van die samenkomst en van een eenvoudig diner, maakten wij, bij het helderst winterweêr, in gezelschap van Prof. Day, een sledevaart door de stad. In een van de groote „avenues" was het of de geheele New-Havensche wereld, geleerd en ongeleerd, zich tot een *rendez-vous* had verzameld. Een vroolijk, levendig tooneel: de lichte sleeën van allerlei vorm en grootte door elkaar stuivend en zwenkend, bespannen met die vlugge en gespierde „trotters", die zoo lustig en fier den gepluimden kop met de rinkelende bellen schudden. Wat ons overigens in 't oog valt in stad en omstreken, is iets min of meer Europeesch in het uitwendig voorkomen der dingen, dat ons ook elders in Nieuw-Engeland niet ontging. Het

is, wel is waar, het echte vaderland der Yankee's, maar het is tevens het oudste deel van het land. Vandaar iets meer bedaards en voorzichtigs dan waaraan men anders in de Nieuwe wereld gewoon is. Om iets te noemen: hier zien wij voor 't eerst weêr „bars" aan de „crossings" van de spoorwegen, baliën of hekken aan de kruispunten, dáar waar een andere weg de spoorbaan snijdt. Dat ontmoet men elders in Amerika niet. Een hooge paal met een uitstekend bord, waarop te lezen staat: *Look out for the cars!* wordt voldoende geacht. Voorts moge dan ieder, voetganger of voerman, voor zich zelf toezien, dat hij geen schade lij!

Dezelfde slede, die ons had rondgevoerd, bracht ons, onder geleide van onzen vriendelijken gids, naar het station van den spoortrein, waarmede wij, na een paar uren stoomens, altijd langs „Long-Island Sound", over Bridgeport, Norwalk, Stamford en Harlem, in New-York terugkwamen, dankbaar voor al het genotene en geleerde op onzen korten uitstap, en op nieuw in 't gezin van dr. Anderson werden ontvangen met de oude hartelijkheid en — met tal van brieven, uit het vaderland gekomen.

Lang van duur zou evenwel nu, althans *mijn* verblijf niet zijn. Vrijdag avond gekomen, moest ik Zaterdag middag wederom naar Albany gaan, om mij van de afgelegde belofte te kwijten.

Van dezen nieuwen tocht behoef ik niet veel te verhalen. 't Geen nu, als iets nieuws, mijn aandacht trok bij het sporen langs de welbekende Hudson-oevers, was het zien op de bevrozen rivier van de talrijke benden werklieden overal bezig, door middel van ijsploegen met paarden bespannen, lange en diepe voren te snijden, terwijl anderen overdwars kruissneden zagen, waarna de dusgevormde regelmatige blokken verder worden losgeslagen, met een soort van enterhaken opgehaald, op sleden geladen, en naar de pakhuizen langs den oever gevoerd. Het is een eigenaardig, levendig wintertooneel, en

de arbeiders zijn blijkbaar het werk meester. Als ons vaderland immer in oorlogstijd, bij een winterveldtocht, voor zijn inundatiën vreesde, geloof ik, dat een ploeg van zulke Amerikaansche werklieden, door eenige Hollandsche windmolens geholpen, spoedig in staat zouden zijn ons veldijs onbegaanbaar te maken. Zóo hard als hier vriest het ook bij ons niet. Pas hebben wij eenige dagen degelijke vorst, en in de courant op den trein gekocht, lees ik, in groote letters, het heuchelijk bericht: PLENTY OF ICE. *Ninety-four thousand five hundred Tons a Day Being Gathered Along the Hudson.* — 9,355 *Men and Boys*, 531 *Horses and* 51 *Steam Engines Employed in the Harvest.*" — En in het vorig jaar bedroeg de „ice-crop" op de Hudson alleen, reeds den 1 Februari 1,408,500 ton. Er is trouwens nagenoeg geen huis in New-York, dat zich niet elken dag van ijs voorziet, en bijna geen Amerikaan, die dit niet als een dagelijksche levensbehoefte beschouwt.

In Albany logeer ik ditmaal niet bij mijn vorigen gastheer, maar bij den heer Maurice E. Viele, een vermogend handelaar, van oude, Hollandsche afkomst. De grootouders zijner vrouw: Knickerbocker — tot dusver wist ik niet, dat deze algemeene John Bull's naam den oud-Hollander gegeven, tevens een echte familienaam was, — waren geheel Hollanders van den ouden stempel. — Door het tegenwoordig geslacht, al is 't nu geheel geamerikaniseerd, zie ik mij met oud-Hollandsche gulheid ontvangen.[1]

Den volgenden morgen hoor ik van Ds. Zweemer, voor wiens kleine gemeente ik zelf in den namiddag optreed, een eenvoudig stichtelijke preek en 's avonds ben ik ter kerk bij Red. J. Clarke, in wiens prachtige „Reformed Church", die de oude Hollandsche verving, ik heden avond zelf mijn aangekondigde voordracht over Nederland, ten voordeele van den

---

[1] Het vignet op bl. 64 van dit deel voorkomend is gevolgd naar een photographie genomen van hun portret, in de gewone kleederdracht der deftige klasse onder de Hollandsch-Amerikanen dier dagen.

bouw van het nieuwe Hollandsche kerkje, hield. Blijkbaar ontbreekt het hier nog niet aan belangstelling in 't oude „*Vaderland*", het land van Kiliaan van Rensselaer, patroon van het vroegere Beverwijk. De heer Bogaert, mede een Hollander van afkomst, die zelf onze taal nog spreekt, was dezen middag mede tafelgast, en ging met ons in de „sleigh-coach" naar de „lecture". In zulk een slede is 't hier voortreffelijk; maar anders heeft beweging op straat hier haar gevaren. Albany is een ruime, vroolijke, schoone stad — dat treft mij op nieuw —, en haar heuvelachtige grond en sterk hellende straten maken haar te meer schilderachtig; maar! — dat schilderachtige heeft zijn „*drawback*". Als eens de dikke sneeuwvloer ligt, straks plat en vast getreden en door tallooze paard- en handsleden tot een hellend spiegelvlak gemaakt; dan mag dat prettig zijn voor dartele jeugd, die zich, langs de glimmende ijskorst, van de glooiende straat laat afglijden, staand of zittend; voor een eerzaam burger, die deze manier, hoe natuurlijk en snel, niet wel navolgen kan, is die gladheid, die 's winters maanden aanhoudt, niet alles. Ik voor mij vind het ijselijk. Het bevreemdt mij niet te vernemen, dat elken winter eenige honderden armen en beenen worden gebroken en gezet. Geen Alpengletscher of *Mer de glace* op ver na zoo gevaarlijk als Albany's trottoirs!

Toch heb ik die gevaren getart, om iets meer van Albany te zien. En aardig is die stad in haar Noordsch winterkostuum, waar veel, zoo als de bevrozen varkens op de markt, mij soms in de verbeelding brengt in Rusland te zijn, misschien omdat ik daar nooit ben geweest. Anders kon ik zoo licht niet vergeten, dat ik in Amerika was, b. v. toen mijn gastheer, bij het Capitool gekomen, mij voorsloeg mij aan den Gouverneur van den Staat New-York voor te stellen. Het hielp niet of ik zeide, dat ik den „Right Honorable" niets te zeggen had en vreesde onbescheiden te schijnen. Dat deed er niet toe: van onbescheidenheid kon geen sprake zijn (in

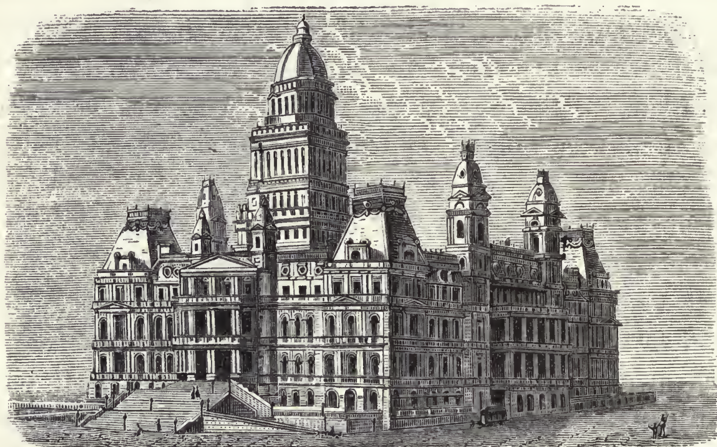
Amerika is dat voorzeker niet licht het geval!); 't was integendeel een beleefdheid; een' vreemdeling te woord te staan, al heeft deze niets te zeggen, behoort bovendien tot de plichten, en wel tot de eerste plichten van iemand, die een publieke betrekking bekleedt; hoe hooger die betrekking is, zoo veel nog te meer! — Dat is een deel van 's lands zeden. Geen ambtenaar, hooger of lager: President of Gouverneur, lid van Senaat of Congres of Stadsraad, die ooit vergeten mag gekozene, gemachtigde, eigenlijk — dienaar van het Volk te zijn; geen, die niet gereed moet bevonden worden zijn werk soms af te breken voor het bezoek van den eersten den besten onbescheiden indringer. *Toegankelijk* te zijn — och waren het alle ambtenaren maar in dien éenen zin! — is een eerst vereischte in den man, die zich hier een volkskeus laat welgevallen. — Ik begreep dan ook de Amerikaansche manieren te moeten volgen, en een „shakehands" te moeten gaan wisselen met den mij onbekenden Staatsman. De wijs waarop hij ons ontving, toonde, dat hij zulke dingen gewoon is. Governor John A. Dix, van wien men zegt, dat hij veel kans heeft voor een volgende Presidentkeus, is een kloek gebouwd man met flinken, grijzen kop; hij was vroeger generaal, die zich in den oorlog tegen het Zuiden met eere heeft onderscheiden, en nu ook, als Gouverneur van den voornaamsten Staat der Unie, de algemeene achting heeft weten te verwerven. De enkele woorden, die hij sprak, zijn korte vragen over mijn bevindingen in Amerika, getuigden van oordeel en tact. Bij zulk een man doet zeker het gemis van uitwendige vormelijkheid aan eigen achtbaarheid en aan den eerbied van anderen geen afbreuk.

New-York, 12 Februari.

Dinsdag morgen zijn we weêr teruggekomen uit het Noorden. Het is evenwel slechts voor een paar dagen, om eenige

zaken te regelen, bezoeken af te leggen en brieven te schrijven. Morgen hopen wij de reis te aanvaarden naar eenige der Zuidelijke Staten.

Eenstemmig is het oordeel van onze vrienden alhier: zoo 't er ons om te doen is Amerika, in zijn geheel, eenigszins te leeren kennen, moeten wij iets van het Zuiden zien. — Al wat wij daarvan hooren, wekt onze levendigste nieuwsgierigheid en belangstelling. Wij mogen de gelegenheid, die zich nu aanbiedt, niet verzuimen.

HOOFDSTUK XVI.

EEN REIS NAAR HET ZUIDEN.

De Zuidelijke Staten der Unie. — Hun eigenaardig karakter. — Over Washington naar Richmond. — Sporen en herinneringen van den burgeroorlog. — Gewezen „rebellen." — Een landelijk oord. — Dagen van ware rust. — Een prachtig land. — Rijke natuur en arme bewoners. — *Shabby genteel.* — Vroegere planters en plantages. — Nawerking der slavernij. — Een doopplechtigheid. — Eerste boterbiesjes. — Een negerkerk in de bosschen. — De stad Richmond. — *Washington's day.* — Negersoldaten. — Scholen voor kleurlingen. — Een rechtszitting in Virginia. — Noord en Zuid Carolina. — Columbia. — Vergane grootheid. — Een zitting der Wetgevende Kamers. — Negerregeering. — Charleston. — Een rijk kolonel. — Zuidelijke plantengroei. — Savannah. — Zonneglans en zomerhitte. — Een wintertuin in de open lucht. — Een geïmproviseerde *soirée.* — Terugreis. — Andermaal in Columbia en Richmond. — Weder in New-York.

Amelia County, Virginia, 18 Februari.

Zoo zijn we sinds eenige dagen in „het Zuiden." Neen, waarlijk ik beklaag 't mij niet. Nu reeds moet ik hun gelijk geven, die er zoo sterk op aandrongen, dat wij ook dit deel van Amerika zouden bezoeken. Slechts hierover verbaas ik mij telkens meer, dat zoo betrekkelijk weinig reizigers herwaarts komen. Van Amerikanen zelven uit het Noorden, laat zich dat wel verklaren. De rechte verstandhouding is er nog niet tusschen Noord en Zuid; vrede en éenheid mogen hersteld zijn, de ware en warme sympathie ontbreekt. Maar de Europeanen! Van alle Europeesche afgevaardigden ter Alliantie is er niet éen, naar ik hoor, zuidelijker dan de Potomac gekomen. En toch — wat hebben wij reeds nu, in die enkele dagen, veel nieuws en belangwekkends gezien! Alles is zoo

gansch anders dan in 't Noorden, echt en onmiskenbaar Amerikaansch, en nogtans zoo wijd verschillend, in menig opzicht een volslagen tegenstelling! Een ander land, een andere maatschappij, andere menschen, zeden, begrippen, deugden, gewoonten, een — *andere wereld!*

Ja, wel een ander land en klimaat! Vóor eenige dagen worstelden we in Connecticut en Massachusetts met Siberische sneeuwstormen, waarvan een Hollander zich nauw een voorstelling kan vormen, en zagen we in Boston en Albany de sneeuw voeten hoog op de straten; hier in Virginië hebben we een lenteweêr genoten als dat van onze schoonste Meidagen, nu en dan een warmte zelfs als van een Junidag, maar nog aangenamer en lieflijker in deze zuivere en frissche lucht. Wij zien de treurwilgen reeds groenend en de prachtigste magnolia's in vollen bloei. Overal zwellen de boomknoppen, gonzen de bijen, zingen de vogels, en op het veld wordt geploegd en gezaaid!

En nog grooter in andere opzichten, is het contrast. Waarin dat al bestaat? Maar ik behoef dat niet vooraf te vermelden. Zóo veel, vlei ik mij, zal mijn reisbeschrijving wel hebben, zoo niet van een sprekende schilderij, dan toch van een welgelijkende photographie, dat het eigenaardig verschil in 't oog zal vallen zonder opzettelijke aanwijzing. Liever vat ik den draad van mijn reisverhaal weêr op, en volg ik geregeld de aanteekeningen van mijn dagboek. In den morgen van Vrijdag, 13 Februari, verlieten wij New-York, overladen met vernieuwde blijken van hartelijkheid van onzen gastheer en zijn gezin. 't Was ons slechts vergund afscheid te nemen, onder de stellige voorwaarde, dat wij, na onze terugkomst uit het Zuiden, den korten tijd, dien wij dan in Amerika zouden vertoeven, nergens elders zouden verwijlen dan dáar. Een met anderen reeds gemaakte afspraak moest teruggenomen worden, al zou men dat euvel duiden. Gedurende die laatste dagen had geen ander recht op ons. Dat

waren de laatste woorden bij het scheiden. Ook mochten we nu met geen publiek vervoermiddel vertrekken. Hoe dik de sneeuw, die het voorkomen had van rul, bruin zand, in de straten lag, zoodat zelfs de „street-cars" kwalijk konden voortkomen langs hun rails, eigen rijtuig moest ons brengen naar het station, aan de overzij der rivier, en de oude dokter zelf zou meêgaan, om ons veilig „aan boord" van den trein te zien. Trouwens, ook met minder vriendelijke hulp zouden we geen moeite gehad hebben. Alles met het spoorwegstelsel in verband is even geriefelijk ingericht voor den reiziger, die een weinig zijn weg weet en de kunst van het „self-help" heeft aangeleerd. Plaatskaarten behoefden wij zelfs niet te nemen. Een paar dagen vóoruit — ik vermeld dit hier, ter loops, als voorbeeld *ter navolging*, — had ik mij in een der hotels, van een plaatskaart voor de reis, zonder eenige prijsverhooging, kunnen voorzien.

Van die reis per „Pennsylvania R.R." zal ik weinig zeggen. Spoedig is men, van deze zijde, Jersey-City uit. Door een rotsachtig oord, met hier en daar verspreide landhuizen, gaat het, langs den ons reeds welbekenden weg, Newark, Elizabeth, New-Brunswick, Princeton en Trenton voorbij. Ongeveer te éen ure sporen wij de Delaware over, en komen te Philadelphia. Zonder er ons op te houden, gaan wij de stad langs, die zich, in de diepte, aan onzen voet uitbreidt. Door de Schuylkill en Delaware omarmd, ligt zij in haar vallei, door glooiende hoogten ingesloten — alsof die heuvels en stroomen natuurlijke grachten en wallen waren, — met het omliggend landschap verbonden door een aantal sierlijke bruggen en viaducten. Van hier gezien, heeft de stad, met haar torenspitsen en kerken, haar park en havens, een karakter van bevallige grootheid. — De verdere reis, langs Wilmington, de breede Susquehanna over, naar het groote Baltimore aan Chesapeake Bay, en vandaar naar Washington, beschrijf ik niet. Het is dezelfde weg vroeger door ons ge-

volgd (deel I, bl. 185), toen wij bij den President onze opwachting gingen maken. Het laatste gedeelte van den weg is vrij wat eentoniger dan het eerste. Maryland is op ver na zoo bevolkt niet als New-Jersey en Pennsylvanië, en 't is of het oord al eenzamer en woester wordt, naarmate men de hoofdstad nadert. Ongeveer te vier uren zien we het welbekend Capitool boven de vlakte oprijzen. Mijn plan was geweest ook Washington voorbij te gaan, en door te reizen. Vermoeidheid van mijn vrouw deed mij echter dat plan opgeven, en besluiten voor den nacht onzen intrek te nemen in het „Metropolitan Hotel". — Ik dool 's avonds nog een weinig rond langs de akelig onafzienbare straten. Op eenige punten, hier en daar, zie ik rosse vlammen opstijgen. 't Maakt bijna den indruk, op dien donkeren, stillen avond, of het de wegstervende vlammen zijn van een uitgebrande en verlaten stad. Maar ik verneem van een voorbijganger, dat het „bonfires", vreugdevuren, zijn, ontstoken, ik weet niet om welke verkiezing of verkiezingstriomf. Van vreugd is anders weinig te zien. Eenige lieden, aan donkere schimmen gelijk, bewegen zich rondom de overigens hoogst onschuldige houtmijten, die, bij windstilte en motregen, geen schade zullen aanrichten op straten, breed als pleinen, waar niemand voorbijgaat. Het is droevig somber en doodsch in die rechtlijnige avenues, aangelegd voor den bouw van paleizen, waarlangs meest niet dan onaanzienlijke huizen staan of houten barakken en schuttingen, door de breed uitéen staande lantaarns juist genoeg verlicht, om te doen zien, *hoe* stil ze zijn en verlaten.

Den volgenden morgen, bij het verlaten van Washington, treft ons op nieuw het schril contrast, dat zich voordoet in deze zonderlinge, onvoltooide stad, een stad van paleizen en hutten, maar waar schijnbaar huizen ontbreken. De hooge, witte koepel van het Capitool schittert tegen een nu blauwe lucht, waarop groote marmeren gebouwen hun trotsche gevel-

spitsen afteekenen, terwijl de spoorweg ons voert langs een neger-voorstad, waar armelijke planken keeten in modderpoelen schijnen te verrotten.

Intusschen, van nu aan wordt de weg voor ons geheel nieuw en hoogst belangwekkend. Bij Georgetown gaan wij de Potomac over, en bevinden ons op den bodem van Virginia, den hoofdzetel van de oude Engelsche nederzettingen in het Zuiden. Een twintigtal jaren nadat Spanjaarden en Franschen zich in Florida hadden gevestigd, ontving Sir Walter Raleigh, edelman aan het Engelsche hof en gunsteling van koningin Elizabeth, van deze in 1584 een patent om in Amerika te koloniseeren. Begeerig om een deel der nieuwe wereld voor zijn vaderland en „de ware religie" te veroveren, stichtte hij een volkplanting op het eiland Roanoke, aan de kust van Noord-Carolina. Elizabeth schonk hem toen het beheer over geheel Noord-Amerika, van Florida tot Canada. Ter eere van de maagdelijke koningin, „the *Virgin* Queen", werd het geheele land Virginia genoemd [1], een naam waarmeê later uitsluitend de landstreek tusschen de Potomac en Roanoke werd aangeduid. Daar vestigden zich de Engelsche kolonisten, nadat Raleigh's volkplanting verlaten was. De vader van het eigenlijk Virginia is Captain John Smith, een man van ondernemingsgeest en kloek beleid, wiens geschiedenis, vol van romantische episoden, bijna een legende of heldendicht schijnt. *Vivere est vincere* (leven is overwinnen) was zijn lijfspreuk. Vroeger, in den oorlog tegen den Turken, waren door hem wonderen van dapperheid verricht. Bij een zeegevecht had hij alleen drie Turksche schepen in den grond geboord. Maar de krijgskans keerde zich. Zwaar gewond, werd hij gevangen genomen en als slaaf verkocht. Zijn Turksche meesteres evenwel hielp hem ontvluchten. Over Rusland naar Engeland teruggekeerd, zocht hij nieuwe avonturen in de nieuwe wereld;

---

[1] Het latere Nieuw-Engeland heette toen Noord-Virginia.

daar werd hij ziel en hoofd van een kleine Engelsche kolonie, die zonder hem spoedig zou zijn te gronde gegaan. Het was een geheel andere nederzetting dan in het Noorden. — Dáar was godsdienst, hier goudдorst het heerschend beginsel. Fortuin- en gelukzoekers van allerlei slag, verloopen edellieden — en goudsmeden vormden de meerderheid der bevolking. Vergeefs vroeg Smith, in hun plaats, landbouwers, timmerlieden, houthakkers en smeden. Eerlang droegen traagheid en ongebondenheid haar wrange vruchten. Het vroeger ontzag der Indianen ging over in een doodelijken haat. Met eenigen der zijnen in een hinderlaag gevallen, zag Smith zijn makkers vermoorden en zichzelf gevankelijk weggevoerd. Het zakkompas en uurwerk, die men bij hem gevonden had, door de Indianen voor levende-wezens gehouden, redden hem voor 't oogenblik het leven. Maar toen hij in een krijgsraad voor den koning was gebracht, besloot men den gevaarlijken toovenaar van het leven te berooven. Reeds, zegt het verhaal, dat aan Smith's eigen pen wordt toegeschreven, lag zijn hoofd op het blok, toen Pacohontas, de jeugdige dochter van koning Powhatan, haar armen sloeg om zijn hals en door haar tusschenkomst hem redde. [1]

Spoedig, na die dagen, werd Virginia meer bevolkt, en toen eens het ongelukkig *goud zoeken* werd opgegeven, bleek de kolonie metterdaad een goudmijn te zijn voor koornbouw en tabaksteelt. Virginia, de eerste van de oorspronkelijke dertien Staten der Unie, bleef lang de aanzienlijkste, machtigste en volkrijkste, en zijn invloed op de geschiedenis van geheel Amerika was langen tijd overwegend en beslissend. Vele van Amerika's beroemdste staatslieden, redenaars en krijgshelden, een Washington, Jefferson, Patrick Henry, Clay, Taylor en anderen, en een groot aantal van de Presidenten der Unie zijn uit Virginia voortgekomen. —

[1] „The king's dearest daughter got his head in her armes, and laid her owne upon his to save him from death."

Doch nieuwe toestanden vormden zich, die aan het oude gewest, „*the old dominion*", zoo als deze Staat zich gaarne, met zekeren adeltrots, liet noemen, het leidend oppergezag betwistten en ten laatste ontnamen. Door wakkeren, werkzamen handelsgeest en vrijen arbeid waren het Noorden en Oosten, even als de aangrenzende Midden-Staten, sedert het begin van deze eeuw, met verbazingwekkende snelheid vooruitgegaan in welvaart en rijkdom. In 't Zuiden was men meer stationair. Het eigenaardig verschil van beider bevolking bleef zich in dezelfde onderscheiden richting ontwikkelen. De burgerkooplieden uit de regeering van Elizabeth dáar, en de fortuinzoekende volgelingen van Raleigh hier, waren in Cromwell's dagen, — in het Noorden republikeinsche „round-heads", in het Zuiden Stuartsgezinde „cavaliers." — Later was door de negerslavernij de maatschappij in het Zuiden gaandeweg meer van die van het Noorden vervreemd. De landbouw werd er geheel stapelproductie en plantagecultuur. Ginds won de burgerstand in aantal en aanzien beide; hier slonk die weg voor den toenemenden rijkdom van enkele vermogende grondeigenaars. Er ontstond iets middeleeuwsch in het gansche maatschappelijk leven. Men werd hier even conservatief, aristocratisch, militair, als in 't Noorden republikeinsch, democratisch, modern. Wat invloed dat alles oefende op geest en karakter, politiek en leven, kan men zich licht voorstellen. In 't Noorden meer degelijkheid, werkzaamheid, ondernemingsgeest, maar ook meer winzucht en materialisme; in 't Zuiden daarentegen, bij ijdelen hoogmoed, meer ridderlijke hoffelijkheid, beschaving, kieschheid, eergevoel. [1] Even gereedelijk laat zich verstaan, dat die twee strijdende

---

[1] Op de Noordelijke en Zuidelijke Amerikanen schijnt mij wel eenigszins toepasselijk een vrij aardige karakteristiek, die ik ergens las van de Duitschers en Franschen: „*les Allemands sont, pour la plupart, des gens très-braves et très-vertueux, tandis que les Français ont beaucoup de fautes; mais il faut en convenir: les vertus des premiers sont fort peu aimables, et nos fautes, à nous, ne sont pas tout-à-fait*

elementen op den duur niet zonder botsing konden samenwerken, vooral toen de levensvraag van slavenhandel en slavenarbeid een afdoende oplossing eischte, en de onderscheiden belangen meer in besliste tegenspraak kwamen. Zoo is de burgeroorlog ontstaan, die vroeger of later moest uitbreken, en die voeren zou òf tot blijvende scheuring, òf tot de volkomen zegepraal van een der strijdende beginselen. God zij geloofd! die strijd is uitgestreden voor goed, en heeft geleid tot de overwinning van vrijheid, verlichting en *ware* beschaving. Hoe groot de prijs zij daarvoor betaald, te duur is Amerika niet vrijgekocht van den onteerenden vloek der slavernij.

Intusschen, al moet men zich in die uitkomst verblijden; 't is geoorloofd medelijden te gevoelen met het land, dat zoo zwaar heeft geboet. Men kan zich aan dat gevoel hier zelfs niet onttrekken. Alles wekt de herinnering van den vreeselijken burgeroorlog op. Hier, op 't betrekkelijk eng gebied tusschen de Potomac en de Rapahannock, zijn de meeste bloedige veldslagen gestreden, van Bull's Run tot Richmond's val en de overgave van Lee; hier bevindt men zich op den klassieken grond van den reusachtigen worstelstrijd, een burgerkrijg, die zijns gelijke in de wereldgeschiedenis niet heeft gehad. Wat al gedenkteekenen van den oorlog gaan we voorbij! In onzen wagen zit een oud-officier, die in 't leger der Geconfedereerden een aantal veldslagen heeft bijgewoond, en vele versterkingen, waarlangs onze weg voert, heeft helpen oprichten. Hij wijst ons alle belangrijke punten aan: nu de kusten langs de uitmonding van de Potomac, „the chopping-block of the rebellion", het *groote hakblok* van den opstand, zooals de soldaten die steeds weêr betwiste rotshoogten noemden

---

désagréables." Het is altijd de oude geschiedenis van *Lafontaine's* fabel van het krekeltje en de mier. — Intusschen, de groote vraag voor het karakter van menschen en volken is niet juist wat het *aangenaamst* zich voordoet. Zekere uitwendige beminlijkheid is niet altijd meest eerbiedwaardig.

in hun taal; dáar het uitgestrekt doodenveld van in een veldslag gesneuvelden; ginds Fredericksburg en Bowling Green, en zoo menige andere plaats, wier naam, vroeger onbekend, in die bloedige jaren een droevige vermaardheid heeft verworven. En hoe vreeselijk is blijkbaar dit gansche land door de oorlogsrampen bezocht en geteisterd! Wat ik in October 1870, één maand na den slag van Sedan, éene week na de overgaaf van Straatsburg, in die streek gezien heb, sprak minder schier van oorlogsverwoesting dan wat hier nòg, na een acht- of tiental jaren, te zien is van nagelaten en achtergebleven sporen. Zeker, dat zal niet zoo blijven. Virginia, met zijn onvergelijkelijk schoon klimaat, zijn vruchtbaren bodem, zijn rijkdom van mineraal, zijn prachtige bergen en stroomen, is bestemd voor een andere toekomst. Kapitaal en arbeid zullen ook hier de onschatbare bronnen van nog verborgen rijkdom ontginnen, wanneer zijn 39 millioen acres, waarvan nog nauw een derde in cultuur is gebracht, een tienmaal grooter bevolking zullen voeden dan het millioen blanken en het half millioen negers, thans over zijn heuvels en dalen verspreid. Maar voor 't oogenblik — ach! 't is een droevig gezicht, dat onbevolkte land en die onbebouwde streken, vooral wanneer men pas het Noorden doorreisd heeft. Welk een verschil met de welvarende steden en dorpen, landhuizen en bouwhoeven, die 't oog dáar ontwaart! Dáar alles even net en nieuw; hier alles oud en vervallen. Meer schilderachtig is 't zeker en minder eentonig; maar dat meer pittoreske is weinig benijdbaar: soms de bouwval van een afgebrande, nog niet herbouwde fabriek, of een zoogenaamd „station", een klein planken gebouw soms in 't midden van het bosch, in welks nabijheid niets te zien is dan een enkel gezadeld paard aan een boom vastgebonden. Eén tegenstelling doet overal pijnlijk aan — die tusschen den milden rijkdom van het heerlijke land en de treurige armoê van zijn bevolking.

Eindelijk, omtrent half twee, naderen wij Richmond, de hoofdstad van Virginia en, gedurende de oorlogsjaren, in den tijd van haar kortstondige glorie door dieper verval gevolgd, hoofdstad van de Geconfedereerde Republiek. Sporend over, of eigenlijk door, een houten kokerbrug, evenwel met opening genoeg om een bijna onbelemmerd uitzicht te gunnen, hebben wij een prachtig landschap voor ons. Aan onzen voet, onder de brug heenschietend met woeste vaart, stroomt en schuimt de Jamesriver. Wij zijn hier juist boven de zoogenaamde „rapids" der rivier, die eerst een eind verder bevaarbaar wordt,[1] en op deze plaats als 't ware éen telkens afgebroken waterval, of wil men, een sterk afloopend waterveld vormt, springend tegen de overal uitstekende rotsbrokken of zwierend en stoeiend rondom de menigvuldige groene eilandjes in 't midden, op éen waarvan, „Belle-Isle", ons een groot gebouw vertoond wordt, dat in den oorlog gevangenis en — graf geworden is van honderden Federale krijgsgevangenen. Op een rijzenden achtergrond verheft zich de stad. Of ze met recht zich de „zevenheuvelige" noemt, als een ander Rome, weet ik niet, maar wel, dat zij, vooral op dezen afstand gezien, zich grootsch en indrukwekkend voordoet en veel meer schijnt dan zij is.[2] Meest in 't oog vallend is het, op den hoogsten top gelegen, Capitool, dat met zijn statige zuilenrij

[1] Niet de rivier zelve, maar toch een deel van het rivierwater is reeds boven Richmond bevaarbaar. Men heeft namelijk boven de „rapids" een kanaal aangelegd, — ik kan niet zeggen gegraven, want het ligt omtrent vijftien voet hooger dan de rivier, waarvan het den oever volgt, — met een voldoende hoeveelheid water voor tamelijk groote vaartuigen en lichters. Bij het sterk verval, zijn er een aantal schutsluizen noodig.

[2] Richmond heeft thans niet meer dan 51,000 inwoners, waaronder 23,000 zwarten. Er zijn, zegt de — weinig beleefde — statistiek 2,754 vrouwen te *veel*, een gevolg nog van het verminderen der mannelijke bevolking gedurende den oorlog. Een ander treurig verschijnsel wordt mede opgeteekend door die onverbiddelijke statistiek. Onder die even 50,000, zijn 14,629 volwassenen, die niet lezen of schrijven kunnen! Dat is nog een nawerking van de vroegere slavernij en van haar jammerlijken nasleep voor de zwarte, en zelfs voor de blanke bevolking.

en breed frontispies het voorkomen heeft van een Griekschen tempel. Van nabij gezien, gelijk we later gelegenheid hadden op te merken, maakt het, door poverheid van bouwstof, gebrek aan evenredigheid in de onderdeelen en blijkbaar verval, een geheel anderen indruk; van hier aanschouwd, waar de witte pleisterkalk voor marmer kan doorgaan, doet het gebouw op zijn *akropolis*, omringd door de slanke torenspitsen der stad, als tooneeldecoratie, nauw minder effect, dan of het een' gerestaureerd Parthenon ware.

Dan wij hebben niet lang tijd tot rondzien. Wij zijn straks aan het station, waar wij hebben uit te zien naar Rev. J. Huizinga, den predikant van een klein Hollandsch „settlement", niet ver van hier in Amelia-County gevestigd. Het is een nederzetting, beproefd — tot dusver evenwel nog zonder schitterende uitkomst —, met landaankoop in 't groot door onzen vriend Scheffelin van New-York, die er sterk op aandrong, dat wij zijn kolonie met eigen oog zouden gaan beschouwen. Het valt ons niet moeilijk het echt Hollandsch gelaat van den jeugdigen predikant uit te vinden, en even licht met hem op ons gemak te komen. Hij geleidt ons onverwijld naar een ander station. Vandaar hebben wij nog een uur sporens, wederom door een schoone en rijke landstreek met steengroeven en kolenmijnen, tot wij uitstappen aan een klein station, te Mattoax. Daar staat een wagen met een kloek tweespan van mr.[1] de Vries, den meest gezeten boer van de kleine volkplanting, voor ons gereed. Wij rijden nog een goed uur over een heuvelachtigen, meest boschrijken grond, met prachtige beuken, eiken, pijnen en ceders. Als een eigenaardigheid van het landschap treft ons de zonderling hoog roode kleur van den bodem, de klei of aarde. Mij dunkt, zulke grond zal 't geweest zijn, waarvan de eerste kolonisten in Virginia een

[1] Mr. — natuurlijk niet ons *meester*, maar het Engelsche *mister*, de titel van ieder, die geen titel heeft.

geheele scheepslading naar Engeland zonden, in den waan, dat die vol was van gouddeelen. Eindelijk komen wij aan onze bestemming, een vrij ruim landhuis tusschen hoog geboomte, vroeger het hoofdgebouw van een kleine plantage, nu het huis, waarvan mr. de Vries met zijn gezin een gedeelte bewoont, en onze dominee met zijn vrouw en kinderen een ander, totdat de later te bouwen pastorie gereed zal zijn.

Het was mijn plan geweest, hier éen of twee dagen te toeven. Maar nauw zijn we een kwartier in huis, of ik heb dat voornemen gewijzigd. Het is zoo gezellig, rustig, vriendelijk op de ons toegedachte, zindelijke dakkamer met haar witgepleisterde muren; zoo echt landelijk kalm is dat uitzicht uit de kleine vensters over de golvende akkers en de bosschen daarbuiten, dat ik den hartelijken aandrang van den predikant en zijn lief vrouwtje nauw behoef, om te besluiten hier een dag of tien het anker neêr te leggen, te rusten en te werken tegelijk, en eens iets anders te doen dan altijd reizen en trekken.

De volgende dag, Zondag, is reeds aanstonds een dag van rusten en werken beide. Met hetzelfde groote voertuig van den vorigen dag reden wij nu naar het kerkje. Goed, dat het sterk was, want het werd op harde proeven gesteld, wij zelven soms weinig minder. „*Road bad, way beautiful*”, teekende ik in mijn dagboekje aan. Zoo is ’t hier meer. De weg is ongeveer in natuurstaat; maar de natuur zelve is heerlijk. Wat het oog langs den weg te zien krijgt, alles spreekt van een weelderigen plantengroei, een rijken bodem, een milde luchtstreek. Hoog opgaand hout, forsch van stam en breed getakt, wordt afgewisseld door vruchtboomen: kersen, perziken, wijngaarden, groeiend in ’t wild, in zoo grooten overvloed, dat men ooft en vruchten heeft voor het plukken, en, om iets te noemen, onze gastheer eenige gallons goeden wijn — wij hebben daarover zelven kunnen oordeelen, — gewonnen heeft van de druiven ongekweekt

groeiend langs den weg. De rijke verscheidenheid van geboomte verleent aan het geheel een voorkomen, dat ik niet beter weet te beschrijven dan als dat van een wild natuurpark. Op eens, te midden van dat boschtooneel, zijn wij aan het kerkje. Daar staat op een open plek, tusschen het geboomte, het gebouwtje, kerk en school tegelijk, dat zich nauwelijks nederiger laat denken. Een eenigszins langwerpig vierkant huisje, acht schreden breed en een twaalftal lang, een deur voor, drie vensters op zij, van binnen eenige losse banken en een kleine katheder — ziedaar de kerk, waar ik dien morgen voor een klein veertigtal preekte. En toch, 't was mij daar goed, al klonk het Hollandsch mij zonderling in mijn eigen stem, als ik door de vensterramen of de open deur de wagens en zadelpaarden zag onder de boomen. — 's Middags preekte ik er andermaal, in het Engelsch, nu voor grooter gehoor, dat van ver uit den omtrek was samengekomen en het kleine gebouwje vulde. — In den avond is er nog een kleine samenkomst in het ruime woonvertrek van onzen mr. de Vries. De oude familiebijbel wordt aangedragen, en daar zitten wij, ongeveer een twintig bijéen, aan de tafel en om den breeden, vlammenden haard. Het is een van die tooneeltjes in de schetsportefeuille van het geheugen bewaard: oude moeder de Vries, haar kinderen en kleinkinderen; het jeugdig domineesvrouwtje met haar „baby" aan de borst, en kleine doofstomme, Johnnie, met den grooten hond naast zich op den grond, vriendelijk guitig rondziend met zijn open oog. Men moet Evangeliedienaar zijn om te voelen wat het spreken in zulk een kleinen kring kan zijn. Ja, 't is zoo: ik ook weet het, hoe bezielend en verheffend de aanblik van een talrijk gehoor in eèn groot, dichtgevuld kerkgebouw op den redenaar kan werken, wanneer hij zich door die menigte als gesteund voelt en gedragen, doch in die groote massa van *het* gehoor, verliezen zich dan licht voor zijn oog de personen der hoorders; maar

laat hem te spreken hebben tot enkele belangstellenden, van de hoogste en heiligste waarheden, en 't is of de woorden persoonlijk en onmiddellijk t'huis komen in geweten en hart; dan gevoelt men eerst recht de onberekenbare waarde van elken individueelen mensch, van iedere onsterfelijke ziel!

Maar ik heb over andere dingen te schrijven. Wanneer ik niet op mijn kamer zit te werken, zwerven wij den geheelen dag rond door de bosschen en velden van de schilderachtig woeste landstreek. Het weder, nu en dan een halven dag wat meer koud, zooals wij 't in Nederland hebben kunnen op het einde van Maart of het begin van April, maar hier zonder verraderlijke schraalheid, is doorgaans zacht en zoel als van een schoonen Meidag in Holland. Het is een zeldzaamheid, dat in dit jaar een weinig sneeuw is gevallen en nu en dan een winterjas moest worden aangetrokken, 't geen anders soms in jaren niet voorkomt. Reeds groenen de heesters en bloeien wilde violen en bosch-anemonen, en het lenteleven ontwaakt. De vlugge „red-robin" huppelt van struik tot struik; de „corn-cracker", een groote roode vogel, wandelt over het zaadveld; de vroolijke „mocking-bird" laat het zonderling spottend gefluit, het lachend lied, hooren, waaraan hij zijn naam ontleent, terwijl de „buzzard" of muisarend, met breede vlucht en forschen wiekslag, in groote kringen, zweeft door de lucht. Het landschap, golvend, boschrijk, telkens afwisselend, doet mij denken aan het Geldersch Wolfheezen; maar 't is grootscher, breeder, weelderiger vooral. En dan — hier geen heigrond, maar een bodem, die van vruchtbaarheid zwelt en berst. Mineraalrijkdom is overal. In andere deelen van Virginia vindt men koper, ijzer en lood. Hier ziet men op eenige plekken den grond schitteren, als ware die met kleine glasscherven bestrooid. Dat is het teeken, dat er „icing-glass" of glimmer te vinden is. Men heeft dan maar enkele voeten diep te graven, en men ontdekt een gansche mijn van dat zonderling natuurproduct in groote blokken,

die zich laten splijten en afschilferen tot de dunheid van papier en de doorzichtigheid van glas. [1]

En afgezien van die grondstoffen, die men heeft voor het delven en nemen, de grond zelf is een goudmijn, onuitputtelijk rijk. Of neen, — onuitputtelijk, mag ik niet zeggen. Dat is op onze aarde, hoe schoon en rijk, eigenlijk niets, en de ervaring heeft hier weêr geleerd. Slavenarbeid — ook dàt is een vloek van de slavernij, — *heeft* door een onnatuurlijke, eenzijdige, onbedachtzame cultuur, die de voortbrengingskracht van den bodem niet in aanmerking nam, sommige der vruchtbaarste velden dermate uitgeput en uitgemergeld, dat ze jaren zullen moeten braak liggen, door rijke bemesting gevoed, eer zij de vroegere veerkracht zullen hebben herkregen. Maar overigens, hoe bij uitnemendheid geschikt schijnt deze streek voor kolonisatie en landbouw! Het alleraangenaamst luchtgestel, gematigd en zacht, kent noch de tropische hitte van de Carolina's, Florida of Texas, noch de felle kou en lange winters van de Noordelijke Staten. De grond is licht van bewerking, en een hoeve van 40 „acres" is door éen man en paard, zonder overmatige inspanning, te bebouwen. Bij eenigszins goede en oordeelkundige behandeling van den bodem, mag men daarvan 40 à 50 schepels koorn per „acre" verwachten, terwijl men te Norfolk een 70 of 80 cents maakt voor 't geen op de markt van Chicago niet meer dan 20 of 25 opbrengt. De teelt van alle boomen tuinvruchten slaagt uitnemend en vereischt nauwelijks zorg. Het land is goedkoop, de belasting gering, de vervoermiddelen menigvuldig, de behoefte aan landbouwproducten stijgend. Met éen woord: als de landverhuizing, voor het oogenblik gestremd, straks haar natuurlijken loop herneemt, dan,

[1] Dit „icing-glass", — naar ik vermoed, een Mica-schilfer of aluin-silikaat, — is, in verschillenden diktegraad, zeer gezocht in Amerika, als ornament aan de kachels, vooral ook voor lantaarns. Bijna alle lantaarns aan de spoorweg-locomotieven zijn daarvan voorzien.

geloof ik, zal het zaak zijn vooral op Virginia het oog te richten. Als slotsom van nauwgezet onderzoek, meen ik dit, om 't in een enkel woord samen te vatten, te kunnen aanbevelen: de Nederlandsche landverhuizer, die, zelf onbemiddeld, met niets te beginnen heeft en bij anderen eerst werken wil, ga naar de Noordwestelijke Staten, waar handenarbeid duur betaald wordt en hij een maatschappij van landgenooten aantreft; die daarentegen over eenige middelen te beschikken heeft en een klein kapitaal kan aanbrengen, zette het in Virginia op woeker. Dit is geen los daarheen geworpen meening, maar een denkbeeld waarvan ik, met de stukken in de hand, bereid ben rekenschap te geven, waar en wanneer 't vereischt wordt.

Dan, het is niet enkel het land, het zijn de bewoners, die wij wenschen te leeren kennen. Eenigen van de vroegere plantage-eigenaars in den omtrek hebben ons uitgenoodigd hen te bezoeken. Soms gaat dat te paard. Dat is trouwens het best, want de zoogenaamde *wegen* in de bosschen zijn niet geschikt voor andere voertuigen dan een zware ossenkar, langzaam voortwaggelend over de golvende en bonkige klei. Ruiter is daarentegen ieder hier, en de menschen schijnen geboren Centauren. Wij zijn dat wel niet; maar „Dickie" is zacht, en „Generaal", een hoofdofficierspaard uit den oorlogstijd, verstaat zijn wereld genoeg, om niet te veel van onze rijkunst te vergen. En de natuur rondom, zij is wel zóo, om dergelijken rit eer te kort te doen achten dan te lang.

Kort zijn trouwens de afstanden niet, want „buren" wonen hier ver, en het land is schraal bevolkt. Dat schijnt intusschen nog erger dan het is. 't Is of de woningen, die er zijn, zich zoo veel mogelijk schuil houden en verbergen. Ook in dat opzicht is het hier vlak het tegenovergestelde van het Noorden. Dáar *timmert men aan den weg*, in elken zin van het woord. Ook die er een landhuis of buitengoed bezit, wil laten zien, dat hij het heeft. Hier daarentegen heerscht of

heerschte — want het zijn de dagen van vroeger niet meer, — een geheel ander soort van trots. De groote landeigenaar vond zijn ijdelheid het meest gestreeld, wanneer hij zich overal, zóover zijn oog gaan kon, uit zijn woning, omringd zag door zijn grond, waar hij alleen heer was en meester. Ligging en inrichting der woningen teekent nog in 't oog vallend duidelijk geheel den eigenaardigen geest van het oude plantersleven. Meest door een kronkelenden, hollen weg, komt men op een heuvel, waar wijd uitéen, op een uitgestrekte grasvlakte, eenige prachtige boómen staan. Daar achter ligt het huis, doorgaans slechts van een enkele verdieping, maar breed uitgebouwd, een voorgalerij met colonnade, en een vleugel aan elke zij. Geheel onzichtbaar van den voorkant, zijn de negerwoningen, de vroegere „slave-cabins", veelal in twee aanéengesloten rijen van planken hutten een kleine straat vormend, rechthoekig aanloopend tegen den achtergevel van het heerenhuis. Op eenigen afstand gezien, half weggedoken achter de takken der boomen, doen zich die oude „residences" nog statig en fraai voor. Maar ach! zie ze niet van nabij. Ja toch: nader en zie, als 't u te doen is om een ontdekkenden blik te werpen in de geschiedenis van dit volk, ik mag wel zeggen in het geschiedboek der menschheid. *Vervallen grootheid* — staat overal te lezen om en in die huizen, waar vroeger een weelde, comfort en milde gastvrijheid heerschten, nergens ter wereld misschien geëvenaard. „Wat was de hunn' een val!" Het eenige, dat bleef en stand hield, zijn de trotsche, eeuwenheugende boomreuzen, die het sieraad zouden zijn van een vorstelijk park, en het koninklijk uitzicht, van onder hun breed gespreide takken, over de groene heuvels en dalen rondom. Of ja, er was meer dat bleef: ook de trotsche fierheid der bewoners en de overgeleverde onbekrompen gastvrijheid, waarmeê ze u ontvangen. Wat ze hebben, dat is u gegund, en van harte. Maar het is weinig meer, en hartbenauwend is het, de tegenstelling waar te

nemen tusschen de beleefde, beschaafde vormen van de bewoners en het droef verval van woning en huisraad. Beiden, mannen en vrouwen, hebben iets hoffelijks en aristocratisch, zijn in voorkomen en vormen heel wat meer *gentlemen* en *ladies* dan hun Noordelijke broeders en zusters. Maar al 't overige, welk contrast! In het Noorden is alles doorgaans — 't zij dan meer of minder smaakvol en kostbaar, — nagel- en fonkelnieuw; hier: aan het huis rottende trappen, vermolmde kolommen, gebroken hekwerk; van binnen nog menig deftig oud-modisch meubelstuk misschien, maar vervallen en geschonden; tapijten, gordijnen, bekleedsels van stoelen en sofa's verkleurd en afgesleten, alles „threadbare", draadkaal. Wilt gij weten wat Engelschen verstaan onder „*shabby-genteel*", gij hebt hier maar rond te zien. Dit hopeloos ontredderde, dat men overal ziet, en dat, meer nog dan ouderdom en versletenheid, den indruk geeft van verarming, is natuurlijk niet enkel gevolg van geldgebrek. Zelfs dat, waarvan het herstel niet noemenswaard kosten of moeite vergen zou, hetgeen hersteld en voor verder verval bewaard kon worden, hier door het invoegen van een klein stukske hout, dáar door het aanslaan van haak of kram, of door het inzetten van een enkelen lap, zelfs dat wordt, als met Turksche onverschilligheid, ruïne gelaten, ruïne, die uitteraard met elken dag wrakker en bouwvalliger wordt. De oorzaak is niet verre te zoeken. Ook die kleine? ellenden van het leven zijn een der naweeën van de vroegere slavernij. Eertijds leefden die landheeren, even als eens de Romeinsche grooten, omringd door hun talrijke slaven, die niet alleen hun landbouwers waren, maar onder wie ze mede hun eigen timmerlieden, smeden, metselaars hadden. Al het gewone huiswerk werd door deze lieden verricht, en slechts een enkelen keer in 't jaar ging men in een of andere naburige stad aankoopen doen in 't groot. Een gevolg daarvan was, dat de klasse der eigenlijke, zelfstandige handwerkslieden in de Zuidelijke

Staten bijna ontbrak en, althans op 't platte land, in 't geheel niet werd gevonden. Het egoïstisch en onnatuurlijk stelsel draagt nu zijn eigen straf. Het noodigste blijft ongedaan, het druipend lekgat gaapt eerlang tot een ongeneeslijke wond, en het zonneblind, waarvan de kram gebroken is, kleppert in den wind, tot het zakt uit zijn scharnier. Niet anders met het meest gewone huis- en verstelwerk. Het was aandoenlijk de dames te hooren klagen: „onze handen staan tot alles verkeerd; wij hebben nooit geleerd te werken; wij hadden onze huisbedienden voor ieder werk, en behoefden er nauwelijks naar om te zien. We hebben Fransch, Italiaansch, muziek, paardrijden geleerd, maar van het huishouden niets!" — En dat wordt erkend op een wijs en toon, die verraadt, dat zelfs nu, na al de harde lessen eener bittere ervaring, het oude kwaad niet geheel is uitgeroeid. Zoo diep wortelen vooroordeel en gewoonte zich vast. Dit is het eigenlijke, diepe grondverschil tusschen Noord en Zuid en de grondoorzaak van de meerderheid van het eerste: ginds wordt arbeid een eere geacht; hier werd werken als een vernedering beschouwd. Dat jammerlijk wanbegrip is nog niet verdwenen. Ik zeg niet, dat de Zuidelijken zelven thans vroegere toestanden zouden willen terugroepen, indien ze konden. Dat geloof ik niet. Die waren al te onnatuurlijk en te onhoudbaar, en voor de slavenhouders zelven een bron van allerlei zorg en last. Veeleer geloof ik, dat de opmerking alleszins juist is van een Engelsch reiziger: de vroegere slavenhouders verkeeren in den toestand van iemand, die een gevaarlijke en pijnlijke, maar zeer noodige kunstbewerking heeft ondergaan; het gestel is er door geschokt, het geheele zenuwstelsel er pijnlijk door aangedaan, het lichaam is verzwakt, maar toch heeft de lijder een dankbaar gevoel van verlichting in 't besef, dat alles voorbij is, en zeker zou hij niet wenschen, dat het niet ware gebeurd.

Doch al wenschen zij het verleden niet weer, zij zien er

aanhoudend op terug. Velen hunner zijn als de adellijke en legitimistische *émigrés* na de Fransche omwenteling, die niets vergeten hadden en niets geleerd.[1] Juist dat moet veranderen, zal 't waarlijk beter worden. Die, als de vrouw van Loth, *staan blijft* om te *zien naar 't geen achter is*, versteent tot zoutpilaar. Zoo men wil oordeelen of het oude kwaad hier gansch is uitgedreven, men neme slechts waar op wat toon een drietal woorden of namen worden uitgesproken — door de vrouwen, openhartiger en heftiger in haar uitingen, vooral —, de woorden: *Yankee*, *Rebel* en *Nigger;* het eerste met een onbeschrijfbare „sneer", een schamper minachten, in 't geloof aan eigen meerderheid; het tweede met een tartenden trots, die den schimpnaam tot eernaam heeft omgestempeld; het laatste, — neen, niet juist met minachting of afkeer, met zekere goedhartigheid zelfs, maar toch op een wijs, waarin een eeuwenheugend vooroordeel, dat van geslacht op geslacht voortgeplant, met de moedermelk is ingezogen en in 't bloed opgenomen, zich verraadt, en het gevoel van onmetelijken afstand, van de onoverkomelijk wijde kloof tusschen blanken en zwarten, even onmiskenbaar als naïef, zich uit. De Zuidelijken hebben, geloof ik, recht, als zij beweren: „met al hun theorieën van negerliefde zijn de „Yankees" in de praktijk doorgaans veel meer afkeerig van persoonlijke aanraking met de negers dan wij." Meer dan éen kleine zwarte krulkop werd de speelpop van het blanke planterskind, en menige *quarterone* de gunstelinge en vertrouwde van haar meesteres. Maar waarom? Juist ómdat de afstand zoo onoverkomelijk groot werd gedacht, dat elke toenadering van genegenheid straffeloos kon plaats vinden. Een Koning kan zich gemeen-

[1] „*Gestorven, maar niet vergeten*", is het opschrift van een gedenkteeken nabij Richmond, op een grafplaats, waar duizenden gesneuvelden liggen. — Meer dan eens kwam mij dat grafschrift in de gedachte, als volkomen toepasselijk op den in het Zuiden algemeen heerschenden geest. Ook van vele der tot het verleden behoorende toestanden, geldt het in vollen nadruk: verdwenen, maar nooit vergeten.

zaam toonen zonder vrees, dat men aan gelijkheid zal denken. En deze negers waren, voor hun meesters, menschen van een ander gehalte, wezens van een andere natuur.

Heb ik mij bij dit alles lang opgehouden, ik vraag daarvoor geen verschooning. Om den waren toestand van de Zuidelijke Staten te verstaan, moet men den rechten blik op deze dingen hebben, en ik meen te mogen zeggen, dat ik in de vorige bladzijden eenige grondtrekken van den geest en het karakter der maatschappij alhier juist en getrouw heb weêrgegeven.

Toch wordt het tijd, dat ik den gang van mijn verhaal hervatte. Den 19 Februari vergaten we in de kleine Hollandsche kolonie onzen *Koningsdag* niet. Juist op dien dag brachten ons de nieuwsbladen het bericht van de verovering van den kraton in Atjeh. Met een glas wijn van Virginia's boschdruiven gewonnen, hebben wij de gezondheid van onzen jarigen Koning gedronken. Uit „onbeklemde borst" klonk ons Nederlandsch volkslied, en

d' Appomattox hoort 't Wilhelmus van Nassouw.

Men moet zoo ver van 't Vaderland, en dan onder landgenooten zijn, om te gevoelen wat Nederland voor het hart kan wezen.

Den dag daarop, Zaterdag, hebben wij een langen rijtoer gemaakt door het omliggende land, bosschen door, „swamps" of moerassen langs, akkers voorbij, hier en daar een hoeve bezoekend. Wij vonden ons nachtverblijf in een gezin, waar wij volstrekt niet verwacht werden, maar daarom niet minder welkom waren. Hoe gul gaf men ons alles ten beste wat het bouwvallige huis opleveren kon! De gastheer zelf, een geneesheer, was niet t'huis; maar toen hij 's avonds terugkwam, met de instrumentdoos aan een riem om den schouder gehangen en de apotheekkist aan den zadel van zijn paard, heette hij ons zoo vriendelijk welkom, of wij oude bekenden waren.

Den volgenden morgen zou ik preeken in eene kerk nabij „Amelia Court-House". — „Amelia County" heet het geheele, wijd uitgestrekte district. Hoofdplaats of officieel middelpunt daarvan is het zoogenaamde „Court-House", gouvernementshuis, gerechtshof, raadhuis, alles te zamen. In den omtrek daarvan staat, wat men geen dorp mag noemen, nauw zelfs een gehucht: een kerk en, behalve een enkel grooter gebouw, een kleine winkel of wat. Dit is de hoofdstad der County en, bij voorkomende gelegenheden, het vereenigingspunt van de verspreide bewoners uit den omtrek. Ons nachtverblijf was slechts enkele mijlen van de plaats verwijderd; toch had het moeite in, er te komen. Een oude, rammelende wagen, blijkbaar zelden gebruikt, was voor den dag gehaald, en een span ploegpaarden er voor gezet. Ze moesten trouwens waar ploegwerk doen, en zwaar ook, — voren snijden in den voorgewenden weg. Soms stond het span een poos onbeweeglijk stil, om op eens, met een heftigen ruk, een streng te breken, die dan met een stuk touw of zeelt werd samengelapt; en stapvoets ging het weêr, hortend en stootend, vooruit, over steenen of door moerasplassen heen. Eindelijk, nog juist in tijds, kwamen we aan. De vrij ruime kerk is vol. Op het blokhuis ginds, tegelijk winkel, postkantoor en beurs, staat sinds eenige dagen een bericht te lezen, dat een predikant „uit Nederland, in Europa", dezen Zondagmorgen zou prediken, en — die het gelezen hebben, zijn er meê t'huis gekomen.

Na kerktijd is 't een levendig tooneel. Paarden, muildieren en ossen worden aangespannen voor allerlei soort van wagens, en ruiters springen in den zadel. Ook de dochters van onzen gastheer klimmen in haar staatsiekaros met de ploegpaarden. Nadat we van haar afscheid hebben genomen, rest onszelven weinig tijd. Straks komt de trein, die ons voeren moet naar het station van Mattoax, waar de wagen van de Vries gereed staat, om ons te brengen naar Huizinga's bosch-

kerkje, opdat ik er in den namiddag preeken en, naar mijn belofte aan hem, zijn jonggeboren tweede zal doopen.

Wij worden opgewacht met een soort van „lunch" in het huis van Mr. Geerling, den bakker, een twintigtal schreden achter de kerk. Dat huis is een blokhuis van ruwe stammen, stevig aanéengehecht; de bakkerij daarachter, een schuur van balken en leem. Doch de binnenwanden van de woning zijn wit aangestreken, wedijverend in reinheid met het grove, maar heldere laken, waarop korenbrood en krentenstoeten prijken, getuigend, dat de eigenaar zijn ambacht verstaat. Zijn vestiging als bakker is een gewichtige gebeurtenis in de geschiedenis der kolonie, een ware maatschappelijke vooruitgang. Tot dusverre bakte ieder gezin zijn eigen brood. Eens op dezen weg van sociale revolutie, weet men niet waar men staan blijft. Reeds heeft de ondernemingsgeest een nieuw waagstuk beproefd. Met zekere geheimzinnigheid neemt onze gastheer van een plank een groote blikken bus met.... boterbiesjes. Het is zijn eerste baksel van dien aard alhier; maar hij was nog niet vergeten hoe hij ze vóor jaren in Dordrecht maakte, en wil trachten er hier aftrek voor te vinden. Te oordeelen naar deze eerstelingen, twijfel ik niet, of ze zullen in den smaak vallen. Ze zijn voortreffelijk. Men lache niet om zulke kleinigheden! Kleine dingen zijn somwijlen groot. Die eerste boterbiesjes zijn een eerst begin van eenige weelde en levensgenot in de maatschappij der Nederlandsche „backwoodsmen" van Virginia, en zeker, dàt is *niet* gering. Maar welhaast komen de kerkgangers, van tusschen de boomen opdagen, en de middagdienst vangt aan. Ik denk, dat die *Maaike Huizinga* en *Antje Woelding*, als God haar het leven spaart, in later jaren nog wel eens zullen hooren van den vreemden leeraar uit het vaderland, die haar heeft gedoopt. — Ik voor mij heb hart gekregen voor dat nederig Huis des Wouds.

'sAvonds wachtte mij nog een andere dienst, in zijn ka-

rakteristieke eigenaardigheid, indrukwekkend en onvergetelijk. Mijn vriend Huizinga had mij gedrongen om ook voor de negers te preeken. 't Was hier en daar, met het verzoek: *zegt het voort*, aan eenigen medegedeeld, en als een loopend vuur was het gerucht verbreid. Niet te vergeefs. Na een langen rit in den maneschijn, kwamen wij aan een open vak in het woud. Daar stond „*Mount Thabor*", een groote steenen Baptistenkerk. Van alle kanten kwamen troepen van tien, twintig menschen, waarvan sommigen een kleine lantaarn droegen, tusschen de boomen te voorschijn, en reusachtige, met negers beladen wagens, elk door een vierspan van groote muilezels getrokken. In de kerk was het letterlijk *zwart* van menschen. Een wonderlijk aangrijpend tooneel! Die duistere, dichtgevulde kerk, waar geen ander licht is dan het schemerachtig schijnsel van twee kleine handlampjes en de zachte zilverglans van de volle maan, die door de vensters op die donkerkleurige, blinkende aangezichten, met de groote oogen en schitterende tanden, valt —; het heeft bijna iets spookachtigs, 't geen nog vermeerderd wordt door de zonderlinge beweeglijkheid dezen lieden eigen. Wanneer iets, bij het hooren, hun verwondering of goedkeuring wekt, uiten zij dat door ondubbelzinnig en levendig gebaar, en, wanneer zij een lied zingen, geven zij de maat aan, en volgen den toon door een schommelende beweging met hoofd en armen en een trappelend op en neêr gaan der voeten. Ze hebben bijna allen een aangeboren muzikaal talent, een zuiver gehoor en fraaie stem, en zingen gaarne. Hun zang heeft doorgaans iets sleepends en eentonigs, maar daarbij iets welluidends en aangrijpends, en de woorden van hun geliefkoosde liederen ontleenen aan het naïeve basterd- of negerengelsch een eigenaardige bekoring. Kon ik voor dit gehoor anders dan met opgewektheid over den kamerling der Mooren preeken? Om naar hun hart te spreken, eindigde ik ieder kort deel met een verscouplet, waarin de hoofdge-

STANDBEELD VAN WASHINGTON IN RICHMOND.

Lith. Emrik & Binger.

SCHOOL IN RICHMOND (HET VROEGER WOONHUIS VAN PRESIDENT JEFFERSON DAVIS.)

dachte daarvan was uitgedrukt. En was 't mij goed voor dat vreemdsoortig kerkpubliek, niet minder was het ons, bij den terugrit door 't bosch, waarin de maan haar tooverend licht wierp, bij een lucht zóo zacht en zoel of de Februariavond een warme Julinacht ware geweest. De laatste herinnering van ons landelijk verblijf is voorwaar de minste niet.

Charlotte, Noord-Carolina, 26 Februari.

Maandagmorgen 23, hebben we ons lief Mattoax verlaten, om naar Richmond te gaan, dat we nog slechts in 't voorbijgaan en op een afstand hadden gezien. Wij lieten ons brengen naar Ford's Hotel, in het midden der stad, op den hoek van Broad-street en het voornaamste „square". We hebben uit ons raam nagenoeg hetzelfde gezicht, dat het eerste vignet van de tegenoverstaande plaat voorstelt, op een grasveld met het groote ruiterbeeld van Washington, waarachter, op eenigen afstand, de achter- en zijgevel van het Capitool. Het ruim, eenigszins oploopend grasperk, waar nog eenige andere monumenten staan, is door een ijzeren hekwerk rondom, afgesloten van de breede straat. Voor 't oogenblik is het op die straat zeer levendig. Het is „Washington's day", de geboortedag van den gevierden held, als „Virginia-man" [1], in het Zuiden en hier vooral, niet minder dan in 't Noorden, geëerd.

---

[1] In het Zuiden bestaat veel grooter gehechtheid dan in het Noorden, aan den afzonderlijken Staat, waartoe men behoort. „I am a Virginian; a Georgian, a South-Carolina man", zal de Zuidelijke zeggen, terwijl de Noordelijke zegt: „I am an American", zonder er verder eenige waarde aan te hechten of hij tot New-York of New-Jersey behoort. Dit is karakteristiek. Hierin spreekt zich het eigenaardig verschil uit, waarin mede de aanleiding lag tot den oorlog, dat tusschen het denkbeeld van de éenheid der Unie en van de souvereiniteit der bijzondere Staten, m. a. w. van de *federale* of van de *geconfedereerde* Republiek. De vaderlandsliefde geldt bij de Noordelijken meer het vaderland zelf, bij de Zuidelijken den eigen geboortegrond. De eersten zijn in dat opzicht meer den Engelschen, de anderen den Franschen gelijk.

Het is heden daarom groote parade, waarbij, gelijk van zelf spreekt, de troepen rondom het beeld van Washington moeten defileeren. — 't Geen meest onze oogen trekt, waar we staan op het balkon van ons logement, zijn de voorbijrukkende neger-regimenten. Niet enkel om 't voor ons nieuwe en vreemde van dit militaire schouwspel! Maar 't is ook een echt martiale groep. „Fine soldiers!" (knap slag van soldaten!) was de onverdachte lofspraak, die we achter ons hooren. Ten volle verdiend! Ziet wat kloeke gestalten en athletische vormen, als behoorden die donkere koppen aan beelden van brons. En met wat trotsche fierheid wordt de uniform gedragen! De neger is verzot op kleur en glans, wapenpraal en muziek. Geen wonder, dat een parade iets is naar zijn hart, iets dat zijn borst zwellen en zijn oog tintelen doet. Bovendien: die militaire tenue heeft voor hem een hooger beteekenis en waarde. Voor anderen is het soldatenkleed soms als een livrei van dienstbaarheid; voor den neger is 't juist een zinteeken zijner volle emancipatie; de schako is zijn vrijheidshoed. Dat begrepen, in den oorlog, blanken en zwarten beiden. Toen de Zuidelijken, ten einde raad en door den nood gedrongen, als uitersten maatregel van zelfbehoud, zelfs de negers wapenden, gevoelden zij, dat dit metterdaad een vrijverklaring was, en de slaven, die zich daartoe vinden lieten, wisten, dat nu ook hun ketens waren gebroken. Hun vroegere meesters hadden, zelfs bij een andere uitkomst van den oorlog, geen slaven meer kunnen maken van mannen, die met hen de wapens hadden gevoerd. Dat de Noordelijken zelven, door zulke bedenkingen niet belemmerd en de vrijverklaring der negers in het schild voerend, hen eerst betrekkelijk laat als vrijwilligers aannamen, was omdat ook zij nog eenigszins huiverig waren voor de volkomen gelijkstelling, die daarvan het onontwijkbaar gevolg zou zijn. Toch moest het daartoe komen, en men heeft het zich in 't Noorden niet beklaagd. Al wat den goe-

den soldaat vormt: lichaamskracht, volharding, beleid, stipte gehoorzaamheid, onvoorwaardelijke overgaaf, onbreekbare trouw, onverschrokken moed, vurige geestdrift, bezitten de negers in de hoogste mate vereenigd. Wonderen van dapperheid hebben ze verricht. Met het marschlied ter eere van Brown, den negermartelaar:

„John Brown's body lies sleeping in the grave,
But his soul goes marching on."

traden zij met vasten stap het vijandelijk kanonvuur tegen, en met hun christelijk krijgslied:

„Jesus died to make men holy;
Let us die to make men free!"

veroverden zij de batterijen, of wachtten, onwrikbaar pal, de stormende charges van de beroemde Zuidelijke ruiterij. — 't Was een negerregiment, waar, bij een der bloedigste veldslagen, het vaandel, gelijk men verhaalt, zeventien maal ter aarde zonk, zonder ooit de aarde te raken, dat wil zeggen: telkens weêr, wanneer de vaandrager, op zijn post doodelijk getroffen, neêrviel, stond in hetzelfde oogenblik een ander gereed, om zich te stellen op de plaats van eer en gevaar, en de zinkende vlag weder op te heffen. Waarlijk, 't was even welverdiend als merkwaardig en zinrijk, dat een negerbataljon de eer had, op het eind van den oorlog, aan het hoofd van het overwinnend leger, het veroverd Richmond binnen te trekken. Eere dien krijgslieden! Ze hebben zich de vrijheid reeds waardig getoond. Zij mogen met opgeheven hoofd langs Washington's beeld paradeeren. Als hij zelf daar stond, hij zou zich met eerbied voor hen buigen. Die negers zijn, zoo als ze zich op slag- en paradeveld toonen: — kinderen van hart en mannen in moed.

Zullen mijn lezers het mij euvel duiden, dat ik liever bij dit tooneel eenige oogenblikken stilstond, dan hun een beschrijving van de stad te geven, in elk reisboek te vinden?

Dat het groote ruiterbeeld van Washington, op zijn voetstuk van grauw graniet, met de bronzen beelden van eenige der helden uit de eerste revolutie, in vorm en uitvoering een van Crawford's beste werken en een der fraaiste monumenten in Amerika is, en vooral het steigerend ros de bewondering van kunst- en paardenkenners wekt; dat in het bouwvallig Capitool een ander zeer schoon marmerbeeld van Washington staat, met het onderschrift: „*Fait par Houdon, citoyen Français*, 1788", en er eene boekerij te vinden is met eenige zeer merkwaardige bescheiden; dat zal men wel op mijn verzekering willen gelooven. Het algemeen voorkomen der stad beschrijf ik niet, dan met één woord: — *verval.* [1] De indruk hiervan wordt nog versterkt door zeker *laisser aller*, gevolg van een geest van moedeloosheid, van zedelijke afmatting en verslapping, die, na de vergeefsche, overmatige inspanning van den oorlog, over deze Zuidelijke Staten schijnt gekomen te zijn. Men behoeft maar de afgelegen wijken van Richmond te zien, waar de koeien ongemoeid rondloopen, grazend van het gras, dat midden op de straten groeit, om er zich van te overtuigen. 't Geen zeker in Richmond het meest belangstelling verdient, zijn de scholen die wij bezochten. — Wij hadden een brief van aanbeveling aan een voortreffelijk man, den „Superintendent of public Instruction", W. H. Ruffner. Hij had de goedheid zijn kostelijken tijd ons ten beste te geven, om met ons een tal van scholen te gaan zien. Wat we echter zagen van „Colleges" en scholen [2], hooger en lager, voor

[1] Zeer oud is de stad Richmond echter niet. In 1733 werd zij, of eigenlijk de oudere voorstad, Jamestown, gesticht. Maar langen tijd bestond die slechts uit factorijen en tabaksschuren. Eerst in 1779 hoofdstad van Virginia geworden, erlangde Richmond eenige beteekenis. Thackeray heeft zich, in zijn anders uitnemend boek, „*The Virginians*", minstens eenige tientallen jaren vergist, als hij het fraaie hotel van Rachel Esmond Warrington in de stad Richmond plaatst.

[2] Onder deze scholen is ook die, waarvan we op de voorafgaande plaat een afbeelding gegeven hebben, omdat het gebouw, als woning van Jefferson

knapen en meisjes, was goed, hoewel geenszins gelijk te stellen met het geen wij in het Noorden hadden leeren kennen. Belangrijkst zijn gewis de „coloured schools" of negerscholen. Daarvan, om het hoog belang van het onderwerp, een enkel woord.

Wij hebben er een groot aantal gezien, wel ter loops, maar door de juiste, oordeelkundige opmerkingen van onzen leidsman, die in deze dingen leeft en, met een enkel woord of aanwijzing, op eens op de hoogte weet te brengen, niet zonder vrucht. Vele dier scholen zijn pover van lokaal en meubels, maar overigens van boeken, kaarten en schoolgereedschap naar eisch voorzien, en het onderwijs zelf is in de meeste zeer goed. Zeer velen van de onderwijzers en onderwijzeressen zijn zelven kleurlingen of zwarten. De leerlingen, die men er ziet — niet uitsluitend kinderen, want er is hier en daar ook een klasse van volwassenen, — leveren een rijke verscheidenheid en schakeering: van den donkersten koolzwarte met wollen kroeskop, tot het nagenoeg blanke kind. Er zijn van die aangezichten, als waren ze uit ebbenhout gesneden en gepolijst, maar er zijn ook andere meer Arabisch of Grieksch dan Aethiopisch van type, en die, door gelaatsvorm en kleur, zich voor ons oog niet, als behoorend tot een eigen ras, zouden onderscheiden van andere, wanneer wij ze zagen in een Hollandsche school. Doch hier had en heeft men, naar 't schijnt, een bloedhondeninstinct om elken droppel negerbloed te bespeuren; dat alleen was vroeger reeds genoeg om iemand te stempelen — tot *paria* en *slaaf!* — Dat er thans nog afzonderlijke negerscholen zijn, is niet uitsluitend gevolg van wat overbleef van oud vooroordeel. Niet enkel de blanken, de kleurlingen zelven wenschen eigen scholen evenals eigen kerken. En dat

---

Davis, den President der Zuidelijke Republiek, een geschiedkundige merkwaardigheid is geworden.

heeft zijn goeden grond, voor het onderwijs althans. Het negerras heeft niet slechts lang verkeerd in geheel bijzonderen toestand; het heeft ook metterdaad een eigen natuur. Dit behoeft niet ontkend te worden, al ontleent men daaraan al die gruwelijke gevolgtrekkingen niet, die den mensch in den neger deden miskennen. Naar zulke eigenaardigheid der natuur moet zich het onderwijs richten. Negerkinderen zijn over 't geheel niet achterlijk, tot op zekeren leeftijd zelfs, gelijk onze kleine Javanen en Maleiers, het Angelsaksisch geslacht in ontwikkeling vooruit. Maar, bij eene wonderbaar levendige verbeeldingskracht, eene buitengewone mate van ontvankelijkheid en een verwonderlijk groote gave van opmerken en nabootsen, bezitten ze een minder sterk geheugen en geringer geschiktheid voor meer afgetrokken voorstellingen en begrippen. Men regele zich daarnaar bij het onderwijs, en de uitkomst is verrassend.[1] Dat er nog steeds op dit gebied veel geduld vereischt wordt, spreekt van zelf. In de dagen der slavernij moest men in beginsel gekant zijn tegen het onderwijzen der zwarten; ook dit was een der jammerlijke, maar onvermijdelijke gevolgen van het slavenstelsel, en de gewijzigde maatschappelijke toestand heeft niet op eens alles kunnen verbeteren. Wetten zijn eer dan menschen te veranderen. Vroegere toestanden hebben sporen nagelaten, zoo ras niet uitgewischt. Men ga eens na, of het den Israëlieten, zelfs in Nederland, waar ze lang reeds volle gelijkstelling genoten, gansch niet meer aan te zien

---

[1] Het is mij gebleken, dat men zich hierop met allen ernst toelegt. Het geheele onderwijs is er op ingericht, om bevattingsvermogen en oordeel te ontwikkelen. Het *lezen leeren* is in vier *steps* of trappen verdeeld: 1. Lezen en verstaan van de afzonderlijke *woorden*, 2. Lezen en verstaan van de *volzinnen*, 3. Lezen met *natuurlijke voordracht* en stembuiging, 4. *Weêrgeven* van het gelezene in eigen taal. — Evenzeer wordt steeds op de verbeelding gewerkt. Ik zou wenschen uit het belangrijk verslag van Ruffner, als proeve, meê te deelen een voorbeeld: *„How to make a lesson in English grammar full of life and animation"*, maar het bestek van mijn werk gedoogt dit niet.

is, — al ware 't slechts aan zekeren argwaan, prikkelbare gevoeligheid en overbeleefdheid, — dat hun vaderen eeuwen geleden werden miskend en beleedigd; en, als dit zich waarnemen laat bij een volksstam geestelijk zoo hoog staande als dat Israël, de aristocratie van het menschelijk geslacht, dan is 't wel natuurlijk, dat het arme negerras, lange eeuwen, tot op gisteren, vertrapt en miskend, niet plotseling rijp kan zijn voor volkomen gelijkheid. De langzame, maar zekere weg van het onderwijzen der jeugd is de eenige om tot iets beters te leiden. En tot deze taak — het mag erkend worden, — gordt men thans in het Zuiden, met vollen ernst, zich aan.

Doch het wordt tijd, dat we Richmond verlaten. Getrouw aan mijn voornemen, om enkel het meest karakteristieke op te nemen, mag ik toch éene ontmoeting niet onvermeld laten. In een kring van landeigenaars en „farmers", een der vorige dagen, mij ter eere, in een huis, waar we nachtverblijf vonden, verzameld, had ik mijn woord gegeven, in „Amelia Court-House", Woensdag 25, een „address" te houden over Nederlandsche landverhuizing. 't Was toen evenwel, bij uitzondering, ruw en boos weêr: storm, sneeuw, hagel en regen tegelijk. Ik begreep, dat er van de verwachte reunie van „ladies" en „gentlemen" te dier plaatse wel niet komen zou, maar meende toch op mijn post te moeten zijn. 't Was als ik dacht. Er was raads- en rechtszitting dien dag, en zoo waren sommigen, die er volstrekt wezen moesten, verschenen. De overigen hadden den moed niet gehad, wegen en weêr te braveeren. Toen ik het Court-House binnenliep, was de zitting van de rechtbank nog niet afgeloopen en een „zaak" gaande. In de groote, vierkante zaal was, op een hooge galerij aan éen kant der zaal, de rechter met griffier en advocaat gezeten; in het benedendeel wandelde een min of meer belangstellend publiek heen en weêr. Zoodra de rechter, van zijn hoogen zetel, mij had waargenomen, riep hij mij op; ik moest plaats

nemen op een stoel naast hem, de griffier het voorlezen van een stuk, dat hij voordroeg, staken, een bode rondzeggen in de „stores" en op het plein, dat allen, die daar zijn mochten, verzocht werden binnen te komen, en, zonder eenige verdere voorbereiding, zag ik mij geintroduceerd en werd ik verzocht — te spreken. Zulk een parate executie, ons Nederlanders wel wat al te vlug, is echt Amerikaansch, evenals het tooneel, dat ik voor mij zag. Of 't geen ik meêdeelde, waardig was de zaak, die op de rolle stond, zoo op eens af te breken, durf ik niet verzekeren. De rechter evenwel drukte, in een kort bescheid, zijn tevredenheid uit. Het klein publiek liep uit één, en de rechtszitting werd hervat.

Als minder van belang voor mijne lezers, zal ik er niet over uitweiden, hoe ik, van het „Court-House" vertrokken, om mijne vrouw terug te vinden, aan het station vanwaar ik zou gebracht worden naar zekere plantage, vergeefs naar het toegezegd rijtuig uitzag, en nog gelukkig was op een muilezelkar, tusschen aardappelzakken en manden met gevogelte, een plaatsje machtig te worden. Onze gastheer is een pittig oud man, en.... „Southerner" in zijn hart. Toch belangwekkend juist zulk een man te hooren. Men neemt zijn denkbeelden niet over, maar men komt in de toestanden t'huis. Een bevolking leert men 't best kennen door hen, die haar 't eenzijdigst vertegenwoordigen.

Van onzen gastheer en zijn gezin hebben we dezen morgen geen afscheid genomen. 't Was nog volslagen donker, toen we ons moesten opmaken, om met het rijtuig, beter dan we in lang een gezien hebben, het verwijderd station van den „Richmond-Danville & Piedmont R. R.", om zeven uren, te vertrekken.

In den loop van dezen dag hebben we een langen, vrij eentonigen spoorwegrit afgelegd, 't zuidelijk deel van Virginia en geheel Noord-Carolina door, tot zijn zuidelijke grens, van den vroegen morgen tot den laten avond, voor een afstand

weinig meer dan 80 mijlen. Vooral aan de spoorwegen kan men bemerken, dat hier in het Zuiden het druk verkeer en bewegelijk leven van het Noorden geheel ontbreekt. Er gaan slechts enkele treinen daags, veelal niet meer dan éen dag- en éen nachttrein, en deze met zeer tragen gang. Het bloed loopt zoo snel en de hartklop slaat zoo driftig niet als bij de Yankee's. De weg biedt weinig afwisseling. De enkele plaatsen, die wij voorbijgaan, Danville, Greensborro en Salisbury beteekenen niet veel. Soms blijven wij een poos verwijlen bij een klein blokhuis, waar een neger bij eenige vaten staande of een aan de balken gebonden zadelpaard verkondigt, dat wij aan een station zijn. Anders weinig meer dan eindelooze bosschen van pijn- en terpentijnboomen, nu en dan afgebroken door kleine meren of dompige moerassen. De spoorweg doorloopt juist het meest woeste gedeelte, de dorre zandstreek tusschen de lage oeverlanden van de Oostkusten met hun weelderigen plantengroei, en het meer schilderachtig westelijk deel, met de vertakkingen van het Alleghany-gebergte. De grond is overigens niet arm. Hars en terpentijn, tabak en katoen leveren de stapelprodukten, en aan mineralen: koper, anthracietkool en goud, ontbreekt het niet. Hier, in Charlotte, bevinden we ons zelfs in het midden van een goud-district, vóor de ontdekking van het goud in Californië, het rijkst in edel metaal van geheel Amerika. Evenwel: 't is niet al goud wat er blinkt, en — er blinkt niet veel. Ondanks die goudmijnen is het volk doodarm. Ons hotel, Central Hotel, is het eerste van de hoofdstad, en toch, 't is hier al even als in Ford's Hotel in Richmond. Zelfs in de fraaiste kamers zijn de vloeren hellend, de vensterglazen gebarsten, gordijnen en beddelakens gescheurd, vloerkleed en stoelovertrekken doorgesleten. Alles is verarming in dit land met zijn 50,000 □ mijlen, in '60 met ruim een millioen, nu slechts even over 700,000 zielen. De waarde der eigendommen vóor tien jaar geschat op $ 292,297,602, wordt nu gewaardeerd op

$ 132,046,391. — En toch is Noord-Carolina het oord, waar de oude volkplanters zich reeds het eerst hebben gevestigd. 't Zijn de dagen niet meer van Raleigh, toen de tabak tegen zilver werd opgewogen, en Catharina de Médicis zich vergastte aan haar pijp van de „Queens-herb", zoo als de Carolina-tabak werd genoemd. Beter is de tijd nu in menig opzicht; maar dit ongelukkig land ging niet met andere vooruit.

Columbia, South-Carolina, 1 Maart.

Nu eerst bevinden wij ons in het eigenlijk hart der Zuidelijke Staten. Het geen wij in Virginia en Noord-Carolina gezien hebben, was slechts voorspel van wat wij hier aanschouwen. De tegenstelling tusschen den weelderigen rijkdom van het land en de diepe armoê der bevolking is nergens scherper, schriller, pijnlijker dan hier. Ja, 't land is prachtig rijk; en het was geen grootspraak van den dichter, die het aldus bezong:

„The Sunny land, the Sunny land, where Nature has displayed
Her fairest works, with lavish hand, in hill, in vale, and glade.
Her streams flow on in melody, through fair and fruitful plains;
And, from the mountains to the sea, with beauty plenty reigns."

Ofschoon een der kleinere Staten (29,000 vierk. mijlen), is Zuid-Carolina een der rijkste en schoonste. Het klimaat is dat van Zuid-Italië of Spanje. Aan de zeekust, de basis van den vrij regelmatigen driehoek, die het gewest vormt, zijn uitgestrekte savannen en lagunen; in het midden golvende akkers en rijke katoenvelden; hooger op, bosschen van pijn, laurier en palmetto, een kleine palmsoort, waaraan de Staat zijn wapen heeft ontleend.

Op onzen tocht van Charlotte, weder met bomlenden trein, bespeuren we langzaam, maar onmiskenbaar, dat we zuidwaarts gaan. De boomen worden groener en van een andere meer tropische natuur. Tusschen het hooge gewas

zien we een aantal bloeiende heesters en struiken. Welig groeit op de lage gronden de „Spanish bayonet" of „daggerplant", een hoogopgeschoten palmstruik met lange, stekelige bladen. Aan alle stations liggen stapels katoenbalen voor verzending gereed.

Maar bij al dezen rijkdom der natuur, welke droevige armoê! Die *stations* zijn balken hutten, meer niet. De steden, die we voorbijgaan: Rockhill, Chester, Rock Hill, Winnsborro en Ridgeway verdienen eigenlijk niet dien naam. Nu en dan zien wij een negergehucht, waar half of heel naakte kinderen in het slijk rondwoelen met varkens, die, bij het naderen van den spoortrein, de openstaande deur inloopen van een hut, met menschen, kippen en ganzen gedeeld. — Wanneer de trein stilhoudt, verzamelen zich kleine groepjes van havelooze zwarten, in waarlijk ondenkbare en onbeschrijfbare plunje. — Waar men rondzie, aan alle zijden, sporen van verarming en verachtering.[1] Hebben we elders verval waargenomen, hier is schier alles een bouwval. In geen deel van het land heeft de ramp en de vloek van den laatsten oorlog zoo drukkend zwaar gewogen. Nergens woonde reeds van ouds zoo krijgshaftige bevolking, op haar vermeende rechten zoo fier. In de vroeger gevoerde oorlogen, tegen Indianen en Spanjaarden zoowel als later in den onafhankelijkheidskrijg, stond Zuid-Carolina steeds vooraan. Hetzelfde was op nieuw 't geval in den oorlog tegen het Noorden. In geen gewest van Amerika was het slavenstelsel dieper geworteld, het rasverschil scherper, de haat tegen „Yankee's" en „Abolitionisten" feller dan hier, in het land der groote plantagecultuur. Verkocht te worden naar een katoenplantage van Zuid-Carolina, was, zoo als de lezers van

[1] De geschatte waarde van „real estate" en „personal properties", van roerende en onroerende goederen, verminderde in Zuid-Carolina gedurende het tienjarig tijdvak van 1860—70, van $ 498,319,128 tot $ 164,409,492. De bevolking telt thans nauwelijks 700,000, waaronder ruim 400,000 zwarten.

„Uncle Tom” zich herinneren zullen, in de dagen der slavernij, voor een armen neger de zwaarste straf. Zoo was hier het middel- en brandpunt der revolutie. Was Virginia het hoofd van de Geconfedereerde Republiek, Zuid-Carolina was daarvan het hart. Helaas, het arme land heeft vreeselijk zwaar voor zijn dwaling en zonde geboet!

Dat verkondigt de hoofdstad Columbia bij elken stap, dien men er zet. Nog vóor korten tijd was zij de kroon van het Zuiden. En nu? — Het is zoo; haar bevallige ligging op den heuvelrug, bij de samenvloeiing van de „Congaree” en „Broad River”, kon men haar niet ontnemen; maar overigens: wat bleef gespaard? Waàr zijn de breede, belommerde straten, op alle kruispunten boschrijke pleinen vormend; de lange rijen trotsche eiken, de roem van het gewest; de reeksen prachtige villa's aan weêrszijden, omringd door weelderig bloemhout en altijd groene gewassen? Een enkele nacht heeft die heerlijkheid verwoest. 't Was op het eind van den oorlog, in Februari '65, toen generaal Sherman, met zijn ruiters, na zijn stouten tocht door het hart van het vijandelijk land, van Atlanta te Columbia kwam, en een geduchte wraak heeft geoefend. Wraak — is het rechte woord. Over 't geheel hebben de Noordelijken in den burgeroorlog, als overwinnaars, een zeldzaam geëvenaarde lankmoedigheid en gematigdheid getoond. Maar men kon niet vergeten, dat van hier de opstand was uitgegaan, dat hier de strijd tot het uiterst was volgehouden met hardnekkig en tergend verzet. Er moest, meende men, een voorbeeld worden gesteld; het hardnekkig Zuid-Carolina zou vernederd, het weêrbarstig Columbia streng getuchtigd worden. En 't is geschied! Niet zonder dat het hart krimpt van weemoed en deernis, kan men de verhalen aanhooren omtrent dien akeligen nacht, toen de uit hun huizen gedreven inwoners kermend en klagend door de straten rondliepen, en het grootste en schoonste gedeelte der stad, binnen enkele uren, in de asch

werd gelegd.[1] Arm Columbia! Het is hier nog anders en erger dan in Richmond. Dáar is *verval;* hier volslagen *verwoesting*. Dáar zijn bouwvallen; hier is een wildernis. Behalve in een klein stadskwartier, waar enkele reeksen aanéengebouwde huizen een paar regelmatige straten vormen, zijn de ingezetenen — nauw 12,000 in getal — verspreid over een onevenredig wijd uitgestrekte vlakte, meest in onaanzienlijke huizen, die de vroegere prachtige „residences" vervingen, en de meeste dier breede lanen, door drie, vier rijen statige boomen belommerd, zijn grasvelden geworden, waar, tusschen afgehouwen stronken en half verkoolde stammen, paarden en koeien grazen.

Doch wat ook vernietigd werd of verdween, — de oude gastvrijheid bleef. Nauw zijn we een uur in ons hotel, of wij ontvangen bezoek, om ons welkom te heeten: Mrs. Bryan en Rev. J. Bryson. — De eerste is eene dochter van Prof. William S. Plumer, hoogleeraar aan het theologisch Seminarie alhier, een man, dien we kenden van de Alliantie, trouwens kenbaar genoeg aan zijn hoog statuur en langen, sneeuwwitten baard en die, door zijn achtbaar voorkomen, een schilder tot model zou kunnen dienen van een of anderen heiligen kluizenaar. Hij is voor een enkelen dag van huis, maar zijn dochter zegt in zijn geest te handelen, door er op aan te dringen, dat wij in zijn huis, waar zij mede inwoont, onzen intrek zullen nemen. — Haar geleider is een Presbyteriaansch geestelijke in de volle kracht van het leven en van een innemend uiterlijk; met zijn militaire houding, open oog en athletische vormen, een zuiver type van dat soort van „muscular

[1] Terwijl de inwoners, van die brandstichting uitsluitend schuld geven aan Sherman's leger, beweren anderen, dat Wade Hampton, die in de stad bevel voerde, bij het ontruimen der plaats, er zelf brand gesticht heeft. 't Zal altijd moeilijk zijn de geheel juiste toedracht der zaken in dergelijke oogenblikken, met juistheid te leeren kennen. De waarheid ligt vermoedelijk in 't midden. Dit is zeker, dat de Geconfedereerden de gewoonte hadden, bij het verlaten van een plaats, haar in brand te steken. Zoo deden zij ook in Charleston.

Christianity", *welgespierd Christendom*, onder de Engelschen zoo hoog gewaardeerd, een man, gezond naar lichaam en geest, een Christen, kloek en wakker, trouw en oprecht, en daarbij — Zuid-Carolinaman in zijn hart. — Zulke mannen moet men zien en hooren, van den éenen kant, om de zaak der afscheiding van de Zuidelijke Staten met eenige billijkheid te leeren beoordeelen, van den anderen, om te zien, hoe ook de edelste naturen en karakters den verderfelijken invloed van vooroordeel en dwaling ondergaan. Deze man, Christen en predikant met hart en ziel, verhaalde ons, hoe hij, bij het uitbreken van den oorlog, pas zijn dienstwerk had aanvaard. Ofschoon eenig zoon van een reeds bejaard vader, zelf ook leeraar, kon hij 't van zich niet verkrijgen t'huis te blijven, waar het leger te velde trok. De brief, waarin hij zijn vader schreef, dat hij meende niet te mogen achterblijven, werd gekruist door een schrijven van dezen, waarin gezegd werd: „John, ik wil niet, dat gij, door de gedachte aan mij, u zult laten weêrhouden van 't geen gij weet plicht te zijn. Ik voor mij heb geen andere begeerte, dan dat mijn zoon zich aan de zaak van 't vaderland wijde," — en de jonge predikant is in dienst getreden en gebleven tot het eind. — Aan zulke kleine trekken kan men nagaan, hoedanig de geest der bevolking was. — Op mijne vraag of nooit eenige twijfel bij hem gerezen was omtrent het deugdelijke van de zaak, die hij diende, of hij niet erkend had, dat de zegepraal van het Zuiden bevestiging en uitbreiding zou hebben teweeggebracht van het slavenstelsel, was 't antwoord: dat laatste zeker kon niet geheel geloochend worden. Maar dit kwam destijds niet of nauw bij hem of anderen op, — „we dachten maar om éen ding — 't geen, in ons oog, 't heilig recht was van ons land. Wat dat andere betrof, „we didn't know, and we didn't care about it," wij zagen het niet in, en bekommerden er ons niet over." — Dat is het antwoord op dergelijke vragen schier door allen gegeven.

Hoe wij, den dag na onze aankomst, het theologisch Seminarie bezochten, met de hoogleeraren Plumer, Howe en Wilson dineerden, en ik tot de studenten het woord moest voeren, ga ik met stilzwijgen voorbij. Ook dat Seminarie is niet meer wat het was nog kort te voren, toen het „College" van Columbia de trots heette van den Staat. De bezittingen, tijdens den oorlog grootendeels voor Staatsleeningen gebruikt en in Geconfedereerde papieren belegd, omtrent wier blijvende waarde toen geen der Zuidelijken eenigen twijfel schijnt gekoesterd te hebben, zijn, voor het Seminarie alleen, van $ 350,000 tot 80,000 geslonken, en in gelijke mate verminderde het getal der studenten. — Zelfs het uitwendige van gebouwen en ameublement teekent een droevig verval.

Doch, liever dan mijn lezers bezig te houden met 't geen nauw de vermelding waard is na het gelijksoortige, maar zoo veel betere van dergelijke inrichtingen in de Noordelijke Staten, vroeger gezien en beschreven, doe ik hen iets geheel anders in oogenschouw nemen, dat gansch uitsluitend en eigenaardig *Zuidelijk* is, en waarvan men zich elders, zelfs in Amerika, nauw een denkbeeld kan vormen — het gansch buitengewoon schouwspel, waarvan Columbia's Capitool thans het tooneel is geworden.

Eerst over het uiterlijk van dat gebouw een enkel woord. Zoo als het daar staat, maakt het, reeds uitwendig, een zonderling droeven indruk. Geheel voltooid, zou het gewis onder de schoonste openbare gebouwen in Amerika mogen geteld worden; maar de fraaie onderbouw van graniet, met een sierlijke Corinthische colonnade boven den ingang, wordt nu gedekt en gedrukt door een onoogelijken houten kap en vormloos gevelstuk. Of en wanneer dat tijdelijk lapwerk zal worden weggenomen en de bouw voleindigd; wie zal het zeggen? Geld en veerkracht beide ontbreken. Groote steenblokken liggen in de bouwloods en, ten deele reeds groen verweerd, bij me-

nigte, over den grond verspreid, jaren lang op bewerking te wachten, terwijl het houtwerk van de jongste herstellingen hier en daar reeds overgaat tot verzakking en verrotting. Men kan zich nauwelijks somberder beeld van verarming en verwaarloozing denken dan dezen half gestaakten bouw, vervallend vóor zijn voltooiing. Een gewone ruïne spreekt althans van een grootheid, die eens *is geweest*. Maar hier? . . . Een fraai gegoten ijzeren „palmetto", — het wapenbeeld van Zuid-Carolina, — bestemd om op het voorplein te pronken, staat nu ergens achteraf, tusschen overhoop liggende steenblokken, wèl een zinteeken van den schoonen, maar beklagenswaardigen Palmetto-Staat zelf. In de ruime, doch jammerlijk vervallen voorzaal staat een marmerbeeld van Washington; de staf, dien hij in de hand houdt en waarop hij steunt, is — gebroken. Ook dàt is een sprekend symbool van de toestanden in dit arme land. Wat is hier nog gaaf en ongeschonden, wat hier niet rot en verkankerd?

Recht duidelijk wordt ons die toestand van het diep beklagenswaardig Zuid-Carolina eerst voor den geest gebracht bij een bezoek in de twee groote zalen van het Capitool — de vergaderzalen van Senaat en Wetgevend lichaam. Zoo als men weet, bezit elk gewest der Unie, zoodra het, van „Territory" of grondgebied, tot den rang van *Staat* is verheven, een zelfstandige dubbele kamer van vertegenwoordiging: „Senate" en „Commons". Deze zijn voor den bijzonderen Staat en zijn eigen aangelegenheden, wat Senaat en Congres zijn voor de Republiek in haar geheel, en worden beide rechtstreeks door het volk gekozen. In een tweetal Staten nu: Zuid-Carolina en Louisiana, vormen de negers de meerderheid. Een niet onnatuurlijk gevolg daarvan is, dat die meerderheid haar mannen gebracht heeft in de vertegenwoordiging en in allerlei ambten en betrekkingen, die schier alle bij rechtstreeksche volkskeus worden begeven. De President van den Senaat, de „Speaker" of Voorzitter van de Tweede kamer, de meer-

derheid van het wetgevend lichaam in zijn beide deelen, zijn negers, gewezen negerslaven. Een zonderlinge gewaarwording wekt het bijwonen van een vergadering dier hoogste lichamen in den Staat. Van uitwendige welvoegelijkheid — over 't geheel in Amerika niet tot de eerste of meest algemeene deugden behoorend — is hier geen schijn of schaduw meer. Vooral in de „Commons" waren wij getuigen van een onbeschrijflijk verward gedruisch en rumoer. Meermalen waren twee, drie sprekers tegelijk aan het woord, met de heftige en levendige gebaren eigen aan de Afrikaansche natuur, soms tegenover elkaar staande met gebalde en zwaaiende vuist. Er zijn onder die volksvertegenwoordigers eenigen bijna haveloos van uiterlijk. Velen hunner kunnen lezen noch schrijven. Honden loopen ongehinderd rond door de zaal, en inderdaad — 't zou onverantwoordelijk zijn hen te verwijderen, want de leden zelven der vergadering gedragen zich meer onhebbelijk en *hondsch.* In de Senaatskamer zag ik een der leden — dàt was een blanke, — met de beenen in de hoogte gestoken over zijn lessenaar gekruist. — En was er nog maar niet erger dan die uitwendige onbetamelijkheid en zonde tegen den vorm! Doch, helaas! de geheele regeering en wetgevende macht is een samenraapsel van meestal diep onkundige negers en van lieden, die men met den schimpnaam van „*carpet-baggers*" [1] bestempelt, gewetenlooze gelukzoekers en avonturiers uit het Noorden, noch kennis hebbende van, noch hart voor de belangen van het land. Een waarlijk achtenswaardig man, zoo hij al wordt gekozen, kan zich in zulken kring, waar toch zijn invloed gebroken zàl zijn, niet op zijn plaats gevoelen. Vandaar, als natuurlijk gevolg, allerlei ergerlijke verschijnselen: in het geldbeheer een schromelijke verwarring en verspilling; in den rechtshandel een schaamtelooze

---

[1] Men wil er meê aanduiden, dat zij, als berooide fortuinzoekers, met niets dan hun *carpet-bag* of reiszak, uit het Noorden overkomen.

omkooperij; in geheel de wetgeving de schandelijkste willekeur.[1]

Dat alles is geen wonder! Iedere werking brengt een daaraan geëvenredigde tegenwerking voort, op maatschappelijk en zedelijk gebied even zeker als in de natuur-wereld. De naar éen zij hoog opgeheven slinger zal, weêr losgelaten, even hoog willen terugzwenken in tegenovergestelde richting. Het was wèl niet anders te wachten, of het lang verdrukt negerras zou van de eindelijk verleende burgerrechten gebruik en misbruik maken op zijne wijs. Maar dat het hard, bitter hard is voor de fiere landeigenaars van vroeger, die tot vóor korte jaren de leiding der zaken niet slechts in hun Staat, maar veelal in de geheele Unie in handen hadden, nu op hun beurt geregeerd te worden door hun eigen vorige slaven en door een hoop vreemde indringers zonder naam of karakter, beginsel of kunde, is niet te ontkennen. Met een nadruk, dien ik niet licht vergeten zal, zeide onze vriend Bryson, bij het verlaten der zaal: „alles, ook 't verlies van geld en goed, hebben wij geduldig kunnen verdragen; maar deze *vernedering* om onze slaven tot meesters te hebben, is ondragelijk." — En men behoeft nog geen „Southerner" te zijn, die geboortetrots en negerverachting als met de moedermelk heeft ingezogen, om zulk een toestand onduldbaar te achten. Evenmin kan ontkend worden, dat er grond is voor velerlei grieven en klachten. Negers mogen uitstekende soldaten vormen, voor staatslieden en wetgevers zijn althans dezen niet in de wieg gelegd. Gehoorzaamheid is zeker de beste oefenschool om te leeren bevelen; maar slavernij is daarom nog niet de meest geschikte school om een land te leeren regeeren.

[1] Onder het schrijven van deze bladzijden komt mij in handen een boekske: *Zuid-Carolina onder negerbestuur. Eene bijdrage tot de kennis van Amerika, door James S. Pike, voormalig minister-resident der Vereenigde Staten te 's Gravenhage. Doesborgh, van Hinloopen Labberton.* 1875. — Het schijnt mij met kennis en oordeel te zijn geschreven, en te minder verdacht, daar de heer Pike steeds volbloed-abolitionist is geweest.

Nogtans, hoe gereed om het geldige van de grieven der blanke bevolking te erkennen; ik voor mij, geloof niet, dat in de gegeven omstandigheden iets anders mogelijk ware geweest of nu nog mogelijk wezen zou. Men kon en mocht de negers niet vrijverklaren, zonder ook hun dat stemrecht toe te kennen, dat in Amerika 't recht is van elken vrijen burger. Waar algemeen kiesrecht bestaat, zal en moet het, onder zekere omstandigheden, tot misbruik leiden. Of dat een voldoende reden is om het niet, of hier een reden was om het nòg niet, te verleenen? Dit ontken ik. Te wachten met het verleenen van volle vrijheid tot men rijp is geworden om haar wèl te gebruiken, is — een phrase zonder zin. Eerst *door* het gebruiken, des noods misbruiken, der vrijheid, leert men haar aanwenden. Wie zwemmen zal leeren, moet zich te water begeven; wie het schaatsenrijden wil machtig worden, moet op 't ijs zich wagen. Er is geen andere weg. De maatregel, waartoe enkelen thans in Zuid-Carolina zouden willen overgaan — een ongehoord iets in de geschiedenis der Vereenigde Staten, — om den Staat op nieuw tot een „Territory" te verlagen, ten einde, zoo doende, onder een soort van dictatoriaat te komen, dat hun wenschelijker schijnt dan een constitutie, die tot zoo ergerlijk misbruik leidt, of wel een oplossing en inlijving van den Staat in Noord-Carolina en Georgia, is kwalijk aan te bevelen. Niet in een onmogelijk omkeeren naar het verleden, in een wanhopig teruggaan; neen: in een kloekhartig aanvaarden van het heden, om daardóor vooruit te komen tot een nieuwen en beter toestand, ligt het behoud en de redding van het arme land. Voor het oogenblik echter is die toestand zoo jammerlijk, als men nauw zich voorstellen kan. De wereldgeschiedenis heeft waarschijnlijk nooit in eenig land een omwenteling te vermelden gehad, zóo plotseling en geweldig, zóo volkomen de grondslagen eener vroegere samenleving losrukkend en vorige toestanden onderst boven keerend, als in dit land van

ridderlijke fierheid en trots, waar de nazaten van Hugenoten en Cavaliers onder de macht kwamen van hun gewezen slaven, nog vóor korte jaren zich krommend onder de zweep. 't Is een toestand zoo tragisch als geen poëet zou kunnen of durven verdichten, gelijk slechts de historie kan te lezen geven, welke een rechtvaardig God, als met eigen vingeren, schrijft. „Ik sidder voor mijn land," sprak eens een staatsman uit het Zuiden, „wanneer ik denk, dat er gerechtigheid is bij God." — Dàt er gerechtigheid is bij Hem, verkondigt de tegenwoordige toestand van deze landen welsprekend en luid. Wind was er gezaaid; storm is er geoogst. De broze lavakorst, die den gloeienden krater dekte, is gescheurd, en geheel de oude maatschappij, met haar rijkdom, grootschheid, macht, is in den ziedenden kolk verzonken. [1] De omkeer was volkomen; de negerverdrukking is door negertyrannie vervangen. [2] Maar

[1] Hoe groot de druk in Zuid-Carolina tegenwoordig moet zijn, laat zich o. a. daaruit opmaken, dat de belastbare waarde in '60 vóor den oorlog geschat werd op $ 491,000,000, thans op $ 171,000,000, terwijl daarentegen de lasten gestegen zijn van $ 500,000 tot $ 2,700,000. Dat de verkwisting groot is, kan men nagaan, als men verneemt, dat in 10 jaren de kosten van Bestuur geklommen zijn van $ 40,000 tot $ 291,000. — Van de volkomen verarming van geheel het Zuiden, vormt men zich eerst recht een denkbeeld, wannéer men met de eigenaardige toestanden eenigszins bekend wordt. De rijkdom der landeigenaars bestond grootendeels in slaven. Wie voor $ 40,000 waarde bezat aan land, had doorgaans, aan negermacht, een eigendom van $ 100,000 of meer. Die slaven nu verloor hij na den oorlog; maar ook het land verminderde sterk in waarde, bij gebrek aan arbeidskrachten. Het bedrijfskapitaal, meest in Staatsfondsen belegd, viel tot nul; evenzoo alle papieren geld. — Schatrijke menschen zijn tot volslagen armoê gebracht. Er waren kapitalisten, die een tijdlang uit de publieke kas moesten bedeeld worden. Zeker man, die vroeger een inkomen had van $ 150,000, is thans een klein winkelier, die koffie en suiker, bij het pond, aan zijn vroegere slaven verkoopt. Zulke voorbeelden zijn er meer.

[2] De verhouding, waarin de blanken en kleurlingen in de vertegenwoordiging tot elkander staan, is verre van billijk. In de bevolking van Z. Carolina staan de eersten tot de laatsten als 3 tot 4, in de Wetgevende Vergadering ongeveer als 1 tot 3. De invloed, dien de voornaamste handelsstad, Charleston, zou kunnen uitoefenen, wordt volkomen geneutraliseerd door de landdistricten met hun negerbevolking. — Niet enkel in Nederland verstaat men het geheim van kunstmatige districtsgroepeering, die tot een onzuivere vertegenwoordiging leidt. De zeer weinig ontwikkelde negers van Columbia hebben dat reeds geleerd.

is het wonder, dat men weinig zedelijkheid en eerlijkheid wachten kan van hen, in wie men den mensch eeuwen lang heeft miskend, voor wie men openlijk durfde verkondigen, dat geen andere zedeleer dan die van blinde en slaafsche gehoorzaamheid bestond? Veeleer is het te verwonderen, dat velen dier plotseling vrijgemaakten nog dàt zijn en doen, wat men van hen ziet. — Intusschen, de tegenwoordige toestand is te onredelijk om te duren. Het juk eener tyrannie van barbaarschheid en onkunde is ondragelijk. Was negerverachting en slavernij een gruwel voor God, ook de toeleg om een Amerikaanschen Staat te „afrikaniseeren", gelijk men 't noemt, zal niet slagen. Angelsaksische energie, de aristocratie van verstandelijke meerderheid, en een nieuwe kolonisatie zullen haar kracht en recht doen gelden, en — 't zal weêr blijken, bij de gelukkig nu ook hier verworven vrijheid: tegen de ergste misbruiken, ooit van de vrijheid te maken, ligt in haar zelve het correctief. De geneeswijze van zulke kwalen is *homoeöpathisch*. Door schade en schande zal men komen tot beteren toestand. Gelukkig intusschen ieder land, waar men aan zulke voorbeelden zich spiegelt, waar men niet wacht met zedelijke en maatschappelijke hervormingen, tot zij worden afgedwongen door geweld of de overmacht der omstandigheden. Wanneer de *revolutie* te veroveren heeft, wat *reformatie* had kunnen geven langs vreedzamen en wettigen weg, wordt althans tijdelijk een *vloek*, wat louter *zegen* had moeten zijn.

De dag na ons bezoek in het Capitool was een Zondag. Ik preekte dien morgen in de Presbyteriaansche kerk, woonde 's middags een dienst bij in eene der negerkerken, en hield 's avonds nog een toespraak op een jaarfeest van het Bijbelgenootschap. De groote kerk was dicht bezet. 't Geen daar vooral mijn aandacht trok, behalve een krachtig woord van Rev. I. Bryson en het prachtig kerkgezang, is het schoone type der vrouwen, zoo gansch onderscheiden van dat der

wel slanke en bevallige, maar over 't geheel wat bleeke en schrale Yankee „misses", van wie men, misschien niet geheel ten onrechte, beweert, dat zij zich te veel afgeven met wiskunde en met — „ice-cream". Hier spreken meer gevulde vormen, de doorzichtiger huid en het bezield, donker oog van warmer, zuidelijk bloed. Doch daarmeê paart zich zekere waardige en ingetogen fierheid in houding en gebaren, terwijl over het gelaat als een waas ligt van ernst en melancholie. Die uitdrukking wordt nog verhoogd door den opmerkelijken eenvoud der kleeding, wel een tegenstelling met den weelderig rijken opschik der vrouwen in het Noorden. Men ziet hier meest zwarte of effen, donkere stof. Velen zijn rouw blijven dragen sedert den oorlog, anderen onthouden zich van alle weelde, 't zij uit wezenlijke behoefte, of uit aangeboren goeden smaak. Over 't algemeen kenmerkt de vrouw in 't Zuiden zich door iets *„anständigs"*, zoo als men in Amerika niet overal vindt. Hoe velen onder haar hebben beter dagen gekend! Beter? Dat zou nog de vraag zijn. Velen zijn door ongeluk en beproeving, door armoê en vernedering *geadeld*. Wàt hier verkwijnde, het ware godsdienstleven is, onder den druk van den nood, bij mannen en vrouwen, krachtiger dan ooit te voren ontwaakt.

Charleston, 3 Maart.

Gister morgen hebben wij Columbia verlaten. Onze vriend Bryson, die aan het huis van onzen gastheer was komen ontbijten, bracht ons naar de „South Carolina R. R." Dáar zouden wij nog een laatsten indruk erlangen van het droevige verval der plaats. Welk een station voor de hoofdstad van den Staat! In 't midden van een geheel woeste vlakte een ruwe houten keet; niets dan een hokje tot afgifte van plaatskaarten, en een daaraan grenzende bergloods voor goederen; niet eens een wachtkamer! Toch hebben wij nog lang te wachten.

Eindelijk verschijnt — DE dagtrein! Ook tusschen de hoofdplaatsen in het Zuiden loopt soms maar éen dag- en éen nachttrein. En welk loopen dan nog! Zelfs de stoomwagen, zinnebeeld anders van voortvarende kracht, schijnt hier te lijden aan de algemeene kwaal van bloedarmoê en verkwijning. Traag en lusteloos gaat de polsslag der stangen. Van 8½ uur voorm. tot 4 nam. bommelen wij voort, om de 137 mijlen af te leggen van Columbia herwaarts. En het oponthoud wordt niet veroorzaakt door het druk verkeer van de plaatsen, door ons aangedaan. Kingsville, Orangeburg en Branchville, die wij voorbijgaan, zijn eigenlijk meer *namen* dan *plaatsen*, en kunnen zelfs nauwelijks gehuchten genoemd worden. Maar toch, de langdurige reis is ons niet te veel. Alles is voor ons zoo nieuw, zoo vreemd, zoo merkwaardig, een natuur zoo geheel anders dan wij ooit hebben gezien. Bosschen van Australische pijnen met lange naalden, van Chineesche hagedoorns en breedgetakte ceders, afgewisseld door Kaapsche jasmijn en roodbloeiende „maple", straks vervangen door katoenvelden, waartusschen hier en daar een armelijke negerhut staat, letterlijk *overschaduwd* door perzikboomen, wier forsche stammen een dichte kroon dragen van éen rozenrood bouquet, en dan — *„last, not least"*, — waar wij de zeekust naderen, een rijden langs en door „swamps", moerassen ja, maar moerassen dicht begroeid met woekerplanten en struikgewassen, waarboven breede waaierpalmen en hoogopgaand geboomte, met afhangende lianen omslingerd, ons iets te zien geven van den weelderig prachtigen plantengroei van het tropische klimaat!

En ook wat wij *in* den reiswagen zien en ontmoeten, heeft zijn eigen belangwekkend Zuidelijk type. Het is niet enkel de negerknaap, die in de „car" komt met zijn mars vol kokosnoten, bananen en ananassen; 't is ook de Duitsch-Amerikaansche katoenplanter met zijn echtgenoot, die na vijf minuten reeds met ons in gesprek is, en nauw vijf minuten daarna ons heeft uitgenoodigd, eenige dagen bij hem te komen

doorbrengen op zijn plantage. Hoe gaarne hadden wij dat gedaan, dat en zooveel meer nog, ontbrak het ons maar niet aan het eenige, dat wij hier zoo vaak meer zouden wenschen — ruimte van tijd.

Doch laat mij niet klagen over 't geen wij niet mochten ervaren. Wat wij gezien *hebben*, mag wel dankbaar worden gewaardeerd. Daar is Charleston zelf, waar wij ons thans bevinden. Hoe zou ik wenschen er een juiste en tegelijk aanschouwelijke voorstelling van te kunnen geven! Aan 't einde van een vrij regelmatig langwerpige landtong tusschen twee rivieren, de Ashley en Cooper, die samenvloeiend, vóor de stad een uitgestrekte ka, een ruime en veilige haven vormen, slechts enkele mijlen van de uitmonding aan zee verwijderd, — ligt Charleston, met haar 50,000 inwoners en vrij levendig handelsverkeer, de aanzienlijkste en meest welvarende stad van Zuid-Carolina. Van de zeezij gezien, schijnt ze op haar lagen bodem, nagenoeg met het waterpas gelijk, als uit den stroom op te rijzen, 't geen haar wel eens den naam van het Amerikaansch Venetië heeft berokkend. Volkomen ongepast. Behalve die lage ligging en den eenigszins Italiaanschen bouwstijl der huizen, heeft zij zeker niets van Europa's lagunenstad. Het is een ongelukkige manie van de reisgidsliteratuur, om elke plaats aanstonds te willen stempelen met een of anderen bekenden en geijkten naam, al wekt die geheel onjuiste voorstellingen. Charleston is . . . Charleston, niet Venetië; de stad heeft haar eigen karakter. — In 1670 werd zij aangelegd naar een vast plan, dat destijds ongemeen grootsch geacht werd: een regelmatig kruisnet van straten, die van de éene rivier naar de andere loopen, nagenoeg rechthoekig gesneden door andere en breedere, die van de landzij naar den havenkant voeren. Aan groote pleinen is bij dien aanleg niet gedacht, en de „squares" en „avenues" van latere steden ontbreken. Dat gemis wordt echter grootendeels vergoed door den eigenaardigen bouwtrant der huizen. De meer aanzienlijke, meest

alle met twee of drie boven elkaar aangebrachte open colonnaden over de volle breedte van den gevel, staan doorgaans op zichzelve, door een lagen muur met ijzeren hekwerk van de straat gescheiden, achter of in een tuin, die een dicht prieel vormt van magnolia, laurestinus, oranjeboomen, camellia's en andere altijd groene planten. De statige woonhuizen daarachter, met hun kolommen en veranda's, zijn ware typen van wat men hier noemt „retiring respectability", stil deftige achtenswaardigheid. Hier is niets van het „parvenu" karakter, anders in Amerika zoo algemeen. De meeste huizen zijn uit den ouden, kolonialen tijd, en dragen daarvan kennelijk den stempel. En in de nauwer straten of stegen, waar de achtergevels uitkomen, hebben de ruwe, verweerde baksteenen en de rood pannen daken met hun doffe lakkleur, eenige dier zacht smeltende tonen en rijke, warme *herfsttinten*, als alleen de ouderdom verleenen kan, en die een echt stadsschilder in verrukking zouden brengen.

Het is naar een van de deftigste woonhuizen der stad, dat van kolonel Richard Lathers, dat wij ons, na alvorens een kamer in het hotel „Charleston" besproken te hebben, begeven met een brief van aanbeveling van Dr. Moses D. Hoge van Richmond. Deze had ons van zijn vriend, kol. Lathers, gesproken, als van een aanzienlijk en invloedrijk man, door zijn onafhankelijk standpunt en veelzijdige betrekkingen meer dan een ander in staat om ons omtrent den toestand in het Zuiden juiste inlichting te geven. Zoo bleek 't inderdaad. De heer Lathers, die ons met groot vriendschapsbetoon ontving en ons nauw vrijheid liet, om dien éénen nacht niet in zijn prachtig hotel te logeeren, is een man van beteekenis door stand en fortuin, in zijn persoon en stelling als 't ware Noorden en Zuiden beide vereenigend. Onder de schilderijen, die wij in zijn woning opmerken, zijn, niet zonder ietwat ijdelheid, ten toon gehangen een paar stukken, gezichten voorstellende op een tweetal zijner landhuizen, van tijd tot tijd door hem betrokken:

een aan de Hudson en een in Connecticut. Door omgang en verkeer, zoowel als door zienswijs en overtuiging, behoorde hij reeds lang zoowel tot het Noorden als tot het Zuiden, en waren zijn sympathieën tusschen beide verdeeld. Beter dan anderen tot een juist en onpartijdig oordeel in staat, voorzag hij van den beginne de uitkomst van den krijg, en heeft hij zijn fortuin niet gewaagd aan het krediet der Geconfedereerden. Hij is dan ook een der zeer weinigen in het Zuiden, die een rijk man is gebleven. Het standpunt, dat hij innam, had evenwel — ik haast mij dat tot zijn eer er bij te voegen, — niets dubbelzinnigs. De oud-kolonel, in den strijd zelf buiten dienst gebleven, heeft zich sedert, als man des vredes, maar met kloeke beslistheid in de bres gesteld voor waarheid en recht, bij het bepleiten en verdedigen van de zaak der Zuidelijken voor het Congres van Washington, door meer dan éen doorwrochte memorie, zoowel van degelijke zaakkennis als van karakter getuigend.

Na voorloopig te hebben kennis gemaakt, en ons woord te hebben gegeven den anderen dag bij hem door te brengen, keeren wij naar ons logement terug, van waar ik nog een jong luitenant Deshler een brief van zijn vader, uitgever van de „Christian Intelligencer" in New-York, ga overbrengen. Ik vind dezen jonkman in de artilleriekazerne, vroeger militaire akademie. Daar had ik wel eens voor eenige oogenblikken onzen Minister van Oorlog „van dienst" bij mij gewenscht. Amerika is *geen* militair land, nog minder dan Nederland. Maar men heeft er andere begrippen van wat den soldaat toekomt en van wat een kazerne moet wezen, en gelooft niet, dat die bij een gevangenis — of zelfs bij een beestenstal mag achterstaan.

Heden morgen tijdig reeds zijn we, volgens afspraak, bij kolonel Lathers. Wij moeten zijn prachtig huis, zalen, galerijen, estrade's, piazza's, van boven tot beneden, bewonderen. Van de bibliotheek op de hoogste of vierde verdieping,

uitkomende met openslaande deuren op een ruim balkon, hebben wij een verrukkend vergezicht over de kade aan onzen voet, met grasperken en groen geboomte, de geliefkoosde wandelplaats der stedelingen, en verder over de breede baai, met de forten Pickney en Sumter op een afstand, en „James Island" en „Sullivan Island" in het verschiet, waarachter, in een blauwenden horizon, de Atlantische oceaan zich vertoont. Het is een eenig schouwspel, dat ons nauw vergunt onze aandacht te wijden aan de kostbare platen en photographieën, door den eigenaar op zijn Europeesche reizen verzameld. Maar er is meer, dat ons in huis roept. Onze gastheer had, met Amerikaansche voortvarendheid, gister avond, aanstonds na onze aankomst, een artikel in het Charleston-dagblad doen opnemen, dat Dr. so and so, ingeleid met den vereischten bluf en onverdiende onderscheiding [1], één dag de gast zijn zou van kolonel Lathers, en dat „men verwachtte", dat vele leden van de „clergy" der stad zich dien morgen te zijnen huize zouden vervoegen. Een gevolg van dien wenk was, dat een aantal geestelijke heeren met hunne dames ons dien morgen met een bezoek kwamen vereeren. Na een uitvoerig lunch namen dezen afscheid, tijdig genoeg om ons te vergunnen vóor etenstijd, in een open rijtuig, een toer door de stad te rijden. Goed, dat het aan die gelegenheid niet ontbrak. Wel maakt Charleston niet overal den vroolijksten indruk — een zeer groote wijk in 't midden is door oorlog en brand verwoest, en geen kerkspits of toren, die niet de litteekens draagt van bom of granaat, — maar schilderachtig is de geheele stad, niet het minst door de weelde van boomen en groen. Wat wij bij ons als bloemheester of kasplant kennen, zien we hier als hoog opgaand geboomte: de magnolia grandifolia of oranje reikend tot de tweede of derde verdieping der huizen, en de camel-

[1] Dáar of elders, zag ik mij o. a. voorgesteld als dr. Cohen Stuart, *one of the Professors of the University of Rotterdam.*

lia Japonica als breed getakten stamboom. Een dier laatste, wel waard dat wij ons rijtuig verlieten om dien te bewonderen, werd ons getoond in een particulieren tuin, een boom met een stam zeven voet in omvang, vijf en twintig voet hoog, en een bladerkroon, van onderen negentig voet in den omtrek. Duizenden vuurroode bloemen prijkten tusschen zijn donker groen loof. Deze bloem was enkel; doch wij zagen in denzelfden tuin andere camellia's met ontelbare dubbele bloemen, evenzeer forsche stamboomen, niet zóo breed van kroon, maar nog hooger opgeschoten. Die geheele tuin was een ware lusthof met smaakvolle pracht aangelegd, waar fonteinen, springend in marmeren bekkens, door de rijkste bloemen waren omringd.

Van onzen rijtoer komen wij t'huis met onzen gastheer en zijn echtgenoote. Weldra verschijnen eenige andere gasten voor een middagmaal ons ter eere gegeven.

Na het diner, te acht uren, worden wij door onzen kolonel gebracht op de fraaie stoomboot „Dictator", die ons van Charleston, de zeekust langs, naar Savannah zal overbrengen. — Hier, van het verdek der boot, is 't misschien nog het prachtigst, dat wij in al deze dagen hebben gezien. Het maanlicht werpt zijn zacht helderen glans over het breede, even rimpelend watervlak der baai, door boschrijke oevers omzoomd, en leent een poëtisch waas aan de ruïnen van fort Sumter, dat wij op geringen afstand voorbijstoomen. Wat contrast tusschen den stillen vrede van dit nachttooneel en de bloedige oorlogsherinneringen, die onwillekeurig voor den geest oprijzen, en in den bleeken maneschijn komen spoken, als die naam van „Sumter" gehoord wordt! Dáar was het, dat in den vroegen morgen van 12 April 1861 het eerste schot door de opstandelingen gelost werd op de sterkte, waar Majoor Anderson bevel voerde, het eerste schot ooit door Amerikaansche burgers tegen de vlag der Unie gericht, het eerste van den vreeselijken burgerkrijg, een oorlog bloediger dan eenige door de

nieuwe wereldgeschiedenis geboekt. Het fort is gevallen, maar God zij geloofd! later is een andere sterkte, de *citadel der slavernij*, reddeloos bres geschoten. Het bloed van dien oorlog heeft niet vergeefs gevloeid. Met die gedachte laten wij, eer wij ons nachtkwartier betrekken, dankbaar ons oog gaan rondom ons, terwijl we, bijna ongemerkt, uit den riviermond de zee bereiken. Geen schip, met menschenlading bevracht, zal meer over die wateren koers zetten naar een Amerikaansche haven. Die gruwel althans is geëindigd voor goed!

Savannah, 4 Maart.

Wij hebben aan boord een goed nachtverblijf gevonden, van alle geriefelijkheden ruim voorzien. Toch was ik reeds vroeg op dek, en genoot het voorrecht de zon te zien opgaan uit zee, een schouwspel, dat ik wel zou gegund hebben aan dien zekeren snuggeren Duitscher, meer natuurvereerder dan natuurkenner, die een reis maakte van uit het hart van Thüringen naar Scheveningen, om — een zonsopgang uit zee te bewonderen. Reeds te zeven uren naderen wij de haven van Savannah. Straks stoomen wij binnen, tusschen tal van zeeschepen, waaronder ik, aan romp en tuig, — zoo kan mijn Hollandsch oog en hart mij niet bedriegen, — met een eigenaardig genoegen een *Nederlandsche* bark ontwaar. Wij nemen afscheid van eene reisgenoote, miss Rogers, dochter van een New-Yorksch predikant, ten wiens huize wij vroeger hadden gedineerd, en begeven ons, om *ons* anker te laten vallen, naar „Pulaski House”,[1] een welingericht hotel aan „Johnson Square” en „Bryan Street”. — Aanstonds na het ontbijt gaan wij onzen brief van aanbeveling overhandigen bij generaal Lawton. Hij was, gedurende

[1] „Pulaski House” ontleent zijn naam aan den Poolschen vrijheidsheld, vrijwilliger in den Amerikaanschen vrijheidsoorlog, die in 1779 bij een aanval der Engelschen is gesneuveld. Een fraaie Dorische zuil, van wit marmer, ongeveer 60 voet hoog, aan zijn nagedachtenis gewijd, en waarvan Lafayette in 1825 den eersten grondsteen gelegd heeft, staat op het plein voor ons hotel.

den oorlog, „Quartermaster General of the Confederate army", en behoort tot de eerste familiën van het Zuiden. Wij vinden voor 't oogenblik niet hem zelf, maar zijn beschaafde vrouw en dochters, die ons met de meest welwillende voorkomendheid ontvangen. Eene van deze, juist binnenkomend met een groote mand vol prachtige bloemen, zoo even in den tuin geplukt, biedt zich aan, onze geleidster te zijn. Men raadt ons, allereerst naar het nabijgelegen park te gaan, nu, in de morgenuren, — eer het te heet zal worden. En wij schrijven heden den 4den Maart! Waarlijk, zoo wij nog vergeten kunnen in een Zuiderland te zijn, zeker *niet* in dat sierlijke, groene park, volop genietend van het zachte en zoele lenteweêr, omringd door bloeiende rozen, camellia, pirus Japonica, magnolia, oleander en wilde oranje. Het is een allerliefst plekje, dat kleine, maar wel aangelegde „Forsyth Park", met zijn springende fontein in 't midden, naar het model van die op de *Place de la Concorde* in Parijs, en — beter nog: met eenige zware pijnen en eiken, overgebleven reuzen uit het woud, dat de kolonisten bij hun eerste vestiging aantroffen. Onder hun breede takken groeien forsche aloë's, cactussen en andere heesters, die wij bij ons alleen als zorgvuldig gekweekte trekkasplanten kennen. Geen wonder! Wij zijn hier op dezelfde breedte als Marocco, Tripoli, Damascus, Bagdad, Ispahan en Lahore — het zuidelijkst punt, helaas! dat wij bereiken zullen. Hoe gaarne had ik mijn reis iets verder uitgestrekt, naar het aangrenzend Florida, „het land van bloemen en alligators", hoe gaarne de golf van Mexico, New-Orleans en den mond van de Mississippi begroet! Maar onze tijd is gesteld, en de terugkeer onherroepelijk bepaald. Liever dan te klagen, willen wij heden zien en waardeeren wat te beschouwen en te genieten valt. En dat is niet weinig. — Savannah, aan de uitmonding van de rivier van denzelfden naam, langs den waterkant in halfboogvorm uitgestrekt, verheft zich op een steile klip van

een 50 voet hoogte, een voorgebergte, van achter door hooger heuvelen omringd. De lucht, door zuivere zeewinden zacht getemperd, is ongemeen liefelijk en verkwikkend, en schijnt bij uitstek gezond, beveiligend zoowel voor de zuidelijke koortsen als voor de longaandoeningen, in de fijne, droge luchtstreek van het Noorden zoo algemeen. De stad, ofschoon niet groot, met 30,000 inwoners, van welke $^{3}/_{5}$ negers, is de aanzienlijkste van den Staat Georgia, en, naar het getuigenis van alle reizigers, de bevalligste van het geheele Zuiden. Haven en kaden, waar zeeschepen van verschillende oorden de katoenbalen komen laden, uit het binnenland aangevoerd, herinneren min of meer Charleston; maar het eigenlijk Savannah ligt daar achter, op een heuvel te midden van het welig lommerrijk geboomte, dat aan de stad haar naam van „Forest City" gegeven heeft. De breede straten zijn alle belommerde lanen, die, waar zij elkaar kruisen, tal van kleine, net aangelegde parken vormen van 2 à 3 „acres" groot, van welke de kleine stad niet minder dan 24 telt. Savannah *is* wat Columbia was vóor den oorlog, of eigenlijk iets anders nog, niet zoo rijk, maar zeker niet minder bevallig. Savannah is geen stad van weelde; men vindt er niet vele aanzienlijke huizen, maar zij hebben iets deftigs en stils, en zij wijken en schuilen weg onder het dichte lommer van al het groot en klein geboomte. De geheele stad is als weggedoken in een nest van groen. In 't midden de rijen van zware eiken; op de „squares", de „ornamental trees", altijd groene sierboomen: tuya's, ceders, laurieren, *arbor vitae*; in de tuinen, voor en rondom de huizen: olijven, myrten, en bloemhout van allerlei soort. Met meer recht dan onze Christiaan Huygens dat zeide van het Haagsche Voorhout, kan men hier zijn woorden herhalen:

„Iemand zal mij kunnen toonen
Of meer huizen, of meer houts;
Maar waar zag men ooit bewonen
Zoo veel stads in zoo veel wouds?"

En 't geheel, onder dat overal dicht prieel, waarvan het eenigszins eenkleurig dof en donker wintergroen nu begint vervangen te worden door het licht en glanzig lenteblad, terwijl rijke, veelkleurige bloesems hun gezwollen knoppen openbreken, — 't geheel maakt zulken eigenaardigen, weldadigen indruk van kalme, vriendelijke rust; er ligt over alles zulk een bekoorlijk waas van lieflijkheid, dat ik voor mij, in dat opzicht, geen stad of dorp van Europa of Amerika met Savannah weet te vergelijken.

Toch zouden wij, in de nabijheid der stad, iets zien van nog meer indrukwekkende en onvergelijkelijk grootscher natuurschoonheid. In den namiddag worden wij afgehaald, met een open rijtuig, nu door generaal Lawton zelf. Het doel was: 't niet ver verwijderde *Bonaventura*, aan de Warsaw, een tak van de Savannah, in een oord, sinds eeuwen vermaard om zijn landelijk schoon, vroeger een buitengoed, thans voor begraafplaats aangekocht en ingericht. Wij reden er heen, over een weg gemaakt van — fijngemalen oesterschelpen, het kostelijkst — in Europa zouden wij meenen ook het *kostbaarst*, — plaveisel, dat men denken kan. — De schoonheid van de plaats laat zich eer beschrijven dan voorstellen; want ze bestaat eigenlijk slechts in éen eigenaardigheid, die het geheele karakter vormt, maar juist in en door die éenheid een zonderling machtigen indruk maakt. Men denke zich, naar alle kanten heen, dichte rijen van oude, zware boomen, allen van dezelfde soort, zoogenaamde „live-oaks", een bijzonder soort van eiken met zwaar gespierden, knoestigen stam, en wijd uitgeslagen, maar tegelijk hoog opgaande takken, zonder dien eigenaardigen kronkelslinger in den takvorm, die onzen eik zijn teekening geeft. Is deze misschien schooner, waar die, geheel op zich zelf staande, in volle kracht en pracht zich ontplooien kan; die andere maken, in dichte menigte, als deelen van éen geheel, grootscher effect. Ze vormen trotsche zuilengangen van woudpilaren, zich vereenigend van boven in

het hooggewelfd koepeldak van éen reuzenprieel of van een gothieken dom met steil opgaande spits- en kruisbogen, onder het dichte looverdak der altijd groene blâren. Maar het eigenlijk betooverende van dit woudtooneel ligt nog in iets anders, in zijn eenig *decoratief*. Van al die op-

gaande en wijduitgestrekte takken hangen, in dikke, maar toch losse bundels, lange festoenen neêr van een lichtgrijs mosgewas, dat zich aan de boomtakken heeft gehecht en, van boven tot beneden, den ganschen binnenwand dier statige boschhallen, bekleedt met een wonderschoone en bevallige draperie[1]. De indruk, daardoor teweeggebracht, is wonderbaar aangrijpend. De aanblik is overweldigend grootsch en schilderachtig beide, het geheele tooneel somber, plechtig en bevallig tegelijk. Een diepe stilte en donkere schaduwtoon heerscht onder dit dicht gesloten verwulf, waar de ontelbare vlokken van fijn en luchtig mos trillen en slingeren bij den minsten adem der lucht. Het is als bevindt men zich in een reuzenkathedraal met gebeeldhouwde zoldering,

[1] Als een eigenaardigheid omtrent dit mos, in Georgia en Florida veelvuldig voorkomend, is mij verhaald, dat het niet, als parasietplant, zijn voedsel aan den boom ontleent, maar aan de vochtige dampkringslucht. Een gevolg daarvan is, dat de boomen er niet de minste schade door lijden, hoe dicht de takken zijn omwoeld.

waarvan de beroemde kapel in Londen's Westminster een gebrekkige miniatuurcopie zou kunnen heeten, of juister nog, in een Titansgrot van geboomte, met wuivende stalactieten; 't is als ziet men een tooverpaleis van de koningin der Dryaden; neen: een gedenkteeken der scheppingskracht van Hem, die zoowel den koning van het woud als de nederige mosplant heeft gevormd, en in beide zijn heerlijkheid toont!

Doch wij moeten de betooverende plek vaarwel zeggen. Met eenige woorden wil ik nog gewag maken van 't geen wij daarna van vriendelijke gastvrijheid ondervonden. Dr. Hoge had mij geschreven: „General Lawton will introduce you to the prominent citizens of Savannah". — Dezen avond zou ik zien, *hoe* hij dat woord van zijn vriend gestand deed. Er had een partij moeten zijn bij een der aanzienlijkste ingezetenen van Savannah, waar ook de familie Lawton was genoodigd. — Zonder ons iets van dat alles kenbaar te maken, opdat wij ons daartegen niet zouden kunnen verzetten, was dezen morgen, terwijl éene der jonge dames ons vergezelde, de andere overal rondgegaan bij gastheer en gasten, om hen uittenoodigen, ten huize van haar vader te komen. Dat alles werd ons eerst later meêgedeeld op een wijze, die, even als de manier, waarop de geheele verschikking in het werk was gesteld, getuigde van dien echten, fijnbeschaafden tact, die de wellevendheid en gastvrijheid bij de aanzienlijken in de Zuidelijke Staten zoo zeer onderscheidt. Minder warme, hartelijke gastvrijheid hebben wij in het Noorden niet ondervonden; maar de Zuidelijken hebben voor kiesche beleefdheid en heusche vormen een eigen, aangeboren gaaf. De ontvangst had voor het oog niet in 't allerminst een geïmproviseerd karakter. Bovendien was het een talrijk en toch uitgelezen gezelschap, dat wij bijeen vonden, van 't welk ik geen afscheid kon nemen zonder een woord van diepgevoelden dank en oprechte waardeering voor al 't goede ook in het Zuiden door ons ontvangen en genoten.

Richmond, 8 Maart.

Het was elf uur in den avond, den 4 Maart, toen wij van het huis van generaal Lawton in Savannah afscheid namen, om, per nachttrein, naar 't Noorden te vertrekken. Den volgenden morgen $7\frac{1}{2}$ u., kwamen wij te Charleston en brachten daar een halven dag door, met het nader bezichtigen van de stad. Des avonds te zes uren reisden wij verder naar Columbia, waar wij den dag daarop in de vroegte aankwamen. Volgens belofte zochten wij daar andermaal het huis van Prof. Plumer op. Wij mochten het niet verlaten dan voorzien van een welgevulde „lunch-basket", die voor de verdere reis hoogst welkom was; te 7 uren in den avond waren wij wêer in Charlotte; en nu ging het, een half uur later, verder naar Richmond, waar wij gister, Zaterdag, in den morgen aankwamen, na vier nachten achtereen reizend te hebben doorgebracht. Gelukkig, dat er „sleeping-cars" zijn! — Hier gekomen, namen wij onzen intrek, ditmaal niet in een logement, maar bij den Presbyteriaanschen predikant Brown, voor wien ik heden avond preek. Na het vroeger over Richmond geschrevene, wil ik nu daarvan niet meer zeggen. Anders, zoo ik mij daarvoor tijd gunnen en bekwaamheid toekennen mocht, gaf ik gaarn eene beschrijving van een negermarkt — gelukkig geen markt *van*, maar *voor* negers —, zoo als ik die hier in Richmond bijgewoond heb. Er zijn aardige, sprekende typen zoowel onder de deftige oudjes, de „uncles" en „aunties", als onder het luidruchtige jonge volkje, sommigen zoo kleurrijk opgeschikt, anderen zoo zonderling uitgemonsterd onder den papieren kap of vormloozen hoed. Maar zelfs in hun armelijkste lompen toonen zij een vroolijke goedaardigheid, die hen gunstig doet afsteken bij het haveloos verval der zoogenaamde „poor whites", verarmde blanken, die men hier ook in menigte ziet. Bij dezen zijn vele echte bedelaarsphysionomieën, als

waren zij door Callot geteekend; bij de kleurlingen daarentegen meer dan één, die een of anderen schilderachtigen Moorenknaap van Murillo voor den geest zal roepen.

New-York, 13 Maart.

Zoo schrijf ik dan weêr mijn aanteekeningen van hier. Van de reis naar het Zuiden, die nu achter ons ligt, heb ik weinig meer te zeggen.

Maandag den 9de, kweten we ons van onze belofte, om nog een halven dag bij den predikant Huizinga te gaan doorbrengen. Tegen den middag kwamen wij in Mattoax aan, en brachten op nieuw een gezelligen avond door in het welbekende huis. Wij hadden besloten de terugreis van Richmond naar New-York over zee te doen. Het was goedkooper, en bood een nieuwe afwisseling aan.

Dinsdag morgen verlieten wij onze gastvrouw — haar echtgenoot wilde ons nog naar stad vergezellen —, zeer vroeg in den morgen, *niet* zóo vroeg of wij vonden nog een goed ontbijt vooraf gereed, maar toch zóo vroeg, dat wij 't, op onzen rit naar het station, zagen *donker worden*. Een vreemde gewaarwording in de vroegte! Het geval was, dat de maan ongeveer te vijf uren onderging, en 't nog een poos na het verdwijnen van haar licht duurde, eer het „groote licht" zijn schijnsel begon te geven. Wij namen afscheid van het geliefde Virginia's landschap bij de eerste bleeke stralen van den doorbrekenden dag. Toch is een helder en vriendelijk lichtbeeld daarvan in ons geheugen bewaard.

Nog is 't vroeg, als wij in Richmond terugkeeren. Wij brengen dien laatsten morgen door met eenige commissiën en een afscheidsbezoek in het huis van dr. Hoge, en aan de legerstede van diens dochter, een allerliefst jong meisje, dat vóor een paar jaren, toen nauw meer dan een kind, van een schommel gevallen, en sedert aan kamer en rustbed gebonden

is door een pijnlijke en, naar 't schijnt, ongeneeslijke ontwrichting; eene beproeving, gedragen met zoo voorbeeldige berusting, dat het een stichting en genot is 't aan te zien.

In 't middaguur, had men ons gezegd, zou ons stoomschip vertrekken. Om zijn diepgang lag het niet aan de werf, maar op vrij grooten afstand op de rivier. Een kleine „steamtug" of sleeper voerde ons derwaarts. Wij hadden echter, daar men nog druk met laden bezig was, een paar uur te wachten, eer het anker gelicht werd. Aan ruimte zal het ons niet ontbreken. Reizigers zijn er in dit jaargetij langs deze lijn weinig, en de „Wyanoke" is een stoomschip van 2,000 ton en bijna 300 voet lang, met zeer ruime salons en twee hooge verdiepingen bovendeks. Wij hebben een bijna onbeperkte keus tusschen de talrijke hutten, en de prachtig ingerichte salons zijn nagenoeg geheel tot onze beschikking. Bovendien tafel en bediening zijn goed, en laten nauw iets te wenschen over. Daarbij is het weder prachtig, en, dure de overtocht lang, er is gelegenheid tot werken en schrijven, zòo als de voortreffelijkste „railway car" niet toelaten zou.

Uiterst langzaam, met nog geen halve stoomkracht, glijden wij stroomafwaarts, tusschen ondiepten door, de kronkelende Jamesriver langs, soms nog een poos stil liggend om nieuwe vracht in te nemen. In den nacht zijn we weinig gevorderd. Althans, als ik 's morgens vroeg op dek kom, waar ik de matrozen, vóor dag en dauw bezig vind het grijs geverfd zeildoek, dat over het dek gespijkerd is, met lange brandspuitslangen te besproeien en daarna met dweilen en zwabbers te boenen, zie ik de zon opgaan over de rivier, en het duurt tot laat in den namiddag, eer wij de zeekust bereiken, of eigenlijk nog maar den breeden zeearm van Chesapeake Bay, waarin hier de Jamesriver en noordelijker de Potomac zich ontlast, en die de grens tusschen Virginia en Delaware vormt. Aan het zuideinde dier baai, nog eenige mijlen van zee, ligt Norfolk met haar voortreffelijke haven, een nu nog kleine stad

van 19,000 inwoners, maar zeker bestemd om eens een belangrijke plaats in den wereldhandel te vervullen, als de landbouw en het spoorwegverkeer meer ontwikkeld zullen zijn. Wij stoomen doorgaans, den stroomdraad volgend, langs een der slingerende boorden, dicht genoeg om ons oog te verlustigen aan de bevallig rijke natuur van laag-Virginia. Langzamerhand wijken en dalen de oeverlanden voor ons oog, tot wij den wijden zeearm bereiken tusschen Hampton Roads en Norfolk. De ingang van den riviermond wordt bestreken door het fort Monroe, in welks vaarwater een zeestrijd gevoerd is, voor den Amerikaanschen burgeroorlog en voor geheel het zeewezen onzer dagen van het hoogste gewicht. Zoowel om 't geen daarbij plaats had als om de gevolgen daaruit ontstaan, vormt dat gevecht een der treffendste en belangrijkste episoden uit de geschiedenis van den bloedigen krijg. Nog zijn velen zeker niet vergeten wat diepen, verrassenden indruk het aangrijpend bericht van dien waterkamp maakte. Toch kon niemand, zelfs geen zeeman, zich toen voorstellen, hoe die gebeurtenis, binnen betrekkelijk korten tijd, een volkomen omwenteling in scheepsbouw en oorlogsstelsel voortbrengen zou. — Het was de 8ste Maart van het jaar 1862. Norfolk was in handen der Zuidelijken, maar in Hampton Roads en Fort Monroe woei de vlag der Unie, en de Federalen, wier schepen de haven van Norfolk blokkeerden, waren meester van de rivier. Op eens, tegen den middag, ziet de blokkadevloot, uit de vijandelijke haven, een zonderling vaartuig, als een ijzeren Leviathan, welks rondgebogen rug slechts eenige voeten boven den waterspiegel uitkomt, koers zetten naar een van haar grootste schepen. De „Cumberland" geeft het naderend gedrocht de volle laag, maar de kogels ketsen machteloos af op de dikke, ijzeren huid. Eén minuut later, en met een krakenden schok, dringt een zware sneb in de kiel, onder de waterlijn, en — in 't zelfde oogenblik gaat het prachtig schip, met man en muis,

naar den grond. Nu keert zich de ijzeren ramboot naar een groot fregat, „the Congress". Om den geduchten vijand te ontgaan, laat dit zich op strand loopen, maar wordt ook daar bestookt door het kanonvuur van zijn onkwetsbaren vervolger, tot het zich gedwongen ziet de vlag te strijken. Na die overwinning keert het gepantserd vaartuig naar de haven terug, maar verschijnt den volgenden dag op nieuw om zijn vernielingswerk te voltooien. Doch — ditmaal heeft het vreeselijk zeemonster zijn portuur gevonden! Van de overzij, uit Hampton Roads, stoomt hem moedig een klein vaartuig van gansch anderen, maar niet minder zonderlingen vorm, te gemoet. Op een plat dek, nauwelijks boven de waterlijn verheven, staat nevens de standaardvlag der Vereenigde Staten, een ronde ijzeren toren. De twee zeekasteelen nader elkander, en — het zonderling tweegevecht vangt aan. De kansen schijnen ongelijk tusschen dien „Merrimac", een gevaarte van 5,000 ton, en den „Monitor" van niet meer dan 900. Maar deze David bleek tegen dien Goliath opgewassen. Zonder een aanval af te wachten, beukt het kleine torenschip, van lijzij, met reuzenkogels van 168 pond, het boord van zijn vijand. Door zijn ongewachte tegenpartij verrast, opent de „Merrimac" het vuur, maar zijn kogels kaatsen, verplet of gebroken, van den ijzeren toren terug. Nu poogt hij, bij herhaling, met zijn vooruitstekenden boeg zijn tegenstander te rammeien, doch de vlugger „Monitor" weet telkens den heftigen schok te ontgaan, en de vervaarlijke sneb schramt nauwelijks de sterk gepantserde huid. Na een woedenden tweekamp geeft het groote vaartuig den strijd op, en keert machteloos en gehavend terug. — Op zich zelf reeds was dit van groot gewicht. Ware de „Merrimac" overwinnaar gebleven, de vloot der Unie vernield en de blokkade verbroken, — de Zuidelijken zouden waarschijnlijk de erkenning van de Europeesche mogendheden hebben verworven, en de oorlog misschien tot een geheel andere uitkomst hebben geleid. Maar dit zeeduel had nog

andere en verder reikende gevolgen. Van dat gevecht in de wateren van Norfolk dagteekent een nieuw tijdvak in de geschiedenis van het krijgswezen, in het stelsel van weer en aanval te land en ter zee.

Wij hebben allen tijd ons in zulke gedachten te verdiepen. Onze stoomboot houdt zich te Norfolk een drietal uren op, nu met vreedzame bezigheid: het inladen van vruchten voor de markt van New-York, en het opnemen van enkele passagiers. Tegen den nacht stoomen wij uit Chesapeake Bay in de volle, open zee. Den geheelen dag vervolgen wij onze zeevaart langs de kusten van Maryland, Delaware en New-Jersey, tot wij in den avond het anker laten vallen te New-York.

Die zeereis was een schoon en goed einde van een onvergetelijken tocht, en het voorspel van de grooter zeereis, die ons eerlang naar Europa terugvoeren zal.

HOOFDSTUK XVII.

TERUGTOCHT EN TERUGBLIK.

Laatste dagen in New-York. — *St. Patrick's day.* — Een bezoek aan *Castle Garden.* — Landverhuizing. — Afscheid van onze vrienden. — Aan boord van de *Rotterdam.* — De zeereis. — Water en wind. — Een storm. — Europeesche kusten. — Voor Brouwershaven aan wal. — Weder op vaderlandschen grond. — Afscheid van mijne lezers. — Holland en Amerika.

New-York 25 Maart.

De laatste drukke dagen van ons verblijf in Amerika liggen achter ons. Ik zal er niet veel van meêdeelen. Voorbereidselen tot het naderend vertrek en afscheidsbezoeken aan onze talrijke nieuwe vrienden in New-York en Brooklyn vervulden bijna geheel onzen tijd, en deze zijn voor mijn lezers zonder eenig belang.

Van opzettelijk „sight-seeing" kon nu, met het oog op het eenmaal vastgesteld en ras naderend vertrek, geen sprake meer wezen. Wat nog niet gezien was, moest ongezien blijven. Maar men kan in New-York kwalijk eenige dagen zijn, zonder dat het een of ander, ongezocht, de oogen trekt en de aandacht wekt. Zoo zag ik op *St. Patrick's day*, vierdag van den grooten Ierschen heilige en schutspatroon, (16 Maart), den omgang of optocht, die jaarlijks te zijner eer door de Ieren gehouden wordt. Dat het schouwspel bijzonder indrukwekkend was, zal ik niet beweren. In den regel zijn optochten van man-

nen in ons hedendaagsch kostuum dat niet. Om die voor het oog iets te doen zijn, moet men er *maskeraden* van maken. Het eenige, waardoor zoodanige omgang eenigen indruk kan teweegbrengen, is wanneer die als een merkwaardige publieke „demonstratie" kan beschouwd worden, en dat is hier geenszins het geval. De Ieren-processie in Amerika heeft geen andere beteekenis dan die van een vaderlandsche herinnering te zijn voor de gewezen eilanders, en voorwendsel te worden voor een dag van lediggang. Als uiterlijk vertoon heeft deze processie, althans zooals ik ze gezien heb, volstrekt niets bevalligs of verheffends. Ware het grootsche te zoeken in het *getal*, ja dàn was de optocht *prachtig*. Er wonen in New-York meer Paddy's en Molly's dan in Dublin zelf, en duizenden der zonen van het „groene Erin" houden den heiligen-dag in eere. Maar anders ziet alles er bitter pover uit. Men denke zich, in een' dichten, kouden Maartschen regen, duizenden, meest vrij armelijk gekleede lieden, met hoeden uit allen vorm geraakt, zooals Ieren alleen dragen, druipnat van den regen of onder stroomende regenschermen bedolven; allen, in omgeslagen broekspijp, tot de enkels wadend in de straatmodder, sommigen met blinkende en toch verlepte bandelieren omhangen; voorts eenige slaphangende, door den regen half zwart geworden, groene banieren; eindelijk hier en daar eenige mannen in oude tooneel-uniformen, te paard zittend, of 't voor *het eerst* van hun leven is, op arme beesten, die er uitzien of het voor hen een *laatste* rit wezen zal, — 't eenige, dat men in dit alles, van goeder hart, bewonderen kan, is de waarlijk niet geringe moed en zelfverloochening door dien uren langen tocht in zulk weêr aan den dag gelegd. Inderdaad, St. Patrick heeft reden over de loyaliteit zijner onderdanen voldaan te zijn.

Doch hiervan reeds genoeg! Eén ding was er toch, dat ik nog *wilde* zien met eigen oog, eer ik New-York en Amerika verliet, een inrichting voor de duizenden landverhuizers, die hier uit Europa, daaronder mede uit ons vaderland, plegen

aan te komen, van het allerhoogste belang, ik bedoel het zoogenaamde „Castle Garden."

Bij de haven, niet ver van de aanlegplaatsen der onderscheiden trans-atlantische booten, op de zoogenaamde „Battery" of bolwerk, aan 't beneden uiteind der stad, — vroeger, eer de stad was uitgegroeid tot haar later wasdom, park en wandelplaats der ingezetenen, nu een open plein, met grasperk en geboomte, — staat een zwaar rond blokhuis of fort, aan zijn oude geschutpoorten als zoodanig nog kenbaar, maar sinds lang niet meer voor de verdediging van stad en haven geschikt. Dat is „Castle Garden", thans bestemd om landverhuizers, bij hun aankomst, te ontvangen en, voor zooveel noodig, voort te helpen. De geheele inrichting staat onder toezicht en bestuur van een afzonderlijke stadscommissie. Vroeger waren in haar beheer ergerlijke misbruiken ingeslopen, en onkundige vreemdelingen werden daarvan het slachtoffer, de gemakkelijke prooi van allerlei bedriegerij. Doch de publieke opinie heeft zich met kracht doen gelden, en sedert eenige jaren is ook deze Augias-stal gezuiverd en de inrichting teruggebracht tot haar ware bestemming. Geen landverhuizer, die niet wil bedrogen worden, staat daaraan thans, bij zijn aankomst in New-York, meer bloot. Verdachte „immigrant runners", zoo als zij genoemd worden, die hun voordeel plachten te bejagen door immigranten af te wachten en, onder schijn van dienstbetoon, op allerlei manier af te zetten en te plunderen, worden zorgvuldig uit den naasten omtrek van „Castle Garden" geweerd, en loeren daarbuiten op een kans, dien niemand hun behoeft te gunnen. Het „Castle Garden Committee" benoemt een „Landing Department", dat, op de plaats zelve aanwezig, heeft te zorgen voor al wat de eerste ontvangst der landverhuizers betreft. Die Commissie is weder gesplitst in een aantal afdeelingen, waarvan elke een eigen taak zich ziet opgedragen.

Hoe de geheele inrichting werkt, had ik gelegenheid zelf waar te nemen. Juist terwijl ik mij op de plaats bevond, kwam

een schip met Italiaansche landverhuizers aan. Zoodra het anker gevallen was bij het „Quarantaine hoofd", vertrok van Castle Garden een stoompont met het „Boarding Bureau", ambtenaren, die de aankomenden reeds aan boord opzoeken, onderzoek doen naar den staat van het schip, zoo er klachten worden ingediend over de behandeling aan boord, daarvan kennis nemen, enz. — Vindt de aan boord gekomen geneeskundige geen grond om, wegens besmettelijke ziekte, het schip quarantaine op te leggen, dan worden de immigranten onverwijld overgebracht naar den steiger van „Castle Garden". Aan de loopplank der aanlegplaats zien zij zich ontvangen door de leden van het „Landing Bureau". Onder zijn toezicht heeft de ontscheping ordelijk en geregeld plaats. Eén voor één wordt ieder afzonderlijk door den hier aanwezigen geneesheer onderzocht, en daarna omtrent naam, beroep, bestemming enz. ondervraagd. De aan wal gekomenen bevinden zich dan binnen het hoofdgebouw. Inwendig is dat een zeer groote, ronde zaal, waar alles voor de ontvangst van landverhuizers hoogst doelmatig is ingericht. Eenige der noodzakelijkste aanwijzingen en inlichtingen zijn, met groote, geschilderde letters, in de Engelsche, Duitsche, Fransche, Italiaansche, Spaansche, Hongaarsche, Noorsche en andere talen, aangebracht tegen de wanden der halfronde galerij. In de zaal ziet men voorts een wisselkantoor, waar het vreemde geld, tegen wettigen koers, zonder rabat, wordt ingewisseld, een post- en telegraafbureel, een kantoor waar spoorwegbiljetten voor alle deelen van Amerika te verkrijgen zijn; verder een groot buffet, waar brood, worst, vleesch, koffie, thee — geen sterke drank — wordt afgeleverd. Schier elke nationaliteit vindt binnen het gebouw een klerk der administratie, die haar volkstaal spreekt, en aangewezen is om alle vereischte inlichtingen en terechtwijzingen te verleenen. Bovendien bevinden zich in het hoofdgebouw, aan de éene zijde uitge-

strekte waschzalen voor mannen en voor vrouwen, en groote gaanderijen, waar de goederen, onder toezicht van verantwoordelijke beambten, kosteloos worden bewaard. Landverhuizers, die onverwijld willen doorreizen, worden daartoe voortgeholpen; aan hen, die nog in stad vertoeven willen, worden de noodige aanwijzingen verstrekt. Buiten het oude fort zelf, maar nog op het afgesloten terrein van „Castle Garden”, en onder toezicht der commissie, staan een aantal nevengebouwen: een groot eethuis, een verblijf voor tijdelijke nachtvesting, een gasthuis voor zieken, die niet wel vervoerd kunnen worden, en eenige bureelen, waar onderscheiden lichamen zitting hebben. Daar is het „Labor Bureau” [1] tot voorloopige werkverschaffing aan allen, die zich daarvoor aanmelden, het „Information Bureau” tot het geven van inlichtingen, met daaraan verbonden beëedigde tolken voor het Hoogduitsch, Fransch, Italiaansch, Hollandsch, Poolsch, Portugeesch, Zweedsch, Noorsch, Boheemsch en Russisch. — Voor al deze goede, doelmatige zorg betaalt de landhuizer, bij zijn aankomst, een klein hoofdgeld. Vroeger was dat 2½ dollar, maar toen men zag, dat dit een overschot opleverde, is het verminderd op 1½. Dit bleek àl te gering, en men heeft het nu op 2 dollars gebracht; voor-

[1] Door tusschenkomst van dit Bureel is in '73 een plaatsing bezorgd aan 17,821 mannelijke en 7,504 vrouwelijke immigranten. Van de eersten waren 3,472 ambachtslieden, de overigen landbouwers; de laatsten bijna allen dienstboden. Dooréén bedroeg het door hen verdiend loon: $ 13,19 's maands met kost, voor de mannen; $ 9,75, benevens kost en huisvesting, voor de vrouwen; het dagloon der landbouwers $ 1,70. — Het geheele getal aankomelingen bedroeg in '73 316,956, van welke 252,982 vreemdelingen. Van dezen leverden Groot-Brittannië en Ierland een contingent van 49,671, Duitschland 68,612, Zweden 6,847, Noorwegen 6,859, Italië 6,417, Oostenrijk 6,102, Frankrijk (Elzas vooral) 4,287, Nederland 3,759, enz. — 259,573 kwamen in 674 stoomschepen, 3,800 in 57 zeilschepen aan. Van de aangekomenen gaven 95,951 als hun bestemming op New-York, 43,982 de Midden-Staten, 23,468 de Oostelijke, 98,928 de Westelijke en Noordwestelijke, 2,703 de Zuidelijke, 3,201 Canada. — Al deze cijfers hebben ongetwijfeld in '74 een zeer belangrijke wijziging en vermindering ondergaan. Ik zie mij echter buiten staat die, ter vergelijking, mede te deelen.

waar niet te veel voor 't geen daarmede verkregen en uitgespaard wordt, en wel een bewijs, dat in dezen tak van publiek beheer thans zuinigheid heerscht en overleg.

Met dit alles, hoe uitstekend thans geregeld, is evenwel voor de landverhuizers, zoo men hun belang recht behartigen wil, niet genoeg verricht. Eens buiten „Castle Garden", zien de meesten zich aan zich zelven overgelaten, en daarvoor zijn velen hunner kwalijk berekend. 't Geen bovendien nog vereischt wordt, zijn inrichtingen gelijk die welke wij zagen in de dichte nabijheid van de zoo even beschreven gebouwen; ik bedoel het „Deutsche Emigrantenhaus, nº 16 State Street, gegenüber Castle Garden", gesticht door die „*Lutherische Emigrantenhaus-Association in New-York*". Het doel der inrichting is, gelijk haar constitutie dat omschrijft: „Deutschen Einwanderern, bei ihrer Ankunft in New-York, *eine menschenfreundliche Aufnahme* und *Beherbergung* zu gewähren, so wie denselben nöthigen *Schutz*, *sichere Auskunft* und *guten Rath* zu ertheilen." — Het is een soort van Christelijk logement of te Huis, waar landverhuizers, uit naam der Luthersche landskerk, op vreemden bodem worden ontvangen. Een predikant-zendeling, Pastor W. Berkemeier, woont in het huis zelf. Dit is een zindelijk, vroolijk gebouw met ruime zalen en eenvoudig-nette slaapvertrekken, ingericht voor een 150 gasten, terwijl de verblijfkosten niet meer bedragen dan 1 dollar daags. Aan het huis is een kapel verbonden, waar elken morgen en avond een korte godsdienstoefening wordt gehouden, bij welke allen, die er komen willen, welkom zijn. — Van deze inrichting ben ik voor mijn vaderland jaloersch. Het „Emigrantenhaus" heeft welwillend aangeboden ook Nederduitschers op te nemen; maar, behalve dat de meesten onzer hier aankomende landgenooten evenmin Hoogduitsch als Engelsch verstaan, is 't stuitend voor ons nationaal eergevoel ten deze af te hangen van vreemde, van Duitsche gunst. In al wat de transatlantische vaart op Ame-

rika betreft, behoort Nederland, te lang achtergebleven en nu eindelijk wakker geworden, niet slechts met allen te kunnen wedijveren, maar anderen de loef af te steken. — Dat ook Nederland in New-York zijn eigen Emigrantenhuis erlange, zij het op kleiner schaal, blijft een mijner lievelingswenschen. Zulke inrichting kan, in verband met onze Hollandsche kerk aldaar, met geringe kosten worden tot stand gebracht, en zou, in ieder opzicht, ruime winst afwerpen, ook voor de Nederlandsch-Amerikaansche stoomvaart-onderneming.

Over deze en daarmede verwante zaken had ik dezer dagen een conferentie met enkele invloedrijke mannen. Wanneer, bij het toenemen van de landverhuizers langs onze lijn, het oogenblik gekomen zal zijn, om handen aan het werk te slaan, zal men den grond niet geheel onvoorbereid vinden.[1]

Doch de tijd was daar om aan onzen eigen overtocht over den Oceaan te denken. Ll. Zondag sprak ik tot de Hollandsche gemeente een soort van afscheidswoord, niet zonder aandoening voor mij zelf. Tegen denzelfden dag had ik een uitnoodiging om te komen preeken in het heerlijk Catzkill aan de Hudson, waar een vacature is in de „Reformed Church", met het oog, werd mij geschreven, om mij in Amerika te houden. Toen ik dien brief, bij mijn terugkomst uit het Zuiden, vond, was evenwel mijn laatste preeken reeds aangekondigd en alles voor het vertrek vastgesteld. 't Is goed misschien, dat er zelfs geen verzoeking kon zijn.

Intusschen, ik gevoel nu eerst recht wat het mij kost afscheid te nemen van een land, waar ik met mijne vrouw

[1] Reeds in 1866 werd in New-York tot stand gebracht eene „Vereeniging ter bescherming van Nederlandsche landverhuizers", waarvan dr. Thomas de Witt Voorzitter, I. W. van der Horst Ondervoorzitter, en J. R. Planten Penningmeester was. — Zij dankte haar ontstaan aan de „Dutch Reformed Church". — De statuten werden weder herzien en bekrachtigd in 1868. — Later ging zij, bij gebrek aan deelneming, te niet. — Zoodra, bij het herleven van de nu kwijnende landverhuizing, het geschikte tijdstip om te handelen daar is, moge zulke vereeniging, gewijzigd naar de veranderde omstandigheden, herleven!

veel meer nog dan gastvrijheid, waar ik de hartelijkste vriendschap en liefde heb gevonden, zoo als ik mij die vooraf nooit had kunnen voorstellen. Maar, heengaande, neem ik toch ook kostbare en onvergetelijke herinneringen meê, die mij immer dierbaar zullen blijven. Verrijkt met een onwaardeerbaren schat van nieuwe levenservaring, van welke ik hoop, dat mijne lezers eenig aandeel zullen ontvangen, keer ik naar Nederland terug, om morgen weêr de reis over de groote wateren te aanvaarden. „*Cras ingens iterabimur aequor*", kan ik met meer recht dan Horatius zeggen. Ik voeg er niet bij met hem: „*Nunc vino pellite curas*". We hebben ook onze zorg en ons verdriet bij het gaan van hier; maar niet van dien aard, om verdreven te worden met Falerner of eenigen anderen wijn.[1]

Aan boord van de *Rotterdam.*

Het was een zwaar afscheid nemen, Donderdag 26, van Dr. Anderson en zijn lief gezin. Anderen ook, vrienden van nog korte dagteekening, maar toch vrienden voor goed, hadden het hunne gedaan, om ons het scheiden zwaar te maken. Onze vriend Beekman zond ons een trommel met versnaperingen voor de zeereis, onze dichter-vriend Field een afscheidsvers met een boek, een ander een hartelijken brief, en onze trouwe Bechthold bracht ons aan boord. — Te half tien in den morgen lichten we het anker, en zien de groote wereldstad, met torens en masten, van lieverleê wegzinken in den nevel, die zich voor ons plaatsen gaat tusschen ons en veel, dat weêr achterligt, en ten éen uur gaan wij Sandy Hook voorbij, en komen we in de ruime, open zee. En er is veel om ons met de gedachte aan ons afscheidnemen te verzoenen, allereerst de heer-

---

[1] „*Spoelt nu met wijn de bange zorgen af; Morgen zullen wij de groote zee bevaren*" — aldus Horatius, hoe groot dichter, gansch geen held, waar het oorlogs- of zeegevaar gold. Hij was geen vriend van water of van reizen. Van de zee vooral had hij een geweldigen afschrik.

lijk frissche, opwekkende zeelucht. Wijkt ook Amerika met elken schroefslag, 't gaat weêr op het eigen, lieve vaderland aan. Daarbij, wij voelen ons t'huis op de ons bekende boot, dezelfde *Rotterdam*, al vinden wij er nu dèze verandering, dat de vroegere stuurman, Jansen, thans den kapiteinsrang bekleedt. De overige officieren zijn er nog, en het schip is niet veranderd. Toch hebben wij een geheel andere reis. Vooreerst: in plaats van vele reisgenooten, zijn er zeer enkelen; een volle lading, maar weinig reizigers. Mijne vrouw en ik zijn zelfs de *eenige* passagiers 1e klasse, en met ietwat fantasie kunnen wij ons inbeelden schatrijke Amerikanen te zijn, die er een particulier stoomjacht, met eigen *état major*, op nahouden. Ik kan niet zeggen, dat dit alleen-zijn ons tegenstaat. Gezelschap aan boord, dat men nooit *kan* ontgaan, zoo 't niet alleraangenaamst is, wordt al ras zwaar op de hand. Wij hebben nu bovendien alle ruimte en gemakken voor ons, en ik heb een onvergelijkelijk kostbaren, rustigen tijd om te werken. De eentonigheid zelve van de zeereis lokt ieder, die geen overbeterlijk luiaard is, tot eenigen arbeid uit. En wij ook ondervinden zeer

— „the monotony
Of an Atlantic trip —
Sometimes you ship a sea,
And sometimes see a ship."

Het eerste weêrvaart ons vrij wat meer dan het laatste. Het schip, vaster, maar ook dieper liggend dan bij de heenreis, schept menige zee. Bijna voortdurend hebben wij onstuimig weêr. Eens, op Paaschdag, 5 Maart, kort nadat ik voor het scheepsvolk, reeds niet zonder moeite, tusschendeks een korte toespraak gehouden had, verheft zich de wind tot een storm. Neptunus vertoont zich wel in waarheid als den boozen en grimmigen Njord der Noorsche mythologie. Alles wordt vastgesjord en dichtgesloten, de kaplantaarn met luiken gedekt, en bij het zwaaiend lamplicht zitten wij in de kajuit, van tijd tot tijd opstijgend, om, aan de trapdeur, het grootsch

en prachtig schouwspel te genieten van de hol staande zee, met haar gekrulde en hooggekuifde golven. Het is of men een vloeibaar en woelend bergland ziet, vol stuivende vulkanen. Nu en dan nadert een steigerende golf, als woedend onder het geeselen van den fel zweependen wind, zich brekend tegen het boord met een doffen dreun en het geheele dek overstortend, of wegspattend tegen den hoog opgezetten boeg in wolken van schuim. Het is een aanblik, waaraan het oog zich niet verzadigen kan. — Is deze storm een uitzondering, vrij hevigen wind hebben wij bijna altijd. Zoo vaak wij boven komen, zien wij een gebroken horizon met woelende baren. En beneden is schrijven en loopen, soms reeds zitten blijven, een ware gymnastiek, terwijl elken middag borden en schotels glijden over het hellend vlak van de tafel en de inktkoker bijwijlen niet veilig is dan in de hand. Evenwel, die kleine moeilijkheden wegen niet zwaar. De sterke wind is schier altijd meê, en vergunt zelfs doorgaans zeil bij te zetten, al is 't een enkele fok of halfgereefd razeil, en wij gaan er te sneller door vooruit, afwisselend van 218 tot 335 mijlen daags. Bij de vriendelijk snorrende kachel in de kajuit is het gezellig, ondanks Maartsche regen- en hagelbuien; en, zijn er kleine ongeriefelijkheden, „*Heimetzu schmeckt Alles gut*" zegt Hebel in zijn Alemannischen tongval; en wij zeggen het met hem. Ja, het gaat *heimetzu!* Den 7 April 's avonds stoomen wij langs den vuurtoren van Eddystone; den 8ste gaan wij het kanaal door, de „Portland Hill" en „St. Catharine's Lighthouse" voorbij; den 9de komen we voor Brouwershaven. De tijd is niet ver meer, dat zelfs grooter stoomschepen, met veel meer diepgang en volle, ongebroken lading, den nieuwen Maasmond zullen instoomen. Zoo is 't echter voor 't oogenblik nog niet, en waar de lichters verschijnen, om de *Rotterdam* van een deel harer lading te ontlasten, gaan ook wij in den morgen van den 10de van onze drijvende ark, om straks weêr voet aan wal te zetten op Nederland's grond, dankbaar voor onzen behouden terugkeer in het vaderland.

Dat vaderland, — wèl scheen het ons wat klein bij de eerste wederontmoeting, waar wij in het net, maar doodelijk stil Brouwershaven rondwandelen om ons vertrek naar Helvoet te wachten, en inmiddels het miniatuur-standbeeldje vinden van den ouden „vader Cats"; maar 't is toch het oude, eigen Holland weêr, het land, dat, bij al zijn kleinheid, nòg groot wezen kan!

En nu, de reis is volbracht, en — het reisverhaal voltooid. Ik dank mijnen God, die ook dáarvoor de krachten mij schonk. — Was de reis zelve een groot genot, het beschrijven daarvan was mede niet zonder genoegen, maar tevens een taak, niet altijd even licht. Nu, aan het einde, gevoel ik zelf, beter dan iemand anders, het onvolkomene en gebrekkige van mijn werk. Maar dit mag ik toch met volle gerustheid verklaren: ik heb mijn boek nauwgezet, met zorg en studie, bewerkt. Ik heb althans getracht er iets meer van te maken dan een eenvoudig, vluchtig reisverhaal.

Wat ik van mijn lezers begeer, is geenszins, dat zij al mijne beschouwingen en beoordeelingen deelen of overnemen zullen. Natuurlijk: ik gaf dingen en toestanden weêr, in 't licht zóo als ze zich aan *mijn* oog vertoonden. Toen, vóor eenige maanden, de sterrekundigen den Venus-overgang wilden waarnemen, verdeelden zij zich, om het zeldzaam verschijnsel gade te slaan, over een aantal verschillende punten van den aardbol, ten einde, door vergelijking van de onderscheiden waarnemingen, tot zekere éenheid en een meer vast resultaat te komen. — Op gelijke wijze, waar het geldt een welgelijkend en juist beeld van een land en volk zich te vormen, zal het noodig zijn niet slechts *een enkele schets* van éen of ander te raadplegen, maar *verschillende photographieën* door onderschei-

den menschen, ieder van uit zijn eigenaardig standpunt en onder zijn bijzonderen gezichtshoek genomen, onderling met oordeel te vergelijken.

Ik beweer dan ook niets meer dan een enkele bijdrage geleverd te hebben tot beter kennis en recht verstand van de nieuwe wereld, in haar tegenwoordigen toestand. *De* waarheid gaf ik niet, maar dit durf ik beweren, dat ik, naar mijn beste weten, *waarheid* gegeven heb, Amerika heb voorgesteld, zooals het zich tóen aan mij voorgedaan heeft.

Toen, zeg ik zelfs met eenigen nadruk, al ligt het einde der reis nog zoo kort achter mij. Wij leven snel heden ten dage, en er zijn enkele jaren, die voor vele gelden kunnen. Nergens is dat meer het geval dan in Amerika. Indien het mij immer gebeuren mocht, nog eenmaal daar terug te keeren, ik geloof niet, dat ik het geheel terugvinden zou, zóo als ik het verliet. De crisis, welke het land sinds is doorgegaan — de eigenlijke nawerking van den geldnood begon eerst ná mijn vertrek —, moet veel hebben veranderd in den algemeenen toestand, ook in den geest van het volk. Die zekere jeugdige overmoed, de nietsberekenende voortvarendheid, het onbegrensd vertrouwen op eigen toekomst en kracht, iets van 't geen Amerika maakte tot 't geen het was, is zeker ten deele geweken voor rijper ervaring, voor meer zelfkennis en bezadigdheid. Amerika is ontegenzeggelijk *ouder* geworden, en gaat het honderdjarig jubilé zijner onafhankelijkheid, in 't volgend jaar, tegen met minder hooggestemden en onvermengden jubel dan zich nog vóor een paar jaren liet voorzien. Een nieuwe periode van zijn volksleven vangt aan.

Of die minder zijn zal dan de vroegere? Ik voor mij geloof het niet. De jeugd, ook van een natie, *moet* voorbijgaan, met haar deugden en gebreken; de zomer is de lente niet meer. Maar een volk wordt er niet minder om, als 't zijn overmoed gefnuikt ziet, als 't wint aan zelfbesef, wijsheid

AFSCHEID DER PELGRIMVADERS VAN DELFTSHAVEN (NAAR DE SCHILDERIJ VAN WEIR, IN HET CAPITOOL.)

Lith. Emrik & Binger.

DE ACTE DER ONAFHANKELIJKS VERKLARING GETEEKEND 4 JULI 1776,
(NAAR DE SCHILDERIJ VAN TRUMBULL IN HET CAPITOOL)

en ernst. En wat ook gewijzigd moge zijn of worden in den loop der tijden of door den gang der wereldgebeurtenissen; dat goede, dat het kenmerk en den grondslag, tevens de kracht en den zegen vormt van het maatschappelijk leven in Amerika, zal integendeel door meer ervaring worden bevestigd en gesterkt. Aan de toekomst der Nieuwe wereld behoeft niemand te vertwijfelen, zoo lang die steunt op de twee hechte grondzuilen, in elken staat en in iedere eeuw de onomstootelijke dragers van alle waarachtig volksleven: *godsdienst* en *vrijheid.*[1]

Nog éen woord, eer ik de pen nederleg, een woord van dank aan mijn wakkere uitgevers. Hadden zij gaarne mijn reisverhaal vroeger in de wereld gezonden, zij hechtten te veel ook aan hun eer, om niet liever dit boek, met meer zorg bewerkt, iets later te zien verschijnen, dan, minder afgewerkt, enkele maanden vroeger. Dat een enkel recensent hun hard viel om de niet altijd even wel geslaagde afbeeldingen in dit boek, doet mij te meer leed, daar zij zulke blaam, zoo zij verdiend ware, niet zouden moeten dragen. Het was veeleer tegen hun raad in, dat ik het opnemen dier afbeeldingen wenschte. Die verantwoordelijkheid evenwel meen ik met volle gerustheid op mij te mogen nemen. *Illustratie* beteekent niet slechts *opsiering;* 't woord beteekent *verklaring;* 't wil zeggen *opluistering* in den zin van *verheldering.* Niet om artistische of aesthetische, maar om historische en graphische

[1] Als om, door een enkelen blik, het beeld voor den geest te roepen, dat die beide grondelementen van het Amerikaansche volksleven vertegenwoordigt, geven wij hiertegenover een copie van twee der groote frescoschilderijen in het Capitool van Washington, de twee gewichtigste feiten voorstellend uit de geschiedenis van Noord-Amerika: *de landing der Pelgrimvaders* en *de Onafhankelijkheidsverklaring.* Het eerste is de eigenlijke *grondvesting* van Noord-Amerika's *volk* en *volksleven;* het tweede de *vestiging* van de Amerikaansche Unie als onafhankelijken *Staat.* — Onder de eerste voorstelling zou men als onderschrift kunnen plaatsen: *Godsdienst tot vrijheid voerend*, onder de tweede: *Vrijheid op godsdienst gegrond.*

beteekenis, hebben zelfs de kleine vignetten van dit werk zekere wezenlijke waarde, en als zoodanig achtte ik ze een inderdaad begeerlijk toevoegsel tot dit werk.

En hiermeê — den lezer heil! Moge er uit mijn thans volbrachten arbeid iets wezenlijk nuttigs en blijvends voortkomen, hoe gering 't ook zij! Naar mijn kleine krachten eenigszins voor Nederland te zijn en te doen, wat de beroemde Edouard de Laboulaye voor Frankrijk tracht uit te werken, waar hij het beeld van de nieuwe wereld aan zijn vaderland voorhoudt, was het doel van mijn streven. Daar is voor ons veel te leeren en over te nemen van het groote volk aan de overzij van den Oceaan, zonder dat we daarom eigen nationaliteit hebben prijs te geven.

Het brons, waaruit standbeelden gegoten worden, bestaat uit een samensmelting van verschillende metalen. Er kan iets goeds tot stand komen, waar oud-Hollandsche degelijkheid met iets van Amerika's voortvarendheid en geestkracht zich paart.

UTRECHT, October 1875.

